आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को प्रतिवेदन

नेपाल राष्ट्र बैंक

आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को प्रतिवेदन

नेपाल राष्ट्र बैंक

विषय सूची

भाग १
समष्टिगत आर्थिक स्थिति तथा वित्तीय अवस्था

विश्व उत्पादन, व्यापार र मुद्रास्फीति १
- विश्व उत्पादन १
- विश्व व्यापार १
- विश्व मुद्रास्फीति २

नेपालको समष्टिगत आर्थिक तथा वित्तीय स्थिति २

कुल गार्हस्थ्य उत्पादन २
- कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत संरचना ३
- कृषि क्षेत्र ४
- उद्योग क्षेत्र ६
- सेवा क्षेत्र ७
- उपभोग, लगानी तथा बचत ८
- कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय ८

मुद्रास्फीति तथा ज्यालादर ९
- उपभोक्ता मुद्रास्फीति ९
- थोक मूल्य मुद्रास्फीति १०
- राष्ट्रिय तलव तथा ज्यालादर सूचकाङ्क ११

बाह्य क्षेत्र ११
- समग्र बाह्य क्षेत्र स्थिति ११
- वस्तुगत निर्यात तथा आयात व्यापार ११
- शोधनान्तर १२
- कुल विदेशी विनिमय संचिति १३
- वैदेशिक ऋण १३
- विनिमय दर प्रवृत्ति १४

सरकारी वित्त स्थिति १४
- सरकारी खर्च १५
- सरकारी राजस्व १६
- करसम्बन्धी नीतिगत व्यवस्थाहरू १७
- करका दरहरू १७
- वैदेशिक नगद अनुदान १८
- बजेट घाटा/वचत १८
- सार्वजनिक संस्थानहरूको स्थिति १९
- सार्वजनिक संस्थानहरूको निजीकरण र खारेजी २०

मौद्रिक स्थिति २०
- मौद्रिक योगाङ्कहरूको वृद्धिदर २०
- मौद्रिक विस्तारका कारक तत्वहरू २१
- सञ्चित मुद्रा २१

मुद्रा तथा वित्तीय बजार २१
वणिज्य बैंकहरूको साधन परिचालन २१
वाणिज्य बैंकहरूको साधनको उपयोग २२
वाणिज्य बैंकहरू तथा अन्य वित्तीय संस्थाहरुले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट लिएको पुनरकर्जा सुविधा २३
वाणिज्य बैंकहरुसँगको निष्कृय कर्जाको मात्रा २३
स्थायी तरलता सुविधा तथा अन्तरबैंक कारोवार २४
ब्याजदर संरचना २४
विदेशी विनिमय हस्तक्षेप २५
धितोपत्र बजार २५
वित्तीय संस्थाहरू २७
वित्तीय संस्थाहरूको संख्या २७
वित्तीय संरचना २७
विकास बैंकहरू २७
वित्त कम्पनीहरू २८
लघु वित्त सम्बन्धी कारोबार गर्ने वित्तीय संस्थाहरू २८
ग्रामीण स्वावलम्बन कोष २९
नेपाल राष्ट्र बैंकबाट वित्तीय कारोवार गर्न इजाजत प्राप्त सहकारी संस्थाहरू २९
नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजत प्राप्त गैर-सरकारी संस्थाहरू २९
बीमा कम्पनीहरू २९
कर्मचारी सञ्चय कोष ३०
नागरिक लगानी कोष ३०
हुलाक बचत बैंक ३०
निक्षेप बीमा तथा कर्जा सुरक्षण निगम ३०
कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेड ३०

तालिका

तालिका १.१ कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वास्तविक तथा अनुमानित क्षेत्रगत वृद्धिदर ३
तालिका १.२ कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत अंश तथा वृद्धिदरमा सापेक्षिक योगदान (२०५७/५८ को मूल्यमा) ४
तालिका १.३ हवाइमार्गबाट नेपाल भ्रमणमा आएका विदेशी पर्यटकहरुको संख्या ७
तालिका १.४ कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आम्दानी (प्रचलित बजार मूल्यमा) ९
तालिका १.५ संचिति पर्याप्तता परिसूचकहरू (Reserve Adequacy Indicators) १४
तालिका १.६ विनिमय दर प्रवृत्ति १४
तालिका १.७ करका दरहरू १८
तालिका १.८ वाणिज्य बैंकहरुको निष्कृय कर्जाको स्थिति २३
तालिका १.९ अन्तरबैंक कारोवार तथा भारित औसत मासिक अन्तरबैंक ब्याजदरको स्थिति २४
तालिका १.१० सूचीकृत भएका ऋणपत्र तथा म्युचुअल फण्ड यूनिटहरू २६
तालिका १.११ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्या २७
तालिका १.१२ ग्रामीण स्वावलम्बन कोषको कारोवार विवरण २९

चार्ट

चार्ट १.१ : आर्थिक वृद्धिदर २
चार्ट १.२ : कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत संरचना ४
चार्ट १.३ : प्रमुख खाद्यान्न बालीहरुको उत्पादकत्व (के.जी. प्रति हेक्टर) ५
चार्ट १.४ : वार्षिक औसत मुद्रास्फीति ९
चार्ट १.५ : वार्षिक औसत थोक मुद्रास्फीति १०
चार्ट १.६ : नगद प्रवाहमा आधारित सरकारी खर्चको संरचना (२०६४/६५) १५
चार्ट १.७ : राजस्व परिचालनको संरचना (२०६४/६५) १६
चार्ट १.८ : शेयर मूल्य स्थिति २५

भाग १ तालिकाहरू

तालिका १ विश्वको आर्थिक वृद्धिदर ३१
तालिका २ विश्व व्यापार ३१
तालिका ३ विश्वको मुद्रास्फीतिदर ३२
तालिका ४ समष्टिगत आर्थिक परिसूचकहरू ३३
तालिका ५ कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत वृद्धिदर (२०५७/५८ को मूल्यमा) ३४
तालिका ६ कृषि उत्पादन सूचकाङ्क ३५
तालिका ७ प्रमुख औद्योगिक वस्तुहरूको उत्पादन सूचकाङ्क (समूहगत) ३६
तालिका ८ राष्ट्रिय शहरी क्षेत्रको उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क (वस्तुगत) वार्षिक औसत ३७
तालिका ९ राष्ट्रिय थोक मूल्य सूचकाङ्क (वस्तुगत) वार्षिक औसत ३८
तालिका १० वैदेशिक व्यापार स्थिति ३९
तालिका ११ अन्य मुलुकतर्फ निर्यात भएका प्रमुख वस्तुहरू ३९
तालिका १२ शोधनान्तर स्थिति ४०
तालिका १३ कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति ४१
तालिका १४ सरकारी वित्त स्थिति ४२
तालिका १५ नेपाल सरकारको कुल आन्तरिक ऋण ४३
तालिका १६ मौद्रिक सर्भेक्षण ४४
तालिका १७ वाणिज्य बैंकहरूको सम्पत्ति र दायित्वको विवरण ४५
तालिका १८ शेयर बजार परिसूचक ४६
तालिका १९ विकास बैंकहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण ४६
तालिका २० वित्त कम्पनीहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण ४७
तालिका २१ लघु वित्त संस्थाहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण ४७
तालिका २२ सीमित बैंकिङ्ग कारोवार गर्ने सहकारी संस्थाहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण ४८
तालिका २३ बीमा कम्पनीहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण ४८
तालिका २४ कर्मचारी संचयकोषको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण ४९
तालिका २५ नागरिक लगानी कोषको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण ४९

अनुसूची

अनुसूची १.१ : वित्तीय कारोवार गर्न स्वीकृति प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको नामावली ५०
अनुसूची १.२ : दातृ निकायको सहायतामा संचालित लघु वित्त कार्यक्रम ५५

भाग २

नेपाल राष्ट्र बैंकको कामकारबाही

आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को मौद्रिक नीति **५९**

उद्देश्यहरु ५९

मौद्रिक नीतिको रणनीतिक लक्ष्य ६०

मौद्रिक नीतिको सञ्चालन लक्ष्य ६०

मौद्रिक नीतिका उपकरणहरू ६१

बैंकदर र पुनरकर्जादर ६१

अनिवार्य नगद अनुपात ६१

खुला बजार कारोबार ६१

विकास ऋणपत्रको बोलकबोल निष्काशन ६२

रुग्ण उद्योग पुनरकर्जा ६२

स्थायी तरलता सुविधा ६३

लघु वित्त **६३**

ग्रामीण स्वावलम्बन कोष ६३

ग्रामीण विकास बैंकका गतिविधि र तिनको शेयर हस्तान्तरण ६५

विदेशी विनिमय व्यवस्थापन **६५**

वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम **६७**

नेपाल राष्ट्र बैंकको रि-इञ्जिनियरिङ्ग ६८

नेपाल बैंक लिमिटेड र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको पुनरसंरचनागत सुधार ६९

समग्र वित्तीय क्षेत्रको सक्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ७१

बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन **७१**

बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन सम्बन्धमा गरिएको व्यवस्था ७१

वाणिज्य बैंकतर्फ ७१

विकास बैंकतर्फ ७१

वित्त कम्पनीतर्फ ७१

लघुवित्त विकास बैंकतर्फ ७२

बैंक तथा वित्तीय संस्था स्थापना सम्बन्धी नीतिगत तथा प्रक्रियागत व्यवस्थामा सम-सामयिक परिमार्जन ७३

गुनासो सुनुवाई समिति ७३

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई पुनरकर्जा प्रदान ७३

विपन्न वर्ग कर्जा ७३

संस्थापक शेयर खरीद-बिक्री सम्बन्धी व्यवस्था ७५

निक्षेप संकलन कार्यलाई आकर्षक बनाउन उपहारसम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्ने सम्बन्धमा ७६

रु. ५ करोडभन्दा बढी साँवा रकम ऋण लिएका ऋणी तथा ऋणसँग सम्बन्धित व्यक्तिहरुलाई गरिने कारवाही सम्बन्धमा ७६

मार्जिन लेण्डिङ्गका सम्बन्धमा गरिएको व्यवस्था ७८

संस्थापक शेयर सम्बन्धी व्यवस्था ७८

संस्थापक शेयर कारोवार सम्बन्धमा ८०

ट्रष्ट रिसिप्ट कर्जा/मुद्दति रसिद कर्जा तथा अन्य सुरक्षणपत्रहरुको धितोमा प्रवाह हुने कर्जा सम्बन्धमा ८१

स्थायी तरलता सुविधा अन्तर्गत प्राप्त गर्ने कर्जा सुविधाका सम्बन्धमा ८१

न्यूनतम पूँजीकोष सम्बन्धी व्यवस्था ८४
व्यावसायिक विशेषज्ञको सूची प्रकाशित ८५
बैंक तथा वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण **८५**
बैंक सुपरिवेक्षण ८५
विकास बैंक, वित्त कम्पनी तथा लघुवित्त संस्थाहरुको सुपरिवेक्षण ८७
विशेष कारवाही ८७
मुद्रा व्यवस्थापन **८७**
नोट निष्काशन ८८
नोट सुरक्षण ८८
नोटकोष ८८
जलान ८८
फण्ड ट्रान्सफर ८८
विविधि **८९**
संस्थागत सुधार ८९
सूचना प्रविधि ८९
जनशक्ति व्यवस्थापन ९०
तालिम, गोष्ठी, सेमिनार, भ्रमण तथा अन्तरक्रिया ९५
सञ्चालक समितिको बैठक ९७

तालिका

तालिका २.१ मुद्रास्फीति तथा शोधनान्तर बचत ६०
तालिका २.२ मुद्रा प्रदाय तथा आन्तरिक कर्जा ६०
तालिका २.३ विद्यमान बैंकदर तथा पुनरकर्जादरमा गरिएको परिवर्तन ६१
तालिका २.४ दोस्रो बजार कारोवारको स्थिति ६२
तालिका २.५ विकास ऋणपत्रको बोलकबोल निष्काशन ६३
तालिका २.६ कर्जा प्रवाह स्थिति ६४
तालिका २.७ स्थलगत निरीक्षण गरिएका वाणिज्य बैंकहरु ८६
तालिका २.८ नोट छपाई विवरण ८७
तालिका २.९ २०६४ साउनदेखि २०६५ असार मसान्तसम्म बैंक सेवामा प्रवेश गरेका तथा बैंक सेवाबाट बाहिरिएका कर्मचारीहरुको विवरण ९१
तालिका २.१० २०६५ असार मसान्तसम्म कार्यरत जनशक्तिको विवरण ९१
तालिका २.११ २०६५ असार मसान्तसम्म कार्यरत जनशक्तिको विवरण ९२
तालिका २.१२ सुरक्षा समूह (करार) तर्फको संरचना ९२
तालिका २.१३ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा पदपूर्ति सम्बन्धी सम्पन्न भएका कामको विवरण ९४
तालिका २.१४ सेवा परिवर्तन विवरण ९४

भाग २ तालिकाहरू

तालिका १ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई नेपाल राष्ट्र बैंकबाट उपलब्ध गराईएको पुनर्कर्जाको बक्यौता विवरण ९८
तालिका २ चलनचल्तिमा रहेका विभिन्न दरका नोटहरू ९८
तालिका ३ नोटको सुरक्षण ९९
तालिका ४ श्रेणी अनुसार दरबन्दी तथा बहालीमा रहेका कर्मचारीको संख्या ९९
तालिका ५ स्वदेशमा सञ्चालित तालिम कार्यक्रम तथा गोष्ठीहरू १००

तालिका ६ विदेशमा सञ्चालित तालिम, सेमिनार, बैठक तथा गोष्ठीहरू १०२
तालिका ७ अध्ययन १०६

अनुसूची

अनुसूची २.१ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा समष्टिगत निरीक्षण गरिएका वित्तीय संस्थाहरू १०७
अनुसूची २.२ गैर-स्थलगत सुपरिवेक्षण १०९
अनुसूची २.३ सञ्चालक समिति ११०
अनुसूची २.७ अधिकृत विशिष्ट र अधिकृत प्रथमको नामावली ११०

भाग ३

नेपाल राष्ट्र बैंकको वार्षिक वित्तीय विवरण

सम्पत्ति तथा दायित्व ११५
आय विवरण ११७

चार्ट

चार्ट ३.१ नेपाल राष्ट्र बैंकको सम्पत्ति संरचना ११५
चार्ट ३.२ नेपाल राष्ट्र बैंकको दायित्व संरचना ११६
चार्ट ३.३ नेपाल राष्ट्र बैंकको संचालन आम्दानी संरचना ११७

नेपाल राष्ट्र बैंकको वार्षिक वित्तीय विवरण ११९–१५५

भाग

१

समष्टिगत आर्थिक स्थिति तथा वित्तीय अवस्था

- विश्व उत्पादन, व्यापार र मुद्रास्फीति १
- नेपालको समष्टिगत आर्थिक तथा वित्तीय स्थिति २
- मुद्रास्फीति तथा ज्यालादर ९
- बाह्य क्षेत्र ११
- सरकारी वित्त स्थिति १४
- मौद्रिक स्थिति २०
- मुद्रा तथा वित्तीय बजार २१
- वित्तीय संस्थाहरू २७

भाग

१

समष्टिगत आर्थिक स्थिति तथा वित्तीय अवस्था

विश्व उत्पादन, व्यापार र मुद्रास्फीति

विश्व उत्पादन

१.१ अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोषबाट अक्टोबर २००८ मा प्रकाशित वर्ल्ड इकोनोमिक आउटलुक अनुसार सन् २००७ मा विश्वको आर्थिक वृद्धिदर ५ प्रतिशत रह्यो, जुन सन् २००६ को तुलनामा ०.१ प्रतिशत विन्दुले कम हो । विश्वको आर्थिक वृद्धिदर सन् २००८ मा ३.९ प्रतिशत तथा सन् २००९ मा ३.० प्रतिशत रहने कोषको प्रक्षेपण रहेको छ (तालिका १.१) । विश्वको आर्थिक क्रियाकलापमा मुख्य भूमिका राख्ने अमेरिका तथा यूरो क्षेत्र जस्ता उन्नत अर्थ व्यवस्था भएका मुलुकहरुमा देखापरेको आर्थिक मन्दी तथा वित्तीय संकटका कारण हालका आर्थिक परिसूचकहरु समेत सुदृढ हुन नसकिरहेको अवस्थामा सन् २००७ को तुलनामा सन् २००८ तथा २००९ मा विश्व उत्पादनमा कमी हुन जाने प्रक्षेपण कोषले गरेको छ ।

१.२ चीन र भारतको समेत आर्थिक वृद्धिदरमा सन् २००७ मा भन्दा सन् २००८ मा कमी हुन जाने कोषको प्रक्षेपण रहेको छ । छिमेकी मुलुकहरु भारत र चीनले सन् २००७ मा क्रमशः ९.३ र ११.९ को आर्थिक वृद्धि हासिल गरेकोमा सन् २००८ मा भारतको ७.९ प्रतिशत र चीनको ९.७ प्रतिशत आर्थिक वृद्धि रहने प्रक्षेपण कोषले गरेको छ ।

१.३ विश्व अर्थव्यवस्थामा बढ्दो मुद्रास्फीतिको चाप, वित्तीय बजारको अस्थिर अवस्था, पेट्रोलियम पदार्थको मूल्यमा देखापरेको उतारचढावको स्थिति र शिथिल अमेरिकी अर्थतन्त्रका कारण विश्वको आर्थिक क्रियाकलापको विस्तारमा अवरोध आएको र यसको निरन्तरता केही समयसम्म रहन जाने देखिएको छ । गत वर्षदेखि अमेरिकाको घरजग्गा कारोवार शिथिल बनेपछि पुरै अमेरिकी अर्थव्यवस्था शिथिल बनेको थियो भने बैंकहरुले घरजग्गामा गरेको लगानी "सवप्राइम" कर्जामा समस्या देखिएको छ । सन् २००८ को प्रथम छ महिना पश्चात अमेरिकाका ठूला बैंकहरु वित्तीय संकटबाट गुज्रिरहेको कारण अमेरिकी अर्थव्यवस्था प्रभावित भएपछि त्यसको ठूलो प्रभाव शेयर बजारमा पर्नुका साथै पेट्रोलियम पदार्थको मूल्यमा समेत गिरावट आएको छ । यसको प्रभाव युरोप र एशियाली मुलुकको अर्थव्यवस्थामा पनि पर्न गएको छ । शिथिल अमेरिकी अर्थव्यवस्था, खराब धितोको कारण समस्याग्रस्त बन्दै गएका वित्तीय संस्थाहरुको अवस्था, कर्जा बजारमा आएको अवरोध, विश्व शेयर बजारको गिरावट, पेट्रोलियम पदार्थको मूल्यमा देखापरेको उतारचढाव जस्ता कारणहरुले गर्दा सन् २००७ को तुलनामा सन् २००८ मा विश्वको आर्थिक वृद्धि न्यून रहन जाने कोषको प्रक्षेपण रहेको छ ।

१.४ सन् २००७ मा उदियमान तथा विकासोन्मुख राष्ट्रहरुको आर्थिक वृद्धिदर ८.० प्रतिशत रहेकोमा कोषले यी राष्ट्रहरुको आर्थिक वृद्धि सन् २००८ मा ६.९ प्रतिशत तथा सन् २००९ मा ६.१ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण गरेको छ ।

विश्व व्यापार

१.५ सन् २००७ मा विश्व व्यापारको आयतन ७.२ प्रतिशतले बढेकोमा सन् २००८ मा ४.९ प्रतिशत र सन् २००९ मा ४.१ प्रतिशतले बढ्ने कोषको प्रक्षेपण रहेको छ । सन् २००७ मा विकसित मुलुकहरुको आयात ४.५ प्रतिशतले वृद्धि भयो भने उदियमान तथा विकासोन्मुख मुलुकहरुको आयात १४.२ प्रतिशतले

वृद्धि भएको थियो । त्यसैगरी, यसै अवधिमा विकसित मुलुकहरुको निर्यात ५.९ प्रतिशतले वृद्धि भयो भने उदियमान तथा विकासोन्मुख मुलुकहरुको निर्यात ९.५ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । कोषले सन् २००८ मा विकसित तथा विकासोन्मुख मुलुकहरुको आयात क्रमशः १.९ प्रतिशत र ११.७ प्रतिशत तथा निर्यात क्रमशः ४.३ प्रतिशत तथा ६.३ प्रतिशतले बढ्ने प्रक्षेपण गरेको छ (तालिका १.२) ।

विश्व मुद्रास्फीति

१.६ सन् २००७ को २.२ प्रतिशतको तुलनामा विश्वका विकसित मुलुकहरुको मुद्रास्फीति दर सन् २००८ मा ३.६ प्रतिशत र सन् २००९ मा २.० प्रतिशत कोषको प्रक्षेपण रहेको छ । खाद्यान्न तथा उर्जाजन्य वस्तुहरुको उच्च मूल्य वृद्धि भएको कारण विकसित मुलुकहरुको मुद्रास्फीति दर बढ्न गएको छ । उदियमान तथा विकासोन्मुख मुलुकहरुको मुद्रास्फीति दर सन् २००७ मा ६.४ प्रतिशत रहेकोमा सन् २००८ मा ९.४ प्रतिशत र सन् २००९ मा ७.८ रहन जाने कोषको प्रक्षेपण रहेको छ । विश्वका प्रायः विकसित मुलुकहरुमा पेट्रोलियम पदार्थको मूल्यका कारण हेडलाइन इन्फ्लेशन केन्द्रीय बैंकको सुविधाजनक स्तरभन्दा उच्च रहेको देखिएको छ । पेट्रोलियम तथा समग्र उपभोग्य वस्तुहरुको मूल्य वृद्धिले मुद्रास्फीतिमा चाप परेको देखिएको छ (तालिका १.३) ।

नेपालको समष्टिगत आर्थिक तथा वित्तीय स्थिति

कुल गार्हस्थ्य उत्पादन

१.७ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा मुलुकको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धिदर सन्तोषजनक रह्यो । मौसमी अनुकूलताका कारण कृषि क्षेत्रको उत्पादनमा भएको उल्लेखनीय रुपमा वृद्धि तथा गैर-कृषि क्षेत्रअन्तर्गत सेवा क्षेत्रमा भएको सन्तोषजनक विस्तारका कारण समीक्षा वर्षमा मुलुकको समग्र आर्थिक वृद्धिदर विगत चार वर्ष यताकै उच्च विन्दुमा रहन गयो । समीक्षा वर्षमा उत्पादकको मूल्यमा देशको यथार्थ कुल गार्हस्थ्य उत्पादन ४.७ प्रतिशतले बढेको अनुमान छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर ३.२ प्रतिशत थियो । तर यस्तो वृद्धिदर आधारभूत मूल्यमा ५.६ प्रतिशतले भएको अनुमान छ ।

१.८ समीक्षा वर्षमा कृषि क्षेत्रको उत्पादन ५.७ प्रतिशतको उत्साहजनक दरले बढेको अनुमान छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर १.० प्रतिशत मात्र थियो । प्रमुख खाद्यान्न बाली धानको उत्पादन उच्च दरले बढेको तथा अन्य कृषि बालीको उत्पादन पनि सन्तोषजनक रहेको कारण समीक्षा वर्षमा समग्र कृषि क्षेत्रको उत्पादन वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको तुलनामा बढ्न गएको हो ।

चार्ट १.१ : आर्थिक वृद्धिदर

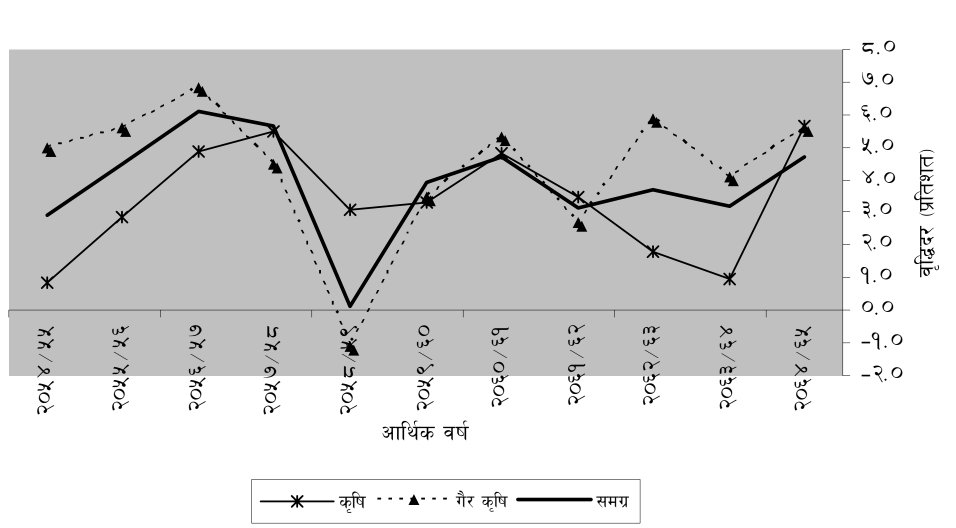

१.९ गैर-कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको ४.१ प्रतिशतको तुलनामा समीक्षा वर्षमा ५.६ प्रतिशतले बढेको अनुमान छ । उद्योग क्षेत्रमा शिथिलता देखिएपनि सेवा क्षेत्रमा भएको विस्तारका कारण गैर-कृषि क्षेत्रको वृद्धिदरमा सुधार आएको हो । समीक्षा वर्षमा उद्योग क्षेत्रको वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको भन्दा झण्डै आधा अर्थात १.८ प्रतिशत रहन गयो । खासगरी उत्पादनमुलक क्षेत्रमा भएको न्यून वृद्धिका कारण समग्र उद्योग क्षेत्रको वृद्धिदरमा सुस्तता आएको हो ।

१.१० समीक्षा वर्षमा सेवा क्षेत्रको वृद्धिदर उल्लेखनीय रहन गयो । अघिल्लो वर्षको ४.२ प्रतिशतले विस्तार भएको यस क्षेत्रको उत्पादन समीक्षा वर्षमा ६.९ प्रतिशतले बढेको अनुमान छ । समीक्षा वर्षमा थोक तथा खुद्रा व्यापार, होटल तथा रेष्टुरेन्ट, यातायात, भण्डारण तथा सञ्चार, सार्वजनिक प्रशासन तथा रक्षा आदि क्षेत्रहरुको वृद्धिदर उत्साहजनक रहेको कारण सेवा क्षेत्रको वृद्धिदर उच्च रहन गएको हो ।

१.११ समीक्षा वर्ष चालू तीन वर्षीय अन्तरिम योजनाको पहिलो वर्ष पनि हो । योजनाले कृषि क्षेत्रको वार्षिक ३.६ प्रतिशत र गैर-कृषि क्षेत्रको वार्षिक ६.५ प्रतिशत सहित ५.५ प्रतिशतको समग्र आर्थिक वृद्धिदरको लक्ष्य निर्धारण गरेको छ । शान्ति सुरक्षाको अवस्था अनुकूल रही थप लगानीको वातावरण बनेमा तथा मौसमी अनुकूलता कायमै रहेमा चालू योजनाले निर्धारण गरेको आर्थिक वृद्धिदरको लक्ष्य प्राप्त हुन सक्ने देखिन्छ । समीक्षा वर्षमा उद्योग क्षेत्रबाहेक कृषि तथा सेवा क्षेत्रलगायत समग्र आर्थिक वृद्धिदर योजनाको लक्ष्य भन्दा बढी रहेको देखिन्छ (तालिका १.१) ।

तालिका १.१
कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वास्तविक तथा अनुमानित क्षेत्रगत वृद्धिदर
(आधारभूत मूल्यमा

(प्रतिशतमा)

क्षेत्र	आ.व. २०६३।६४	आ.व २०६४।६५	योजनावधिको औसत लक्ष्य
कृषि	१.०	५.७	३.६
गैर कृषि	४.१	५.६	६.५
उद्योग	३.९	१.८	६.८
सेवा	४.२	६.९	६.४
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन*	३.०	५.६	५.५

स्रोत : तीन वर्षीय अन्तरिम योजना, राष्ट्रिय योजना आयोग र केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

* वित्तीय मध्यस्थता लागत घटाउनु अघिको आधारभूत मूल्यमा ।

कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत संरचना

१.१२ विगत दुई दशकको तथ्याङ्क विश्लेषण गर्दा मुलुकमा संरचनागत परिवर्तन भएको स्पष्ट देखिन्छ । कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा खासगरी कृषि क्षेत्रको योगदान क्रमशः घट्दै गएको छ भने सेवा क्षेत्रको योगदान क्रमिकरूपमा बढ्दै गएको छ । तर उद्योग क्षेत्रको योगदानमा खासै परिवर्तन आउन सकेको छैन । आर्थिक वर्ष २०४४/४५ मा यथार्थ कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषि, उद्योग तथा सेवा क्षेत्रको योगदान क्रमशः ४८.७ प्रतिशत, १६.३ प्रतिशत र ३५.० प्रतिशत रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा यस्तो योगदान क्रमशः ३६.० प्रतिशत, १६.३ प्रतिशत र ४७.७ प्रतिशत रह्यो ।

१.१३ आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा यथार्थ कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान ३५.९ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ३६.० प्रतिशत पुग्यो । समीक्षा वर्षमा समग्र आर्थिक वृद्धिदरमा कृषि क्षेत्रको योगदान अघिल्लो वर्षको १२.० प्रतिशतबाट वृद्धि भई ३६.४ प्रतिशत रहन पुग्यो । समीक्षा वर्षमा कृषि क्षेत्रमा भएको उच्च वृद्धिदरका कारण समग्र आर्थिक वृद्धिदरमा यस क्षेत्रको योगदानमा भारी वृद्धि भएको हो । उद्योग क्षेत्रको वृद्धिदर झण्डै आधा भन्दा बढीले घटेको कारण समग्र वृद्धिदरमा यस क्षेत्रको सापेक्षिक योगदान अघिल्लो वर्षको २२.० प्रतिशतबाट घटी ५.२ प्रतिशतमा सीमित रहन पुग्यो । कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा उल्लेखनीय अंश ओगटेको सेवा क्षेत्रको वृद्धिदरमा उल्लेखनीय सुधार भएतापनि समग्र आर्थिक वृद्धिदरमा यस क्षेत्रको सापेक्षिक योगदान अघिल्लो वर्षको ६६.० प्रतिशतबाट घटी ५९.० प्रतिशत कायम रहेको छ (तालिका १.२) ।

तालिका १.२
कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत अंश तथा वृद्धिदरमा सापेक्षिक योगदान
(२०५७/५८ को मूल्यमा)

प्रतिशतमा

क्षेत्र	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा अंश		कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धिदर		वृद्धिदरमा सापेक्षिक योगदान	
	२०६३।६४	२०६४।६५	२०६३।६४	२०६४।६५	२०६३।६४	२०६४।६५
कृषि	३५.९	३६.०	१.०	५.७	१२.०	३६.४
गैरकृषि	६४.१	६४.०	४.१	५.६	८८.०	६३.६
उद्योग	*१६.९*	*१६.३*	*३.९*	*१.८*	*२२.०*	*५.२*
सेवा	*४७.२*	*४७.७*	*४.२*	*६.९*	*६६.०*	*५८.४*
कुल@	१००.०	१००.०	३.०	५.६	१००.०	१००.०

@ वित्तीय मध्यस्थता लागत घटाउनु अघिको आधारभूत मूल्यमा ।
स्रोत : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग र नेपाल राष्ट्र बैंकको गणना ।

चार्ट १.२ : कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत संरचना

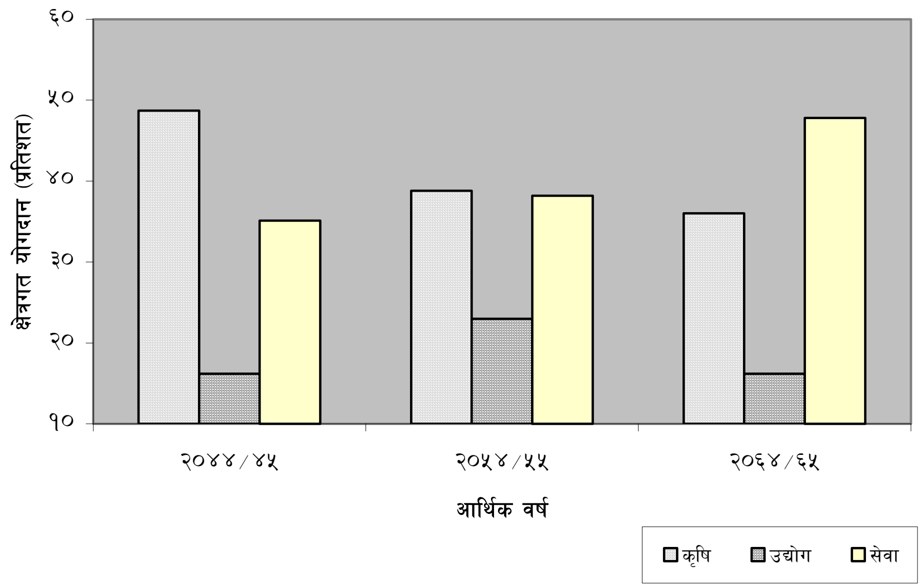

कृषि क्षेत्र

१.१४ आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा १.० प्रतिशतले वृद्धि भएको कृषि क्षेत्र समीक्षा वर्ष ५.७ प्रतिशतको उत्साहजनकदरले बढेको अनुमान छ । समीक्षा वर्षको यस्तो वृद्धिदर विगत १४ वर्षयताकै उच्च हो । समीक्षा वर्षमा प्रमुख खाद्यान्न बाली धानको उत्पादन १६.८ प्रतिशतको उच्च दरले बढेको तथा अन्य कृषि बाली र पशुजन्य उत्पादनको वृद्धिदर समेत सन्तोषजनक रहेको कारण समग्र कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर उत्साहजनक रहन गएको हो ।

१.१५ समीक्षा वर्षमा खाद्यान्न तथा अन्य वालीहरूको उत्पादन सूचकाङ्क ७.३ प्रतिशतले बढ्यो । अघिल्लो वर्ष यस्तो सूचकाङ्क २.७ प्रतिशतले घटेको थियो । कुल कृषि उत्पादनमा झण्डै २१ प्रतिशत भार रहेको धान बालीको उत्पादन उच्चदरले बढेको कारण खाद्यान्न बाली समूहको उत्पादन सूचकाङ्क समीक्षा वर्षमा बढेको हो । समीक्षा वर्षमा धानको उत्पादन अघिल्लो वर्षको १२.६ प्रतिशत ह्रासको तुलनामा १६.८ प्रतिशतले बढेको छ । समीक्षा वर्षको यस्तो वृद्धि लगातार तीन बर्षको ह्रास पछिको वृद्धि हो । समीक्षा वर्षमा गहुँ, मकै तथा आलुको उत्पादन क्रमशः ३.८ प्रतिशत, ३.२ प्रतिशत र ५.७ प्रतिशतले बढेको छ । विगत दश वर्षको तथ्याङ्क विश्लेषण गर्दा प्रमुख खाद्यान्न बाली धान, मकै तथा गहुँको उत्पादकत्वमा

सुधार आएको देखिन्छ । तथापि पछिल्लो समयमा धान बालीको उत्पादकत्वमा भने केही उतारचढाव देखिएको छ (चार्ट १.३) ।

चार्ट १.३ : प्रमुख खाद्यान्न बालीहरुको उत्पादकत्व (के.जी. प्रति हेक्टर)

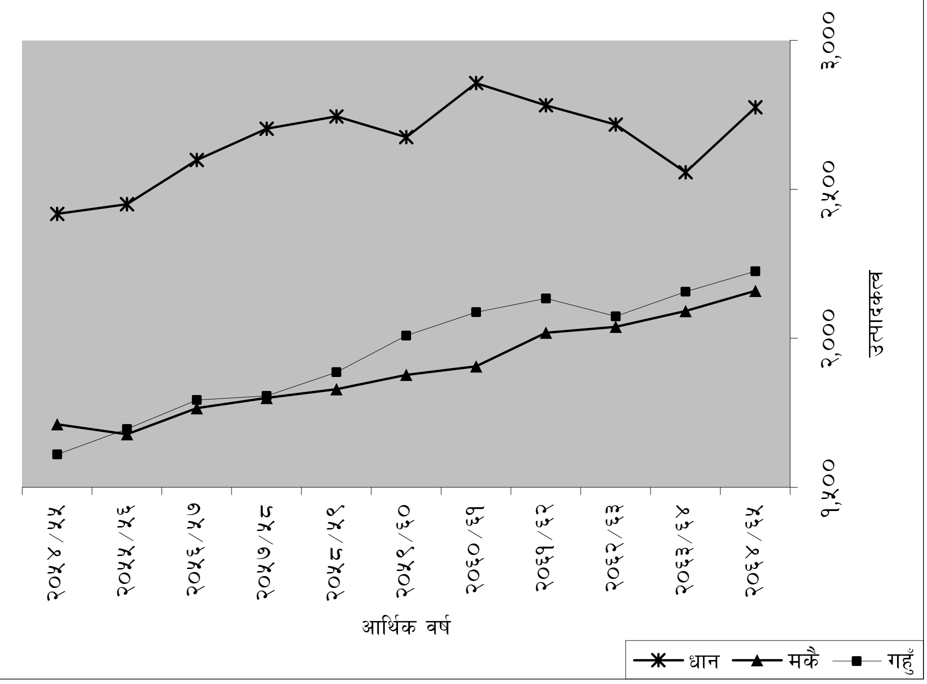

१.१६ समीक्षा वर्षमा जौ, उखु, सूर्ती, भटमास, दलहन तथा अन्य खाद्यान्न बालीको उत्पादन घट्यो भने कोदोको उत्पादन बढ्यो । समीक्षा वर्षमा तरकारी तथा बागवानी समूहको उत्पादन सूचकाङ्क ९.६ प्रतिशतले बढ्यो । अघिल्लो वर्ष यस समूहको उत्पादन सूचकाङ्क ६.३ प्रतिशतले बढेको थियो । यस समूहअन्तर्गत उल्लेखनीय अंश रहेको तरकारी उप-समूहको उत्पादन अघिल्लो वर्षको ६.३ प्रतिशत वृद्धिको तुलनामा समीक्षा वर्षमा ९.६ प्रतिशतले वृद्धि भयो ।

१.१७ समीक्षा वर्षमा फलफूल तथा मसला समूहको उत्पादन सूचकाङ्क ५.४ प्रतिशतले बढ्यो । अघिल्लो वर्ष यो सूचकाङ्क ५.८ प्रतिशतले बढेको थियो । समीक्षा वर्षमा फलफूल उप-समूह अन्तर्गत सुन्तला, केरा, स्याउको उत्पादन बढ्यो भने आँपको उत्पादन घट्यो । त्यस्तै, समीक्षा वर्षमा मसला, चिया तथा कफी उपसमूहको उत्पादनमा वृद्धि भयो ।

१.१८ समग्र कृषि उत्पादनमा झण्डै एक चौथाई हिस्सा ओगट्ने पशुजन्य तथा दूग्ध समूहको उत्पादन सूचकाङ्क समीक्षा वर्षमा २.६ प्रतिशतले बढ्यो । अघिल्लो वर्ष यस्तो सूचकाङ्क ३.१ प्रतिशतले बढेको थियो । कुल कृषि उत्पादनमा १२.४ प्रतिशत हिस्सा रहेको दूध उप-समूहको उत्पादन समीक्षा वर्षमा २.७ प्रतिशतले बढ्यो । त्यस्तै, समीक्षा वर्ष मासु उप-समूहको उत्पादन बढ्न गयो ।

१.१९ समीक्षा वर्षमा अन्य पशुजन्य उत्पादन समूहको उत्पादन सूचकाङ्क अघिल्लो वर्षको ७.८ प्रतिशत वृद्धिको तुलनामा ३.१ प्रतिशतले मात्र बढ्यो । समीक्षा वर्ष बंगुरको मासु, खसीको मासु, कुखुराको मासु तथा अण्डा उप-समूहको उत्पादन बढ्यो ।

१.२० समीक्षा वर्षमा वन तथा वनजन्य समूहको उत्पादन सूचकाङ्क सीमान्तदरले मात्र बढ्यो । अघिल्लो वर्ष १.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको यस समूहको उत्पादन सूचकाङ्क समीक्षा वर्षमा भने ०.२ प्रतिशतले मात्र विस्तार भयो । यस समूहमा उल्लेखनीय हिस्सा ओगटेको दाउरा उप-समूहको उत्पादन समीक्षा वर्षमा

१.२ प्रतिशतले ह्रास आयो भने काठ उप-समूहको उत्पादन २.२ प्रतिशतले बढ्यो । समीक्षा वर्षमा औषधि तथा जडीबुटीजन्य वस्तुहरूको उत्पादन वृद्धिदरमा केही ह्रास आयो ।

१.२१ समीक्षा वर्षको धान रोपाईं गर्ने प्रमुख समयमा वर्षाको स्थिति सन्तोषजनक रहयो । जुलाई महिनामा तराईका अधिकांश क्षेत्रहरुमा सामान्य भन्दा अधिक वर्षा भयो । मौसम तथा जलवायु विज्ञान विभागले दिएको तथ्याङ्कअनुसार वर्षा मापन गर्ने देशका विभिन्न ४५ स्टेशनहरुमध्ये जुलाई महिनामा ३० स्टेशनमा सामान्य भन्दा अधिक वर्षा भयो भने १५ स्टेशनहरुमा सामान्य भन्दा कम वर्षा भयो । अगष्ट महिनामा कुल ४४ स्टेशनहरुमध्ये १३ स्टेशनहरुमा सामान्य भन्दा अधिक वर्षा भयो भने ३१ स्टेशनहरुमा सामान्य भन्दा कम वर्षा भयो । अगष्ट महिनामा पश्चिमाञ्चल, सुदूर पश्चिमाञ्चल तथा मध्यमाञ्चल क्षेत्रहरुमा अत्यधिक वर्षा भयो ।

१.२२ समीक्षा वर्षमा थप ७,११५ हेक्टर भूमिमा सिंचाइ सुविधा उपलब्ध भई समीक्षा वर्षको अन्तसम्ममा कुल सिंचित क्षेत्र १२,०१,७४३ हेक्टर पुगेको छ । यो क्षेत्रफल कुल खेतीयोग्य भूमिको ४५.५ प्रतिशत हुन आउँछ । कृषिको लागि आवश्यक अन्य सामाग्रीहरूमध्ये कृषि सामाग्री कम्पनी लिमिटेडबाट वितरण गरिएको रासायनिक मलको आपूर्ति अघिल्लो वर्षको २५.२ हजार मेट्रिक टनबाट ७३.५ प्रतिशतले कमी आई ६.७ हजार मेट्रिक टन रह्यो । त्यस्तै, राष्ट्रिय बीउविजन कम्पनीबाट वितरण गरिएको उन्नत बीउविजन अघिल्लो वर्षको ३.१ हजार मेट्रिक टनबाट २०.१ प्रतिशतले वृद्धिभई समीक्षा वर्षमा ३.८ हजार मेट्रिक टन पुग्यो ।

उद्योग क्षेत्र

१.२३ अघिल्लो वर्ष ३.९ प्रतिशतले बढेको उद्योग क्षेत्रको उत्पादन समीक्षा वर्षमा गिरावट आई १.८ प्रतिशतले मात्र वृद्धि भएको अनुमान छ। उत्पादनमूलक उद्योग क्षेत्रको उत्पादन सीमान्त दरले मात्र बढेको कारण समीक्षा वर्षमा यस क्षेत्रको वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको तुलनामा न्यून रहेको हो । तराई क्षेत्रमा उत्पन्न असहज परिस्थिति, कमजोर औद्योगिक सुरक्षा, मजदुर व्यवस्थापनबीच उत्पन्न तनाव, समय-समयमा भएका बन्द तथा हड्ताल, लोड सेडिंग र पेट्रोलियम पदार्थको अभाव जस्ता कारणहरूले गर्दा समीक्षा वर्षमा उत्पादनमूलक उद्योग क्षेत्रको वृद्धिदर सन्तोषजनक रहन सकेन ।

१.२४ थप विद्युत् परियोजना सञ्चालनमा नआएको कारण विद्युत्, ग्यास तथा पानी क्षेत्रको उत्पादन वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको १३.० प्रतिशतको तुलनामा समीक्षा वर्षमा घट्न गई ३.४ प्रतिशत रहेको अनुमान छ ।

१.२५ निर्माणजन्य वस्तुहरूको आन्तरिक उत्पादनमा वृद्धि भएको कारण निर्माण क्षेत्रको उत्पादन समीक्षा वर्षमा ३.१ प्रतिशतले वृद्धि भएको अनुमान छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर २.५ प्रतिशत रहेको थियो । त्यस्तै, खानी तथा उत्खनन् क्षेत्रको उत्पादन वृद्धिदर समीक्षा वर्षमा २.८ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धि दर १.५ प्रतिशत रहेको थियो ।

१.२६ उत्पादनमूलक उद्योग क्षेत्रको उत्पादन वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको २.६ प्रतिशत वृद्धिको तुलनामा समीक्षा वर्षमा ०.२ प्रतिशत मात्रले वृद्धि भएको अनुमान छ । केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले हालै सार्वजनिक गरेको तथ्याङ्कअनुसार समीक्षा वर्ष औद्योगिक उत्पादन सूचकाङ्क अघिल्लो वर्षको २.६ प्रतिशत वृद्धिको तुलनामा १.४ प्रतिशतले ह्रास आएको छ । मुख्यतयाः वनस्पती घ्यू, तयारी पोशाक तथा प्लाष्टिकका सामानको उत्पादन उल्लेखनीयरुपमा घट्न गएको कारण समीक्षा वर्षमा औद्योगिक उत्पादन सूचकाङ्क घट्न गएको हो ।

१.२७ समूहगतरुपमा विश्लेषण गर्दा वनस्पति तेल तथा घ्यू, लत्ताकपडा, अन्य लत्ताकपडा, तयारी पोशाक, प्लाष्टिकका सामान, गैर-धातुजन्य खनिज पदार्थ र घरेलु धातुका सामान समूहको उत्पादन घटेको अनुमान छ । प्रशोधित दूध, अन्न तथा पशुदाना, अन्य खाद्य पदार्थ, पेय पदार्थ, सुर्तीजन्य वस्तु, पश्मिना, कागज तथा कागजका उत्पादन, चिरान काठ, पत्र-पत्रिका, अन्य रासायनिक वस्तु, फलामे रड तथा पत्ती र बिजुलीको तार तथा केबुल समूहको उत्पादन बढेको छ ।

१.२८ शान्ति सुरक्षाको अवस्थामा भएको क्रमिक सुधारका कारण समीक्षा वर्षमा वैदेशिक लगानीको प्रतिवद्धता अघिल्लो वर्षको तुलनामा बढेको छ । समीक्षा वर्षमा उद्योग विभागले रू. २० अर्ब ४० करोड ३८ लाख कुल परियोजना लागत भएका २१२ वटा विदेशी संयुक्त लगानीका परियोजनाहरु स्थापनाको लागि स्वीकृति दियो । अघिल्लो वर्ष कुल रू.३ अर्ब ४२ करोड ५६ लाख लागतका १८८ वटा संयुक्त विदेशी

लगानीका परियोजनाहरु स्थापना गर्न स्वीकृति दिएको थियो । समीक्षा वर्षमा कुल परियोजना लागतमध्ये विदेशी लगानीको हिस्सा ४८.१ प्रतिशत रहेको छ । समीक्षा वर्षमा दर्ता गरिएका विदेशी संयुक्त लगानीका कुल २१२ परियोजनाहरुमध्ये पर्यटनसम्बन्धी ६७, सेवासम्बन्धी ५५, उत्पादनमूलक ५१, निर्माणसम्बन्धी १३ तथा कृषिसम्बन्धी ११, उर्जासम्बन्धी ८ र खनिजसँग सम्बन्धित ७ परियोजनाहरु रहेका छन् । स्वीकृत वैदेशिक लगानीमध्ये उर्जासम्बन्धी परियोजनामा २९.२ प्रतिशत, खनिजसम्बन्धी परियोजनामा २२.७ प्रतिशत, निर्माणसम्बन्धी परियोजनामा १८.४ प्रतिशत र बाँकी अन्य परियोजनाहरुमा रहेको छ । समीक्षा अवधिमा दर्ता भएका परियोजनाहरुबाट कुल १० हजार ६ सय ७७ जनाले रोजगारी पाउने अनुमान गरिएको छ । समीक्षा अवधिमा ३९ मुलुकले नेपालमा लगानी गर्न अनुमति लिएका छन् । देशगत आधारमा हेर्दा समीक्षा वर्षमा सबैभन्दा बढी विदेशी लगानी भारतको रहेको छ । त्यसपछि क्रमशः दक्षिण कोरिया, चीन, यूएई, बेलायत आदि मुलुकहरूको रहेको छ । स्वीकृति प्राप्त गरेका सबै परियोजनाहरु स्थापना भई कार्य प्रारम्भ गरेमा देशमा औद्योगिक उत्पादन तथा रोजगारी बढ्ने देखिन्छ । देशमा राजनैतिक तथा शान्ति सुरक्षाको वातावरण अनुकूल रहेमा आगामी दिनमा पनि वैदेशिक लगानीको प्रतिवद्धता बढ्ने देखिन्छ ।

सेवा क्षेत्र

१.२९ अघिल्लो वर्ष ४.२ प्रतिशतले बढेको सेवा क्षेत्र समीक्षा वर्षमा ६.९ प्रतिशतको उत्साहजनक दरले बढेको अनुमान छ । समीक्षा वर्षमा थोक तथा खुद्रा व्यापार, होटल तथा रेष्टुरेन्ट, यातायात, भण्डारण तथा सञ्चार, वित्तीय मध्यस्थता, सार्वजनिक प्रशासन र रक्षा तथा अन्य सामुदायिक, सामाजिक तथा व्यक्तिगत सेवा क्षेत्रको उत्पादन उच्च दरले बढेको कारण समग्र सेवा क्षेत्रको उत्पादन अघिल्लो वर्षको तुलनामा बढ्न गएको हो । व्यापारजन्य आन्तरिक कृषि उत्पादन तथा आयातमा भएको सकारात्मक वृद्धिको कारण थोक तथा खुद्रा व्यापार क्षेत्रको उत्पादन अघिल्लो वर्षको ४.५ प्रतिशत ह्रासको तुलनामा ६.४ प्रतिशतको उत्साहजनक दरले बढेको छ । पर्यटक आगमनमा भएको वृद्धिको कारण होटल तथा रेष्टुरेन्ट क्षेत्रको उत्पादन अघिल्लो वर्षको ३.५ प्रतिशत वृद्धिको तुलनामा समीक्षा वर्षमा ७.५ प्रतिशतले बढेको अनुमान छ ।

१.३० अघिल्लो वर्ष हवाईमार्गबाट ३ लाख ३१ हजार ६४० जना पर्यटकले नेपाल भ्रमण गरेकामा समीक्षा वर्षमा १०.९ प्रतिशतले वृद्धि भई यस्तो संख्या ३ लाख ६७ हजार ९४३ पुगेको छ । क्षेत्रगतरूपमा विश्लेषण गर्दा समीक्षा वर्षमा भारतीय पर्यटक आगमन संख्या ११.६ प्रतिशतले घट्न गई ९० हजार १६ रहेको छ । अघिल्लो वर्ष भने भारतीय पर्यटक आगमन संख्या ०.६ प्रतिशतको सीमान्त दरले बढेको थियो । त्यस्तै, तेस्रो मुलुकको पर्यटक आगमन संख्या समीक्षा वर्षमा २१.० प्रतिशतले वृद्धि भई २ लाख ७७ हजार ९२७ पुगेको छ भने अघिल्लो वर्ष तेस्रो मुलुकको पर्यटक संख्या २३.२ प्रतिशतले बढेको थियो । देशमा शान्ति सुरक्षाको अवस्थामा क्रमशः सुधार हुँदै गएको कारणले समीक्षा वर्षको प्रथम नौ महिनाको अवधिमा तेस्रो मुलुकको पर्यटक आगमन संख्यामा वृद्धि भएतापनि पछिल्ला तीन महिनामा तराईमा उत्पन्न असहज परिस्थिति तथा अशान्तिको कारण तेश्रो मुलुकको पर्यटक आगमन घट्न गयो । भारतीय पर्यटक आगमन भने समीक्षा वर्षका सवै महिनामा घटेको छ । समीक्षा वर्षमा हवाईमार्गबाट आउने पर्यटक संख्यामध्ये भारतीय तथा तेस्रो मुलुकको अंश क्रमशः २४.५ प्रतिशत र ७५.५ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो अंश क्रमशः ३०.७ प्रतिशत र ६९.३ प्रतिशत रहेको थियो (तालिका १.३) ।

तालिका १.३
हवाइमार्गबाट नेपाल भ्रमणमा आएका विदेशी पर्यटकहरुको संख्या

विवरण	आगमन संख्या			प्रतिशत परिवर्तन		अंश	
	२०६२।६३	२०६३।६४	२०६४।६५	२०६३।६४	२०६४।६५	२०६३।६४	२०६४।६५
भारत	१,०१,२३१	१,०१,८६२	९०,०१६	०.६	-११.६	३०.७	२४.५
तेश्रो मुलुक	१,८६,४८८	२,२९,७७९	२,७७,९२७	२३.२	२१.०	६९.३	७५.५
कुल	**२,८७,७१९**	**३,३१,६४०**	**३,६७,९४३**	**१५.३**	**१०.९**	**१००.०**	**१००.०**

स्रोतः पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय ।

१.३१ खासगरी सञ्चार उप-क्षेत्रमा भएको उल्लेखनीय वृद्धिको कारण यातायात, भण्डारण तथा सञ्चार क्षेत्रको उत्पादन वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको ४.४ प्रतिशतको तुलनामा समीक्षा वर्षमा ६.६ प्रतिशत रहेको अनुमान छ । वित्तीय क्षेत्रमा नयाँ वित्तीय संस्थाहरुको आगमन तथा कारोवार बढेको कारण वित्तीय मध्यस्थता

क्षेत्रको वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको ११.४ प्रतिशतको तुलनामा समीक्षा वर्षमा १३.८ प्रतिशत रहेको छ । ग्रामीण आवास कम्पनीहरुको कारोवार घटेको तथा अन्य व्यावसायिक कारोवारमा वाञ्छित परिवर्तन हुन नसकेको कारण रियल स्टेट, घर भाडा तथा व्यावसायिक गतिविधि क्षेत्रको वृद्धिदर अघिल्लो वर्षको ११.८ प्रतिशतको तुलनामा ४.४ प्रतिशत मात्र रहेको अनुमान छ । यसैगरी, सार्वजनिक प्रशासन र रक्षा, शिक्षा, स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य, अन्य सामुदायिक, सामाजिक तथा व्यक्तिगत सेवा क्षेत्रको वृद्धिदर क्रमशः ५.६ प्रतिशत, ४.६ प्रतिशत, ७.४ प्रतिशत र ११.१ प्रतिशत रहेको अनुमान छ । अघिल्लो वर्ष उपरोक्त क्षेत्रहरूको वृद्धिदर क्रमशः १.३ प्रतिशत, ६.२ प्रतिशत, ६.७ प्रतिशत र ११.८ प्रतिशत रहेको थियो ।

उपभोग, लगानी तथा बचत

१.३२ कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कुल उपभोगको अंश अघिल्लो वर्ष ९०.३ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ८८.५ प्रतिशतमा सीमित रहेको अनुमान छ । अघिल्लो वर्ष क्रमशः ९.३ प्रतिशत र १७.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको निजी तथा सरकारी क्षेत्रको उपभोग समीक्षा वर्ष क्रमशः ९.४ प्रतिशत र २१.९ प्रतिशतले बढेको अनुमान छ । अघिल्लो वर्ष कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा लगानीको अंश २८.० प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ४.० प्रतिशत विन्दुले वृद्धि भई ३२.० प्रतिशत पुगेको छ । त्यस्तै, अघिल्लो वर्ष कुल गार्हस्थ उत्पादनको ९.७ प्रतिशत रहेको कुल गार्हस्थ्य वचत समीक्षा वर्षमा वृद्धि भई ११.५ प्रतिशत पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको २०.४ प्रतिशत रहेको कुल स्थिर पूँजी निर्माण समीक्षा वर्षमा ०.६ प्रतिशत विन्दुले वृद्धि भई २१.० प्रतिशत पुगेको छ ।

१.३३ प्रचलित मूल्यमा अघिल्लो वर्ष १३.७ प्रतिशतले बढेको कुल आन्तरिक माग समीक्षा वर्षमा २६.७ प्रतिशतले बढेको अनुमान छ । अघिल्लो वर्षको तुलनामा समीक्षा वर्षमा उपभोग तथा लगानी बढेको कारणले कुल आन्तरिक मागको बृद्धि दर बढ्न गएको हो । समीक्षा वर्षमा निर्यातको तुलनामा आयातको वृद्धि दर उच्च रहेको कारण खुद बाह्य मागमा सुधार आउन सकेन ।

कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय

१.३४ अघिल्लो वर्ष १०.० प्रतिशतले वृद्धि भएको कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय समीक्षा वर्षमा १४.६ प्रतिशतले बढेको अनुमान छ । खुद ट्रान्सफरमा भएको उच्च वृद्धिको कारण समीक्षा वर्षमा कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय अघिल्लो वर्षको तुलनामा बढ्न गएको हो । प्रचलित मूल्यमा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वृद्धिदर अघिल्लो वर्षमा ११.२ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा १२.९ प्रतिशत रहेको अनुमान छ । त्यस्तै, समीक्षा वर्षमा कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आयको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात १२०.५ प्रतिशत रहेको अनुमान छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो अनुपात ११८.८ प्रतिशत थियो । खुद ट्रान्सफरमा निजी क्षेत्रको विप्रेषणबाट प्राप्त आयको अंश उल्लेखनीय रहँदै आएको छ । समीक्षा वर्षमा विप्रेषण ४२.५ प्रतिशतले बढेको र विप्रेषण आयको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात १७.४ प्रतिशत रहेको अनुमान छ (तालिका १.४) ।

तालिका १.४
कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आम्दानी (प्रचलित बजार मूल्यमा)

विवरण	२०६२।६३	२०६३।६४	२०६४।६५	२०६३।६४	२०६४।६५
	रू. करोडमा			प्रतिशत परिवर्तन	
कुल उपभोग	५९५३२.७	६५६२७.६	७२६६८.५	१०.२	१०.७
कुल लगानी	१७५६०.३	२०३७४.१	२६२५८.२	१६.०	२८.९
आन्तरिक माग	७७०९३.०	८६००१.७	९८९२६.८	११.६	१५.०
खूद निर्यात	-११६८७.६	-१३२९२.८	-१६८४५.४	१३.७	२६.७
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	६५४०५.५	७२७०८.९	८२०८१.४	११.२	१२.९
खूद साधन आय	४९५.६	७४३.२	१०१८.७	५०.०	३७.१
खूद ट्रान्सफर	१२६१४.६	१२८९९.२	१५८३८.१	२.३	२२.८
कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आम्दानी	७८५१५.६	८६३५१.३	९८९३८.२	१०.०	१४.६

स्रोतः केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

मुद्रास्फीति तथा ज्यालादर

उपभोक्ता मुद्रास्फीति

१.३५ आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा वार्षिक औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति ७.७ प्रतिशत रह्यो । आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा यस्तो मुद्रास्फीति ६.४ प्रतिशत थियो । आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा खाद्यान्नमा भएको मूल्य वृद्धि तथा सोही वर्षको जेठ महिनामा भएको पेट्रोलियम पदार्थको मूल्य वृद्धिको कारण अघिल्लो वर्षको तुलनामा समीक्षा अवधिमा उपभोक्ता मुद्रास्फीतिमा बढी चाप परेको छ ।

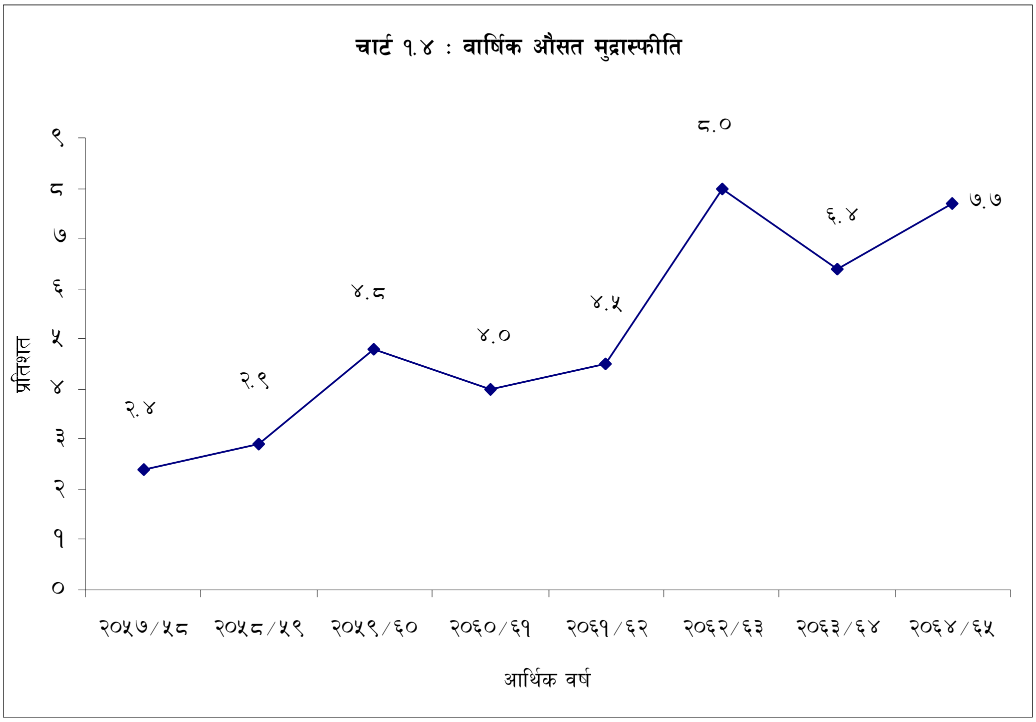

१.३६ समूहगतरूपमा, समीक्षा अवधिमा खाद्य तथा पेयपदार्थ समूहको मूल्य सूचकाङ्कको वार्षिक औसत वृद्धिदर १०.१ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धि दर ७.२ प्रतिशत रहेको थियो । आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा खाद्य तथा पेयपदार्थ समूहमा पर्ने वस्तुहरुमध्ये खाने तेल तथा घ्यू, खाद्यान्न र दलहन उपसमूहहरुको मूल्य वृद्धि उच्च अङ्कको रहेको छ । उच्च अङ्कले मूल्य वृद्धि हुने वस्तुहरुमध्ये खाने तेल तथा घ्यू उपसमूहको वार्षिक औसत विन्दूगत मूल्य वृद्धि सबैभन्दा बढी २०.९ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो आर्थिक वर्षमा यस उप-समूहको मूल्य वृद्धि ६.७ प्रतिशत रहेको थियो । यसैगरी खाद्यान्न उपसमूहको वार्षिक औसत विन्दूगत मूल्य वृद्धि १४.६ प्रतिशत रहेको छ भने आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा यस उप-समूहको वार्षिक औसत विन्दूगत मूल्य वृद्धि ६.४ प्रतिशत रहेको थियो । यस उप-समूहमा पर्ने चामल तथा चामलजन्य वस्तुहरुको वार्षिक विन्दूगत मूल्य वृद्धि १७.३ प्रतिशत रहको छ । अघिल्लो आर्थिक वर्षमा यस्तो मूल्य वृद्धि २.८ प्रतिशत रहेको थियो । साथै, दलहनको मूल्य सूचकाङ्क अघिल्लो वर्ष १७.० प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा समीक्षा अवधिमा १४.२ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा खाद्य तथा पेय पदार्थ समूहमा पर्ने अन्य उप-समूहहरुमध्ये माछा, मासु तथा फुल, दूध तथा दुग्ध पदार्थ, रेष्टुरेण्टको खाना, र फलफूल तथा तरकारीको मूल्य क्रमशः ७.७ प्रतिशत, ७.६ प्रतिशत, ७.१ प्रतिशत र ६.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ भने अघिल्लो वर्ष क्रमशः ६.६ प्रतिशत, ७.५ प्रतिशत, ३.३ प्रतिशत र ११.१ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । तर, अघिल्लो वर्ष ७.१ प्रतिशतले ह्रास भएको चिनीको मूल्य सूचकाङ्क समीक्षा अवधिमा पुनः १०.१ प्रतिशतले घटेको छ ।

१.३७ समीक्षा अवधिमा गैरखाद्य वस्तु तथा सेवा समूहको मूल्य सूचकाङ्कको वार्षिक औसत वृद्धिदर ५.१ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर ५.५ प्रतिशत रहेको थियो । आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा गैर-खाद्यवस्तु तथा सेवा समूहका वस्तुहरुमध्ये सूर्ती तथा सूर्तीजन्य वस्तुको मूल्य ७.४ प्रतिशत, घरायसी वस्तु तथा सेवा ७.० प्रतिशत, जुताचप्पल ५.९ प्रतिशत र औषधि तथा व्यक्तिगत हेरचाह सम्बन्धी वस्तु तथा सेवाहरु ५.० प्रतिशतको दरले वृद्धि भएको छ भने अघिल्लो आर्थिक वर्ष यी वस्तुहरुको मूल्य क्रमशः ६.१ प्रतिशत, ७.२ प्रतिशत, ४.१ प्रतिशत र २.५ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो ।

१.३८ क्षेत्रगत आधारमा, आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा काठमाण्डौ उपत्यका, पहाड र तराईको वार्षिक औसत मूल्य सूचकाङ्क क्रमशः ७.२ प्रतिशत, ७.४ प्रतिशत र ८.१ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर क्रमशः ६.१ प्रतिशत, ६.० प्रतिशत र ६.७ प्रतिशत रहेको थियो । बन्द तथा हड्ताल जस्ता कारणहरुले गर्दा समीक्षा वर्षमा तराई क्षेत्रको मूल्य वृद्धि अन्य भौगोलिक क्षेत्रको तुलनामा केही उच्च रहेको हो ।

१.३९ यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा वार्षिक औसत अन्तरर्निहित मुद्रास्फीति ६.१ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो मुद्रास्फीति ६.० प्रतिशत रहेको थियो ।

थोक मूल्य मुद्रास्फीति

१.४० आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा वार्षिक औसत राष्ट्रिय थोक मूल्य सूचकाङ्क ९.१ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर ९.० प्रतिशत रहेको थियो । कृषिजन्य वस्तुको मूल्यमा अघिल्लो वर्षको तुलनामा केही सुधार भएतापनि आयातित वस्तुको मूल्यमा उल्लेखनीय रुपमा वृद्धि भएका कारण समीक्षा अवधिमा समग्र थोक मूल्य सूचकाङ्कमा चाप पर्न गएको हो ।

चार्ट १.५ : वार्षिक औसत थोक मुद्रास्फीति

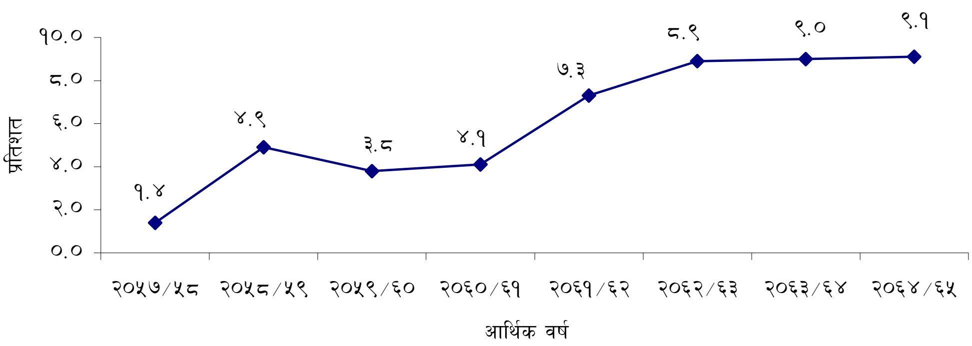

१.४१ समूहगतरूपमा, कृषिजन्य वस्तु समूहको मूल्य अघिल्लो वर्ष ११.६ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा अवधिमा ९.५ प्रतिशतले मात्र बढेको छ । यस समूह अन्तर्गत पर्ने वस्तुहरुमध्ये दलहन, खाद्यपदार्थ र फलफूल तथा तरकारीको मूल्य वृद्धि दुई अङ्कमा रहेको छ । यी वस्तुहरुको मूल्य क्रमशः १३.३ प्रतिशत, १२.९ प्रतिशत र ११.४ प्रतिशतले बढेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर क्रमशः २०.४ प्रतिशत, १०.८ प्रतिशत र ९.१ प्रतिशत रहेको थियो । यसैगरी, स्वदेशमा उत्पादित वस्तु समूहको मूल्य सूचकाङ्क समीक्षा अवधिमा ८.८ प्रतिशतले बढेको छ भने अघिल्लो वर्ष यस समूहको मूल्य वृद्धिदर ८.५ प्रतिशत रहेको थियो । यस समूह अन्तर्गत पर्ने वस्तुहरुमध्ये निर्माण सामग्रीको मूल्य १३.८ प्रतिशत, खाद्यजन्य वस्तुको ९.६ प्रतिशत र पेय तथा सूर्तीजन्य पदार्थको मूल्य ६.० प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर क्रमशः १५.६ प्रतिशत, ८.२ प्रतिशत, र ५.५ प्रतिशत रहेको थियो । साथै, आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा आयातित वस्तु समूहको मूल्य ८.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। अघिल्लो वर्ष आयातित वस्तुहरुको मूल्य ५.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । यस समूह अन्तर्गतका वस्तुहरुमध्ये रासायनिक मल तथा रासायनिक वस्तु र पेट्रोलियम पदार्थ तथा कोइलाको मूल्य समीक्षा अवधिमा क्रमशः १४.८ प्रतिशत र ११.८ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ भने अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर क्रमशः ४.६ प्रतिशत र ९.३ प्रतिशत रहेको थियो ।

राष्ट्रिय तलब तथा ज्यालादर सूचकाङ्क

१.४२ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा वार्षिक औसत राष्ट्रिय तलब तथा ज्यालादर सूचकाङ्क ९.७ प्रतिशतले बढेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर ९.८ प्रतिशत रहेको थियो । राष्ट्रिय तलब तथा ज्यालादर सूचकाङ्कमध्ये समीक्षा अवधिमा तलबको सूचकाङ्क १०.९ प्रतिशतले र ज्यालादरको सूचकाङ्क ९.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । यस्तो वृद्धिदर अघिल्लो वर्ष क्रमशः ६.३ प्रतिशत र १०.९ प्रतिशत रहेको थियो । २०६४ साउनदेखि सरकारी कर्मचारी लगायत सुरक्षाकर्मी, संस्थानका कर्मचारी, शिक्षक आदिको तलबमा सरदर १७.० प्रतिशतले वृद्धि भएकोले यस अवधिमा तलब सूचकाङ्कमा बढी चाप परेको हो । यसैगरी, समीक्षा अवधिमा ज्यालादर सूचकाङ्क अन्तर्गत कृषि, औद्योगिक र निर्माण मजदूरहरूको ज्यालादरमा क्रमशः ७.७ प्रतिशत, ११.६ प्रतिशत र १०.२ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर क्रमशः १०.३ प्रतिशत, १३.० प्रतिशत र ७.७ प्रतिशत रहेको थियो ।

बाह्य क्षेत्र

समग्र बाह्य क्षेत्र स्थिति

१.४३ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा बाह्य क्षेत्रमा मिस्रित उपलब्धि हासिल भएको छ । वस्तु निर्यात वृद्धिदर सीमान्त रहेको तर आयात उच्च दरले बढेको कारण वस्तु व्यापार घाटामा उल्लेखनीय रुपमा विस्तार आएको छ । पर्यटन आयमा राम्रो सुधार आएतापनि यातायात एवं भ्रमण खर्चमा उल्लेखनीय वृद्धिका कारण सेवा व्यापार घाटा पनि बढेको छ । तथापि नेपालीहरु वैदेशिक रोजगारीमा जाने प्रवृत्ति कायमै रहेको कारण विप्रेषण आयमा उत्साहजनक वृद्धि आउनाले चालू खाता एवं समग्र शोधनान्तर स्थिति दुबै उल्लेखनीय रुपले बचतमा रहेका छन् । फलस्वरुप, विदेशी विनिमय संचितिमा वृद्धि आई विनिमय दर एवं बाह्य स्थायित्व कायम राख्न सघाउ पुगेको छ ।

वस्तुगत निर्यात तथा आयात व्यापार

१.४४ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा कुल निर्यात २.४ प्रतिशत (रु. १ अर्ब ४० करोड) ले वृद्धि भई रु. ६० अर्ब ७९ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष कुल निर्यात १.४ प्रतिशतले घटेको थियो । कुल आयात भने आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा १६.१ प्रतिशत (रु. ३१ अर्ब ४२ करोड) ले वृद्धि भई रु. २ खर्ब २६ अर्ब १२ करोड पुगेको छ जबकी अघिल्लो वर्ष कुल आयात १२.० प्रतिशतले बढेको थियो । फलस्वरुप, समीक्षा वर्षमा कुल व्यापार घाटा २२.२ प्रतिशतले बढी रु. १ खर्ब ६५ अर्ब ३३ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष कुल व्यापार घाटा १९.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. १ खर्ब ३५ अर्ब ३१ करोड पुगेको थियो। त्यसैगरी कुल व्यापार अघिल्लो वर्ष ८.६ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा १२.९ प्रतिशतले बढी रु. २ खर्ब ८६ अर्ब ९० करोड पुगेको छ । कुल निर्यात/कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुपात अघिल्लो वर्षको ८.२ प्रतिशतबाट समीक्षा वर्षमा ७.४ प्रतिशतमा झरेको छ भने कुल आयात/कुल गाहर्स्थ्य उत्पादन अनुपात २६.८ प्रतिशतबाट बढेर २७.५ प्रतिशत पुगेको छ । तदनुरुप व्यापार घाटा/कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुपात १८.६ प्रतिशत बाट बढेर समीक्षा वर्ष २०.१ प्रतिशत पुगेको छ ।

१.४५ भारततर्फको निर्यात अघिल्लो वर्ष २.५ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा ७.४ प्रतिशत (रु. ३ अर्ब १० करोड) ले घट्न गई रु. ३८ अर्ब ६३ करोडमा सीमित रह्यो । फलस्वरुप, कुल निर्यातमा भारततर्फको निर्यातको अंश अघिल्लो वर्षको ७०.३ प्रतिशतबाट समीक्षा वर्षमा ६३.५ प्रतिशतमा झरेको छ। समीक्षा वर्षमा भारततर्फ विशेषगरी जस्तापाता, तामाको तार, डण्डी, पोलिष्टर धागो, चाउचाउ र जुसको निर्यातमा वृद्धि भएको छ भने वनस्पति घ्यू, कपडा, रसायन, तयारी पोशाक र खोटोको निर्यातमा उल्लेखनीय रुपमा कमी आएको छ । तराईमा व्याप्त असुरक्षा, बारम्बारको बन्द एवं लोडसेडिङ्गका कारणले भारततर्फको निर्यात प्रभावित भएको हो ।

१.४६ तेस्रो मुलुकतर्फको निर्यात अघिल्लो वर्ष ९.६ प्रतिशतले घटेकोमा समीक्षा वर्षमा २५.५ प्रतिशत (रु. ४ अर्ब ५१ करोड) ले बढी रु. २२ अर्ब १६ करोड पुगेको छ । अन्य मुलुकतर्फ निर्यात हुने प्रमुख तीनवटै वस्तुहरु तयारी पोशाक, पश्मिना र ऊनी गलैंचाको निर्यात समीक्षा अवधिमा घटेको छ । तथापि समीक्षा अवधिमा बगंलादेशतर्फ गहुँको निर्यात अत्याधिक बढेकोले त्यसतर्फको निर्यात वृद्धिदर उल्लेखनीय रुपमा

देखिएको हो । समीक्षा अवधिमा, अन्य मुलुकतर्फ गहुँबाहेक दाल, नेपाली कागज तथा कागजबाट निर्मित सामान र जडीबुटीको निर्यातमा वृद्धि भएको छ ।

१.४७ भारतबाट भएको आयात अघिल्लो वर्ष ८.१ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा २४.७ प्रतिशत (रु. २८ अर्ब ६५ करोड) ले वृद्धि भई रु. १ खर्ब ४४ अर्ब ५२ करोड पुगेको छ । भारतबाट विशेषगरी पेट्रोलियम पदार्थ, एम.एस. विलेट, सवारी साधन तथा पाटपूर्जा, कोल्ड रोल्ड शीट इनक्वाइल, हट रोल्ड शीट इनक्वाइल र विद्युतीय सामानको आयातमा वृद्धि आएको छ भने मुख्यतया चामल, सीमेन्ट, रासायनिक मल, अलकत्रा र जीवित जनावरको आयात घटेको छ । परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी आयात हुने व्यवस्था अन्तर्गत भारतबाट समीक्षा वर्षमा कुल रु. ३२ अर्ब २ करोड (भारतबाट हुने आयातको २२.२ प्रतिशत) मूल्य बराबरका सामान आयात भएको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो आयात रु. १७ अर्ब ७२ करोड (भारतबाट हुने आयातको १५.३ प्रतिशत) बराबर रहेको थियो । भारतसँगको व्यापार घाटा अघिल्लो वर्ष ११.६ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा समीक्षा वर्ष ४२.८ प्रतिशतले विस्तार हुन पुगेको छ ।

१.४८ अन्य मुलुकबाट भएको आयात अघिल्लो वर्ष १८.३ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा मात्र ३.५ प्रतिशत (रु. २ अर्ब ७७ करोड) ले बढ्न गई रु. ८१ अर्ब ५९ करोड पुगेको छ । समीक्षा वर्षमा अन्य मुलुकबाट विशेष गरी दूरसञ्चारका सामाग्री, अन्य मेशिनरी तथा पाटपुर्जा, सवारी साधन तथा पाटपुर्जा, भिडियो, टेलिभिजन तथा पाटपुर्जा र प्लाष्टिकका दानाको आयातमा उल्लेखनीय वृद्धि भएको छ भने जिंक इन्गट, कच्चा पाम तेल, तयारी पोशाक, कपडा र कच्चा ऊनको आयातमा उल्लेखनीय रुपमा ह्रास आएको छ । अघिल्लो वर्ष २९.८ प्रतिशतले बढेको अन्य मुलुकहरुसँगको व्यापार घाटा समीक्षा वर्ष २.८ प्रतिशतले घट्न गएको छ ।

१.४९ कुल निर्यातमा भारतको अंश अघिल्लो वर्षको ७०.३ प्रतिशतबाट समीक्षा वर्षमा ६३.५ प्रतिशतमा झरेको छ भने कुल आयातमा भारतको अंश अघिल्लो वर्षको ५९.५ प्रतिशतबाट बढेर समीक्षा वर्षमा ६३.९ प्रतिशत पुगेको छ । फलस्वरुप, कुल व्यापार घाटामा भारतको अंश अघिल्लो वर्षको ५४.८ प्रतिशतबाट बढेर ६४.१ प्रतिशत पुगेको छ । त्यसैगरी, कुल व्यापार घाटामा अन्य मुलुकहरुको अंश अघिल्लो वर्षको ४५.२ प्रतिशतबाट घटेर समीक्षा वर्ष ३५.९ प्रतिशतमा सीमित रहेको छ ।

शोधनान्तर

१.५० सीमा व्यापारलाई समेत समायोजन गरी एफ.ओ. वि. मूल्यमा गणना गर्दा आर्थिक बर्ष २०६४/६५ मा कुल निर्यात ४.० प्रतिशतले वृद्धि भई रु ६३ अर्ब ९४ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष कुल निर्यात २०६२/६३ कै हाराहारीमा रहेको थियो । समीक्षा वर्षमा पेट्रोलियम पदार्थको आयात १८.८ प्रतिशतले बढी रु ३९ अर्ब ८८ करोड रहेको तथा अन्य वस्तुहरुको आयात १५.९ प्रतिशतले वृद्धि भएको कारण कुल आयात १६.४ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. २ खर्ब २१ अर्ब ६५ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष भने पेट्रोलियम पदार्थको आयात ०.३ प्रतिशतले घटेतापनि अन्य वस्तुहरुको आयात १३.८ प्रतिशतले बढेको कारण कुल आयात ११.० प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । यस प्रकार वस्तु व्यापार घाटा अघिल्लो वर्ष १७.२ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा २२.३ प्रतिशतले बढी रु. १ खर्ब ५७ अर्ब ७१ करोड पुगेको छ ।

१.५१ शान्ति सुरक्षामा सुधारका कारण पर्यटकीय गतिविधिमा उत्साहजनक विस्तार आउनाले समीक्षा वर्षमा पर्यटन आय ८४.२ प्रतिशतले उल्लेखनीय दरले बढी रु. १८ अर्ब ६५ करोड पुगेको छ । फलस्वरुप, अघिल्लो वर्ष २१.२ प्रतिशतले वृद्धि भएको कुल सेवा आय समीक्षा वर्ष ३१.७ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ४२ अर्ब २४ करोड पुगेको छ । आयातमा विस्तारसँगै ढुवानी खर्चमा वृद्धि एवं नेपालीहरु शिक्षा एवं रोजगारीको लागि विदेश जाने क्रम बढ्दो रहेको कारण समीक्षा वर्ष यातायात र भ्रमण खर्च क्रमशः ५७.८ प्रतिशत र ३२.२ प्रतिशतले बढेको छ । तसर्थ, अघिल्लो वर्ष २१.५ प्रतिशतले बढेको कुल सेवा भुक्तानी समीक्षा अवधिमा थप ३२.६ प्रतिशतले बढी रु ५३ अर्ब ६३ करोड पुगेको छ । यसप्रकार, कुल सेवा आयको तुलनामा भुक्तानी अझ बढेको कारण खुद सेवा आय अघिल्लो वर्ष रु. ८ अर्ब ३८ करोडले ऋणात्मक रहेकोमा समीक्षा वर्षमा रु. ११ अर्ब ३९ करोडले ऋणात्मक रहन गएको छ ।

१.५२ अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा ब्याजदरमा गिरावटका कारण बैकिङ्ग क्षेत्रको ब्याज आम्दानीमा कमी आउँदा समीक्षा वर्षमा आय शीर्षकतर्फको प्राप्ति ७.३ प्रतिशतले घटी रु १३ अर्ब ४५ करोड रहेको छ । त्यस्तै, विदेशी लगानीकर्ताले नेपालबाट फिर्ता लैजाने लाभांश एवं नाफामा कमी आएकोले आय शीर्षकतर्फको भुक्तानी

पनि समीक्षा अवधिमा २२.२ प्रतिशतले घटी रु ५ अर्ब ५० करोड रहन गएको छ । फलस्वरुप, अघिल्लो वर्षको तुलनामा खुद आय ६.९ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ७ अर्ब ९५ करोड पुगेको छ ।

१.५३ अघिल्लो वर्ष ३.४ प्रतिशतले घटेको अनुदान समीक्षा वर्षमा १५.२ प्रतिशतले बढी रु २० अर्ब ९९ करोड पुगेको छ । निजी क्षेत्रको विप्रेषण अघिल्लो वर्ष २.५ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा ४२.५ प्रतिशतले वृद्धि भई रु १ खर्ब ४२ अर्ब ६८ करोड पुगेको छ । यस अवधिमा निवृत्तिभरण (pension) आय ४५.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. १८ अर्ब ७९ करोड पुगेको छ । यसप्रकार समीक्षा अवधिमा ट्रान्सफर आय ३९.२ प्रतिशतले बढी १ खर्ब ८५ अर्ब ४६ करोड पुगेको छ । फलस्वरुप, वस्तु तथा सेवा व्यापार घाटामा उल्लेख्य वृद्धि भएतापनि ट्रान्सफर आयमा भएको उच्च वृद्धिका कारण समीक्षा वर्ष चालू खाता रु. २१ अर्ब ६६ करोडले बचतमा रहेको छ । उक्त बचत कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको २.६ प्रतिशत हुन आउँछ । अघिल्लो वर्ष चालू खाता रु ९० करोडले घाटामा रहेको थियो ।

१.५४ पूँजी खातातर्फको ट्रान्सफर अघिल्लो वर्ष ४ अर्ब ४५ करोड रहेकोमा समीक्षा वर्ष पूँजीगत अनुदानमा उच्च वृद्धिका कारण रु ७ अर्ब ९१ करोड पुगेको छ ।

१.५५ वित्तीय खातातर्फ समीक्षा वर्षमा अन्य लगानी सम्पत्ति रु. १२ अर्ब ३५ करोड थप भएको छ । अघिल्लो वर्ष अन्य लगानी सम्पत्ति रु. १० अर्ब ६९ करोड थप भएको थियो । अन्य लगानी दायित्वतर्फ समीक्षा वर्ष व्यापारिक साख रु. १५ अर्ब २४ करोडले वृद्धि भएको छ । आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा सरकारी ऋण आप्रवाह रु ११ अर्ब ३३ करोड भएको छ भने साँवा भुक्तानी रु. ७ अर्ब ८७ करोड भएको छ । समीक्षा वर्षमा मुद्रा तथा निक्षेपतर्फको दायित्व रु. ६ अर्ब २६ करोडले वृद्धि हुन गएको छ । फलस्वरुप, समीक्षा वर्षमा रु २९ अर्ब ६७ करोडको समग्र शोधनान्तर बचत भएको छ । अघिल्लो वर्ष रु. ५ अर्ब ९० करोडको शोधनान्तर बचत भएको थियो ।

कुल विदेशी विनिमय संचिति

१.५६ २०६५ असार मसान्तमा कुल विदेशी विनिमय संचिति २०६४ असार मसान्तको तुलनामा २८.८ प्रतिशतले बढी रू. २१२ अर्ब ६२ करोड पुगेको छ जसमध्ये नेपाल राष्ट्र बैंकसँग रहेको विदेशी मुद्रा संचितिको अंश ७९.८ प्रतिशत रहेको छ । आर्थिक वर्ष २०६३/६४ को सोही अवधिमा यस्तो संचिति मात्र ०.१ प्रतिशतले बढी रु. १६५ अर्ब १३ करोड रहेको थियो जसमध्ये नेपाल राष्ट्र बैंकसँग रहेको संचितिको अंश ७८.५ प्रतिशत रहेको थियो । अमेरिकी डलरमा भने २०६४ असारदेखि २०६५ असार मसान्तसम्ममा कुल सञ्चिति २१.९ प्रतिशतले बढी अमेरिकी डलर ३ अर्ब १० करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा कुल संचिति अमेरिकी डलरमा गणना गर्दा १४.३ प्रतिशतले बढेको थियो । आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को आयातलाई आधार मान्दा विदेशी विनिमय संचितिको विद्यमान स्तरले ११.३ महिनाको वस्तु आयात र ९.१ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न पर्याप्त रहेको छ ।

१.५७ २०६४ असार मसान्तमा कुल विदेशी विनिमय संचितिको विस्तृत मुद्रा प्रदाय र संचिति मुद्रासँगको अनुपात क्रमशः ४१.७ प्रतिशत र १३८.४ प्रतिशत रहेकोमा २०६५ असार मसान्तमा उक्त अनुपातहरु क्रमशः ४२.९ प्रतिशत र १४७.१ प्रतिशत रहेका छन् ।

वैदेशिक ऋण

१.५८ २०६५ असार मसान्तमा भुक्तानी गर्न बाँकी नेपालको कुल वैदेशिक ऋण गत वर्षको सोही समयको तुलनामा १३.४ प्रतिशतले बढी रु. २४५ अर्ब ६२ करोड पुगेको छ । गत वर्षको असार मसान्तमा उक्त ऋण रु. २१६ अर्ब ६३ करोड रहेको थियो । गत वर्ष कुल वैदेशिक ऋण/कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुपात २९.८ प्रतिशत र कुल विदेशी विनिमय संचिति/कुल वैदेशिक ऋण अनुपात ७६.२ प्रतिशत रहेकोमा २०६५ असार मसान्तमा उक्त अनुपातहरु क्रमशः २९.९ प्रतिशत र ८६.६ प्रतिशत रहेका छन् ।

तालिका १.५
संचिति पर्याप्तता परिसूचकहरु (Reserve Adequacy Indicators)

परिसूचक	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५[अ]
व्यापार परिसूचक (महिनामा)				
आयात धान्ने क्षमता (वस्तु मात्र)	१०.४	११.४	१०.२	११.३
आयात धान्ने क्षमता (वस्तु तथा सेवा)	८.८	९.६	८.४	९.१
ऋण परिसूचक (प्रतिशतमा)				
कुल विदेशी विनिमय संचिति / कुल बाह्य ऋण	५९.१	७०.५	७६.२	८६.६
मौद्रिक परिसूचक (प्रतिशतमा)				
कुल विदेशी विनिमय संचिति / विस्तृत मुद्रा प्रदाय	४३.२	४७.६	४१.७	४२.९
कुल विदेशी विनिमय संचिति / संचिति मुद्रा	१३४.६	१४८.८	१३८.४	१४७.१
समष्टि आर्थिक परिसूचक (प्रतिशतमा)				
कुल विदेशी विनिमय संचिति / कुल गाहंस्थ्य उत्पादन	२२.०	२५.२	२२.७	२५.९

अ : अपरिष्कृत

विनिमय दर प्रवृत्ति

१.५९ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा पनि नेपाली रुपैयाँको भारतीय रुपैयाँसँगको विनिमय दर स्थिर रह्यो । तथापि यस अवधिमा नेपाली रुपैयाँ अन्य प्रमुख अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राहरुको तुलनामा भने अवमूल्यन भएको छ । २०६४ असार मसान्तको तुलनामा २०६५ असार मसान्तमा नेपाली रुपैयाँ अमेरिकी डलरसँग ५.३३ प्रतिशतले अवमूल्यन भएको छ । त्यसैगरी नेपाली मुद्रा यस अवधिमा स्टर्लिङ्ग पाउण्डसँग ३.२८ प्रतिशत, यूरोसँग १७.८९ प्रतिशत र जापानी येनसँग १७.४५ प्रतिशतले अवमूल्यन भएको छ ।

तालिका १.६
विनिमय दर प्रवृत्ति

विदेशी मुद्रा	खरिद दर (नेपाली रुपैयामां असार मसान्त			अधिमूल्यन(+)/अवमूल्यन(-) (प्रतिशतमा)	
	२०६३	**२०६४**	**२०६५**	**२०६४**	**२०६५**
१ अमेरिकी डलर	७४.१०	६४.८५	६८.५०	१४.२६	-५.३३
१ पाउण्ड स्टर्लिङ्ग	१३६.१७	१३१.४३	१३५.८९	३.६१	-३.२८
१ यूरो	९३.८२	८९.२७	१०८.७२	५.१०	-१७.८९
१० जापानी येन	६.३९	५.३०	६.४२	२०.५७	-१७.४५

सरकारी वित्त स्थिति

१.६० आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा नेपाल सरकारको सरकारी वित्त स्थिति विस्तारकारी रह्यो । ऐतिहासिक संविधानसभाको निर्वाचन, तेइस बुँदे राजनीतिक सम्झौताको कार्यान्वयन, द्वन्द्वपीडितलाई राहतस्वरुप भुक्तानी, सरकारी कर्मचारीहरुको तलब वृद्धि र नेपाल आयल निगमको दायित्व भुक्तानीलगायत अन्य विभिन्न गैर-बजेटरी शीर्षकमा उल्लेखनीय रुपमा खर्च भएको कारण यस वर्ष सरकारी खर्चमा उल्लेखनीय रुपमा वृद्धि भएको छ । यसका साथै, राजस्व परिचालनको उच्च वृद्धि आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को प्रमुख विशेषता रहेको छ । आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा ३.१ प्रतिशत, आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा २१.३ प्रतिशतले बढेकोमा आर्थिक क्रियाकलापको विस्तार, कर प्रणालीमा गरिएको सुधार, करदाता सहभागितामा भएको वृद्धि र राजस्व प्रशासनको सुदृढीकरणको फलस्वरुप आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा राजस्व २२.७ प्रतिशतको उत्साहजनक दरले वृद्धि भएको छ । यसरी सरकारी खर्च बढेतापनि सरकारी राजस्व पनि उल्लेखनीय रुपमा बढेकोले आर्थिक वर्ष २०६५।६५ मा नगद प्रवाहमा आधारित सरकारी वित्त स्थिति कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको २.७ प्रतिशतको सीमाभित्र नियन्त्रित रहेको छ ।

सरकारी खर्च

१.६१ आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा, नगद प्रवाहमा आधारित कुल सरकारी खर्च १९.७ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६५ असार मसान्तसम्ममा रू. १४९ अर्ब ९६ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष सरकारी खर्च २३.३ प्रतिशतले बढेको थियो।

१.६२ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा नेपाल सरकारको चालू खर्च १९.२ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६५ असार मसान्तसम्ममा रू. ८८ अर्ब ३४ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष चालू खर्च १४.८ प्रतिशतले बढेको थियो। सरकारी कर्मचारीको तलव वृद्धि, द्वन्द्व व्यवस्थापन सम्बन्धी खर्च, संविधानसभाको निर्वाचन खर्च र विभिन्न शीर्षकमा गैर-बजेटरी खर्चको निकासाका कारण समीक्षा वर्षमा चालू खर्च बढी दरले विस्तार भएको हो।

१.६३ समीक्षा वर्षमा पूँजीगत खर्च ३३.९ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. ४३ अर्ब २५ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष पूँजीगत खर्च ५७.७ प्रतिशतले बढेको थियो। नेपाल सरकारले आयल निगमलाई पेट्रोलियम पदार्थको दायित्व भुक्तानीवापत् रु. ६ अर्ब ६७ करोड ऋण प्रदान गरेको, कृषि विकास बैंकमा रु. २ अर्ब ८३ करोड र नेपाल विद्युत प्राधिकरणमा रु. २ अर्ब २३ करोड शेयर लगानी गरी सार्वजनिक संस्थानहरुमा रु. ८ अर्ब ८५ करोड लगानी भएको र गरीबी निवारण कोषलाई रु. १ अर्ब ८७ करोड भुक्तानी दिएकाले समीक्षा अवधिमा पूँजीगत खर्च बढेको हो। यसका अतिरिक्त स्थानीय समुदायको सहभागितामा ग्रामीण पूर्वाधार निर्माण (ट्रान्समिशन लाइन विस्तार, स्थानीय स्तरमा साना जलविद्युत आयोजना विस्तार, बैकल्पिक उर्जा विकास) मा गरिएको सरकारी लगानी तथा वर्षको अन्त्यमा स्थानीय निकायहरूलाई उल्लेखनीय रकम निकासा भएको कारण समीक्षा वर्षमा पूँजीगत खर्चको वृद्धिदरमा विस्तार आएको हो।

१.६४ आर्थिक वर्ष २०६४।६५मा कुल सरकारी खर्चमा चालू खर्चको अंश ५८.९ प्रतिशत, पूँजीगत खर्चको अंश २८.७ प्रतिशत, साँवा भुक्तानीको अंश १०.८ प्रतिशत र फ्रीज खर्चको अंश १.६ प्रतिशत रहेको छ। अघिल्लो वर्ष ती अनुपातहरु क्रमशः ५९.२ प्रतिशत, २५.८ प्रतिशत, १३.४ प्रतिशत र १.७ प्रतिशत रहेका थिए।

चार्ट १.६ : नगद प्रवाहमा आधारित सरकारी खर्चको संरचना (२०६४/६५)

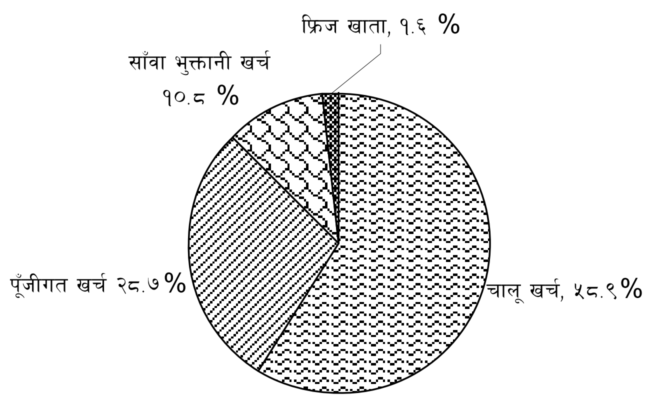

सरकारी राजस्व

१.६५ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा नेपाल सरकारको राजस्व २२.७ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६५ असार मसान्तसम्ममा रू. १०७ अर्ब ६२ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष नेपाल सरकारको राजस्व २१.३ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ८७ अर्ब ७१ करोड रहेको थियो । फलस्वरुप, राजस्व/कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुपात आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा १२.१ प्रतिशत रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा १३.१ प्रतिशत रहेको छ । आयातमा भएको उल्लेखनीय वृद्धिका कारण भन्सार, मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तःशुल्क राजस्वमा वृद्धि हुनुको साथै करदाता सहभागितामा वृद्धि हुन गई आयकर एवं गैर-कर राजस्वमा समेत वृद्धि भएकोले राजस्व परिचालनको वृद्धि समीक्षा अवधिमा उच्च रहेको हो ।

१.६६ राजस्वका शीर्षकहरूमध्ये मूल्य अभिवृद्धि कर आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा १३.९ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. २९ अर्ब ७८ करोड परिचालन भएको छ। अघिल्लो वर्ष सो राजस्व २१.० प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । विप्रेषण आयमा भएको वृद्धिसँगै बढ्दो आयात तथा उपभोगमा भएको वृद्धि र अन्य सुधारहरु जस्तै ठूला करदाता इकाईको स्थापना भएको, विलिङ्ग प्रणालीको सुदृढीकरण, नन्फाइलरको व्यवस्थापन आदिको कारणले समीक्षा अवधिमा मूल्य अभिवृद्धि कर राजस्वको वृद्धिदर उच्च रहेको हो ।

१.६७ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा भन्सार महसूलबाट प्राप्त हुने राजस्व २६.१ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. २१ अर्ब ६ करोड परिचालन भएको छ। अघिल्लो वर्ष सो राजस्व ८.८ प्रतिशतले मात्र वृद्धि भएको थियो। भन्सार प्रशासनमा गरिएका सुधारहरु, उच्च भन्सार दर लाग्ने सवारी साधनहरू तथा पाटपुर्जाको आयातमा वृद्धि र भारतीय अन्तःशुल्क फिर्ता रकम पनि बढेकाले भन्सार राजस्वको वृद्धिदर उच्च रहेको हो ।

१.६८ समीक्षा वर्षमा अन्तःशुल्क राजस्व २०.२ प्रतिशतले मात्र वृद्धि भई रू. ११ अर्ब २३ करोड परिचालन भएको छ। अघिल्लो वर्ष सो राजस्व ४३.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो। अन्तःशुल्क लाग्ने नयाँ वस्तुहरूको पहिचान, अन्तःशुल्क प्रशासनमा गरिएका सुधारहरु र उच्च अन्तःशुल्क लाग्ने हल्का सवारी साधनहरुको आयातमा उल्लेखनीय रुपमा वृद्धि भएको कारण समीक्षा अवधिमा अन्तःशुल्क राजस्व बढेको हो ।

चार्ट १.७ : राजश्व परिचालनको संरचना (२०६४/६५)

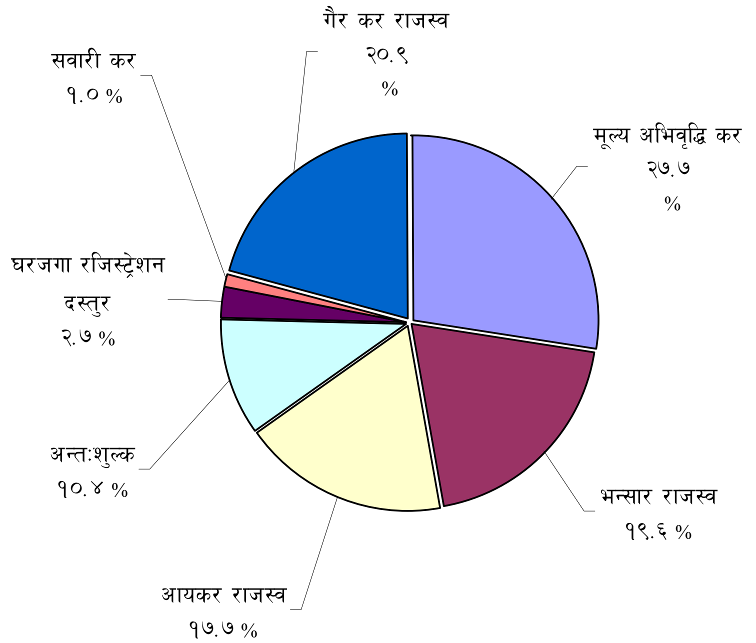

१.६९ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा सरकारको आयकर राजस्व २१.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. १९ अर्ब ७ करोड परिचालन भएको छ। अघिल्लो वर्ष सो राजस्व ४३.९ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो। समीक्षा वर्षमा नेपाल टेलिकम, सूर्य नेपाल, स्पाईस नेपाल, गोर्खा ब्रुअरी, स्ट्याण्डर्ड चार्टर्ड बैंक लगायतका ठूला करदाता कम्पनीहरुले उल्लेखनीय रकम आयकर तिरेको कारण आयकर राजस्वको वृद्धिदर उच्च रहेको हो।

१.७० समीक्षा वर्षमा कुल राजस्वमा मूल्य अभिवृद्धि करको अंश २७.६ प्रतिशत, भन्सारको १९.६ प्रतिशत, अन्तःशुल्कको १०.५ प्रतिशत र आयकरको अंश १७.७ प्रतिशत रहेको छ। अघिल्लो वर्ष ती अनुपातहरू क्रमशः २९.८ प्रतिशत, १९.० प्रतिशत, १०.७ प्रतिशत र १७.९ प्रतिशत थिए।

१.७१ समीक्षा वर्षमा गैर-कर राजस्व ३५.९ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. २२ अर्ब ४८ करोड परिचालन भएको छ। अघिल्लो वर्ष गैर-कर राजस्व ११.४ प्रतिशतले मात्र वृद्धि भएको थियो। नेपाल राष्ट्र बैंकलगायत अन्य केही सरकारी संस्थानहरुबाट सरकारलाई प्राप्त हुने लाभांश रकम वृद्धि भएको, नेपाल टेलिकम, नेपाल विद्युत प्राधिकरण र नागरिक उड्डयन प्राधिकरण जस्ता संस्थानहरुबाट सरकारलाई साँवा फिर्ता प्राप्त भएका कारण गैर-कर राजस्वमा वृद्धि भएको हो।

करसम्बन्धी नीतिगत व्यवस्थाहरु

१.७२ आयकरतर्फ आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा व्यक्तिको लागि र परिवारको लागि आयकर नलाग्ने हद क्रमशः रु १ लाख र रु १ लाख २५ हजार कायम रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा सो हद प्रत्येकमा रु १५००० ले बढी क्रमशः रु १ लाख १५ हजार र रु १ लाख ४० हजार पुगेको छ।

१.७३ ब्याज आम्दानीमा लाग्ने करलाई ६ प्रतिशतबाट ५ प्रतिशतमा झारिएको छ।

१.७४ अन्तःशुल्कतर्फ चुरोट, मदिरा तथा सिमेण्टमा लाग्दै आएको अन्तःशुल्कका दरहरुमा वृद्धि गरिएको छ। सवारी साधनहरुको आयातमा लागि आएको अन्तःशुल्क ३२ प्रतिशतबाट ३५ प्रतिशत पुऱ्याइएको छ।

१.७५ सवारीका साधनहरुको भन्सार दर ५५ प्रतिशतबाट ८० प्रतिशत पुऱ्याइएको छ।

करका दरहरु

१.७६ व्यक्तिगत आयकर र संस्थागत आयकरका दरहरुमा आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा परिवर्तन गरिएको छैन। तर आयकर छुटको सीमाभन्दा माथिको रु ७५,००० मा १५ प्रतिशतका दरले कर लाग्ने प्रावधान आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०६४।६५मा सो सीमा बढाई रु ८५,००० पुऱ्याइएको छ। त्यसभन्दा पनि माथिको रकममा २५ जोड १.५ प्रतिशतले कर लाग्ने आर्थिक वर्ष २०६३/६४ को प्रावधान भने आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा पनि कायमै रह्यो।

१.७७ अन्तःशुल्कतर्फ आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा ४, ५, १५, ३२ र ५३ प्रतिशत गरी पाँचवटा दरहरु कायम रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा ४, ५, १५, ३२, ३५ र ५३ प्रतिशत गरी छवटा दरहरु कायम रहे। आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा ५, १०, १५, २०, २५, ३०, ४०, ५५, ८० प्रतिशत गरी नौवटा दरहरु कायम रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा पनि ती दरहरु नौवटा नै कायम रहे । निकासी महसूलतर्फ आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा ०.५, १, ८, ७०, २०० प्रतिशतका पाँचवटा दरहरु कायम रहेकामा आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा ०.५, १, ४, ८, ७०, २०० प्रतिशत गरी छवटा दरहरु कायम रहे।

तालिका १.७

करका दरहरु

विवरण	२०६३/६४	२०६४/६५
१. पैठारी महसुल (प्रतिशतमा)	५, १०, १५, २०, २५, ३०, ४०, ५५, ८०	५, १०, १५, २०, २५, ३०, ४०, ५५, ८०
२. निकासी महशुल		
(i) निकासी महसुल (प्रतिशतमा)	०.५, १, ८, ७०, २००	०.५, १, ४, ८, ७०, २००
(ii) निकासी सेवा शुल्क (प्रतिशतमा)	खारेज	खारेज
३. अन्तःशुल्क (प्रतिशतमा)	४, ५, १५, ३२, ५३	४, ५, १५, ३२, ३५ ५३
४. मूल्य अभिवृद्धि कर (प्रतिशतमा)	१३	१३
५. आयकर		
(क) आयकर नलाग्ने हद		
(१) व्यक्तिको लागि	रु. १००,०००।	रु. ११५,०००।
(२) दम्पत्ति वा परिवारको लागि	रु. १,२५,०००।-	रु. १,४०,०००।-
(ख) आयकरको दर (प्रतिशतमा)		
(१) पहिलो रु ७५,०००।- मा	१५ प्रतिशत (पहिलो ७५,०००मा)	१५ प्रतिशत (पहिलो रु ८५,०००मा)
(२) त्यसपछिको बाँकी रकममा	२५+१.५प्रतिशत	२५+१.५प्रतिशत
६. संस्थागत कर		
(क) कर्पोरेट खुद आयमा समदरले		
(१) बैंक, वित्तीय कम्पनी लगायत वित्तीय संस्थाहरु	३० प्रतिशत	३० प्रतिशत
(२) अन्य	२५ प्रतिशत	२५ प्रतिशत
(ख) साझेदारी फर्म	२५ प्रतिशत	२५ प्रतिशत
७. ब्याज कर	६ प्रतिशत	५ प्रतिशत
८. सञ्चयकोष तथा पेन्सन	६ प्रतिशत	५ प्रतिशत
९. सरकारी ऋणपत्र	६ प्रतिशत	५ प्रतिशत

वैदेशिक नगद अनुदान

१.७८ न्यून वित्त परिचालन गर्ने सन्दर्भमा, आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा वैदेशिक नगद अनुदान ३७.५ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. १७ अर्ब ५३ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो अनुदान ४३.५ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. १२ अर्ब ७५ करोड मात्र परिचालन भएको थियो। यस अवधिमा जर्मन सरकारले मध्यमर्स्याङ्दी जलविद्युत परियोजनाका लागि, एशियाली विकास बैंकले ग्रामीण पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापना क्षेत्र विकास कार्यक्रमका लागि, विश्व बैंकले गरीबी निवारण कोष, सडक क्षेत्र सुधार आयोजना, सिंचाई तथा जलस्रोत व्यवस्थापन र सबैका लागि शिक्षा कार्यक्रमका लागि, युनिसेफले महिला तथा बालबालिकाका लागि विकेन्द्रित कार्यक्रम, खाद्य तथा पोषण कार्यक्रम तथा एचआइभी नियन्त्रण लगायतका विभिन्न परियोजनाहरुका लागि, फिनल्याण्ड सरकारले ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रमका लागि उल्लेखनीय परिमाणको वैदेशिक सहायता प्रदान गरेका कारण समीक्षा वर्ष वैदेशिक नगद अनुदानको वृद्धि भएको हो।

बजेट घाटा/बचत

१.७९ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा नगद प्रवाहमा आधारित बजेट घाटा अघिल्लो वर्षको तुलनामा १३.० प्रतिशतले बढी रू. २१ अर्ब २० करोड पुगेको छ। आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा नगद बजेट घाटा रु. १८ अर्ब ७६ करोड रहेको थियो। आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँग नगद प्रवाहमा आधारित बजेट घाटाको अनुपात २.६ प्रतिशत रह्यो भने आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा पनि सो अनुपात २.६ प्रतिशत रहेको थियो।

१.८० आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा बजेट घाटा पूर्तिका उपायको रूपमा कुल आन्तरिक ऋण रू. २० अर्ब ५० करोड परिचालन भएको छ । कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँग सो आन्तरिक ऋणको अनुपात २.५ प्रतिशत हुन आउँछ ।

१.८१ समीक्षा अवधिमा रु ८ अर्ब ५६ करोड आन्तरिक ऋणको भुक्तानी भएको र नेपाल सरकारको राष्ट्र बैंकसँग रु. २ अर्ब १० करोड नगद मौज्दात समेत रहेकोले नेपाल सरकारको खुद आन्तरिक ऋण परिचालन रु. ९ अर्ब ८३ करोड रहेको छ, जुन कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात १.२ प्रतिशत हुन आउँछ । फलस्वरुप, नेपाल सरकारको कुल तिर्न बाँकी आन्तरिक ऋण (नेपाल सरकारको नेपाल राष्ट्र बैंकसँगको नगद मौज्दात समावेश गरेपछि) २०६५ असार मसान्तसम्ममा रू. १०६ अर्ब १ करोड पुगेको छ ।

१.८२ न्यून वित्त पूर्तिको अर्को उपाय वैदेशिक नगद ऋण परिचालन आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा १२.५ प्रतिशतले कमी आई रू. ३ अर्ब ८७ करोडमा झरेको छ । अघिल्लो वर्ष रू. ४ अर्ब ४२ करोड बराबर वैदेशिक ऋण परिचालन भएको थियो ।

सार्वजनिक संस्थानहरुको स्थिति

१.८३ नेपाल सरकारको पूर्ण/अधिकांश स्वामित्वमा रहेका ३६ वटा संस्थानहरुको समष्टिगत आर्थिक स्थिति अवलोकन गर्दा आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा २२ वटा संस्थानहरुले मुनाफा आर्जन गरेका छन् भने १४ वटा संस्थानहरु घाटामा सञ्चालन भएका छन् ।

१.८४ आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा संस्थानहरुले रु ७ अर्ब ९६ करोड खुद मुनाफा आर्जन गरेका छन् । अघिल्लो वर्ष यस्तो खुद मुनाफा रु २ अर्ब ५४ करोड रहेको थियो । आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा मुख्य रुपमा नेपाल दूरसञ्चार कम्पनी लि. ले रु ५ अर्ब ९८ करोड र कृषि विकास बैंक लि.ले रु १ अर्ब ५ करोड खुद मुनाफा गरी समग्रमा खुद मुनाफा बढाउनमा योगदान गरेका छन् । त्यसैगरी, नेपाल आयल निगमको नोक्सानी अघिल्लो आर्थिक वर्षको रु ३ अर्ब ६७ करोडबाट घटेर आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा रु १ अर्ब ९२ करोड मात्र रहेकोले पनि खुद मुनाफा बढेको देखिएको छ । तर, पेट्रोलियम पदार्थको अन्तर्राष्ट्रिय मूल्यमा भएको वृद्धि र सोअनुसारको स्थानीय मूल्यमा आवश्यक समायोजन गर्न नसकिएको कारण आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा नेपाल आयल निगमको नोक्सानी पुनः बढेर रु ७ अर्ब १८ करोड पुग्ने अनुमान गरिएको छ । त्यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा समग्र संस्थानहरुको खुद मुनाफा रु ३ अर्ब ५१ करोड हुने अनुमान गरिएको छ ।

१.८५ सबै सरकारी संस्थानहरुको कुल शेयरधनी कोष आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा पनि अघिल्लो आर्थिक वर्षकै जस्तो रु ३९ अर्बको हाराहारीमा रहेको छ । आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा संस्थानहरुमा नेपाल सरकारको शेयर लगानी रु ७५ अर्ब ८० करोड रहेको छ । तर, सो वर्षको अन्त्यसम्म ४९ प्रतिशत पूँजी क्षय भइसकेको छ । उक्त लगानीबाट आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा सरकारले रु १ अर्ब ४९ करोड लाभांश प्राप्त गरेको छ, जुन कुल शेयर लगानीको २ प्रतिशत हुन आउँछ ।त्यस्तै, ऋण लगानीतर्फ आर्थिक वर्ष २०६३/६४ को अन्त्यसम्ममा रु ६५ अर्ब १४ करोड बक्यौता रहेको छ । यसमध्ये आन्तरिक ऋणतर्फ रु ६ अर्ब ३१ करोड र बाह्य ऋणतर्फ रु ५८ अर्ब ८३ करोड रहेको छ ।

१.८६ मुनाफा आर्जन गर्ने संस्थानहरुमध्ये पनि अधिकांशको आर्थिक अवस्था, क्षमता उपयोग तथा कर्मचारी उत्पादकत्व सन्तोषजनक भने देखिदैन । सरकारले संस्थानहरुमा गरेको लगानीको प्रतिफल अत्यन्त न्यून रहनु, लेखापरीक्षण अद्यावधिक नहुनु, जनशक्तिको चाप तीब्र रहनु, अधिकांश संस्थानहरु घाटामा सञ्चालित हुनु, कतिपय संस्थानहरु ऋणात्मक स्वपूँजी हुनु, संस्थानहरुले कर्मचारीको लागि कोष खडा नगरी सुविधा वृद्धि गरी सरकारलाई अदृश्य भार वहन गराउनु, घाटामा रहेका संस्थानहरुले सरकारमाथि निर्भरता बढाउँदै लैजानु र नाफामा रहेका संस्थानहरुले आवश्यकताभन्दा बढी सुविधा लिने प्रवृत्ति रहनु, उपयुक्त र नवीन प्रविधिको अभाव हुनु, बजारभाउअनुसार मूल्य निर्धारण गर्ने स्वतन्त्रता संस्थानहरुलाई नहुनु र संस्थानहरुको अनुगमन र निरीक्षणको लागि स्पष्ट नीति र संयन्त्रको अभाव रहनु आदि सरकारी संस्थानमा विद्यमान ज्वलन्त समस्याहरु हुन् ।

सार्वजनिक संस्थानहरुको निजीकरण र खारेजी

१.८७ सार्वजनिक संस्थानहरुबाट सरकारलाई परेको प्रशासनिक एवं राष्ट्रिय बजेटमा अनावश्यक परेको बोझलाई क्रमशः कम गर्दै लैजाने, उद्योग एवं प्रतिष्ठानको व्यावसायिक प्रतिष्ठानको व्यावसायिक दक्षता अभिवृद्धि गरी उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्ने, सरकारी संस्थानमा गरिने अनुत्पादनशील लगानीको कारण निजी क्षेत्रको लगानी विस्थापन हुने सम्भावनालाई कम गर्ने, आर्थिक विकासमा निजी क्षेत्रको सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने अभिप्रायले २०५० सालदेखि नेपाल सरकारले संस्थानहरुको निजीकरण प्रक्रिया शुरु गरेको हो । २०६४ चैत्र मसान्तसम्म ३० वटा सार्वजनिक संस्थानहरुको व्यवसाय एवं सम्पत्ति बिक्री, शेयर बिक्री, व्यवस्थापन करार, सम्पत्ति बिक्री र भाडाको माध्यमबाट निजीकरण र विघटन तथा खारेजी गरिएको छ । तथापि निजीकरण पनि समस्यामुक्त छैन । विघटित सरकारी संस्थानहरुको दायित्व अद्यपि फरफारक हुन नसकी सरकारले अझै पनि भुक्तानी गर्नु परिरहेको, कतिपय विघटित संस्थानहरुको मुद्दा अदालतमा विचाराधीन रहनाले सरकारले पाउनुपर्ने रकम सहज रुपमा प्राप्त हुन नसकेको, निजीकरणको क्रममा भाडामा दिइएका जग्गाहरु अतिक्रमण भएको, कतिपय विघटित संस्थानहरुको सम्पत्ति बिक्रीमा कठिनाई भएको आदि संस्थान निजीकरणको क्रममा ब्यहोर्नु परेका मुख्य चुनौतीहरु अद्यावधिक छन् ।

१.८८ वर्तमान खुला र उदार अर्थतन्त्रको अवधारणाअनुरुप, मूलतः सरकारलाई परेको प्रशासनिक एवं वित्तीय भार कम गर्ने, उद्योग एवं प्रतिष्ठानको व्यावसायिक दक्षता अभिवृद्धि गरी उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने र आर्थिक विकासमा निजी क्षेत्रको सहभागिता वृद्धि गर्ने जस्ता उद्देश्यहरु लिई विगत डेढ दशकदेखि नेपाल सरकारले औचित्यता, दक्षता, उपयुक्तता एवं प्रभावकारिताको आधारमा संस्थानहरुको निजीकरण कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गर्दै आएको छ । हालसम्म २७ वटा संस्थानहरुको निजीकरण एवं खारेजीको कार्य सम्पन्न भइसकेको छ । तर, निजीकरणका पनि आफ्नै समस्याहरु छन् । विघटित सार्वजनिक संस्थानहरुको दायित्व अद्यपि फरफारक हुन नसकी सरकारले अझै पनि भुक्तानी गर्नु परिरहेको, कतिपय विघटित संस्थानहरुको मुद्दा अदालतमा विचाराधीन रहनाले सरकारले पाउनु पर्ने रकम सहज रुपमा पाउन नसकेको जस्ता समस्याहरु मुख्य छन् ।

मौद्रिक स्थिति

मौद्रिक योगाङ्कहरुको वृद्धिदर

१.८९ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा विस्तृत मुद्राप्रदाय २५.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रू. ४९५ अर्ब ३८ करोड पुगेको छ । आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा उक्त मुद्राप्रदाय १४.० प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । अघिल्लो वर्षमा विस्तृत मुद्राप्रदायको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात ५४.४ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा उक्त अनुपात ६०.४ प्रतिशतमा पुगेको छ । अघिल्लो वर्षमा संकुचित मुद्राप्रदाय १२.२ प्रतिशतले विस्तार भएकोमा समीक्षा वर्षमा २१.६ प्रतिशतले बढेको छ । विस्तृत मुद्राप्रदायको अर्को अंश आवधिक निक्षेप अघिल्लो वर्ष १४.९ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा २७.० प्रतिशतले बढेको छ । आर्थिक वर्ष २०६३/६४ को तुलनामा समीक्षा वर्ष विदेशी विनिमय नाफा/नोक्सान समायोजित खुद वैदेशिक सम्पत्ति उल्लेखनीय रुपमा बढेकोले मौद्रिक योगाङ्कहरूको विस्तार उच्च रहेको हो ।

१.९० संकुचित मुद्राको अंशहरूमध्ये चलनचल्तीमा रहेको मुद्रा अघिल्लो वर्ष ७.४ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा १९.९ प्रतिशतले बढी २०६५ असार मसान्तसम्ममा कुल रू. १०० अर्ब १८ करोड रहेको छ । द्वन्द्व पीडितहरूको लागि गरिएको राहत तथा पुर्नस्थापना खर्च, संविधानसभाको निर्वाचन र उल्लेखनीय रुपमा विप्रेषण आप्रवाह वृद्धिले चलनचल्तीमा रहेको मुद्रा बढेको हो । त्यस्तैगरी, माग निक्षेप अघिल्लो वर्ष २२.८ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा २५.० प्रतिशतले बढेको छ । निजी क्षेत्रतर्फ घरजग्गा तथा उपभोग कर्जा र शेयर लगानीको लागि मार्जिन कर्जा बढेकोले माग निक्षेप बढेको हो ।

१.९१ माग पक्षबाट विश्लेषण गर्दा अघिल्लो वर्षको तुलनामा समीक्षा वर्षमा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वृद्धिदर र मुद्रास्फीतिदर केही उच्च रहेकोले मुद्राको माग बढेको हो ।

मौद्रिक विस्तारका कारक तत्वहरू

१.९२ मुद्रा प्रदायका विस्तारकारी स्रोतहरूमध्ये विदेशी विनिमय नाफा-नोक्सान समायोजित खुद वैदेशिक सम्पत्ति अघिल्लो वर्ष रू. ५ अर्ब ९० करोड (४.२ प्रतिशत) ले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा रू. २९ अर्ब ६७ करोड (२२.५ प्रतिशत) ले बढेको छ । विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धि उल्लेखनीय रुपमा रहनुको अलावा वैदेशिक अनुदान, सहयोग र पर्यटन क्षेत्रमा विस्तार आएकोले खुद वैदेशिक सम्पत्तिको वृद्धि उच्च रहेको हो ।

१.९३ मौद्रिक क्षेत्रको कुल आन्तरिक कर्जा अघिल्लो वर्ष १६.७ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा २०.९ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । गैर-सरकारी वित्तीय संस्थाहरूमाथिको दावी उच्च रहेको, थप नयाँ पाँच वाणिज्य बैंकहरूले कारोवार सुरू गरेका र वाणिज्य बैंकहरूले घरजग्गा खरिद, उपभोग र निर्माण जस्ता क्षेत्रहरुमा लगानी बढाएकाले निजी क्षेत्रतर्फको कर्जामा विस्तार हुन गई मौद्रिक क्षेत्रको कुल आन्तरिक कर्जा समीक्षा वर्षमा बढेको हो ।

१.९४ आन्तरिक कर्जा योगाङ्कहरूमा नेपाल सरकारमाथिको खुद दावी अघिल्लो वर्ष १०.४ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा ९.५ प्रतिशतले बढेको छ । राजश्व परिचालनमा विस्तार आएकोले नेपाल सरकारमाथिको दावी अघिल्लो वर्षको तुलनामा समीक्षा वर्षमा कम दरले बढेको हो । यस आर्थिक वर्षमा नेपाल सरकारको नेपाल राष्ट्र बैंकसँग रू २ अर्ब १० करोड बराबरको नगद बचत थप भई २०६५ असार मसान्तमा कुल रू ५ अर्ब २३ करोड नगद बचत रहेको छ ।

१.९५ मौद्रिक क्षेत्रको निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा १८.९ प्रतिशतले बढेकोमा आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा २४.३ प्रतिशतले बढेको छ । कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँग निजी क्षेत्रको कर्जा अनुपात अघिल्लो वर्ष ३९.८ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्ष सो अनुपात ४३.४ प्रतिशतमा पुगेको छ । शान्ति प्रक्रियाको आरम्भले लगानी वातावरणमा केही सुधार आउनुको साथै वाणिज्य बैंकहरूले निर्माण, घरजग्गा कारोवार, सेवा, थोक तथा खुद्रा व्यापार जस्ता क्षेत्रमा कर्जा लगानी बढाएका र थप पाँच नयाँ वाणिज्य बैंकहरूले समेत वित्तीय कारोवार सञ्चालन गरेकोले निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा विस्तार उच्च रहेको हो ।

१.९६ गैर-वित्तीय सरकारी संस्थाहरूमाथिको दावी समीक्षा वर्ष १०.४ प्रतिशतले बढेको छ । अघिल्लो वर्ष उक्त दावी १२.१ प्रतिशतले बढेको थियो । समीक्षा वर्षमा, नेपाल आयल निगम, नेशनल ट्रेडिङ्ग लिमिटेड र नेपाल वायुसेवा निगमले बैंकिङ्ग क्षेत्रबाट लिएको कर्जा केही भुक्तान गरेकोले उक्त दावी कम दरले बढेको हो ।

१.९७ सरकारी वित्तीय संस्थाहरूमाथिको दावी अघिल्लो वर्ष १.१ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा ३०.० प्रतिशतले बढेको छ । वाणिज्य बैंकहरूले वित्त कम्पनी तथा अन्य वित्तीय संस्थाहरूमा अल्पकालीन लगानी बढाएकाले गर्दा सो दाबी बढेको हो ।

सञ्चित मुद्रा

१.९८ अघिल्लो वर्ष सञ्चित मुद्रा ७.५ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा २१.२ प्रतिशतले बढेको छ । समीक्षा वर्षमा सञ्चित मुद्राको स्रोततर्फ निजी क्षेत्रको विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धि उच्च रहेकोले उक्त मुद्राको वृद्धि उच्च रहेको हो । माग पक्षतर्फ हेर्दा सञ्चित मुद्राको अंशहरूमध्ये चलनचल्तीमा रहेको मुद्राको वृद्धि अघिल्लो वर्ष ७.४ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा १९.९ प्रतिशतले बढेको छ भने वाणिज्य बैंकहरूसँग रहेको नगद मौज्दातको वृद्धि अघिल्लो वर्ष १ अर्ब ३१ करोड (२१.६ प्रतिशत) रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ५ अर्ब २९ करोड (७१.९ प्रतिशत) रहेको छ । त्यस्तैगरी, अघिल्लो वर्ष वाणिज्य बैंकहरूको नेपाल राष्ट्र बैंकसँग रहेको निक्षेप १.४ प्रतिशतले घटेकोमा समीक्षा वर्षमा ५.६ प्रतिशतले बढेको छ ।

मुद्रा तथा वित्तीय बजार

वाणिज्य बैंकहरूको साधन परिचालन

१.९९ वाणिज्य बैंकहरूको सम्पत्ति/दायित्व अघिल्लो वर्ष ११.१ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा २४.९ प्रतिशतले विस्तार भई २०६५ असार मसान्तसम्ममा कुल रू. ५४९ अर्ब १ करोड पुगेको छ । थप पाँच

नयाँ वाणिज्य बैंकहरूको वित्तीय बजारमा प्रवेश भएको, विप्रेषण आप्रवाहले निक्षेप बढेको र वाणिज्य बैंकहरूले कर्जा प्रवाह बढाएकोले समीक्षा वर्षमा कुल सम्पत्ति तथा दायित्व बढेको हो ।

१.१०० आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा वाणिज्य बैंकहरूको कुल निक्षेप २६.० प्रतिशतले बढी असार मसान्तसम्ममा कुल रू. ४२१ अर्ब ५२ करोड पुगेको छ । आर्थिक वर्ष २०६३/६४ को असार मसान्तसम्ममा उक्त निक्षेप रू ३३४ अर्ब ४५ करोड रहेको थियो । निक्षेपको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात अघिल्लो वर्ष ४५.९ प्रतिशत रहेको तुलनामा समीक्षा वर्ष ५१.४ प्रतिशत पुगेको छ । थप पाँच नयाँ वाणिज्य बैंकहरू खुल्नुको अतिरिक्त विद्यमान बैंकहरूले शाखा विस्तार गरेको र विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धि उल्लेखनीय रुपमा रहेको कारणले कुल निक्षेपको विस्तार समीक्षा वर्षमा उच्च रहन गएको हो ।

१.१०१ निक्षेप दायित्वका अंशहरूमध्ये माग निक्षेपको वृद्धि अघिल्लो वर्ष १९.५ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा २६.८ प्रतिशत रहेको छ । स्वदेशी मुद्राको माग निक्षेप अघिल्लो वर्ष २०.७ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा २३.१ प्रतिशतले बढेको छ । त्यस्तैगरी, बचत निक्षेप अघिल्लो वर्ष १५.१ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा २१.१ प्रतिशतले बढेको छ । बचत निक्षेपका अंशहरूमध्ये स्वदेशी मुद्राको बचत निक्षेप अघिल्लो वर्ष १५.५ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्ष २१.१ प्रतिशतले बढेको छ । मुद्दती निक्षेप अघिल्लो वर्ष १४.० प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा ३३.६ प्रतिशतले बढी १५२ अर्ब ३६ करोड पुगेको छ । स्वदेशी मुद्राको मुद्दती निक्षेप अघिल्लो वर्ष १३.७ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा ३७.५ प्रतिशतले बढेको छ । वैदेशिक मुद्राको मुद्दती निक्षेप परिचालन भने समीक्षा अवधिमा अघिल्लो वर्षको तुलनामा कम दरले बढेको छ । अघिल्लो वर्ष १५.५ प्रतिशतले बढेको उक्त निक्षेप समीक्षा वर्ष ११.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ ।

१.१०२ समीक्षा वर्षमा वणिज्य बैंकहरूले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट उपयोग गरेको सापटी रू १ अर्ब २१ करोडले घटेको छ । अघिल्लो वर्ष सो सापटी रू १ अर्ब ५४ करोडले बढेको थियो । निक्षेपको अतिरिक्त बैंकहरूले थप पूँजी विस्तारमार्फत साधन परिचालन बढाएका र अन्तर बैंक कारोवारमार्फत पनि अल्पकालिन साधन परिचालन गरेकाले नेपाल राष्ट्र बैंकसँगको सापटीमा कमी आएको हो ।

१.१०३ वाणिज्य बैंकहरूको अन्य दायित्व अघिल्लो वर्ष ३.७ प्रतिशतले घटेकोमा समीक्षा वर्षमा २२.८ प्रतिशतले बढेको छ । थप पाँच नयाँ वाणिज्य बैंकहरू खुलेका र विद्यमान वाणिज्य बैंकहरूले नेपाल राष्ट्र बैंकले तोकेको पूँजीको स्तर कायम गर्न सर्वसाधारणको लागि प्राथमिक शेयर निष्कासन गर्नुका साथै आफ्ना शेयरधनीहरूलाई बोनस तथा हकप्रद शेयर जारी गरेकोले अन्य दायित्वको वृद्धि उल्लेख्य हुन गएको हो ।

वाणिज्य बैंकहरूको साधनको उपयोग

१.१०४ वाणिज्य बैंकहरूको कर्जा तथा लगानी अघिल्लो वर्ष १०.७ प्रतिशतले विस्तार भएकोमा समीक्षा वर्षमा २३.५ प्रतिशतले विस्तार भई २०६५ असार मसान्तसम्ममा कुल रू. ४२० अर्ब २४ करोड रहेको छ । कर्जा तथा लगानीका अंशहरूमध्ये निजी क्षेत्रतर्फ गएको कर्जाको अंश उच्च छ । उक्त कर्जा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको ४१.० प्रतिशत र कुल निक्षेपको ७९.९ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्ष निजी क्षेत्रतर्फ गएको कर्जा १७.१ प्रतिशतले विस्तार भएकोमा समीक्षा वर्षमा २६.९ प्रतिशतले विस्तार भई २०६५ असार मसान्तसम्ममा निजी क्षेत्रतर्फको कुल कर्जा रू. ३३६ अर्ब ७८ करोड पुगेको छ ।

१.१०५ वाणिज्य बैंकहरूको सरकारी ऋणपत्रमा रहेको लगानी कुल सम्पत्तिको १३.१३ प्रतिशत छ । अघिल्लो वर्ष उक्त लगानी ११.९ प्रतिशतले विस्तार भएकोमा समीक्षा वर्षमा ९.५ प्रतिशतले विस्तार भई २०६५ को असार मसान्तसम्ममा रू. ७२ अर्ब १० करोड रहेको छ । त्यस्तैगरी, वाणिज्य बैंकहरूको गैर-वित्तीय सरकारी संस्थाहरूमाथिको दावी अघिल्लो वर्ष १२.२ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा १०.४ प्रतिशतले बढेको छ । समीक्षा वर्षमा नेपाल आयल निगम, नेशनल ट्रेडिङ्ग लिमिटेड र नेपाल वायुसेवा निगमले बैंकिङ्ग क्षेत्रबाट लिएको कर्जामध्ये केही चुक्ता गरेकोले उक्त दावी कम दरले बढेको हो ।

१.१०६ वाणिज्य बैंकहरूको तरल कोष समीक्षा वर्षमा २१.७ प्रतिशतले बढेको छ । अघिल्लो वर्ष उक्त कोष ५.० प्रतिशतले बढेको थियो । उच्च विप्रेषण आप्रवाहको अतिरिक्त वाणिज्य बैंकहरूको पूँजी विस्तार पनि उच्च रहेकोले तरल कोषको वृद्धि अघिल्लो वर्षको तुलनामा बढेको हो । उक्त कोषको अंशहरूमध्ये विदेशमा राखिएको मौज्दात अघिल्लो वर्ष ८.१ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा २१.१ प्रतिशतले बढेको छ । त्यस्तैगरी, वाणिज्य बैकहरूको नेपाल राष्ट्र बैंकसँगको मौज्दात ५.६ प्रतिशतले बढेको छ, जुन अघिल्लो वर्ष १.४ प्रतिशतले घटेको थियो ।

वाणिज्य बैंकहरू तथा अन्य वित्तिय संस्थाहरूले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट लिएको पुनरकर्जा सुविधा

१.१०७ नेपाल राष्ट्र बैंकले वाणिज्य बैंक तथा अन्य वित्तिय संस्थाहरूलाई प्रदान गरेको पुनरकर्जा सुविधा बक्यौता अघिल्लो वर्ष कुल रू. ५६ करोड १९ लाख रहेकोमा समीक्षा वर्षमा सो बक्यौता कुल रू. ३० करोड ९८ लाखमा झरेको छ । अघिल्लो वर्ष वाणिज्य बैंकहरूको कुल रू. ८ करोड ८ लाख पुनरकर्जा बक्यौता रहेकोमा समीक्षा वर्षमा कुल रू ६ करोड ७ लाख मात्र रहेको छ । अघिल्लो वर्षको अन्त्यमा नेपाल राष्ट्र बैंकको सरकारी वित्तीय संस्थाहरूसँग कुल रू. ४८ करोड १० लाख बराबरको पुनरकर्जा सुविधा बक्यौता रहेकोमा समीक्षा वर्षमा कुल रू. २४ करोड ९१ लाखमा झरेको छ । अघिल्लो वर्ष नेपाल राष्ट्र बैंकको कृषि विकास बैंकसँग रू. १ लाख, नेपाल औद्योगिक विकास निगमसँग रू. ४६ करोड ४० लाख, ग्रामीण विकास बैंकसँग रू १ करोड र नेपाल विकास बैंकसँग कुल रू. ७० लाख पुनरकर्जा सुविधाको बक्यौता रहेकोमा समीक्षा वर्षमा कृषि विकास बैंकसँग रू. १ लाख, नेपाल औद्योगिक विकास निगमसँग रू. २३ करोड २० लाख, ग्रामीण विकास बैंकसँग रू. १ करोड र पश्चिमाण्चल विकास बैंकसँग रू. ७० लाख बराबरको पुनरकर्जा सुविधा बक्यौता रहेको छ ।

वाणिज्य बैंकहरूसँगको निष्कृय कर्जाको मात्रा

१.१०८ २०६४ असार मसान्तमा वाणिज्य बैकहरूको समग्र निष्कृय कर्जाको अनुपात कुल कर्जाको १०.३ प्रतिशत रहेकोमा वाणिज्य बैंकहरूको अपरिष्कृत वासलात अनुसार २०६५ असार मसान्तसम्ममा सो अनुपात ६.७ प्रतिशतमा झरेको छ । अघिल्लो वर्ष नेपाल बैंक लिमिटेडको निष्कृय कर्जाको मात्रा १३.५ प्रतिशत रहेकोमा २०६५ को असार मसान्तसम्ममा ८.०५ प्रतिशतमा झरेको छ भने राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको निष्कृय कर्जाको मात्रा २०६४ को असार मसान्तसम्ममा २७.६ प्रतिशत रहेकोमा २०६५ को असार मसान्तसम्ममा २१.६ प्रतिशत कायम हुन आएको छ । पुनर्संरचनामा रहेका यी वाणिज्य बैंकहरूले कर्जा असूलीको प्रक्रियालाई कडाईका साथ अगाडी बढाएको र पुनरसंरचनामा रहेपछि यी दुवै वाणिज्य बैंकहरूले कुल रू २७ अर्ब ७ करोड बराबरको खराब कर्जा अपलेखन गरेकोले निष्कृय कर्जाको अनुपातमा सुधार आएको हो । त्यस्तैगरी, कृषि विकास बैंकको निष्कृय कर्जाको मात्रा पनि क्रमशः घट्ने क्रममा रहेको छ । अघिल्लो वर्ष सो बैंकको निष्कृय कर्जा कुल कर्जाको १८.० प्रतिशत रहेकोमा २०६५ असार मसान्तसम्ममा १०.४ प्रतिशतमा झरेको छ । सरकारी स्वामित्व रहेका नेपाल बैंक लिमिटेड, राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक र कृषि विकास बैंक बाहेक निजी क्षेत्रका वाणिज्य बैकहरूमा नेपाल बंगलादेश बैंक र लुम्बिनी बैंक लिमिटेडको निष्कृय कर्जाको अनुपात उच्च रहेको छ ।

तालिका १.८

वाणिज्य बैंकहरूको निष्कृय कर्जाको स्थिति

प्रतिशतमा

वाणिज्य बैंकहरू	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५*
नेपाल बैंक लिमिटेड	४९.६	२५.१	१३.५	८.०५
राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक	५३.०	४५.३	२७.६	२१.६३
नबिल बैंक लिमिटेड	१.३	१.३	१.१	०.७९
नेपाल इन्भेष्टमेण्ट बैंक लिमिटेड	२.७	२.३	२.४	१.१
स्ट्याण्डर्ड चार्टड बैंक नेपाल लिमिटेड	२.७	२.१	१.८	०.९२
हिमालयन बैंक लिमिटेड	७.४	६.१	३.६	२.४
नेपाल एसबिआइ बैंक लिमिटेड	६.५	६.३	४.६	३.७
नेपाल बंगलादेश बैंक लिमिटेड	१९.०	१२.३	३९.८	३१.१
एभरेष्ट बैंक लिमिटेड	१.६	१.२	०.८	०.६
बैंक अफ काठमाडौं लिमिटेड	५.०	२.५	२.५	१.८
नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंक लिमिटेड	८.६	११.१	३१.४	१६.४
लुम्बिनी बैंक लिमिटेड	१५.२	३१.९	२०.४	१४.८७
नेपाल इण्डष्ट्रियल एण्ड कमर्सियल बैंक लिमिटेड	३.८	२.६	१.१	०.९
माछापुच्छ्रे बैंक लिमिटेड	०.४	०.३	१.२	१.०
कुमारी बैंक लिमिटेड	१.०	०.९	०.७	१.४
लक्ष्मी बैंक लिमिटेड	१.६	०.७	०.४	०.१
सिद्धार्थ बैंक लिमिटेड	२.६	१.३	०.३	०.६
कृषि विकास बैंक लिमिडेड		२१.२	१८.०	१०.४
डेभलपमेण्ट क्रेडिट बैंक लिमिटेड				१.३
नेपाल मर्चेण्ट बैंक				१.५
कुल	**१८.९**	**१४.२**	**१०.२५**	**६.६९**

* *वाणिज्य बैंकहरूको अपरिष्कृत वासलात अनुसार ।*

स्थायी तरलता सुविधा तथा अन्तरबैंक कारोवार

१.१०९ वाणिज्य बैंकहरूले अघिल्लो वर्ष कुल रू. ४६ अर्ब ९८ करोड स्थायी तरलता सुविधा उपयोग गरेकोमा आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा उक्त सुविधाको उपयोग रू.१०३ अर्ब ८३ रहेको छ । वाणिज्य बैंकहरूले निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा विस्तार बढाएका र वित्त कम्पनी तथा अन्य वित्तीय संस्थाहरूमा अल्पकालीन लगानी गरेकाले सो सुविधाको उपयोग बढेको हो । समीक्षा वर्षको छैठौं र सातौ महिनामा केही वाणिज्य बैंकहरूको तरलतामा कमी आएकोले पनि यसको उपयोग बढेको हो । समीक्षा वर्षमा कृषि विकास बैंकले प्राथमिक शेयर निष्कासन गरेको, नेपाल विद्युत प्राधिकरणले ७.७५ प्रतिशतको विद्युत वण्ड जारी गरेको, नेपाल टेलिकम लगायत अन्य वित्तीय सँस्थाले सर्वसाधारणको लागि शेयर बिक्री खुला गरेकोले बैकिङ्ग क्षेत्रले अल्पकालीन तरलता व्यवस्थाको लागि स्थायी तरलता सुविधाको उपयोग बढाउनुको अतिरिक्त अन्तरबैंक कारोबारमा पनि उल्लेखनीय रुपमा वृद्धि गरेका थिए । अघिल्लो वर्ष कुल रू. १७० अर्ब १८ करोड बराबर अन्तरबैंक कारोवार भएकोमा समीक्षा वर्षमा रू. २५८ अर्ब ३२ करोड बराबरको अन्तरबैंक कारोवार भएको छ ।

तालिका १.९
अन्तरबैंक कारोवार तथा भारित औसत मासिक अन्तरबैंक ब्याजदरको स्थिति

महिना	२०६३/६४		२०६४/६५	
	रकम (रू. करोडमा)	ब्याजदर (प्रतिशतमा)	रकम (रू. करोडमा)	ब्याजदर (प्रतिशतमा)
साउन	१३३९.७	२.०७	३५४५.५	४.०९
भदौ	१८८३.०	१.८३	३१३५.३	२.१८
असोज	१५८५.५	२.११	३५०६.२	३.३५
कात्तिक	१४८८.०	१.२०	२१४७.१	३.७३
मंसिर	१४१८.०	१.३४	२०४१.८	४.७३
पुष	१७३९.५	३.०३	२४३७.९	४.९३
माघ	८९६.२	२.०१	१२२३.६	७.५५
फागुन	७७१.३	१.३९	१०४४.३	५.०७
चैत	७२९.५	१.६९	१२५८.४	२.६९
बैशाख	२०३०.०	३.३५	२१५७.०	६.४८
जेठ	१७३९.७	२.७२	१७४१.३	४.६५
असार	१३९८.०	३.०३	१५९३.४	३.६१
जम्मा	**१७०१८.४**	२.२६	**२५८३१.९**	४.२०

ब्याजदर संरचना

१.११० अघिल्लो वर्षको तुलनामा समीक्षा वर्षमा अल्पकालिन तथा मध्यकालिन ब्याजदर संरचनामा केही परिवर्तन आएको छ । समीक्षा वर्षमा ९१-दिने ट्रेजरी विल्सको वार्षिक भारित औसत ब्याजदर अघिल्लो वर्षको २.४४ प्रतिशतबाट बढेर ४.२१ प्रतिशत कायम हुन आएको छ । त्यस्तै, अघिल्लो वर्ष भारित औसत वार्षिक अन्तर बैंक ब्याजदर २.२६ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ४.४२ प्रतिशत रहेको छ । समीक्षा वर्षमा बचत निक्षेपको ब्याजदर गत वर्षको अधिकतम ५.५ प्रतिशतबाट बढी ६ प्रतिशतमा पुगेको छ भने एक वर्ष भन्दा माथिको आवधिक निक्षेपको अधिकतम ब्याजदर अघिल्लो वर्षको ५.५ प्रतिशतबाट बढेर ६.७५ प्रतिशत पुगेको छ । त्यस्तै, समीक्षा वर्षमा कर्जातर्फको ब्याजदरमा पनि परिवर्तन आएको छ । अघिल्लो वर्ष औद्योगिक कर्जाको अधिकतम ब्याजदर १३.५ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा १३ प्रतिशतमा घटेको छ भने कृषि कर्जाको अधिकतम ब्याजदर पनि अघिल्लो वर्षको १३.० प्रतिशतबाट १२.० प्रतिशतमा झरेको छ । वित्तीय सँस्थाहरूबीचको बढ्दो प्रतिस्पर्धाले गर्दा ब्याजदरमा परिवर्तन आएको हो ।

विदेशी विनिमय हस्तक्षेप

१.१११ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा नेपाल राष्ट्र बैंकले विदेशी विनिमय हस्तक्षेपमार्फत वाणिज्य बैंकहरूबाट अमेरिकी डलर १ अर्ब ५७ करोड खुद खरिद गरी रू १०२ अर्ब ४० करोड बराबरको खुद तरलता प्रवाह गरेको छ । अघिल्लो वर्ष उक्त हस्तक्षेपमार्फत अमेरिकी डलर ९१ करोड ५७ लाख खुद खरीद गरी रू ६४ अर्ब ४५ करोड बराबरको खुद तरलता प्रवाह भएको थियो । विप्रेषण आप्रवाहमा विस्तार आएकोले आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा विदेशी मुद्रा बजारमा खरिद हस्तक्षेप बढेको हो । आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा अमेरिकी डलर १ अर्ब ७३ करोड बिक्री गरी रू ७० अर्ब ६० करोड भा.रू. खरीद भएको छ । अघिल्लो वर्षको यसै अवधिमा ९३ करोड अमेरिकी डलर भारतीय मुद्रा बजारमा बिक्री गरी रू ४० अर्ब ३२ करोड भा.रू. खरिद भएको थियो । भारतसँगको बढ्दो चालू खाता घाटा र नेपाल आयल निगमले भारतीय आयल निगमलाई अघिल्लो वर्षभन्दा बढी भुक्तानी गरेकोले समीक्षा अवधिमा भा.रू. खरिद बढेको हो । वैदेशिक विनिमय हस्तक्षेपमार्फत बढेको तरलतालाई भारतीय मुद्राको संचिति तथा माग व्यवस्थापन गर्न गरेको खरिद कार्यले केही मात्रामा प्रशोचन गर्‍यो भने बाँकी रहेको तरलता खुला बजार कारोवारमार्फत प्रशोचन गरियो ।

धितोपत्र बजार

१.११२ आर्थिक बर्ष २०६४/६५ मा नेपालको शेयर बजार उत्साहजनक रह्यो । २०५० साल जेठ १३ गते स्थापना भएको नेपाल धितोपत्र विनिमय वजार लिमिटेडको नाम परिवर्तन गरी नेपाल स्टक एक्सचेन्ज लिमिटेड कायम गर्नुका साथै शेयर कारोवारमा आधुनिकिकरण गर्ने क्रममा २०५० साल पुस २९ गतेदेखि कायम रहेको ओपन आउट क्राइ सिष्टमलाई प्रतिस्थापन गरी २०६४ श्रावण ३० गते देखि अत्याधुनिक कम्प्यूटर प्रणाली मार्फत शेयरको कारोवारको थालनी भयो । यसलाई अझ परिमार्जित गर्ने क्रममा सदस्य दलालहरुले वाइड एरिया नेटवर्क मार्फत आफ्नै कार्यालयबाट कारोवार गर्न सक्ने व्यवस्था भयो र २०६४ मंसिर ६ देखि नेपाल स्टक डट कम मार्फत लाइभ एक्टिभिटिज, रियल टाइम इन्फर्मेशन समेत सुरु भयो । एकै दिनमा नेप्से सुचकांक २५ विन्दुले परिवर्तन भएमा त्यस दिन पुरै बजार बन्द गर्ने जस्ता लगानी मैत्री नीति लिइएको छ ।

१.११३ समीक्षा वर्षमा बुलिस ट्रेण्डबाट अगाडी बढेको नेप्से परिसूचक वार्षिक ४०.८५ प्रतिशतले बढेर २०६५ असार मसान्तमा ९६३.३६ बिन्दु कायम रहन पुग्यो । नेपाल धितोपत्र बिनिमय बजार लिमिटेड स्थापना भए यता नेप्से परिसूचक २०६४ पौष २ गते समिक्षा वर्ष सम्मकै अधिकतम १०६४.०९ विन्दु कायम रहन गयो । देशको शान्ति सुरक्षाको अवस्थामा उल्लेखनीय रुपमा सुधार आई लगानीकर्ताहरुको मनोबल बढ्नुकासाथै शेयरबजारको पारदर्शिता, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको बढ्दो मुनाफा, बोनस शेयर तथा हकप्रद शेयर वितरण हुने क्रमसँगै लगानीकर्ताहरुको आकर्षण बढेका कारणले पनि नेप्से परिसूचकमा उल्लेखनीय रुपमा वृद्धि भएको हो । यसका अलावा विप्रेषण आप्रवाहमा निरन्तर विस्तार, वैकल्पिक लगानीका अवसरहरुको अभाव तथा न्यून ब्याजदर आदिका कारण समेतले शेयर बजारतर्फ लगानीकर्ताहरुको आकर्षण बढेको हो ।

चार्ट १.८: शेयर मूल्य स्थिति

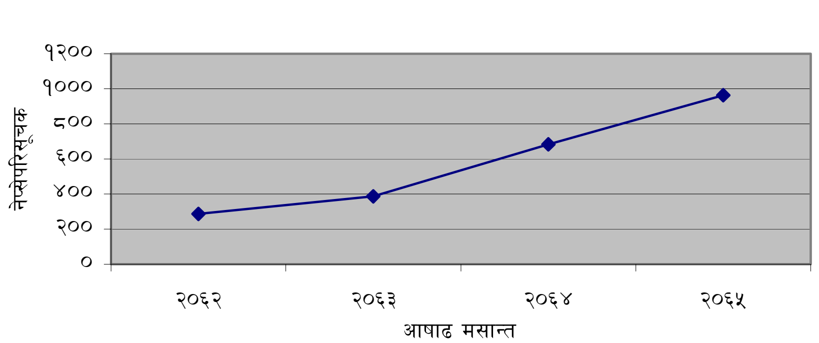

१.११४ २०६४ असार मसान्तसम्ममा सूचीकृत कम्पनीहरुको संख्या १३५ रहेकोमा २०६५ असार मसान्तमा यो संख्या १४२ रहेको छ। सूचिकृत कम्पनीहरुमध्ये ११२ वटा वितीय संस्था, १८ वटा उत्पादन प्रशोधन गर्ने उद्योग, ४ वटा होटल, ४ वटा व्यापारिक संस्था, ३ वटा जलविद्युत कम्पनी र १ वटा अन्य समूहको रहेका छन् । यद्यपि यस बिचमा नेपाल धितोपत्र बिनिमय बजार लिमिटेडले ५ वटा कम्पनीहरुको सूचीकरण खारेज गरेको थियो। दुईवटा कम्पनी आपसमा गाभियो। सूचीकृत कम्पनीहरुको चुक्ता पूँजी अघिल्लो वर्ष रु २१ अर्ब ७४ करोड रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ३५.५१ प्रतिशतले वृद्धि भई रु २९ अर्ब ४६ करोड पुगेको छ।

१.११५ २०६४ असार मसान्तमा रु १ खर्ब ८६ अर्ब ३० करोड १ लाख रहेको बजार पूँजीकरण रहेकोमा २०६५ असार मसान्तमा ९६.५९ प्रतिशतले वृद्धि भई रु ३ खर्ब ६६ अर्ब २४ करोड ७५ लाख पुगेको छ। समीक्षा वर्षमा, कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा बजार पूँजीकरणको अनुपात ४४.६२ प्रतिशत रहेको छ। अघिल्लो वर्ष यो अनुपात २५.९ प्रतिशतको वृद्धि रहेको थियो। त्यसैगरी कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँग चुक्ता पूँजीको अनुपात अघिल्लो वर्षमा ३.० प्रतिशत रहेकोमा यस वर्ष ०.५९ प्रतिशतले वृद्धि भई ३.५९ प्रतिशत कायम रहेको छ।

१.११६ नेपाल धितोपत्र बोर्डले आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा विभिन्न १८ वटा कम्पनीहरुलाई रु. १ अर्ब १ करोड २६ लाख बरावरको साधारण शेयर, ४९ वटा कम्पनीहरुलाई रु ७ अर्ब ६० करोड ५२ लाख वरावरको हकप्रद शेयर र नेपाल विद्युत प्राधिकरण सहित पाँचवटा कम्पनीहरुलाई रु. २ अर्ब ९५ करोड बरावरको डिवेञ्चरसमेत गरी जम्मा रु ११ अर्ब ५६ करोड ७९ लाखको थप नयाँ शेयर तथा डिवेञ्चर निष्काशनका लागि अनुमति प्रदान गरेको छ।

१.११७ नेपाल धितोपत्र विनिमय बजार लिमिटेडमा २०६३ मंसिर २९ देखि सरकारी ऋणपत्रको दोश्रो बजार कारोवार प्रारम्भ गरिएको छ। २०६५ असार मसान्तसम्म रु. ६ अर्ब १० करोडका सरकारी ऋणपत्रहरु सो लिमिटेडमा सूचीकृत भएका छन् । समीक्षा अवधिमा, सरकारी ऋणपत्रको दोस्रो बजार कारोवार भने हुन सकेको देखिएन।

१.११८ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को असार मसान्तसम्म वाणिज्य बैंकहरुद्वारा निष्काशित कुल रु ३ अर्ब ५५ करोडका ऋणपत्रहरु (प्रति ऋणपत्र रु १०० चुक्ता मूल्यको) तथा एन.आई.डि.सी. क्यापिटल मार्केटको व्यवस्थापन तथा नेपाल औद्योगिक विकास निगमको ट्रष्टिशीपमा निष्काशित रु १० करोड (प्रति यूनिट रु १० चुक्ता मूल्य) का म्युचुअल फण्ड युनिटहरु नेपाल स्टक एक्स्चेञ्जमा सूचीकृत भएका छन् (तालिका १.१०)।

तालिका १.१०
सूचीकृत भएका ऋणपत्र तथा म्युचुअल फण्ड यूनिटहरू

संस्था	मिति	रकम (रू करोडमा)	ब्याजदर	भुक्तानी अवधी
नेपाल इन्भेस्टमेण्ट बैंक लिमिटेड	२०५८.१२.१२	३०	८.५%	७ वर्ष
एभरेष्ट बैंक लिमिटेड	२०६१.८.१४	३०	६.०%	७ वर्ष
बैंक अफ काठमाडौं लिमिटेड	२०६२.५.२२	२०	६.०%	७ वर्ष
नेपाल इन्भेस्टमेण्ट बैंक लिमिटेड	२०६३.२.१६	२५	६.०%	७ वर्ष
एन.आइ.सि. बैंक लिमिटेड	२०६३.२.१७	२०	६.०%	७ वर्ष
नेपाल एस.वि.आई. बैंक लिमिटेड	२०६३.३.११	२०	६.०%	७ वर्ष
नेपाल इन्भेस्टमेण्ट बैंक लिमिटेड#	२०६४.२.२९	२५	६.२५%	७ वर्ष
एनसीएम म्युचुअल फण्ड	२०५९.२.२३	१०	५.०%*	१० वर्ष
नेपाल इन्भेष्टमेण्ट बैंक लिमिटेड	२०६४.५.१७	२५	६.२%	७ वर्ष
नेपाल विद्युत प्राधिकरण	२०६५.२.२३	१५०	७.७५%	५ वर्ष
	जम्मा	३५५		

* लाभांश दर

सूचीकृत हुन बाँकी।

वित्तीय संस्थाहरु

वित्तीय संस्थाहरुको संख्या

१.११९ यस बैंकबाट वित्तीय कारोबार गर्न इजाजत प्राप्त वाणिज्य बैंकहरुको संख्या समीक्षा वर्षको अन्तमा २५ पुगेको छ (तालिका १.११)। यसैगरी समीक्षा वर्षको अन्तमा विकास बैंकहरुको संख्या ५८, वित्त कम्पनीहरुको संख्या ७८ र लघुवित्त सम्बन्धी कारोवार गर्ने वित्तीय संस्थाहरु (ग्रामीण विकास बैंक समेत) को संख्या १२ पुगेको छ । यस बैंकबाट सीमित बैंकिङ्ग कारोबार गर्न इजाजत प्राप्त सहकारी संस्थाहरुको संख्या १७ बाट घटी १६ भएको छ भने गैर-सरकारी संस्थाहरुको संख्यामा पनि कमी आई ४७ बाट ४६ कायम रहेको छ । समष्टिगतरुपमा २०६५ असार मसान्तसम्म बीमा कम्पनीहरु २५ तथा कर्मचारी सञ्चय कोष, नागरिक लगानी कोष र हुलाक बचत बैंक समेत गरी २६३ वित्तीय संस्थाहरु कार्यरत रहेका छन् ।

तालिका १.११
बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको संख्या

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु	२०६४ असार मसान्त	२०६५ असार मसान्त
वाणिज्य बैंक	२०	२५
विकास बैंक	३८	५८
वित्त कम्पनी	७४	७८
लघु वित्त कारोवार गर्ने संस्थाहरु	१२	१२
नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजतप्राप्त सहकारीसंस्थाहरु (सीमित बैंकिंग कारोबार गर्ने)	१७	१६
नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजत प्राप्त गैर सरकारी संस्थाहरु (सीमित बैंकिंग कारोबार गर्ने)	४७	४६
बीमा कम्पनी	२१	२५
कर्मचारी सञ्चयकोष	१	१
नागरिक लगानी कोष	१	१
हुलाक बचत बैंक*	१	१
कुल	**२३२**	**२६३**

* *हुलाक बचत बैंकका कार्यालयहरु - ११७ ।*

वित्तीय संरचना

१.१२० बैंकिङ्ग क्षेत्र र सम्झौता गरिएका बचत संस्थाहरुको कुल सम्पत्ति/दायित्व कुल गार्हस्थ उत्पादन अनुपात २०६५ असार मसान्तमा १२२.५ प्रतिशत रहेको छ । कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा शेयर बजार पूँजीकरण समेत समावेश गर्दा वित्तीय प्रणालीको कुल सम्पत्ति र कुल गार्हस्थ उत्पादन अनुपात १६७.११ प्रतिशत हुन आउँछ ।

१.१२१ वित्तीय संस्थाहरुको कुल सम्पत्ति/दायित्व संरचनामा २०६५ असारमा वाणिज्य बैंकहरुको सर्वाधिक ५४.६ प्रतिशत अंश रहेको छ । त्यसपछि नेपाल राष्ट्र बैंकको २१.१ प्रतिशत, कर्मचारी सञ्चयकोषको ६.८ प्रतिशत, वित्त कम्पनीहरुको ६.५ प्रतिशत, विकास बैंकहरुको ४.० प्रतिशत र बीमा कम्पनीहरुको ४.० प्रतिशत रहेको छ ।

विकास बैंकहरु

१.१२२ विकास बैंक ऐन, २०५२ को तर्जुमा संगै नेपालमा कृषि, उद्योग र ब्यापारको विकासका लागि वित्तीय सेवा प्रवाह गर्ने उद्देश्यका साथ निजी क्षेत्रबाट समेत विकास बैंक स्थापना गर्ने कार्य प्रारम्भ भएको हो । यद्यपि विकास बैंक ऐन, २०५२ आउनुभन्दा अगाडी कृषि विकास बैंक (हाल वाणिज्य बैंकमा परिणत भइसकेको) र नेपाल औद्योगिक विकास निगम गरी दुईवटा संस्थाहरु विकास बैंकको रुपमा कार्यरत थिए । हाल विकास बैंकहरु बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन २०६३ अन्तरगत यस बैंकबाट वित्तीय कारोबार गर्न इजाजत प्राप्त विकास बैंक समूहमा संचालित छन् । यी बैंकहरुको प्रभावकारी नियमनका

लागि यस बैंकले समय समयमा आवश्यक निर्देशन जारी गर्ने गर्दछ । समीक्षा वर्षमा, यी बैंकहरुको समष्टिगत वित्तीय साधन ७६.६ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६५ असार मसान्तमा रु ४० अर्ब १ करोड पुगेको छ । समीक्षा अवधिमा विकास बैंकहरुको साधनको प्रमुख स्रोत कुल निक्षेप ६७.५ प्रतिशतले वृद्धि भई रु २५ अर्ब ७५ करोड पुगेको छ । त्यसैगरी, पूँजीकोष ६०.७ प्रतिशत र सापटी १७.३ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । साधनको उपयोगतर्फ ठूलो हिस्सा ओगट्ने कर्जा तथा सापटी ५४.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रु २३ अर्ब ७० करोड पुगेको छ (तालिका १९) ।

वित्त कम्पनीहरु

१.१२३ बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ अन्तरगत यस बैंकबाट इजाजत प्राप्त वित्त कम्पनीहरुको समष्टिगत वित्तीय साधन २१.६ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६५ असार मसान्तमा रु. ६५ अर्ब ३ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष यी कम्पनीहरुको कुल साधन ३७.७ प्रतिशतले बढेको थियो। समीक्षा अवधिमा यी कम्पनीहरुको साधनको प्रमुख स्रोत कुल निक्षेप २४.१० प्रतिशतले वृद्धि भई रु ४२ अर्ब ८२ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष यी कम्पनीहरुको कुल निक्षेप २६.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो। त्यसैगरी यी कम्पनीहरुको पूँजीकोष रु ८ अर्ब ४१ करोड रहेको छ। समीक्षा अवधीमा वित्त कम्पनीहरुले लिएको सापटी रु ३ अर्ब ९४ करोड पुगेको छ (तालिका २०) ।

१.१२४ वित्त कम्पनीहरुको समष्टिगत साधनको उपयोगतर्फ कर्जा तथा सापटी २०६५ असार मसान्तमा २१.८ प्रतिशतले वृद्धि भई रु ४३ अर्ब ३७ करोड पुगेको छ । समीक्षा अवधीमा वित्त कम्पनीहरुको लगानी ३.१ प्रतिशतले कमी भई रु ४अर्ब ४९ करोडमा सीमित रहेको छ । २०६५ असार मसान्तमा वित्त कम्पनीहरुको तरल सम्पत्ति रु १२ अर्ब ९८ करोड रहेको छ। अघिल्लो बर्ष यो रकम रु. ७ अर्ब ५१ करोड रहेको थियो ।

लघु वित्त सम्बन्धी कारोबार गर्ने वित्तीय संस्थाहरु

१.१२५ लघु वित्त सम्बन्धी कारोबार गर्ने पाँचवटा ग्रामीण विकास बैंक, पाँचवटा ग्रामीण बैंक अनुशरणकर्ता र दुईवटा लघु वित्त सम्बन्धी थोक कारोबार गर्ने संस्थाहरु रहेका छन् ।

१.१२६ देशको ग्रामीण क्षेत्रमा बसोबास गर्ने विपन्न वर्गका महिलाहरुलाई समूहमा आवद्ध गरी विविध किसिमका आयमूलक काममा संलग्न गराउनका लागि आवश्यक पर्ने वित्तीय साधनको परिपूर्ति गर्ने उद्देश्यले हरेक विकास क्षेत्रमा एक/एक वटा ग्रामीण विकास बैंकहरु स्थापना भई हालसम्म कार्यरत रहेका छन् । नेपाल राष्ट्र बैंक र नेपाल सरकारको पूंजी सहभागितामा स्थापित यी बैंकहरुमध्ये पूर्वाञ्चल, मध्यमाञ्चल र पश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंकहरु निजीकरण भइसकेका छन् ।

१.१२७ त्यसैगरी ग्रामीण बैंक अनुशरणकर्ताको रुपमा निजी क्षेत्रबाट स्थापित अन्य ५ बैंकहरु (निर्धन उत्थान बैंक, छिमेक विकास बैंक, स्वावलम्बन विकास बैंक, डिप्रोक्स विकास बैंक र नेरुडे वित्तीय संस्था लिमिटेड) कार्यरत छन् ।

१.१२८ पाँचवटा ग्रामीण विकास बैंक र पाँचवटा निजी क्षेत्रबाट स्थापित लघुवित्त कारोवार गर्ने वित्तीय संस्थाहरु बाहेक रुरल माइक्रोफाइनान्स डेभ्लप्मेन्ट सेन्टर (RMDC) र साना किसान विकास बैंक गरी दुईवटा वित्तीय संस्थाहरु लघुवित्तको थोक कारोबारमा संलग्न छन् । २०५५ साल कार्तिक १३ गते स्थापना भएको रुरल माइक्रोफाइनान्स डेभ्लप्मेन्ट सेन्टरले विकास बैंक, सहकारी संस्था, गैर-सरकारी संस्था आदिलाई थोक लघुकर्जा उपलब्ध गराउँदै आएको छ भने २०५८ साल असार २२ गते स्थापित साना किसान विकास बैंकले साना किसान सहकारी संस्थाहरुलाई थोक लघुकर्जा प्रदान गर्दै आएको छ । नेपाल राष्ट्र बैंक, वाणिज्य बैंकहरु, लघु वित्त विकास बैंकहरु तथा कर्जा सुरक्षण निगमको शेयर स्वामित्वमा स्थापित रुरल माइक्रोफाइनान्स डेभ्लप्मेन्ट सेन्टरको चुक्ता पूँजी २०६५ असार मसान्तमा रु ३२ करोड रहेको छ । २०६५ असार मसान्तमा यस केन्द्रको कुल सापटी रु १ अर्ब ८२ करोड ७५ लाख रहेको छ भने कुल कर्जा लगानी रु १ अर्ब २५ करोड ४४ लाख रहेको छ ।

१.१२९ लघु वित्त सम्बन्धी कारोबार गर्ने वित्तीय संस्थाहरुको कुल सम्पत्ति/दायित्व २०६५ पुस मसान्तमा २०६४ असार मसान्तको तुलनामा १३.६ प्रतिशतले वृद्धि भई रु ११ अर्ब ९९ करोड पुगेको छ। २०६५ पुस मसान्तमा यी संस्थाहरुको कुल निक्षेप तथा कुल सापटी क्रमश: रु १ अर्ब ३२ करोड र रु ७ अर्ब ५६

करोड पुगेको छ भने कुल कर्जा तथा कुल लगानी क्रमश: रु ६ अर्ब ४४ करोड र रु ३ अर्ब २० करोड पुगेको छ (तालिका २१)।

ग्रामीण स्वाबलम्बन कोष

१.१३० नेपाल सरकारद्वारा २०४७ सालमा स्थापित र नेपाल राष्ट्र बैंकद्वारा प्रवर्द्धित ग्रामीण स्वावलम्बन कोषले सहकारी र गैर-सरकारी संस्थाहरुलाई लघुवित्त कारोवारका लागि थोक कर्जा प्रवाह गर्दै आएको छ । २०६५ असार मसान्तसम्ममा कोषले रु १९ करोड ३४ लाख कर्जा वितरण गरेको छ भने रु १० करोड २३ लाख साँवा असुल गरेको छ (तालिका १.१२) ।

तालिका १.१२
ग्रामीण स्वाबलम्बन कोषको कारोवार विवरण

विवरण	२०६४ असार	२०६५ असार
कर्जा वितरण भएको जिल्ला संख्या	४८	५०
कर्जा वितरित संस्था संख्या	२७७	३३४
लाभान्वित परिवार संख्या	१२२२८	१४८६२
वितरित कर्जा रकम (रु करोडमा)	१३.२६	१९.३४
असुल भएको रकम (रु करोडमा)	८.१२	१०.२३
लगानीमा रहिरहेको रकम (रु करोडमा)	५.१४	९.११
भाखा नाघेको कर्जा (असुल हुनुपर्ने रकमको प्रतिशत)	८.५	९.०
कर्जा असुली (प्रतिशत)	९१.६	९१.०

नेपाल राष्ट्र बैंकबाट वित्तीय कारोबार गर्न इजाजत प्राप्त सहकारी संस्थाहरु

१.१३१ सहकारी ऐन २०४८ अन्तरगत स्थापना भई सीमित बैंकिङ्ग कारोबार गर्न यस बैकबाट इजाजत प्राप्त सहकारी संस्थाहरु र सहकारी संस्थालाई जारी गरिएको निर्देशन २०५९ (संशोधित २०६०) बमोजिम वित्तीय कारोबार गर्दै आएका छन् । समीक्षा वर्षको असार मसान्तमा यस्ता संस्थाहरुको संख्या १६ रहेको छ र यी संस्थाहरुको कुल पूँजीकोष रु ३९ करोड ५७ लाख रहेको छ । उक्त पूँजीकोष अघिल्लो वर्ष रु ३५ करोड ५ लाख रहेको थियो । यसैगरी समीक्षा अवधिमा यी संस्थाहरुको निक्षेप संकलन रु २ अर्ब ९१ करोड पुगेको छ भने कर्जा तथा सापटी रु २ अर्ब ६२ करोड पुगेको छ । सीमित बैंकिङ्ग कारोबार गर्ने यी संस्थाहरुले २०६५ असार मसान्तसम्ममा सरकारी धितोपत्र, मुद्दती खाता र अन्यमा गरी रु २२ करोड ३ लाख लगानी गरेका छन् (अनुसूची १.१) ।

नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजत प्राप्त गैर-सरकारी संस्थाहरु

१.१३२ संस्था दर्ता ऐन, २०३४ अन्तरगत स्थापना भई वित्तीय मध्यस्थताको काम गर्ने संस्था सम्बन्धी ऐन, २०५५ को प्रावधानअनुसार यस बैकबाट सीमित बैंकिङ्ग कारोवार गर्न इजाजत प्राप्त गैर-सरकारी संस्थाहरुको संख्या ४६ रहेको छ । २०६५ असार मसान्तमा यी संस्थाहरुको लघु कर्जा प्रवाह रु ९६ करोड १२ लाख रहेको छ ।

बीमा कम्पनीहरु

१.१३३ बीमा ऐन २०४९ अन्तरगत २०६५ असार मसान्तसम्म २५ वटा बीमा कम्पनीहरु संचालनमा छन् । यी मध्ये जीवन बीमा कारोवार गर्ने आठ, निर्जीवन बीमा कारोवार गर्ने १६ र जीवन तथा निर्जीवन दुवै प्रकारका कारोवार गर्नेको संख्या एक रहेको छ । स्वामित्व संरचनाका हिसावले तिनवटा बीमा कम्पनीहरु विदेशी पूँजी लगानीमा र तिनवटा बीमा कम्पनीहरु विदेशी बीमा कम्पनीहरुसँगको संयुक्त पूँजी लगानीमा स्रंचालित छन् । यसैगरी १८ वटा बीमा कम्पनीहरु निजी क्षेत्रबाट स्थापित छन् भने एक कम्पनी सरकारी स्वामित्वमा रहेको छ । बीमा कम्पनीहरुको नियमक निकाय बीमा समितिबाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार यी कम्पनीहरुको कुल सम्पत्ति/दायित्व गत असारको तुलनामा २७.८ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६५ असार मसान्तमा रु ४० अर्ब ०७ करोड पुगेको छ । २०६५ असार मसान्तमा बीमा कम्पनीहरुको वार्षिक प्रिमियम संकलन रु ९ अर्ब ४५ करोड पुगेको अनुमान छ । अघिल्लो वर्ष यो रकम रु ७ अर्ब ९९ करोड रहेको थियो (तालिका २३) ।

कर्मचारी सञ्चय कोष

१.१३४ कर्मचारी सञ्चय कोष ऐन २०१९ अन्तरगत २०१९ भदौ ३१ गते स्थापित कर्मचारी सञ्चय कोषले निजामती कर्मचारी, सैनिक, प्रहरी, शिक्षक, सरकारी संस्थान तथा केही निजी कम्पनीका कर्मचारीहरुको सञ्चय कोषको व्यवस्थापन गर्दछ । नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालय अन्तरगत रहेको यस कोषको सम्पत्ति/दायित्व २०६५ असारमा अघिल्लो वर्षको सोही अवधिको तुलनामा १४.७ प्रतिशतले वृद्धि भई रु ६७ अर्ब ९४ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष सो रकम रु ५९ अर्ब २२ करोड रहेको थियो। संचयकर्ताहरुको संचिति रकम २०६४ असारमा रु ५४ अर्ब ५० करोड रहेकोमा २०६५ असार मसान्तमा १४.६ प्रतिशतले बढेर रु ६२ अर्ब ४८ करोड पुगेको छ (तालिका २४)।

नागरिक लगानी कोष

१.१३५ नागरिक लगानी कोष ऐन, २०४७ अन्तरगत २०४७ चैत ४ गते स्थापित नागरिक लगानी कोषले व्यक्तिगत तथा संस्थागत बचत परिचालन गर्नुका साथै ऋण तथा सापटी प्रदान गर्ने र विभिन्न संगठित संस्थाहरुका धितोपत्र निस्काशनको कामलाई सहज तुल्याउन निष्काशन प्रबन्धकको काम समेत गर्दछ । यो कोष पनि नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय अन्तरगत रहेको छ । २०६५ असार मसान्तमा यस कोषको सम्पत्ति/दायित्व गत वर्षको सोही अवधिको तुलनामा ४३.३ प्रतिशतले वृद्धि भई रु १३ अर्ब ६७ करोड पुगेको छ । गत वर्ष यस्तो सम्पत्ति रु ९ अर्ब ५४ करोड रहेको थियो । यस कोषको दायित्वतर्फ महत्वपूर्ण अशं ओगटेको कोष संकलन अघिल्लो वर्ष रु ८ अर्ब ५७ करोड रहेकोमा २०६५ असारमा ४४.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रु १२ अर्ब ३६ करोड पुगेको छ। सम्पत्तितर्फको लगानी २०६५ असारमा ४५.२ प्रतिशतले बढेर रु ९ अर्ब ५८ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष यो रकम रु ६ अर्ब ६० करोड रहेको थियो (तालिका २५)।

हुलाक बचत बैंक

१.१३६ नेपाल सरकार हुलाक सेवा विभागद्वारा संचालित हुलाक बचत बैंकले २०३३ सालदेखि कार्य प्रारम्भ गरेको हो । यस बैंकका निक्षेप संकलन गर्ने कार्यालयहरुको संख्या २०६४ असारमा ११७ रहेकोमा २०६५ असार मसान्तमा समेत उक्त संख्या यथावत रहेको छ। हुलाक बचत बैंकको कुल निक्षेप २०६४ असार मसान्तमा रु ७० करोड रहेकोमा २०६५ असार मसान्तमा रु ८२ करोड ७ लाख पुगेको छ। सो बैंकमा रहेका कुल खाता संख्या २०६४ असार मसान्तमा ३४२८० रहेकोमा २०६५ असार मसान्तमा सो संख्या ३३७६२ पुगेको छ। २०६५ असार मसान्तमा यस बैंकका ५७ वटा लगानी गर्ने कार्यालयहरुमार्फत रु ७८ करोड ४७ लाख लगानी रहेको छ।

निक्षेप बीमा तथा कर्जा सुरक्षण निगम

१.१३७ दुर्गम क्षेत्र तथा गरिब जनताको घरदैलोमा बैंकिङ्ग सेवा पुऱ्याउनको लागि प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा वाणिज्य बैंकहरुलाई लगानी गर्न प्रोत्साहित गर्ने उद्देश्यले २०३१ साल असोज ४ गते स्थापना भएको निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण निगमले प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र लगायत पशुधन सुरक्षण, तरकारी बाली सुरक्षण, वैदेशिक रोजगार कर्जा सुरक्षण, लघु तथा बिपन्न वर्ग कर्जा सुरक्षण र साना तथा मझौला उद्यम कर्जा सुरक्षण जस्ता कार्यहरु गर्दै आएको छ। यस निगमले २०६५ असार मसान्तसम्म रु. ४२ करोड १९ लाखको कर्जा सुरक्षण गरेको छ।

कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेड

१.१३८ नेपाल राष्ट्र बैंकको अगुवाईमा २०४६ सालमा स्थापना भएको कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेडले ऋणको भुक्तानी सम्बन्धी अवस्थाको बारेमा जानकारी हासिल गरी सो जानकारी बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई उपलब्ध गराउने र कालो सूचीमा रहेका ऋणीहरुको विवरण तयार पार्ने गर्दछ। यस केन्द्रमा नेपाल राष्ट्र बैंक, वाणिज्य बैंकहरु, विकास बैंकहरु र वित्त कम्पनीको क्रमश: १० प्रतिशत, ६० प्रतिशत, १५ प्रतिशत र १५ प्रतिशत शेयर स्वामित्व रहेको छ । २०६५ असार मसान्तमा यस केन्द्रमा रहेको अभिलेखअनुसार बैंक तथा वित्तीय संस्थाका ३४२३ ऋणीहरु कालो सूचीमा रहेका छन्। सो केन्द्रमा रहेको अभिलेखअनुसार २०६५ असार मसान्तसम्म ३४२३ ऋणीहरु कालो सूचीमा रहेकोमा १२९५ ऋणीहरु सो सूचीबाट हटेका थिए।

तालिका १
विश्वको आर्थिक वृद्धिदर
(वार्षिक प्रतिशत परिवर्तन)

			प्रक्षेपण	
	२००६	२००७	२००८	२००९
विश्व उत्पादन	५.१	५.०	३.९	३.०
विकसित अर्थतन्त्र	३.०	२.६	१.५	०.५
प्रमुख विकसित अर्थतन्त्रहरू	२.७	२.२	१.२	०.१
अमेरिका	२.८	२.०	१.६	०.१
जर्मनी	३.०	२.५	१.८	-
फ्रान्स	२.२	२.२	०.८	०.२
जापान	२.४	२.१	०.७	०.५
बेलायत	२.८	३.०	१.०	-०.१
क्यानाडा	३.१	२.७	०.७	१.२
अन्य विकसित अर्थतन्त्रहरू	४.५	४.७	३.१	२.५
विकासोन्मुख अर्थतन्त्रहरू	७.९	८.०	६.९	६.१
विकासोन्मुख एशिया	९.९	१०.०	८.४	७.७
आसियान-५*	५.७	६.३	५.५	४.९
चीन	११.६	११.९	९.७	९.३
दक्षिण एशिया**	९.२	८.७	७.६	६.४
बंगलादेश	६.५	६.३	७.०	५.६
भारत	९.८	९.३	७.९	६.९
पाकिस्तान	६.९	६.४	५.८	३.५

* इण्डोनेशिया, मलेशिया, फिलिपिन्स र थाइल्याण्ड र भियतनाम ।
** बंगलादेश, भारत, माल्दिभ्स, नेपाल, पाकिस्तान र श्रीलंका ।
स्रोतः वर्ल्ड इकोनोमिक आउटलुक, अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोष, वासिङ्गटन डि.सी, अक्टोवर २००८ ।

तालिका २
विश्व व्यापार
(वार्षिक प्रतिशत परिवर्तन)

			प्रक्षेपण	
	२००६	२००७	२००८	२००९
विश्वको व्यापार आयतन (वस्तु र सेवा)	९.३	७.२	४.९	४.१
आयात				
विकसित अर्थतन्त्रहरू	७.५	४.५	१.९	१.१
विकासोन्मुख अर्थतन्त्रहरू	१४.७	१४.२	११.७	१०.५
निर्यात				
विकसित अर्थतन्त्रहरू	८.४	५.९	४.३	२.५
विकासोन्मुख अर्थतन्त्रहरू	११.०	९.५	६.३	७.४

स्रोत : वर्ल्ड इकोनोमिक आउटलुक, अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोष, वासिङ्गटन डि.सी, अक्टोवर २००८ ।

तालिका ३
विश्वको मुद्रास्फीतिदर
(वार्षिक प्रतिशत परिवर्तन)

			प्रक्षेपण	
	२००६	२००७	२००८	२००९
पेट्रोलियम पदार्थ*	२०.५	१०.७	५०.८	–६.३
गैरइन्धन (non-fuel) वस्तुहरू	२३.२	१४.१	१३.३	–६.२
उपभोक्ता मूल्य				
विकसित अर्थतन्त्र	२.४	२.२	३.६	२.०
विकासोन्मुख अर्थतन्त्रहरू	५.४	६.४	९.४	७.८
विकासोन्मुख एशिया	४.२	५.४	७.८	६.२
आसियान - ५	८.१	४.४	९.६	७.२
चीन	१.५	४.८	६.४	४.३
दक्षिण एशिया	६.५	६.९	८.८	८.८
बंगलादेश	७.१	९.१	१०.१	१०.०
भारत	६.२	६.४	७.९	६.७
पाकिस्तान	७.९	७.८	१२.०	२३.०

* संयुक्त अधिराज्यको ब्रेन्ट, दुवई र पश्चिम टेक्सासको कच्चा पेट्रोलियम पदार्थको औसत मूल्य ।
स्रोत : वर्ल्ड इकोनोमिक आउटलुक, अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोष, वासिङ्गटन डि.सी, अक्टोवर २००८ ।

तालिका ४
समष्टिगत आर्थिक परिसूचकहरू

सि.नं.	विवरण	२०६२।६३	२०६३।६४	२०६४।६५
			परिवर्तन (प्रतिशतमा)	
१.	उत्पादक मूल्यमा			
	(क) कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (२०५७।५८को मूल्यमा)	३.७	३.२	४.७
	(ख) कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (प्रचलित मूल्यमा)	११.०	११.२	१२.९
२.	आधार मूल्यमा			
	(क) कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (२९५७/५८ को मूल्यमा)	४.१	२.६	५.६
३.	कुल राष्ट्रिय उत्पादन (प्रचलित मूल्यमा)	११.५	११.५	१३.१
४.	कुल उपभोग	१४.२	१०.२	१०.७
५.	कुल लगानी	१२.६	१६.०	२८.९
६.	कुल राष्ट्रिय बचत	१३.४	९.२	२६.८
७.	कुल स्थिर पूँजी निर्माण	१५.३	९.५	१६.४
८.	कुल गार्हस्थ बचत	-१३.८	२०.६	३२.९
९.	कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय	१४.०	१०.०	१४.६
१०.	मुद्रा प्रदाय (M_1)	१४.२	१२.२	२१.६
११.	विस्तृत मुद्रा प्रदाय (M_2)	१५.६	१४.०	२५.२
१२.	कुल आन्तरिक कर्जा	११.७	१६.७	२०.९
१३.	आवधिक निक्षेप	१६.४	१४.९	२७.०
१४.	कुल निर्यात	२.६	-१.४	२.४
१५.	कुल आयात	१६.३	१२.०	१६.१
१६.	कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति	२७.०	०.१	२९.९
१७.	सरकारी राजस्व	३.१	२०.९	२२.७
१८.	सरकारी खर्च	१२.५	२३.३	२२.२
१९.	सरकारी बजेट घाटा	१४.९	१५.९	९.८
२०.	आन्तरिक ऋण#	४.१	१६.२	१४.६
२१.	राष्ट्रिय उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क	८.०	६.४	७.७
२२.	थोकमूल्य सूचकाङ्क	८.९	९.०	९.१
			कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उत्पादक मूल्य) सँगको अनुपात (प्रतिशतमा)	
१.	**कुल उपभोग**	९१.०	९०.३	८८.५
२.	कुल लगानी	२६.८	२८.०	३२.०
३.	कुल राष्ट्रिय बचत	२९.०	२८.५	३२.०
४.	कुल स्थिर पूँजी निर्माण	२०.७	२०.४	२१.०
५.	कुल गार्हस्थ्य बचत	९.०	९.७	११.५
६.	कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय	१२०.०	११८.८	१२०.५
७.	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (प्रचलित मुल्यमा)	११.४	१०.५	१३.८
८.	मुद्रा प्रदाय (M_1)	१७.५	१७.६	१८.८
९.	विस्तृत मुद्रा प्रदाय (M_2)	५३.६	५४.४	६०.४
१०.	कुल आन्तरिक कर्जा	४९.३	५१.७	५३.१
११.	आवधिक निक्षेप	३६.२	३६.९	४१.५
१२.	कुल निर्यात	९.२	८.२	७.४
१३.	कुल आयात	२६.६	२६.८	२७.५
१४.	विदेशी विनिमय सञ्चिति	२५.५	२२.७	२५.९
१५.	सरकारी राजस्व	११.२	१२.१	१३.१
१६.	सरकारी खर्च	१५.७	१७.४	१९.९
१७.	राजस्व बचत	-१.०	-०.५	१.५
१८.	सरकारी बजेट बचत/घाटा	-२.५	-२.६	-४.०
१९.	आन्तरिक ऋण#	२.०	२.१	२.५
२०.	व्यापार सन्तुलन	-१७.४	-१८.६	-२०.१
२१.	चालू खाता सन्तुलन	२.२	-०.१	२.६
२२.	भुक्तानी गर्न बाँकी कुल बाह्य ऋण	२६.२	२९.८	२९.९

नगद मौज्दातमा भएको परिवर्तन समावेश ।

* कृषि विकास बैंकको एकीकृत वासलात समावेश गरिएको आधारमा ।

तालिका ५

कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत वृद्धिदर

(२०५७।५८ को मूल्यमा)

(प्रतिशतमा)

शीर्षक	वृद्धिदर		
	२०६२।६३	२०६३।६४	२०६४।६५अ
१. **कृषि क्षेत्र**	१.८	१.०	५.७
कृषि तथा बन	१.७	०.९	५.७
मत्स्यपालन	९.९	३.०	७.१
२. **गैर कृषि क्षेत्र**	५.९	४.१	५.६
उद्योग क्षेत्र	४.५	३.९	१.८
खानी तथा उत्खनन्	८.३	१.५	२.८
उत्पादनमुलक उद्योग	२.०	२.६	०.२
विद्युत, ग्याँस तथा पानी	४.०	१३.०	३.४
निर्माण	७.७	२.५	३.१
सेवा क्षेत्र	६.४	४.२	६.९
थोक तथा खुद्रा व्यापार	३.७	-४.५	६.४
होटल तथा रेष्टुरेन्ट	६.०	३.५	७.५
यातायात, भण्डार तथा सञ्चार	६.९	४.४	६.६
वित्तीय मध्यस्थता	२४.४	११.४	१३.८
रियल स्टेट, घर भाडा तथा व्यावसायिक गतिविधि	६.३	११.८	४.४
सार्वजनिक प्रशासन र रक्षा	६.९	१.३	५.६
शिक्षा	३.७	६.२	४.६
स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य	५.९	६.७	७.४
अन्य सामुदायिक, सामाजिक तथा व्यक्तिगत सेवा	३.३	११.८	११.०
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उत्पादक मूल्यमा)	३.७	३.२	४.७

अ प्रारम्भिक अनुमान।

स्रोतः केन्द्रीय तथ्यांक विभाग।

तालिका ६
कृषि उत्पादन सूचकाङ्क

कृषि उपज	भार	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५अ	२०६३/६४	२०६४/६५
		सूचकांक			वृद्धिदर	
खाद्य तथा अन्य बाली	**४९.४१**	**१११.१**	**१०८.१**	**११६.०**	**-२.७**	**७.३**
धान	२०.७५	९९.८	८७.३	१०२.०	-१२.६	१६.८
मकै	६.८८	११६.९	१२२.६	१२६.६	४.९	३.२
गहुँ	७.१४	१२०.४	१३०.९	१३५.८	८.७	३.८
कोदो	१.३७	१०२.९	१००.७	१०२.९	-२.१	२.२
जौं	०.२२	९१.१	९२.८	९२.१	१.८	-०.७
आलु	४.६७	१५०.३	१४७.९	१५६.४	-१.६	५.७
उखु	१.२४	१११.३	११७.५	११२.४	५.६	-४.४
सनपाट	०.१७	१०४.३	९३.७	९६.३	-१०.१	२.७
सुर्ती	०.०६	६८.४	६६.६	६५.८	-२.६	-१.३
भटमास	०.१९	१११.८	१२०.०	११८.०	७.३	-१.७
दाल	४.४२	१०९.३	११२.२	११०.३	२.६	-१.७
अन्य	२.२९	९८.७	९६.०	९३.६	-२.७	-२.५
तरकारी तथा बागबानी	**९.७१**	**१३२.५**	**१४०.९**	**१५४.४**	**६.३**	**९.६**
तरकारी	९.७०	१३२.५	१४०.९	१५४.४	६.३	९.६
अन्य	०.०१	१२०.३	११८.०	११५.८	-१.९	-१.९
फलफूल तथा मसला	**७.०४**	**१३०.८**	**१३८.४**	**१४५.९**	**५.८**	**५.४**
सुन्तला	०.९७	१२७.२	१४६.१	१५७.६	१४.९	७.९
आँप	१.५६	१०७.७	११३.५	११०.८	५.४	-२.४
केरा	०.४०	१०२.९	१०८.९	११७.५	५.८	७.९
स्याउ	०.४२	१०७.४	१०८.६	११७.२	१.२	७.९
मसला	१.७९	१८६.१	१९३.४	२११.९	३.९	९.६
चिया	०.०५	२०८.९	२२६.०	२४३.५	८.२	७.७
कफी	०.००४	३३७.१	४०२.२	५६१.८	१९.३	३९.७
अन्य	१.८५	१०७.३	११२.४	११४.६	४.८	२.०
पशुजन्य	**२३.२५**	**११४.६**	**११८.१**	**१२१.२**	**३.१**	**२.६**
भैंसीको मासु	४.४२	११३.८	११७.८	१२१.५	३.५	३.२
खसी तथा भेंडाको मासु	३.२४	११२.१	११७.४	१२०.४	४.७	२.६
दूध	१२.३६	११६.६	१२०.०	१२३.२	२.९	२.७
अन्य	३.२३	११०.३	११२.४	११३.८	१.९	१.३
अन्य पशुजन्य	**२.४३**	**१११.०**	**११९.७**	**१२३.४**	**७.८**	**३.१**
सँगुर तथा बंगुरको मासु	०.५०	१०३.५	१०५.२	१०७.८	१.७	२.४
कुखुराको मासु	०.६७	११६.९	१२०.८	१२७.५	३.३	५.५
अण्डा	०.८१	११८.४	१२१.२	१२४.४	२.३	२.७
हाड तथा छाला	०.३५	९९.८	१४४.०	१५१.६	४४.३	५.२
अन्य	०.१०	८९.३	८९.५	८९.५	०.२	०.०
बनजन्य	**८.०७**	**१०२.५**	**१०४.२**	**१०४.५**	**१.७**	**०.२**
काठ	१.०९	१०२.८	१०५.५	१०७.८	२.७	२.२
दाउरा	४.९४	१००.९	१००.६	९९.४	-०.२	-१.२
औषधिजन्य बस्तु	०.०२	११२.२	११४.३	११२.५	१.८	-१.५
अन्य	२.०३	१०६.१	११२.२	११४.८	५.७	२.३
समग्र सूचकांक	**१००.००**	**११४.६**	**११५.७**	**१२२.३**	**०.९**	**५.७**

अ प्रारम्भिक अनुमान ।

श्रोत: केन्द्रीय तथ्यांक विभाग ।

तालिका ७
प्रमुख औद्योगिक वस्तुहरूको उत्पादन सूचकाङ्क (समूहगत)

क.स.	औद्योगिक वस्तुको समूह	आधार वर्ष २०६०/६१=१००					
		भार प्रतिशत	२०६२/६३.	२०६३/६४	२०६४/६५अ	२०६३/६४	२०६४/६५
			सूचकांक			प्रतिशत परिवर्तन	
१	**वनस्पती तेल तथा घ्यू**	**१५.७८**	**१०८.७**	**१०८.४**	**९४.२**	**-०.३**	**-१३.१**
	वनस्पती घ्यू	१०.०८	१११.९	१०४.७	८४.२	-६.५	-१९.६
	तोरीको तेल	१.९५	९३.०	१०४.०	१००.८	११.७	-३.०
	भटमासको तेल	३.७४	१०८.६	१२१.१	११८.२	११.५	-२.४
२	**दुग्ध पदार्थ**	**२.७७**	**१०५.०**	**१०७.४**	**१०८.५**	**२.३**	**१.०**
	प्रशोधित दुध	२.७७	१०५.०	१०७.४	१०८.५	२.३	१.०
३	**अन्न तथा पशु दाना**	**८.१६**	**१०६.५**	**११५.०**	**११८.२**	**८.०**	**२.८**
	चामल	४.३३	१०४.८	१११.८	११६.०	६.६	३.८
	गहुंको पिठो	२.१९	१०८.४	१११.५	११३.२	२.८	१.५
	पशु दाना	१.६३	१०८.८	१२९.०	१३१.६	१८.६	२.०
४	**अन्य खाद्य पदार्थ**	**७.९३**	**११०.२**	**११८.२**	**१२५.३**	**७.२**	**६.०**
	विस्कुट	१.०४	११२.३	११६.५	१२३.४	३.८	५.९
	चिनी	२.९२	१०६.२	११८.३	१२४.१	११.३	४.९
	चाउचाउ	२.७२	११२.४	११७.७	१२३.९	४.७	५.२
	प्रशोधित चिया	१.२५	११३.०	१२०.३	१३२.७	६.४	१०.३
५	**पेय समूह**	**६.५९**	**१०६.९**	**११८.६**	**११९.६**	**११.०**	**०.८**
	मदिरा	२.३९	१०५.२	११७.२	१०९.३	११.४	-६.८
	वियर	२.९२	१०८.२	१२२.०	१२८.५	१२.८	५.३
	हल्का पेयपदार्थ	१.२८	१०७.२	११३.४	११८.६	५.८	४.६
६	**सुर्तिजन्य वस्तु**	**६.५३**	**९९.७**	**१०२.७**	**१०५.५**	**३.१**	**२.७**
	चुरोट	६.५३	९९.७	१०२.७	१०५.५	३.१	२.७
७	**लत्ता कपडा**	**५.२**	**१११.८**	**१२१.१**	**१२०.०**	**८.३**	**-०.८**
	धागो	३.१८	११८.१	१३०.९	१२९.७	१०.८	-०.९
	सूती कपडा	१.२७	१०३.४	१०७.६	१०५.८	४.१	-१.६
	सिन्थेटिक कपडा	०.७५	९९.६	१०२.३	१०३.१	२.८	०.८
८	**अन्य लत्ता कपडा**	**६.५९**	**१०८.७**	**१०१.९**	**१००.६**	**-६.३**	**-१.३**
	ऊनी गलैचा	४.३२	१०६.९	९६.६	९१.६	-९.६	-५.२
	जुटका सामान	२.२७	११२.२	१११.९	११७.८	-०.३	५.३
९	**बुनेको कपडा**	**१.१८**	**९७.१**	**८८.२**	**९०.५**	**-९.२**	**२.५**
	पशिमना	१.१८	९७.१	८८.२	९०.५	-९.२	२.५
१०	**लगाउने कपडा**	**७.१४**	**६८.१**	**५९.४**	**४९.७**	**-१२.८**	**-१६.३**
	गार्मेन्ट	७.१४	६८.१	५९.४	४९.७	-१२.८	-१६.३
११	**छाला र छालाका सामान**	**०.९२**	**१११.०**	**१२१.०**	**१२१.६**	**९.०**	**०.५**
	प्रशोधित छाला	०.९२	१११.०	१२१.०	१२१.६	९.०	०.५
१२	**काठ तथा काठका सामान**	**०.९५**	**९९.०**	**१०१.९**	**१०३.३**	**२.९**	**१.४**
	चिरेको काठ	०.९५	९९.०	१०१.९	१०३.३	२.९	१.४
१३	**कागज र कागजका उत्पादन**	**१.४२**	**१०५.९**	**११०.६**	**११०.९**	**४.५**	**०.३**
	कागज	१.४२	१०५.९	११०.६	११०.९	४.५	०.३
१४	**प्रकाशन, छापाखाना तथा रेकर्डिङ**	**१.५८**	**१०५.७**	**१०६.१**	**१०९.०**	**०.३**	**२.७**
	पत्रपत्रिका	१.५८	१०५.७	१०६.१	१०९.०	०.३	२.७
१५	**अन्य रासायानिक पदार्थ**	**१०.३४**	**१११.७**	**१२२.५**	**१२५.०**	**९.७**	**२.०**
	औषधि	७.०१	१०८.९	१२०.३	१२३.१	१०.५	२.३
	सावन	३.३३	११७.५	१२७.२	१२८.९	८.२	१.३
१६	**प्लाष्टिकका सामान**	**४.७५**	**१०३.३**	**९६.२**	**८७.९**	**-६.९**	**-८.६**
	प्लाष्टिकका सामान	४.७५	१०३.३	९६.२	८७.९	-६.९	-८.६
१७	**गैर धातु खनिजजन्य उत्पादन**	**५.३४**	**१०७.७**	**१०४.१**	**१०३.२**	**-३.३**	**-०.९**
	इटा टायल	२.४२	१०७.५	९५.६	१०२.०	-११.१	६.७
	सिमेन्ट	२.९२	१०७.९	१११.१	१०४.२	३.०	-६.३
१८	**फेव्रिकेटेड धातुका समान**	**३.७**	**१०९.८**	**११८.५**	**१३५.९**	**७.९**	**१४.७**
	फलामको रड तथा पत्ती	३.७	१०९.८	११८.५	१३५.९	७.९	१४.७
१९	**धातुका उपकरण**	**१.४५**	**१०१.६**	**९९.५**	**९५.०**	**-२.०**	**-४.५**
	घरेलु धातुका सामान	१.४५	१०१.६	९९.५	९५.०	-२.०	-४.५
२०	**विजुलीका उपकरण**	**१.६८**	**१०८.६**	**१०८.५**	**१०८.५**	**-०.०५**	**०.०२**
	विजुलीको तार तथा केवल	१.६८	१०८.६	१०८.५	१०८.५	-०.०५	०.०२
	समग्र सुचकांक	**१००**	**१०४.७**	**१०७.४**	**१०५.९**	**२.६**	**-१.४**

अ प्रारम्भिक अनुमान ।

श्रोत : केन्द्रीय तथ्यांक विभाग ।

तालिका ८
राष्ट्रिय शहरी क्षेत्रको उपभोक्ता मूल्य सूचकांक (वस्तुगत)
वार्षिक औसत
(आधार वर्ष २०५२।५३ = १००)

उपभोग्य वस्तुहरू	भार	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	प्रतिशत परिवर्तन	
	%	१	२	३	२/१	३/२
कुल सूचकाङ्क	**१००.००**	**१७४.७**	**१८५.९**	**२००.२**	**६.४**	**७.७**
खाद्य तथा पेय पदार्थ	**५३.२०**	**१६६.८**	**१७८.८**	**१९६.९**	**७.२**	**१०.१**
अन्न तथा अन्नबाट बनेका परिकार	१८.००	१६४.६	१७५.१	२००.७	६.४	१४.६
चामल	(१४.१६)	१६३.६	१६८.१	१९७.२	२.८	१७.३
दाल	२.७३	१५०.४	१७५.९	२००.८	१७.०	१४.२
तरकारी तथा फलफूल	७.८९	१५३.८	१७०.८	१८१.७	११.१	६.४
मरमसला	१.८५	१४९.१	१८२.६	१८९.२	२२.५	३.६
मासु, माछा तथा फुल	५.२१	१७४.८	१८६.३	२००.७	६.६	७.७
दूध तथा दुग्ध पदार्थ	४.०५	१५८.१	१६९.९	१८२.८	७.५	७.६
तेल तथा घ्यू	३.०७	१४७.४	१५७.३	१९०.१	६.७	२०.९
चिनी तथा चिनीजन्य पदार्थ	१.२१	१६३.७	१५२.०	१३६.७	-७.१	-१०.१
पेय पदार्थ	२.२८	१८०.७	१८८.१	१९२.५	४.१	२.३
रेष्टुराँको खाना	६.९१	२०४.०	२१०.७	२२५.७	३.३	७.१
गैरखाद्य वस्तु तथा सेवा	**४६.८०**	**१८३.९**	**१९४.१**	**२०४.०**	**५.५**	**५.१**
लत्ता कपडा तथा तयारी लुगा	८.९२	१४५.४	१४८.६	१५२.२	२.२	२.४
कपडा	(२.२८)	१३३.७	१३५.६	१३६.०	१.४	०.३
तयारी लुगा	(५.७५)	१४४.६	१४७.९	१५१.८	२.३	२.६
जुत्ता	२.२०	१३७.८	१४३.५	१५१.९	४.१	५.९
घरायसी सामान तथा सेवा	१४.८७	२००.९	२१५.४	२३०.४	७.२	७.०
हाउस फर्निसिङ्ग एण्ड हाउसहोल्ड गुड्स	३.५०	१४१.४	१४८.७	१५५.८	५.२	४.८
घर भाडा	४.१९	१५८.४	१६५.२	१७२.७	४.३	४.५
सरसफाई	१.२६	१४४.६	१५९.२	१७२.१	१०.१	८.१
इन्धन, बत्ती तथा पानी	(५.९२)	२७७.६	३०१.५	३२६.९	८.६	८.४
यातायात तथा सञ्चार	४.०३	२३२.८	२५४.८	२६०.६	९.५	२.३
औषधि तथा व्यक्तिगत हेरचाह	८.०३	१७६.५	१८१.०	१९०.०	२.५	५.०
शिक्षा, शैक्षिक सामाग्री तथा मनोरन्जन	७.०९	२००.०	२११.८	२२२.०	५.९	४.८
सूर्ति तथा सूर्तिजन्य पदार्थ	१.६६	१६३.१	१७३.१	१८५.९	६.१	७.४
पेट्रोलीयम पदार्थ	२.७१	४०४.४	४४९.०	४९९.५	११.०	११.२
गैरपेट्रोलियमजन्य पदार्थ	९७.२९	१६८.५	१७८.८	१९२.१	६.१	७.४
शहरी क्षेत्रको उपभोक्ता मूल्य सुचकाङ्क -काठमाडौ उपत्यका						
कुल सूचकाङ्क	१००.००	१६७.८	१७८.०	१९०.९	६.१	७.२
खाद्य तथा पेय पदार्थ	५१.५३	१५९.५	१६९.४	१८५.९	६.२	९.७
गैर खाद्य बस्तु तथा सेवा	४८.४७	१७६.७	१८७.२	१९६.१	५.९	४.८
घरेलु वस्तुहरु	८१.२६	१६३.३	१७२.६	१८४.७	५.७	७.०
आयातीत वस्तुहरु	१८.७४	१८७.५	२०१.६	२१७.४	७.५	७.८
ब्यापारिक वस्तुहरु	६८.८६	१६३.७	१७४.३	१८९.४	६.५	८.७
गैर-ब्यापारिक वस्तुहरु	३१.१४	१७७.०	१८६.३	१९४.१	५.३	४.२
सरकारी नियन्त्रण वस्तुहरु	१७.०३	२०५.२	२२१.९	२३७.६	८.१	७.१
गैर-सरकारी नियन्त्रण वस्तुहरु	८२.९७	१६०.१	१६९.०	१८१.२	५.६	७.२
पेट्रोलियम पदार्थ	३.०४	३८१.४	४१८.३	४६८.८	९.७	१२.१
गैर-पेट्रोलियमजन्य वस्तुहरु	९६.९६	१६१.१	१७०.५	१८२.१	५.८	६.८
शहरी क्षेत्रको उपभोक्ता मूल्य सुचकाङ्क -तराई						
कुल सूचकाङ्क	१००.००	१७७.९	१८९.९	२०५.२	६.७	८.१
खाद्य तथा पेय पदार्थ	५४.९८	१६९.५	१८२.८	२०१.९	७.८	१०.४
गैर-खाद्य बस्तु तथा सेवा	४५.०२	१८८.१	१९८.६	२०९.३	५.६	५.४
पेट्रोलियम पदार्थ	२.५४	४०६.९	४५१.५	५०२.५	११.०	११.३
अन्य वस्तु तथा सेवा	९७.४६	१७१.९	१८३.१	१९७.५	६.५	७.९
शहरी क्षेत्रको उपभोक्ता मूल्य सुचकाङ्क -पहाड						
कुल सूचकाङ्क	१००.००	१७७.५	१८८.२	२०२.२	६.०	७.४
खाद्य तथा पेय पदार्थ	५३.०४	१७१.५	१८३.४	२०१.७	६.९	१०.०
गैर-खाद्य बस्तु तथा सेवा	४६.९६	१८४.२	१९३.७	२०२.९	५.२	४.७
पेट्रोलियम पदार्थ	२.३३	४३५.७	४९२.७	५४२.०	१३.१	१०.०
गैर-पेट्रोलियमजन्य पदार्थ	९७.६७	१७१.३	१८०.९	१९४.१	५.६	७.३

तालिका ९
राष्ट्रिय थोक मूल्य सूचकाङ्क (वस्तुगत)
वार्षिक औसत
(२०५६।५७ = १००)

समूह/उपसमूहहरू	भार प्रतिशतमा	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	प्रतिशत परिवर्तन	
		१	२	३	२/१	३/२
कुल सूचकाङ्क	**१००.००**	**१३४.३**	**१४६.४**	**१५९.७**	**९.०**	**९.१**
कृषिसम्बन्धी वस्तुहरू	**४९.५९**	**१३०.२**	**१४५.३**	**१५९.१**	**११.६**	**९.५**
खाद्यान्न वस्तुहरू	१६.५८	११९.०	१३१.९	१४८.९	१०.८	१२.९
नगदे बाली	६.०९	१५९.४	१८३.०	१९१.८	१४.८	४.८
दलहन	३.७७	१३६.४	१६४.२	१८६.१	२०.४	१३.३
फलफूल तथा तरकारी	११.१८	१२०.७	१३१.७	१४६.७	९.१	११.४
मसलाहरू	१.९५	१०८.५	१३२.५	१२९.२	२२.१	-२.५
पशुजन्य उत्पादन	१०.०२	१४३.८	१५५.०	१६५.९	७.८	७.०
स्वदेशमा उत्पादित औद्योगिक वस्तुहरू	**२०.३७**	**१२६.०**	**१३६.७**	**१४८.७**	**८.५**	**८.८**
खाद्यजन्य वस्तुहरू	६.१२	११६.४	१२५.९	१३८.०	८.२	९.६
पेय तथा सुर्तीजन्य वस्तुहरू	५.६८	१२८.२	१३५.२	१४३.३	५.५	६.०
निर्माण सामग्री	४.५०	१४९.१	१७२.३	१९६.१	१५.६	१३.८
अन्य	४.०७	१११.९	११५.९	१२०.२	३.६	३.७
आयातित वस्तुहरू	**३०.०४**	**१४६.५**	**१५४.७**	**१६८.०**	**५.६**	**८.६**
पेट्रोलियम वस्तुहरू तथा कोईला	५.४०	२४४.५	२६७.३	२९८.९	९.३	११.८
रासायनिक मल तथा रासायनिक वस्तुहरू	२.४६	१६२.१	१६९.५	१९४.६	४.६	१४.८
यातायातका साधन तथा मेशिनरी वस्तुहरू	६.९७	१२५.३	१२८.२	१३८.१	२.३	७.७
इलेक्ट्रिक तथा इलेक्ट्रोनिक वस्तुहरू	१.८७	९६.२	९५.६	९५.२	-०.६	-०.४
औषधि	२.७३	१११.७	११३.५	११६.२	१.६	२.४
कपडाजन्य वस्तुहरू	३.१०	१११.२	११०.७	१०८.१	-०.४	-२.३
अन्य वस्तुहरू	७.५१	१३०.४	१४१.५	१५४.६	८.५	९.३

स्रोत : नेपाल राष्ट्र बैंक ।

तालिका १०
वैदेशिक व्यापार स्थिति*

(रू. करोडमा)

विवरण	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५[अ]	प्रतिशत परिवर्तन	
				२०६३/६४	२०६४/६५
कुल निर्यात	**६०२३.४**	**५९३८.३**	**६०७८.८**	**-१.४**	**२.४**
भारतमा	४०७१.५	४१७२.९	३८६२.६	२.५	-७.४
अन्य देशहरुमा	१९५१.९	१७६५.४	२२१६.१	-९.६	२५.५
कुल आयात	**१७३७८.०**	**१९४६९.५**	**२२६११.६**	**१२.०**	**१६.१**
भारतबाट	१०७१४.३	११५८७.२	१४४५२.४	८.१	२४.७
अन्य देशहरुबाट	६६६३.७	७८८२.२	८१५९.२	१८.३	३.५
व्यापार सन्तुलन	**-११३५४.६**	**-१३५३१.२**	**-१६५३२.९**	**१९.२**	**२२.२**
भारतसँग	-६६४२.८	-७४१४.४	-१०५८९.८	११.६	४२.८
अन्य देशहरुसँग	-४७११.८	-६११६.८	-५९४३.१	२९.८	-२.८
कुल व्यापार	**२३४०१.४**	**२५४०७.८**	**२८६९०.४**	**८.६**	**१२.९**
भारतसँग	१४७८५.८	१५७६०.१	१८३१५.१	६.६	१६.२
अन्य देशहरुसँग	८६१५.७	९६४७.७	१०३७५.३	१२.०	७.५

* : भन्सार तथ्याङ्कमा आधारित ।
अ : अपरिष्कृत ।

तालिका ११
अन्य मुलुकतर्फ निर्यात भएका प्रमुख वस्तुहरू

(रू. करोडमा)

		२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५[अ]	प्रतिशत परिवर्तन	
					२०६३/६४	२०६४/६५
(क)	**प्रमुख वस्तुहरु**	**१५२४.१**	**१३५६.४**	**१३११.१**	**-११.०**	**-३.३**
१	हस्तकलाका सामानहरु (काष्ठ तथा धातु)	४३.१	२५.०	१७.८	-४१.९	-२८.८
२	जडीबुटी	१.९	४.४	९.४	१२८.९	११५.६
३	नेपाली कागज तथा त्यसबाट निर्मित वस्तु	२५.७	१९.१	३४.६	-२५.८	८१.६
४	भुसे तील	०.७	०.९	०.१	२५.७	-८६.४
५	पश्मिनाका तयारी बस्तु	१५७.८	९३.१	६४.३	-४१.०	-३०.९
६	दाल	१९.२	४८.९	१४५.८	१५४.८	१९८.५
७	तयारी पोशाक	६२०.४	५२१.३	४७४.६	-१६.०	-९.०
८	छालाका तयारी वस्तु	१.४	११.१	२.३	६७१.५	-७९.५
९	सूनचांदीका गहना	२८.२	३२.५	२६.९	१५.२	-१७.२
१०	छाला	३१.०	२७.९	२४.८	-१०.१	-११.०
११	चिया	१०.८	१२.३	५.६	१३.८	-५४.४
१२	गलैंचा	५८३.९	५६०.०	५०४.७	-४.१	-९.९
(ख)	**अन्य**	**४२७.८**	**४०९.१**	**९०५.१**	**-४.४**	**१२१.३**
	कुल जम्मा (क + ख)	**१९५१.९**	**१७६५.४**	**२२१६.१**	**-९.६**	**२५.५**

अ : अपरिष्कृत ।
स्रोत : नेपाल राष्ट्र बैंक ।

तालिका १२
शोधनान्तर स्थिति

(रू. करोडमा)

विवरण	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४[अ]	प्रतिशत परिवर्तन २०६२/६३	प्रतिशत परिवर्तन २०६३/६४
(क) चालू खाता	**१४२२.५**	**-९०.२**	**२१६५.९**	**-१०६.३**	**-२५००.७**
निर्यात, एफ.ओ.बी.	६१४८.२	६१४८.८	६३९३.९	०.०	४.०
तेल	०.०	०.०	०.०	-	-
अन्य	६१४८.२	६१४८.८	६३९३.९	०.०	४.०
आयात, एफ.ओ.बी.	-१७१५४.१	-१९०४३.७	-२२१६५.०	११.०	१६.४
तेल	-३३६५.७	-३३५६.८	-३९८८.०	-०.३	१८.८
अन्य	-१३७८८.४	-१५६८७.०	-१८१७७.१	१३.८	१५.९
व्यापार सन्तुलन	**-११००५.८**	**-१२८९४.९**	**-१५७७१.१**	**१७.२**	**२२.३**
खुद सेवा आय	**-६८१.८**	**-८३७.७**	**-११३९.३**	**२२.९**	**३६.०**
सेवा आय	२६४७.०	३२०७.९	४२२३.६	२१.२	३१.७
यात्रा	९५५.६	१०१२.५	१८६५.३	६.०	८४.२
अन्यत्र नपरेको सरकारी आय	७४४.२	१२३३.६	१३३०.२	६५.८	७.८
अन्य	९४७.२	९६१.७	१०२८.१	१.५	६.९
सेवा भुक्तानी	-३३२८.८	-४०४५.६	-५३६३.०	२१.५	३२.६
यातायात	-१२५९.२	-१४५५.७	-२२९६.९	१५.६	५७.८
यात्रा	-११९६.१	-१५७८.५	-२०८६.२	३२.०	३२.२
जसमध्ये शिक्षा	-३४४.६	-६३३.७	-७३७.३	८३.९	१६.४
सरकारी सेवा खर्च	-६९.८	-१८.९	-६३.६	-७२.९	२३५.६
अन्य	-८७३.५	-१०११.४	-९७९.८	१५.८	-३.१
व्यापार तथा सेवा क्षेत्रको सन्तुलन	**-११६८७.७**	**-१३७३२.६**	**-१६९१०.४**	**१७.५**	**२३.१**
खुद आय	**४९५.६**	**७४३.२**	**७९४.७**	**५०.०**	**६.९**
आय प्राप्ती	११४३.२	१४५०.१	१३४४.८	२६.८	-७.३
आय भुक्तानी	-६४७.७	-७०६.९	-५५०.१	९.१	-२२.२
व्यापार, सेवा तथा आय सन्तुलन	**-१११९२.१**	**-१२९८९.४**	**-१६११५.८**	**१६.१**	**२४.१**
खुद ट्रान्सफर	**१२६१४.६**	**१२८९९.२**	**१८२८१.७**	**२.३**	**४१.७**
ट्रान्सफर आय	१३०८६.२	१३३१९.७	१८५४६.३	१.८	३९.२
अनुदान	१८८५.१	१८२१.८	२०९९.३	-३.४	१५.२
निजी क्षेत्रको विप्रेषण	९७६८.९	१००१४.५	१४२६८.३	२.५	४२.५
पेन्सन	१२००.८	१२९३.७	१८७९.०	७.७	४५.२
अन्य	२३१.५	१८९.७	२९९.७	-१८.०	५८.०
ट्रान्सफर भुक्तानी	-४७१.६	-४२०.५	-२६४.६	-१०.८	-३७.१
(ख) पूँजी खाता (पूँजी ट्रान्सफर)	**३१०.७**	**४४५.०**	**७९१.३**	**४३.२**	**७७.८**
जम्मा (क+ख)	**१७३३.२**	**३५४.८**	**२९५७.१**	**-७९.५**	**७३३.५**
(ग) वित्तीय खाता (समूह ङ बाहेक)	**-१३२.५**	**-२३६.२**	**१२८३.२**	**७८.३**	**-६४३.२**
प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी आप्रवाह	-४७.०	३६.२	२९.४	-१७७.१	-१८.९
पोर्टफोलियो लगानी	०.०	०.०	०.०	-	-
अन्य लगानी सम्पत्ति	-१४००.९	-१०६९.०	-१२३५.५	-२३.७	१५.६
व्यापारिक साख	-१६३.०	-५१२.८	-१०.५	२१४.७	-९७.९
अन्य	-१२३७.९	-५५६.२	-१२२४.९	-५५.१	१२०.२
अन्य लगानी दायित्व	१३१५.४	७९६.६	२४८९.३	-३९.४	२१२.५
व्यापारिक साख	९२३.३	१७२.८	१५२४.१	-८१.३	७८२.१
ऋण	५२.७	१४५.६	३३९.२	१७६.३	१३३.०
सरकार	७०.४	२१५.१	३४५.६	२०५.६	६०.७
ऋण प्राप्ती	७६९.१	९६९.०	११३२.६	२६.०	१६.९
साँवा भुक्तानी	-६९८.७	-७५३.९	-७८७.०	७.९	४.४
अन्य क्षेत्र	-१७.७	-६९.५	-६.४	२९३.२	-९०.७
करेन्सी तथा डिपोजिट	३३९.५	४७८.२	६२६.०	४०.९	३०.९
राष्ट्र बैंक	-११.७	०.२	-०.६	-१०२.१	-३३३.३
वाणिज्य बैंक	३५१.१	४७८.०	६२६.६	३६.१	३१.१
अन्य दायित्व	०.०	०.०	०.०	-	-
जम्मा (क+ख+ग)	**१६००.७**	**११८.६**	**४२४०.३**	**-९२.६**	**३४७६.५**
(घ) विविध पूँजी तथा भुलचुक	**१२९८.५**	**९५०.१**	**-६४६.९**	**-२६.८**	**-१६८.१**
जम्मा (क+ख+ग+घ)	**२८९९.२**	**१०६८.७**	**३५९३.४**	**-६३.१**	**२३६.३**
(ङ) रिजर्भ तथा सम्बन्धित शिर्षक	**-२८९९.२**	**-१०६८.७**	**-३५९३.४**	**-६३.१**	**२३६.३**
रिजर्भ सम्पत्ति	-२८९९.२	-१३४१.०	-३७००.२	-५३.७	१७५.९
नेपाल राष्ट्र बैंक	-२१२९.७	-१०९६.३	-२९६३.७	-४८.५	१७०.३
वाणिज्य बैंक	-७६९.५	-२४४.७	-७३६.५	-६८.२	२०१.०
आई.एम.एफ. कर्जा उपयोग	०.०	२७२.४	१०६.८	-	-६०.८
खुद वैदेशिक सम्पत्तिमा परिवर्तन (-वृद्धि)	***-२५५९.८***	***-५९०.४***	***-२९६७.५***	***-७६.९***	***४०२.६***

अ : अपरिष्कृत ।

स्रोत : नेपाल राष्ट्र बैंक ।

तालिका १३
कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति

(रू. करोडमा)

	असार मसान्त			प्रतिशत परिवर्तन	
	२०६३	२०६४	२०६५[अ]	२०६३/६४	२०६४/६५
नेपाल राष्ट्र बैंक	**१३१९६.८**	**१२९६२.६**	**१६९६८.४**	**-१.८**	**३०.९**
परिवर्त्य	१२४१४.७	१२३७५.५	१४२८४.९	-०.३	१५.४
अपरिवर्त्य	७८२.०	५८७.१	२६८३.५	-२४.९	३५७.१
वाणिज्य बैंक	**३३०६.५**	**३५५०.०**	**४२९४.०**	**७.४**	**२१.०**
परिवर्त्य	३१७९.१	३१६८.१	३८८२.७	-०.३	२२.६
अपरिवर्त्य	१२७.५	३८१.९	४११.३	१९९.६	७.७
कुल संचिति	**१६५०३.३**	**१६५१२.६**	**२१२६२.४**	**०.१**	**२८.८**
परिवर्त्य	१५५९३.८	१५५४३.६	१८१६७.६	-०.३	१६.९
अपरिवर्त्य	९०९.५	९६९.०	३०९४.८	६.५	२१९.४

अ : अपरिष्कृत ।

तालिका १४
सरकारी वित्त स्थिति[1]
(नगद प्रवाहको आधारमा)

(रू. करोडमा)

शीर्षक	रकम			प्रतिशत परिवर्तन	
	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६३/६४	२०६४/६५
विनियोजित खर्च	**१०४०२.३**	**१२७७६.९**	**१५५७७.१**	**२२.८**	**२१.९**
चालू खर्च	६५४१.५	७४६२.६	८९६३.५	१४.१	२०.१
पूँजीगत खर्च	२२०३.३	३४२६.२	४७३७.२	५५.५	३८.३
क. आन्तरिक साधनस्रोत र ऋण	१९०८.३	२८१२.५	३९८४.४	४७.४	४१.७
ख. वैदेशिक अनुदान	२९५.०	६१३.७	७५२.८	१०८.१	२२.७
साँवा भुक्तानी	१४२६.८	१६७६.२	१६३८.७	१७.५	-२.२
अन्य (फ्रीज)	२३०.७	२११.९	२३७.८	-८.१	१२.२
खर्च नभई बाँकी रहेको सरकारी मौज्दात	**२३८.६**	**२४४.५**	**५८०.८**	**२.५**	**१३७.५**
चालू खर्च	८३.५	४८.६	१२९.५	-४१.८	१६६.५
पूँजीगत खर्च	१५४.८	१९५.५	४१२.२	२६.३	११०.८
साँवा भुक्तानी	०.३	०.५	३९.१	४५.२	८५९५.६
यथार्थ खर्च	**१०१६३.७**	**१२५३२.४**	**१४९९६.४**	**२३.३**	**१९.७**
चालू खर्च	६४५८.१	७४१४.०	८८३४.०	१४.८	१९.२
पूँजीगत खर्च	२०४८.५	३२३०.७	४३२५.०	५७.७	३३.९
साँवा भुक्तानी	१४२६.५	१६७५.७	१५९९.६	१७.५	-४.५
अन्य (फ्रीज)	२३०.७	२११.९	२३७.८	-८.१	१२.२
साधन श्रोत (स्थानीय निकाय हिसाब बाहेक)	**८५२०.९**	**१०६५६.१**	**१२७४७.१**	**२५.१**	**१९.६**
राजस्व	७२२८.२	८७७१.२	१०७६२.३	२१.३	२२.७
वैदेशिक अनुदान	८८८.५	१२७५.०	१७५३.१	४३.५	३७.५
गैर–बजेटरी आय, खुद	१३०.५	४९७.४	१५५.९	२८१.३	-६८.७
अन्य आय ३	-६०.२	२.२	-२.१	-१०३.७	-१९४.६
भी.ए.टी.	१७.१	-१३.९	४.६	-१८१.१	-१३३.४
स्थानीय निकाय हिसाव	३१६.८	१२४.१	७३.३	-६०.८२	-४०.९
न्यून (-), बचत (+)	**-१६४२.८**	**-१८७६.३**	**-२२४९.३**	**१४.२**	**१९.९**
न्यून व्यहोरिने श्रोतहरु	**१६४२.८**	**१८७६.३**	**२२४९.३**	**१४.२**	**१९.९**
आन्तरिक ऋण	१२५८.२	१४३३.९	१८६२.१	१४.०	२९.९
आन्तरिक ऋण (अधिविकर्ष र अन्य वाहेक)	११८३.४	१७८९.२	२०४९.६	५१.२	१४.६
क. ट्रेजरी बिल्स	१०८३.४	१२०५.२	१२५०.०	११.२	३.७
ख. विकास ऋणपत्र	७५.०	५५०.०	६०७.०	६३३.३	१०.४
ग. राष्ट्रिय बचतपत्र	०.०	०.०	०.०	-	-
घ. नागरिक बचतपत्र	२५.०	३४.१	१९२.६	३६.३	४६५.३
अधिविकर्ष+	१०७.१	-३१२.३	-८०.७	-३९१.५	-७४.२
अन्य२	-३२.३	-४३.१	-१०६.९	३३.४	१४७.९
वैदेशिक ऋण	३८४.६	४४२.४	३८७.२	१५.०	-१२.५

१ = नेपाल राष्ट्र बैंकको रेकर्ड अनुसार ।

= गा.वि.स. । जि.वि.स. लाई वितरण भएको रकममध्ये खर्च नभई बाँकी रहेको रकम परिवर्तन ।

+ = ऋणात्मक चिन्ह (-) ले बचत जनाउँछ ।

@ = नेपाल सरकारको कारोबारबाट आर्जित व्याज तथा अन्य ।

तालिका १५
नेपाल सरकारको कुल आन्तरिक ऋण

(रू करोडमा)

सि. नं.	ऋणपत्रहरु तथा स्वामित्व	रकम			रकम परिवर्तन		प्रतिशत परिवर्तन	
		२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६३/६४	२०६४/६५
१	**ट्रेजरी बिल्स**	६२९७.०	७४४४.५	८५०३.३	११४७.५	१०५८.८	१८.२	१४.२
	क. बैंकिङ्ग क्षेत्र	६०४५.५	७२३८.०	८२५४.५	११९२.५	१०१६.५	१९.७	१४.०
	अ. नेपाल राष्ट्र बैंक	९२०.९	१३७६.९	१७५७.९	४५६.०	३८१.०	४९.५	२७.७
	आ. वाणिज्य बैंकहरु	५१२४.६	५८६१.२	६४९६.६	७३६.६	६३५.५	१४.४	१०.८
	ख. गैर-बैंकिङ्ग क्षेत्र	२५१.५	२०६.५	२४८.८	-४५.०	४२.३	-१७.९	२०.५
२	**विकास ऋणपत्र**	१७९५.९	१९१७.७	२१७३.५	१२१.८	२५५.८	६.८	१३.३
	क. बैंकिङ्ग क्षेत्र	७७९.०	७७९.९	७३१.३	०.९	-४८.६	०.१	-६.२
	अ. नेपाल राष्ट्र बैंक	१५१.९	१५१.९	२९.६	०.०	-१२२.२	-	-८०.५
	आ. वाणिज्य बैंकहरु	६२७.१	६२८.०	७०१.७	०.९	७३.६	०.१	११.७
	ख. गैर-बैंकिङ्ग क्षेत्र	१०१७.०	११३७.८	१४४२.२	१२०.९	३०४.४	११.९	२६.८
३	**राष्ट्रिय बचतपत्र**	३८७.७	१५१.७	१११.७	-२३६.०	-४०.०	-६०.९	-२६.४
	क. बैंकिङ्ग क्षेत्र	२५.४	२८.०	४४.७	२.५	१६.८	९.९	६०.०
	अ. नेपाल राष्ट्र बैंक	२५.४	२८.०	४४.७	२.५	१६.८	९.९	६०.०
	आ. वाणिज्य बैंकहरु	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	-	-
	ख. गैर-बैंकिङ्ग क्षेत्र	३६२.२	१२३.७	६७.०	-२३८.५	-५६.८	-६५.८	-४५.९
४	**नागरिक बचतपत्र**	१६७.९	१३९.१	३०१.४	-२८.८	१६२.३	-१७.१	११६.७
	क. बैंकिङ्ग क्षेत्र	५.५	६.३	५६.३	०.७	५०.०	१३.३	७९७.५
	अ. नेपाल राष्ट्र बैंक	५.५	६.३	५६.३	०.७	५०.०	१३.३	७९७.५
	ख. गैर बैंकिङ्ग क्षेत्र	१६२.४	१३२.८	२४५.२	-२९.५	११२.३	-१८.२	८४.६
५	**विशेष ऋणपत्र**	३४७.०	२७७.३	३३.९	-६९.६	-२४३.४	-२०.१	-८७.८
	क. बैंकिङ्ग क्षेत्र	९४.५	९४.५	१५.८	०.०	-७८.७	०.०	-८३.३
	वाणिज्य बैंकहरु	९४.५	९४.५	१५.८	०.०	-७८.७	०.०	-८३.३
	ख. गैर-बैंकिङ्ग क्षेत्र	२५२.५	१८२.९	१८.२	-६९.६	-१६४.७	-२७.६	-९०.१
	जसमध्ये ड्युटी ड्र ब्याक	१०५.२	३५.५	१८.२	-६९.६	-१७.४	-६६.२	-४८.८
६	**छोटो अवधिको कर्जा तथा सापट**	१०७.१	-३१२.३	-३९२.९	२०५.२	-८०.७	-३९१.५	२५.८
	नेपाल राष्ट्र बैंक	१०७.१	-३१२.३	-३९२.९	२०५.२	-८०.७	-३९१.५	२५.८
७	**कुल जम्मा**	९१०२.६	९६१८.१	१०७३१.०	५१५.५	१११२.९	५.७	११.६
	क. बैंकिङ्ग क्षेत्र	७०५७.०	७८३४.४	८७०९.७	७७७.४	८७५.३	११.०	११.२
	अ. नेपाल राष्ट्र बैंक	१२१०.९	१२५०.७	१४९५.६	३९.९	२४४.९	३.३	१९.६
	आ. वाणिज्य बैंकहरु	५८४६.१	६५८३.६	७२१४.१	७३७.५	६३०.४	१२.६	९.६
	ख. गैर-बैंकिङ्ग क्षेत्र	२०४५.६	१७८३.८	२०२१.३	-२६१.८	२३७.५	-१२.८	१३.३

* अनुमान ।

तालिका १६

मौद्रिक सर्भेक्षण

(असार मसान्त)

(रू. करोडमा)

				रकम परिवर्तन		प्रतिशत परिवर्तन	
	२०६३	२०६४	२०६५*	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६३/६४	२०६४/६५
१. खुद वैदेशिक सम्पत्ति	**१३,९४३.९**	**१३,१९०.९**	**१७,१४५.५**	**५९०.४**	**२,९६७.४६**	**४.२**	**२२.५**
१.१ वैदेशिक सम्पत्ति	१६,६१०.२	१६,५७१.४	२१,३२५.४	-३८.८	४,७५४.०६	-०.२	२८.७
१.२ वैदेशिक निक्षेप	२,५०८.८	२,८२४.७	३,४२२.९	३१५.९	५९८.१९	१२.६	२१.२
१.३ अन्य वैदेशिक दायित्व	१५७.४	५५५.७	७५७.०	२८०.१	२०१.२८	१७७.९	३६.२
२. खुद आन्तरिक सम्पत्ति	**२०,७३८.५**	**२६,३६०.९**	**३२,३९२.२**	**४,२७९.०**	**७,०१८.४१**	**२०.६**	**२६.६**
२.१ कुल आन्तरिक कर्जा	३२,२६८.४	३६,०५५.८	४३,५९८.९	३,७८७.४	७,५४३.१०	११.७	२०.९
कुल आन्तरिक कर्जा*	*३२,२६८.४*	*३७,६५८.२*	*४५,२०१.३*	*५,३८९.८*	*७,५४३.११*	*१६.७*	*२०.०*
(क) सरकारलाई गएको खुद कर्जा	७,०९७.१	७,८३४.४	८,५७९.९	७३७.३	७४५.५४	१०.४	९.५
सरकारलाई गएको कुल कर्जा	७,०९७.१	८,१४६.६	९,१०२.६	१,०४९.६	९५५.९९	१४.८	११.७
सरकारी निक्षेप	०.०	३१२.३	५२२.७	३१२.३	२१०.४४	०.०	६७.४
(ख) गैरवित्तीय सरकारी संस्थानहरूमाथिको दावी	४५६.१	५११.५	५६४.७	५५.४	५३.१६	१२.१	१०.४
(ग) वित्तीय संस्थाहरूमाथिको दावी	३५८.२	३६२.२	४७०.९	४.०	१०८.७२	१.१	३०.०
सरकारी	१८०.८	१७१.३	१६७.०	-९.५	-४.२७	-५.३	-२.५
गैरसरकारी	१७७.४	१९०.९	३०३.९	१३.६	११२.९९	७.६	५९.२
(घ) निजी क्षेत्रमाथिको दावी	२४,३५७.०	२७,३४७.७	३३,९८३.४	२,९९०.७	६,६३५.६८	१२.३	२४.३
निजी क्षेत्रमाथिको दावी*	*२४,३५७.०*	*२८,९५०.१*	*३५,५८५.८*	*४,५९३.१*	*६,६३५.६८*	*१८.९*	*२२.९*
२.२ खुद अमौद्रिक दायित्व	११,५२९.९	९,६९४.९	११,२०६.८	-४९१.६	५२४.६९	-४.३	५.४
खुद अमौद्रिक दायित्व*	*११,५२९.९*	*११,२९७.३*	*१२,८०९.२*	*१,११०.८*	*५२४.६९*	*९.६*	*४.६*
३. विस्तृत मुद्रा प्रदाय (एम२)	**३४,६८२.४**	**३९,५५१.८**	**४९,५३७.७**	**४,८६९.४**	**९,९८५.९२**	**१४.०**	**२५.२**
३.१ मुद्रा प्रदाय (एम१)	११,३०६.१	१२,६८८.८	१५,४३४.९	१,३८२.७	२,७४५.६२	१२.२	२१.६
मुद्रा	७,७७८.०	८,३५५.३	१०,०१७.५	५७७.३	१,६६२.१९	७.४	१९.९
चल्ती निक्षेप	३,५२८.०	४,३३३.४	५,४१६.९	८०५.४	१,०८३.४३	२२.८	२५.०
३.२ आवधिक निक्षेप	२३,३७६.३	२६,८६३.०	३४,१०३.३	३,४८६.७	७,२४०.३०	१४.९	२७.०
४. सञ्चित मुद्रा	**३७,१९१.२**	**४२,३७६.५**	**५२,९६०.६**	**५,१८५.३**	**१०,५८४.०९**	**१३.९**	**२५.०**
५. संकुचित मुद्राप्रदाय गुणक (एम१)	११,०८९.८	११,९२६.९	१४,४५९.२	८३७.१	२,५३२.२३	७.५	२१.२
६. विस्तृत मुद्राप्रदाय गुणक (एम२)	१.०	१.१	१.१	०.०	०.००४	४.३५२	३.३३५
	३.१	३.३	३.४	०.२	०.०११	६.०३६	३.३१३

अ = अनुमानित ।

१. विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नोक्सान रु. १३४३.३९५ करोड समायोजन गरी ।

२. विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नाफा रु. ९८७.१३७ करोड समायोजन गरी ।

* नेपाल बैंक लिमिटेड र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकले अपलेखन गरेको कर्जालाई समायोजन गर्दा । ने. बैं. लि. ले २०६३ असार महिनामा रु ११ अर्ब ५ करोड र २०६३ असोज महिनामा रु २ अर्ब ८७ करोड कर्जा अपलेखन गऱ्यो । रा. वा. बैंकले २०६३ मंसिर महिनामा रु १३ अर्ब १५ करोड कर्जा अपलेखन गरेको छ ।

आइएमएफ प्रमोसरी नोट र सरकारले निष्कासन गरेको सिक्का समावेश नगरिएको ।

तालिका १७
वाणिज्य बैंकहरूको सम्पत्ति र दायित्वको विवरण
(असार मसान्त)

(रू. करोडमा)

				रकम परिवर्तन		प्रतिशत परिवर्तन	
	२०६३	२०६४	२०६५[अ]	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६३/६४	२०६४/६५
१. कुल निक्षेप	२८९९७.६	३३४४५.३	४२१५२.४	४४४७.७	८७०७.०	१५.३४	२६.०३
१.१ चल्ती निक्षेप	३५७१.६	४२६९.२	५४१२.४	६९७.६	११४३.२	१९.५३	२६.७८
(क) स्वदेशी	३११२.४	३७५७.६	४६२६.१	६४५.१	८६८.६	२०.७३	२३.११
(ख) विदेशी	४५९.२	५११.६	७८६.३	५२.५	२७४.७	११.४३	५३.६८
१.२ बचत निक्षेप	१५१७१.१	१७४६३.४	२११४०.६	२२९२.३	३६७७.३	१५.११	२१.०६
(क) स्वदेशी	१४५७७.७	१६८३२.०	२०३७७.१	२२५४.४	३५४५.१	१५.४६	२१.०६
(ख) विदेशी	५९३.४	६३१.३	७६३.५	३८.०	१३२.२	६.४०	२०.९४
१.३ मुद्धति निक्षेप	१०००६.८	११४०३.२	१५२३६.४	१३९६.४	३८३३.२	१३.९५	३३.६१
(क) स्वदेशी	८५५०.६	९७२१.५	१३३६३.४	११७०.९	३६४१.८	१३.६९	३७.४६
(ख) विदेशी	१४५६.२	१६८१.७	१८७३.१	२२५.५	१९१.३	१५.४८	११.३८
१.४ मार्जिन निक्षेप	२४८.१	३०९.५	३६२.९	६१.४	५३.४	२४.७५	१७.२५
२. नेपाल राष्ट्र बैंकबाट सापटी	३२.९	१८७.१	६६.१	१५४.२	-१२१.०	४६८.३५	-६४.६९
३. वैदेशिक दायित्व	०.८	१६२.८	१९१.२	१६२.१	२८.४	२१०३५.१७	१७.४१
४. अन्य दायित्व	१०५६५.२	१०१७८.३	१२४९९.४	-३८६.९	२३२१.१	-३.६६	२२.८०
४.१ पूँजी कोष	१७०५.०	२००१.७	३१७५.०	२९६.७	११७३.३	१७.४०	५८.६२
४.२ जगेडा कोषहरू	९७४.६	४३३.१	३५३.०	-५४१.६	-८०.१	-५५.५७	-१८.४९
४.३ अन्य दायित्व	७८८५.६	७७४३.५	८९७१.४	-१४२.१	१२२७.९	-१.८०	१५.८६
सम्पत्ति = दायित्व	३९५९६.५	४३९७३.५	५४९०९.०	४३७७.०	१०९३५.५	११.०५	२४.८७
५. तरल कोषहरू	६१८१.७	६४९३.०	७९०१.१	३११.३	१४०८.०	५.०४	२१.६९
५.१ नगद मौज्दात	६०५.४	७३६.०	१२६५.२	१३०.५	५२९.२	२१.५६	७१.९१
५.२ नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्दात	२२९०.७	२२५९.८	२३८५.७	-३१.०	१२६.०	-१.३५	५.५७
५.३ विदेशी मुद्रा मौज्दात	३९.९	४५.४	३५.९	५.५	-९.५	१३.७४	-२०.९७
५.४ विदेशमा रहेको मौज्दात	३१४०.२	३३९३.३	४११०.१	२५३.१	७१६.८	८.०६	२१.१२
५.५ मार्गस्थ रकम	१०५.४	५८.६	१०४.२	-४६.९	४५.६	-४४.४५	७७.८७
६. कर्जा तथा लगानी	३०७५८.४	३४०३५.५	४२०२४.३	३२७७.१	७९८८.८	१०.६५	२३.४७
कर्जा तथा लगानी*	३०७५८.४	३५६३७.९	४३६२६.६	४८७९.५	७९८८.८	१५.९०	२२.४०
६.१ सरकारमाथिको दाबी	५८८६.२	६५८५.०	७२१०.०	६९८.८	६२५.०	११.८७	९.४९
६.२ गैरवित्तीय सरकारी संस्थानमाथिको दाबी	४५५.२	५१०.६	५६३.५	५५.४	५२.९	१२.१७	१०.३६
६.३ वित्तीय संस्थामाथिको दाबी	२५४.३	२९२.५	४२४.५	३८.२	१३२.०	१५.०१	४५.१३
सरकारी	८२.९	१०५.५	१२३.८	२२.६	१८.३	२७.३०	१७.३७
गैरसरकारी	१७१.४	१८७.०	३००.७	१५.६	११३.७	९.१०	६०.७८
६.४ निजी क्षेत्रमाथिको दाबी	२४०३६.२	२६५३६.१	३३६७८.१	२४९९.९	७१४२.०	१०.४०	२६.९१
निजी क्षेत्रमाथिको दाबी*	२४०३६.२	२८१३८.४	३५२८०.५	४१०२.३	७१४२.०	१७.०७	२५.३८
(क) साँवा	१९८२१.५	२३१९४.९	३०७२७.२	३३७३.४	७५३२.३	१७.०२	३२.४७
साँवा*	१९८२१.५	२३६८२.६	३१२१४.९	३८६१.१	७५३२.३	१९.४८	३१.८१
(ख) ब्याज	४२१४.७	३३४१.२	२९५०.९	-८७३.५	-३९०.३	-२०.७३	-११.६८
ब्याज*	४२१४.७	४४५५.८	४०६५.६	२४१.२	-३९०.३	५.७२	-८.७६
६.५ खरिद र डिस्काउण्ट गरेको विदेशी बिल	१२६.४	१११.३	१४८.०	-१५.२	३६.८	-१२.००	३३.०६
७. अन्य सम्पत्ति	२६५६.४	३४४५.०	४९८३.७	७८८.७	१५३८.७	२९.६९	४४.६६

अ. अनुमानित ।

* नेपाल बैंक लिमिटेड र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकले अपलेखन गरेको कर्जालाई समायोजन गर्दा । ने. बैं. लि. ले २०६३ असार महिनामा रु ११ अर्ब ५ करोड र २०६३ असोज महिनामा रु २ अर्ब ८७ करोड कर्जा अपलेखन गर्‍यो । रा. वा. बैंकले २०६३ मंसिर महिनामा रु १३ अर्ब १५ करोड कर्जा अपलेखन गरेको छ ।

तालिका १८
शेयर बजार परिसूचक

क.सं	विवरण	आर्थिक वर्ष		
		२०६२।६३	२०६३।६४	२०६४/०६५
१	सूचीकृत कम्पनीको संख्या	१३५	१३५	१४२
२	सूचीकृत कम्पनीको चुक्ता पूँजी (रु करोडमा)	१९९५.८	२१७४.६	२९४६.५
३	कुल बजार पूँजीकरण (रु करोडमा)	९,६७६.३	१८,६३०.१	३६,६२४.८
४	वार्षिक कारोवार रकम (रु करोडमा)	३४५.२	८३६.०	२,२८२.१
५	कारोवार भएको दिन	२२८	२३२	२३५
६	कारोवार भएको कम्पनी संख्या	११०	११६	१३६
७	कारोवार संख्या	९७३७४	१२०५१०	१५०८००
८	सूचीकृत शेयर संख्या (हजारमा)	२२६५४०	२४३५०४	३२११३१
९	कारोवार भएको शेयरसंख्या (हजारमा)	१२२२१.९	१८१४७	२८५९९.७७
१०	चुक्ता पूँजी/कुल गार्हस्थ उत्पादन अनुपात (प्रतिशत)	३.४	३.०	३.६
११	कारोवार रकम र चुक्ता पूँजी अनुपात (प्रतिशत)	१७.३	३८.४	७७.५
१२	कारोवार रकम/बजार पूँजीकरण अनुपात (प्रतिशत)	३.६	४.५	६.२
१३	बजार पूँजीकरण/गार्हस्थ उत्पादन अनुपात (प्रतिशत)	१५.०	२५.९	४४.६
१४	नेप्से परिसूचक (कारोवार बन्द हुंदा)	३८६.८	६८४.०	९६३.४

स्रोत : नेपाल स्टक एक्सचेञ्ज लिमिटेड ।

तालिका १९
विकास बैंकहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण

(रू करोडमा)

	विवरण	असार मसान्त			प्रतिशत परिवर्तन
		२०६३ *	२०६४[अ]	२०६५[अ]	२०६४।६५
साधन					
	पूँजी कोष	२७९.५	४०६	६५२.४	६०.७
	निक्षेप	८७९.१	१५३७	२५७५	६७.५
	सापटी	१६३.४	२२३.२	२६१.९	१७.३
	अन्य	७०.१	१६६.६	५६५.६	२३९.५
	नाफा नोक्सान हिसाव	११.५	-६७	-५३.५	-२०.१
	साधन = उपयोग	१४०४	२२६६	४००१	७६.६
उपयोग					
	तरल कोष	२३८.५	३७३.१	९९२.९	१६६.१
	लगानी	६८.५	१५३.७	३३८.५	१२०.३
	कर्जा तथा सापटी	८६५.९	१५३७	२३७०	५४.२
	अन्य	१०१.५	१२६.१	२१८.४	७३.३
	नाफा नोक्सान हिसाव	१२९.२	७५.५८	८१.७२	८.१

* २०६३ देखि कृषि विकास बैंकबाहेक ।
अ = अपरिष्कृत ।

तालिका २०
वित्त कम्पनीहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण

(रू करोडमा)

	विवरण	असार मसान्त			प्रतिशत परिवर्तन	
		२०६३	२०६४[अ]	२०६५[अ]	२०६३।६४	२०६४।६५
साधन						
	पूँजी कोष	४३१	५३७.९८	८४१.७४	२४.८	५६.५
	निक्षेप	२७३१.६	३४५१.५	४२८१.९	२६.४	२४.१
	सापटी	११५.५	३४६.९५	३९४.०६	२००.४	१३.६
	अन्य	५४९.२	८७६.२९	९८५.७४	५९.६	१२.५
	नाफा नोक्सान हिसाव	५६.८	१३३.९३		१३५.८	-१००.०
	साधन = उपयोग	३८८४.१	५३४६.६२	६५०३.५	३७.७	२१.६
उपयोग						
	तरल कोष	५३९.४	७५१.३४	१२९८.६	३९.३	७२.८
	लगानी	२७४.५	४६३.५६	४४९.०३	६८.९	-३.१
	कर्जा तथा सापटी	२७०५.७	३५६१.७	४३३७.१	३१.६	२१.८
	अन्य	३५४.४	४८४.४७	४१८.८४	३६.७	-१३.५
	नाफा नोक्सान हिसाव	१०.१	८५.६		७४७.५	-१००.०

अ = अपरिष्कृत ।

तालिका २१
लघु वित्त संस्थाहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण

(रू करोडमा)

	विवरण	असार मसान्त		२०६४ पुस	प्रतिशत परिवर्तन	
		२०६३	२०६४[अ]	मसान्त	२०६३।६४	२०६४।६५
साधन						
	पूँजी कोष	८३.०	१०६.०	१११.४	२७.७	५.१
	निक्षेप	९३.३	१०१.४	१३२.१	८.८	३०.२
	सापटी	५३२.५	७१८.७	७५६.३	३५.०	५.२
	अन्य	९८.९	१२१.३	१९२.०	२२.७	५८.२
	नाफा नोक्सान हिसाव	१२.०	८.५	८.१	-२८.९	-४.९
	साधन = उपयोग	८१९.६	१०५६.०	११९९.९	२८.८	१३.६
उपयोग						
	तरल कोष	१३२.५	१७४.७	८७.६	३१.८	-४९.९
	लगानी	१६७.२	२३५.१	३२०.३	४०.६	३६.३
	कर्जा तथा सापटी	४३०.२	५५७.९	६४४.८	२९.७	१५.६
	अन्य	६७.५	७०.७	१२८.६	४.७	८१.९
	नाफा नोक्सान हिसाव	२२.१	१७.८	१८.७	-१९.७	५.२

अ = अपरिष्कृत ।

तालिका २२
सीमित बैंकिङ्ग कारोवार गर्ने सहकारी संस्थाहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण

(रू करोडमा)

	विवरण	असार मसान्त			प्रतिशत परिवर्तन	
		२०६३	२०६४अ	२०६५अ	२०६३।६४	२०६४।६५
साधन						
	पूँजी कोष	३२.४	३५.५	३९.६	९.६	११.५
	निक्षेप	२०१.२	२५४.५	२९१.४	२६.५	१४.५
	सापटी	७.१	१४.०	२०.६	९७.२	४७.२
	अन्य	४०.७	४८.१	६६.९	१८.२	३९.१
	नाफा नोक्सान हिसाव	६.३	६.९	५.७	९.५	-१७.०
	साधन = उपयोग	२८७.७	३५९.०	४२४.२	२४.८	१८.२
उपयोग						
	तरल कोष	४९.३	४९.०	६८.६	-०.६	३९.९
	लगानी	१६.२	१७.८	२२.३	९.९	२५.३
	कर्जा तथा सापटी	१६४.६	२२३.०	२६२.१	३५.५	१७.६
	अन्य	५५.४	६९.३	७१.२	२५.१	२.७

अ = अपरिष्कृत ।

तालिका २३
बीमा कम्पनीहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण

(रू करोडमा)

विवरण	२०६४	२०६५अ	रकम परिवर्तन	प्रतिशत परिवर्तन
			२०६४/६५	२०६४/६५
स्रोत				
चुक्तापूँजी	१६८.०	३६८.०	२००.०	११९.०
जगेडा कोष	२४१२.२	२९३३.०	५२०.८	२१.६
अन्य दायित्व	५५६.२	७०६.०	१४९.८	२६.९
जम्मा स्रोत	**३१३६.४**	**४००७.०**	**८७०.६**	**२७.८**
उपयोग				
बैंक तथा नगद मौज्दात	३०३.५	३८५.०	८१.५	२६.९
लगानी	२३९५.६	३०६७.०	६७१.४	२८.०
स्थिर सम्पत्ती	१९२.२	२६१.०	६८.८	३५.८
अन्य सम्पत्ति	२४५.१	२९४.०	४८.९	२०.०
जम्मा उपयोग	**३१३६.४**	**४००७.०**	**८७०.६**	**२७.८**

अ = अपरिष्कृत ।
स्रोत : बीमा समिति ।

तालिका २४
कर्मचारी संचयकोषको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण

(रू करोडमा)

विवरण	२०६४	२०६५ अ	रकम परिवर्तन २०६४।६५	प्रतिशत परिवर्तन २०६४।६५
स्रोत				
संचयकोष	५,४५०.१	६,२४८.५	७९८.४	१४.६
जगेडा कोष	३१९.४	३५७.३	३७.९	११.९
अन्य दायित्व तथा व्यवस्था	१५३.१	१८८.३	३५.१	२२.९
जम्मा स्रोत	**५,९२२.६**	**६,७९४.०**	**८७१.४**	**१४.७**
बैंक तथा नगद मौज्दात	१३८.०	३०१.९	१६३.९	११८.८
ऋण तथा लगानी	५,४८०.०	६,२०९.१	७२९.१	१३.३
संचयकर्ता सापटी	२,५१७.८	२,९३८.७	४२०.९	१६.७
बैंक मुद्धती निक्षेप	२,०८९.५	२,३८९.४	२९९.९	१४.४
सरकारी ऋणपत्र	५५१.०	४६३.९	-८७.१	-१५.८
परियोजना कर्जा	२७८.४	३२८.६	५०.२	१८.०
शेयर लगानी	४३.४	८८.५	४५.१	१०४.०
अन्य सम्पत्ति	३०४.६	२८३.०	-२१.६	-७.१
जम्मा उपयोग	**५,९२२.६**	**६,७९४.०**	**८७१.४**	**१४.७**

अ = अपरिष्कृत ।
स्रोत : कर्मचारी संचयकोष ।

तालिका २५
नागरिक लगानी कोषको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण

(रू करोडमा)

साधनको श्रोत	२०६३	२०६४	२०६५[अ]	प्रतिशत परिवर्तन २०६३/६४	प्रतिशत परिवर्तन २०६४/६५
१. चुक्ता पूँजी तथा जगेडा कोष	१०.९	१३.६	१६.०	२४.५	१७.९
२. निक्षेप	६७१.६	८५७.४	१२३६.६	२७.७	४४.२
३. सापटी	०.०	०.०	०.०		
४. अन्य दायित्व	४३.३	८३.२	११४.९	९२.३	३८.२
श्रोत = उपयोग	७२५.८	९५४.१	१३६७.५	३१.५	४३.३
साधनको उपयोग					
१. तरल सम्पत्ति	८६.६	१०४.३	४५.७	२०.५	-५६.२
२. लगानी	५१३.६	६६०.१	९५८.६	२८.५	४५.२
३. कर्जा तथा सापटी	७४.३	१०१.६	२५९.३	३६.६	१५५.३
४. अन्य सम्पत्ति	५१.२	८८.२	१०४.०	७२.१	१८.०

अ = अपरिष्कृत ।
स्रोत : नागरिक लगानी कोष ।

अनुसूची १.१

वित्तीय कारोवार गर्न स्वीकृति प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको नामावली

(२०६५ असार मसान्त)

(१) बाणिज्य बैंकहरु

(रु. लाखमा)

क्र.सं.	नाम	के.का.	संचालन मिति	चुक्तापूँजी
१.	नेपाल बैंक लिमिटेड	धर्मपथ, काठमाण्डौं	१९९४।७।३०	३८०४
२.	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक&	सिंहदरबार, काठमाण्डौं	२०२२।१०।१०	११७२३
३.	कृषि विकास बैंक	रामशाहपथ, काठमाण्डौं	२०२४।१०।७	१०७७५
४.	नविल बैंक लि.	कान्तिपथ, काठमाण्डौं	२०४१।३।२९	६८९२
५.	नेपाल इन्भेष्टमेण्ट बैंक लि	दरबारमार्ग, काठमाण्डौं	२०४२।११।२६	१२०३९
६.	स्टाण्डर्ड चार्टर्ड बैंक नेपाल लि.	नयाँबानेश्वर, काठमाण्डौं	२०४३।१०।१६	६२०८
७.	हिमालयन बैंक लि.	ठमेल, काठमाण्डौं	२०४९।१०।५	१०१३५
८.	नेपाल एस.वि.आई. बैंक लि.	हात्तिसार, काठमाण्डौं	२०५०।३।२३	८७४५
९.	नेपाल बंगलादेश बैंक लि	नयाँबानेश्वर, काठमाण्डौं	२०५१।२।२३	७४४१
१०.	एभरेष्ट बैंक लि.	लाजिम्पाट, काठमाण्डौं	२०५१।७।१	८३१४
११.	बैंक अफ काठमाण्डु लि.	कमलादी, काठमाण्डौं	२०५१।११।२८	६०३१
१२.	नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंक लि.	सिद्धार्थनगर, रुपन्देही	२०५३।६।२८	१३९९५
१३.	लुम्बिनी बैंक लि.	नारायणगढ,, चितवन	२०५५।४।१	९९५७
१४.	नेपाल इण्डष्ट्रियल एण्ड कमर्सियल बैंक लि.	बिराटनगर, मोरङ्ग	२०५५।४।५	९४३९
१५.	माछापुच्छ्रे बैंक लि	पृथ्वीचोक, पोखरा, कास्की	२०५७।६।१७	९०१३
१६.	कुमारी बैंक लि	पुतलीसडक, काठमाण्डौं	२०५७।१२।२१	१०७००
१७.	लक्ष्मी बैंक लि.	आदर्शनगर, बीरगञ्ज, पर्सा	२०५८।१२।२१	९१३२
१८.	सिद्धार्थ बैंक लि.	कमलादी, काठमाण्डौं	२०५९।९।९	८२८०
१९.	ग्लोबल बैंक लि.	बीरगञ्ज, पर्सा	२०६३।९।१८	७०००
२०.	सीटीजनस् वैंक इन्टरनेशनल लि.&	कमलादी, काठमाण्डौं	२०६४।१।७	५६००
२१.	प्राइम बैंक लि.&	नयाँसडक, काठमाडौं	२०६४।६।७	७०००
२२.	सनराइज बैंक लि.&	गैरीधारा, काठमाडौं	२०६४।६।२५	७०००
२३.	बैंक अफ एसिया नेपाल लि.&	त्रिपुरेश्वर, काठमाडौं	२०६४।६।२५	७०००
२४.	डेभलपमेण्ट क्रेडिट बैंक लि.	कमलादी, काठमाण्डौं	२०५७।१०।१०*	११०७५
२५.	एनएमबी बैंक लि.	बबरमहल, काठमाण्डौ	२०५३।९।११*	१००००

(२) विकास बैंकहरु

(रु. लाखमा)

क्र.सं.	नाम	के.का.	संचालन मिति	चुक्तापूँजी
१.	नेपाल औद्योगिक विकास निगम	दरबारमार्ग, काठमाण्डौं	२०१६।३।१	४१५८
२.	नेपाल विकास बैंक लि	कमलादी, काठमाण्डौं	२०५५।१०।१७	३२००
३.	उद्यम विकास बैंक लि &	नारायणगढ, चितवन	२०५५।११।१०	१७५
४.	मालिका विकास बैंक लि.	धनगढी, कैलाली	२०५६।७।२५	५००
५.	सिद्धार्थ डेभलपमेण्ट बैंक लि.	वुटवल, रुपन्देही	२०५५।९।४	१०७६
६.	युनाइटेड विकास बैंक लि &	जितपुर, वारा	२०५८।१२।३	१४०
७.	नेपाल घरेलु तथा साना उद्योग विकास बैंक लि&	हेरिटेज प्लाजा, काठमाण्डौ	२०५८।३।५	११२०
८.	नारायणी डेभलपमेण्ट बैंक लि.	रत्ननगर, चितवन	२०५८।७।१	३०५
९.	पश्चिमाञ्चल डेभलपमेण्ट बैंक लि.	महेन्द्रपार्क, रुपन्देही	२०५९।११।१८	१०००
१०.	सहयोगी बिकास बैंक लि.	जनकपुर, धनुषा	२०६०।७।४	२००
११.	पशुपति डेभलपमेण्ट बैंक लि.&	बनेपा, काभ्रे	२०६०।९।१७	१२००
१२.	कर्णाली विकास बैंक लि. &	नेपालगञ्ज, बांके	२०६०।१०।२२	२५१
१३.	त्रिवेणी विकास वैंक लि. &	नारायणगढ, चितवन	२०६१।४।११	३५०
१४.	अन्नपूर्ण विकास वैंक लि.	वनेपा, काभ्रे	२०६१।५।७	६००
१५.	भृकुटी विकास बैंक लि.	शंकरनगर, रूपन्देही	२०६१।५।३	५८८

१६.	सुभेक्षा विकास वैंक लि.	नारायणगढ, चितवन	२०६१।५।२९	२३९
१७.	वागेश्वरी विकास वैंक लि.	नेपालगञ्ज, बांके	२०६१।७।३	३००
१८.	सानिमा विकास वैंक लि.	कमलपोखरी, काठमाण्डौ	२०६१।८।११	३८४०
१९.	गौरीशंकर डेभलपमेण्ट बैंक लि.&	कावासोती, नवलपरासी	२०६१।८।१४	१८३
२०.	गोरखा विकास वैक लि.	पुतलीसडक, काठमाण्डौ	२०६१।८।१६	४८००
२१.	गण्डकी विकास वैंक लि.	न्यूरोड, पोखरा, कास्की	२०६१।१०।१२	५००
२२.	इन्फ्रास्ट्रक्चर डेभलपमेन्ट वैंक लि.	बनेपा, काभ्रे	२०६२।१।१६	८००
२३.	विजनेश डेभलपमेन्ट वैंक लि.	पोखरा, कास्की	२०६२।१।२७	२१००
२४.	विराटलक्ष्मी विकास वैक लि.	विराटनगर, मोरङ्ग	२०६२।१।२८	५००
२५.	एक्सेल डेभलपमेन्ट वैंक लि.	विर्तामोड, झापा	२०६२।४।६	२००
२६.	वेस्टर्न डेभलपमेन्ट वैंक लि. &	घोराही, दाङ	२०६२।५।३०	१६२
२७.	हिमचुली विकास वैक लि.	पोखरा, कास्की	२०६२।७।२१	९००
२८.	अरनिको डेभलपमेन्ट वैंक लि. &	धुलिखेल, काभ्रेपलाञ्चोक	२०६३।३।२२	२७१
२९.	नेपाल डेभलपमेन्ट एण्ड इम्प्लोईमेन्ट प्रोमोशन वैंक लि.	कमलादी, काठमाण्डौ	२०६३।४।१	३२००
३०.	क्लिन इनर्जी डेभलपमेन्ट वैक लि.	सितापाइला, काठमाण्डौ	२०६३।५।२२	२२४०
३१.	मितेरी डेभलपमेण्ट बैंक लि.&	धरान, सुनसरी	२०६३।६।२७	१५८
३२.	तिनाउ विकास बैंक लि.&	बुटवल, रुपन्देही	२०६३।६।२७	४२०
३३.	गैडाकोट डेभलपमेण्ट बैंक लि.&	गैडाकोट, नवलपरासी	२०६३।९।३	१४०
३४.	मुक्तिनाथ विकास वैंक लि.&	पुतलीवजार,, स्याङ्गजा	२०६३।९।३	२६०
३५	सेवा विकास वैंक लि.&	वुटवल, रुपन्देही	२०६३।११।१३	३००
३६	कन्काई विकास वैक लि.&	दमक, झापा	२०६४।१।२१	२८०
३७	पब्लिक डेभलपमेन्ट बैंक लि.&	वीरगञ्ज , पर्सा	२०६४।२।२४	६००
३८	महाकाली विकास बैंक&	महेन्द्रनगर, कञ्चनपुर	२०६४।५।१	११८
३९.	एस डेभलपमेण्ट बैंक लि.	नारायणचौर, काठमाडौं	२०५२।४।३०	४१६०
४०.	सांग्रिला विकास बैंक लि.&	न्यूरोड, पोखरा, कास्की	२०६४।५।९	३९९
४१.	भार्गव विकास बैंक लि.&	नेपालगञ्ज, बाँके	२०६४।५।१३	१२०
४२.	भिवोर विकास बैंक लि.&	त्रिपुरेश्वर, काठमाडौं	२०६४।६।१७	४०३३
४३.	रेसुङ्गा विकास बैंक, &	तमघास, गुल्मी	२०६४।६।९	१०१
४४.	रारा विकास बैंक लि.&	विरेन्द्रनगर, सुर्खेत	२०६४।६।१३	१००
४५.	दियालो विकास बैंक लि.&	बनेपा, काभ्रे	२०६४।६।१४	३७६
४६.	कन्ट्री डेभलपमेण्ट बैंक लि.&	बनेपा, काभ्रे	२०६४।६।१७	५१०
४७.	काष्ठमण्डप डेभलपमेण्ट बैंक लि.&	न्यूरोड, काठमाडौं	२०६४।६।२५	२२४०
४८.	अल्पाइन डेभलपमेण्ट बैंक लि.&	हेटौडा, मकवानपुर	२०६४।६।१८	३३५
४९.	निलगिरी विकास बैंक लि.&	बेनी, म्याग्दी	२०६४।६।२५	१०५
५०.	कर्पोरेट डेभलपमेण्ट बैंक लि.&	आदर्शनगर, वीरगञ्ज,पर्सा	२०६४।६।२५	३५०
५१.	कामना विकास बैंक लि.&	लेखनाथ, कास्की	२०६४।६।१२	२६०
५२.	सिटी डेभलपमेण्ट बैंक लि.&	पोखरा, कास्की	२०६४।७।२	३५०
५३.	गरिमा विकास बैंक लि.&	वालिङ्ग, स्याङ्जा	२०६४।८।७	२६५
५४.	विश्व विकास बैंक लि.&	पोखरा, कास्की	२०६४।८।५	७३२
५५.	पाथिभरा विकास बैंक लि.&	उर्लावारी, मोरङ्ग	२०६४।८।५	२५५
५६.	प्रोफेसनल विकास बैंक लि.&	बनेपा, काभ्रे	२०६४।६।३०	३५०
५७.	काबेली विकास बैंक लि.&	धनकुटा ७, धनकुटा	२०६४।९।१	१०१
५८.	पूर्णिमा विकास बैंक लि.&	सिद्धार्थनगर, रुपन्देही	२०६५।२।७	२६९

(३) वित्त कम्पनीहरु

(रु.लाखमा)

क्र.सं.	नाम	के.का.	संचालन मिति	चुक्तापूँजी
१.	नेपाल आवास विकास वित्त कं.लि.	नयाँवानेश्वर, काठमाडौं	२०४९।४।१९	७०५
२.	नेपाल फाइनान्स कं.लि	पुतलीसडक, काठमाडौं	२०४९।९।२२	४५०
३.	एन.आइ.डि.सी.क्यापिटल मार्केट लि.	कमलपोखरी, काठमाडौं	२०४९।११।२८	१०१२
४.	नेशनल फाइनान्स लि.	न्यूरोड, काठमाडौं	२०५०।१।२५	१५६९
५.	अन्नपूर्ण फाइनान्स कं.लि	पोखरा, कास्की	२०५०।६।१४	२०१६
६.	नेपाल शेयर मार्केट् एण्ड फाइनान्स लि	रामशाहपथ, काठमाडौं	२०५०।७।३	४३२०
७.	पिपल्स फाइनान्स लि	त्रिपुरेश्वर, काठमाडौं	२०५१।१।२	८४०

८.	मर्केण्टाइल फाइनान्स कं.लि.&	वीरगञ्ज,पर्सा	२०५१।७।२४	१८०
९.	काठमाण्डौ फाइनान्स लि.	डिल्लीबजार, काठमाडौं	२०५१।७।२४	३८०
१०.	हिमालय फिनान्स एण्ड सेभिंग्स कं.लि.&	सुन्धारा, काठमाडौं	२०५१।७।२५	४८०
११.	युनियन फाइनान्स लि.	ज्ञानेश्वर, काठमाडौं	२०५१।८।२६	७२५
१२.	नारायणी फाइनान्स लि.	भरतपुर, चितवन	२०५१।११।२४	६६७
१३.	गोरखा फाइनान्स कं.लि	हात्तिसार, काठमाडौं	२०५१।११।२८	३००
१४.	पश्चिमान्चल फाइनान्स कम्पनी लि.	वुटवल, रुपन्देही	२०५१।१२।२६	७२२
१५.	नेपाल हाउजिङ एण्ड मर्चेण्ट फाइनान्स लि	डिल्लीबजार, काठमाडौं	२०५१।१२।२८	८०४
१६.	युनिभर्सल फाइनान्स लि.	कान्तिपथ, काठमाडौं	२०५२।१।१४	६०२
१७.	सम्झना फाइनान्स कं.लि	वनेपा, काभ्रे	२०५२।१।२०	२२२
१८.	गुडविल फाइनान्स लि.	डिल्लीबजार, काठमाडौं	२०५२।२।१	१०५०
१९.	सिद्धार्थ फाइनान्स लि.	सिद्धार्थनगर,, रुपन्देही	२०५२।२।११	६७७
२०.	श्रीइन्भेष्टमेण्ट एण्ड फाइनान्स कं.लि.	डिल्लीबजार, काठमाडौं	२०५२।२।१८	८४०
२१.	लुम्बिनी फाइनान्स एण्ड लिजिङ कं.लि.	ठमेल, काठमाण्डौ	२०५२।३।१२	९००
२२.	इन्वेष्टा फाइनान्स लि&	वीरगञ्ज, पर्सा	२०५२।४।१	२४०
२३.	यती फाइनान्स कम्पनी लि.	हेटौडा, मकवानपुर	२०५२।४।१	३१३
२४.	स्टेण्डर्ड फाइनान्स लि.	कमलपोखरी, काठमाण्डौ	२०५२।४।१	७२६
२५.	इण्टरनेशनल लिजिङ एण्ड फाइनान्स कं.लि.	नयाँबानेश्वर, काठमाडौं	२०५२।७।१४	१४४०
२६.	महालक्ष्मी फाइनान्स लि.	वीरगञ्ज, पर्सा	२०५२।८।१५	८००
२७.	ललितपुर फाइनान्स कम्पनी लि.	लगनखेल,ललितपुर	२०५२।८।२८	७५९
२८.	भाजुरत्न फाइनान्स एण्ड सेभिंग्स कं.लि.	कान्तिपथ, काठमाडौं	२०५२।९।२५	३८५
२९.	युनाइटेड फाइनान्स कं.लि	दरबारमार्ग, काठमाडौं	२०५२।१०।१२	१४५०
३०.	जनरल फाइनान्स लि.	चावहिल, काठमाडौं	२०५२।१०।१८	२४२
३१.	नेपाल श्रीलंका मर्चेण्ट बैंकिंङ एण्ड फाइनान्स लि.	दरबारमार्ग, काठमाण्डौ	२०५२।१०।२१	१०००
३२.	मर्चेण्ट फाइनान्स कम्पनी लि.&	न्यूरोड, काठमाडौं	२०५२।११।१४	३००
३३.	एल्पीक एभरेष्ट फाइनान्स लि.	काठमाण्डौमल, काठमाडौं	२०५३।४।१	७८०
३४.	नवदुर्गा फाइनान्स कम्पनी लि	इताछें,, भक्तपुर	२०५३।१०।२७	४५६
३५.	जानकी फाइनान्स कम्पनी लि	जनकपुर, धनुषा	२०५३।११।२४	४००
३६.	पोखरा फाइनान्स लि.	पोखरा, कास्की	२०५३।१२।३	६००
३७.	सेन्ट्रल फाइनान्स लि.	कुपण्डोल, ललितपुर	२०५४।१।२	८९७
३८.	प्रिमियर फिनान्स कम्पनी लि	मानभवन, ललितपुर	२०५४।२।२६	४७५
३९.	अरुण फाइनान्स एण्ड सेभिंग्स कं.लि. &	धरान, सुनसरी	२०५४।५।१	११०
४०.	मल्टीपरपस फिनान्स कं.लि&	राजविराज, सप्तरी	२०५५।१।२	३०
४१.	वुटवल फाइनान्स लि.	वुटवल, रुपन्देही	२०५५।३।७	६९७
४२.	सृजना फाइनान्स लि.	राजविराज, सप्तरी	२०५६।८।२८	१४०
४३.	ओम फाइनान्स लि.	पोखरा, कास्की	२०५७।६।१	७००
४४.	कस्मिक मर्चेण्ट वैकिङ एण्ड फाइनान्स कं.लि.	लालदरबारमार्ग काठमाण्डौ	२०५७।८।५	७५१
४५.	वर्ल्ड मर्चेण्ट वैकिङ एण्ड फाइनान्स कम्पनी लि.	हेटौडा, मकवानपुर	२०५८।४।२६	७२०
४६.	क्यापिटल मर्चेण्ट वैकिंग एण्ड फाइनान्स लि.	बत्तिसपुतली,काठमाण्डौ	२०५८।१०।१९	३४६२
४७.	क्रिष्टल फाइनान्स लि.&	बागदरवार, काठमाण्डौ	२०५८।११।१	४९०
४८.	रोयल मर्चेण्ट वैकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लि.	दरबारमार्ग, काठमाण्डौ	२०५८।११।२	१२१५
४९.	गुहेश्वरी मर्चेण्ट बैकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लि.	जावलाखेल, ललितपुर	२०५९।२।३०	६१७
५०.	पाटन फाइनान्स कं.लि.	मानभवन, ललितपुर	२०५९।३।९	५००
५१.	किष्ट मर्चेण्ट बैकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लि.	कमलपोखरी, काठमाडौं	२०५९।११।९	८०००
५२.	फेवा फाइनान्स कम्पनी लि.	पोखरा, कास्की	२०६०।१।१७	७००
५३.	एभरेष्ट फाइनान्स लि.	सिद्धार्थनगर, रुपन्देही	२०६०।३।१८	२००
५४.	वीरगञ्ज फाइनान्स लि.	वीरगञ्ज, पर्सा	२०६०।६।११	७२६
५५.	प्रुडेन्सीयल वित्तीय संस्था लि.	डिल्लीबजार, काठमाण्डौ	२०६१।२।२४	१०००
५६.	आइ. सि. एफ. सि. वित्तीय संस्था लि.	भाटभटेनी, काठमाडौं	२०६१।३।३१	७४९
५७.	आई. एम. ई. फाइनान्सियल इन्ष्टिच्यूशन लि.	कान्तिपथ, काठमाडौं	२०६२।३।१७	१०००
५८.	सगरमाथा मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स कं.लि.	मानभवन, ललितपुर	२०६२।५।१३	३००
५९.	शिखर वित्तीय संस्था लि.	थापाथली, काठमाडौं	२०६२।५।३०	३००
६०.	सिभिल मर्चेन्ट वित्तीय संस्था लि.	कुलेश्वर, काठमाडौं	२०६२।६।२	५००
६१.	प्रभु फाइनान्स कं. लि.	कान्तिपथ, काठमाडौं	२०६२।११।४	१६००
६२.	ईम्पेरीयल फाइनान्सियल इन्ष्टिच्यूशन लि.	पुतलीसडक, काठमाडौं	२०६२।११।२४	५००
६३.	कुवेर मर्चेन्ट वित्तीय संस्था लि.	पुतलीसडक, काठमाडौं	२०६२।१२।११	५००
६४.	नेपाल एक्सप्रेस फाइनान्स लि.	वुटवल, रुपन्देही	२०६३।१।२१	८००
६५.	भ्याली फाइनान्स लि.&	महाराजगञ्ज, काठमाडौं	२०६३।१।२८	२७५

६६.	सेती वित्तीय संस्था लि.&	टिकापुर, कैलाली	२०६३।२।४	५२
६७.	हामा फाइनान्सियल इन्स्टिच्यूशन लि.&	त्रिपुरेश्वर, काठमाण्डौ	२०६३।३।२	४४५
६८.	रिलायबल इन्भेष्टमेन्ट वित्तिय संस्था लिमिटेड	सुन्धारा, काठमाडौं	२०६३।६।८	५७८
६९.	लर्डवुद्ध फाइनान्सियल इन्स्टिच्यूशन लि.	न्यूरोड, काठमाण्डौ	२०६३।८।३	५२५
७०.	एपि फाइनान्सियल इन्स्टिच्यूशन लि.&	लेखनाथ चोक, कास्की	२०६४।१।१२	४२०
७१.	नमस्ते वित्तिय संस्था लिमिटेड&	घोराही, दाङ	२०६४।३।२५	१०१
७२.	कास्की फाइनान्स लिमिटेड	पोखरा, कास्की	२०६४।४।१४	३००
७३.	सूर्यदर्शन फाइनान्सियल इष्टिच्यूशन लि.&	वानेश्वर, काठमाडौं	२०६४।४।१४	३००
७४	जेनिथ मर्चेण्ट फाइनान्सियल इन्स्टि्च्यूशन लि.&	न्यूरोड, काठमाडौं	२०६४।६।२१	५७०
७५.	युनिक फाइनान्सियल इन्स्टि्च्यूशन लि.&	पुतलीसडक, काठमाडौं	२०६४।६।२५	३००
७६.	मञ्जुश्री फाइनान्सियल इन्स्टि्च्यूशन लि.&	नयाँबानेश्वर, काठमाडौं	२०६४।६।२८	७००
७७.	स्वस्तिक मर्चेण्ट फाइनान्स कम्पनी लि.&	न्यूरोड, काठमाडौं	२०६४।६।२९	३१८
७८.	शुभलक्ष्मी फाइनान्स लि.&	नक्साल, काठमाडौं	२०६४।७।१५	७००

(४) लघुवित्त विकास बैंकहरु

(रु.लाखमा)

क.सं	नाम	के.का.	संचालन मिति	चुक्तापूँजी
१.	पूर्वाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लि.	विराटनगर, मोरङ्ग	२०४९।११।१७	६००
२.	सुदूरपश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लि.&	धनगढी, कैलाली	२०४९।११।१७	५८५
३.	पश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लि.	वुटवल, रुपन्देही	२०५१।१२।२८	६००
४.	मध्यपश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लि. &	नेपालगञ्ज, बाँके	२०५१।१२।२८	६००
५.	मध्यमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक लि. &	जनकपुर, धनुषा	२०५३।३।२४	६००
६.	निर्धन उत्थान बैंक लि	सिद्धार्थनगर, रुपन्देही	२०५५।१२।३०	७९१
७.	रुरल माइक्रो फाइनान्स डेभलपमेण्ट सेन्टर &	पुतलीसडक, काठमाण्डौ	२०५६।८।२०	३२००
८.	डिप्रोक्स विकास बैंक	रत्ननगर, चितवन	२०५८।३।१९	१७४
९.	छिमेक विकास बैंक लि.	हेटौडा, मकवानपुर,	२०५८।८।२५	५१०
१०.	स्वावलम्बन लघु वित्त विकास बैंक	जनकपुर, धनुषा	२०५८।१०।१	२५०
११.	साना किसान विकास बैंक लि. &	तिनकुने, काठमाण्डौं	२०५८।११।२	११९८
१२.	नेरुडे लघु वित्त विकास बैंक लि.&	विराटनगर, मोरङ्ग	२०६४।३।१	७०

(५) सहकारी संस्था : (सिमित वैकिङ कारोवार मात्र)

(रु.लाखमा)

क.सं.	नाम	के.का.	संचालन मिति	चुक्तापूँजी
१.	श्री नवजीवन को-अपरेटिभ्स लिमिटेड	धनगढी, कैलाली	२०५०।८।३०	१८६
२.	सगुन सहकारी संस्था लि	क्षेत्रपाटी, काठमाडौं	२०५१।६।२३	१२१
३.	नेपाल सहकारी वित्तीय संस्था लि	नयाँवानेश्वर, काठमाडौं	२०५१।९।१५	८८
४.	द सहारा लोन, सेविङ एण्ड इन्भेष्टमेण्ट कोअपरेटिभस् सोसाइटी	मलंगवा, सर्लाही	२०५२।१।२	२९२
५.	विन्दवासिनी वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	खोपासी, काभ्रे	२०५२।३।७	२०२
६.	महिला सहकारी संस्था लि.	कुलेश्वर, काठमाडौं	२०५२।६।११	१२६
७.	नेपाल वहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि	पृथ्वीनगर, झापा	२०५२।९।१०	१९०
८.	राजश्री सेभिंग्स एण्ड इन्भेष्टमेण्ट कोअपरेटिभ सो. लि.	मलंगवा, सर्लाही	२०५२।११।७	२९४
९.	सहकारी वित्तीय विकास संस्था लि	नेपालगञ्ज, बाँके	२०५३।३।२	८३
१०.	श्री मनकामना सहकारी संस्था लि	वनेपा, काभ्रे	२०५३।११।७	११५
११.	भेरी सहकारी संस्था लि.	नेपालगञ्ज, बाँके	२०५३।११।२२	६६
१२.	विकु वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	गैडाकोट, नवलपरासी	२०५४।४।२७	४६
१३.	किसान वहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि	लम्की, कैलाली	२०५४।९।१४	५५
१४.	हिमालय सहकारी संस्था लि	पुरानोवानेश्वर,काठमाडौं	२०५५।१।१६	४६१
१५.	स्टार वहुउद्देश्यीय वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	विराटनगर, मोरङ्ग	२०५५।१।१	५५
१६.	उपकार वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि	वालिङ्ग ,स्याङ्गजा	२०५६।१२।८	११६

(६) गैरसरकारी संस्था (लघुकर्जा कारोवार गर्ने)

(रु.हजारमा)

क.सं	नाम	के.का.	संचालन मिति	पूँजी
१.	नेपाल ग्रामीण विकास संस्था	जमल, काठमाण्डौ	२०५७।२।२३	-
२.	नेपाल सिकारा ग्रामीण विकास कार्यक्रम	भण्डारा, चितवन	२०५७।२।२३	६६२

३.	चारतारे युवा क्लव	तित्याङ्ग, वाग्लुङ,	२०५७।२।२३	११०
४.	महुली सामुदायिक विकास केन्द्र	बगधुवा, सप्तरी	२०५७।२।३०	२८८१
५.	युनिक नेपाल	नयाँगाउ,वर्दिया	२०५७।३।१५	-
६.	सामुदायिक महिला विकास केन्द्र (स्वेडेक)	राजविराज-७,सप्तरी	२०५७।३।२०	-
७.	ग्रामीण समुदायको लागि योजना प्रत्याभूति समूह नेपाल	धनकुटा	२०५७।५।७	-
८.	ग्रामीण जागरण मन्च	महेन्द्रपथ, वाग्लुङ	२०५७।५।२६	१५६
९.	सर्वोदय ग्रामीण विकास संघ	ठेलिया, सप्तरी	२०५७।६।१०	-
१०.	जनजागरण मञ्च	लहरेपौवा,रसुवा	२०५७।७।४	१११
११.	राष्ट्रिय शैक्षिक तथा सामाजिक विकास संस्था	कुश्मा, पर्वत	२०५७।७।१६	-
१२.	धौलागिरी सामुदायिक श्रोत विकास केन्द्र	वाग्लुङ्ग न.पा., वाग्लुङ	२०५७।८।६	-
१३.	नेपाल वातावरण तथा प्रदुषण उन्मूलन युनेस्को क्लव	गोंगवु, काठमाण्डौ	२०५८।३।२१	१२७
१४.	विकासका लागि स्थानीय स्वयं सेवकहरुको प्रयास	धनकुटा न.पा.१६, धनकुटा	२०५८।३।२६	५१९
१५.	नेपाल महिला उद्यमी संघ	पुतलीसडक, काठमाण्डौ	२०५८।६।८	११४६
१६.	महिला अधिकार तथा विकास केन्द्र	काठमाण्डौ पो.व.नं.१०७९५	२०५८।१२।३०	-
१७.	मानुषी	काठमाण्डौ पो.व.नं.११३८५	२०५९।१।२०	१४६२
१८.	जीवन विकास समाज	वरियाती ३, मोरङ्ग	२०५९।३।४	-
१९.	नारी उत्थान तथा बालबालिका संरक्षण संघ	राजविराज-७,सप्तरी	२०५९।३।१८	-
२०.	महिला आदर्श सेवा केन्द्र	नयाँबानेश्वर, काठमाडौं	२०५९।३।१८	६२०
२१.	पाटन विजिनेस एण्ड प्रोफेसनल वीमेन	पुल्चोक, ललितपुर	२०५९।३।१८	-
२२.	नारी उत्थान केन्द्र	नारायणगढ चितवन	२०५९।३।१८	-
२३.	महिला स्वावलम्बन समाज	भरतपुर,१२ , चितवन	२०५९।३।२०	-
२४.	नेपाल महिला उत्थान केन्द्र	ललितपुर, पो.व.नं.१२५	२०५९।३।२८	६५०
२५.	भगवान युवा क्लव	आलापोट, काठमाडौं	२०५९।४।७	३५
२६.	श्रृजनात्मक महिला वातावरण विकास संस्था	महाराजगञ्ज, काठमाण्डौ	२०५९।४।८	७३०
२७.	श्रृजना सामुदायिक विकास केन्द्र	चोहर्वा, सिरहा	२०५९।४।९	-
२८.	सृजना विकास केन्द्र	पोखरा - ८, कास्की	२०५९।५।६	२०९०
२९.	घरेलु तथा साना उद्योग संघ	जयवागेश्वरी,काठमाडौं	२०५९।५।१७	-
३०.	ग्रामीण क्षेत्र विकास तथा अनुसन्धान कार्यक्रम	कुश्मा, पर्वत	२०५९।५।१८	-
३१.	आदर्श युवक क्लव	ठिमी , भक्तपुर	२०५९।५।२१	-
३२.	सोसाईटी वेलफेयर एक्सन नेपाल	सोनापुर-१, दाङ्ग	२०५९।७।८	-
३३.	सोसल अपग्रेड इन प्रोग्रेस अफ एजुकेशनल रिजन	तुलसीपुर न.पा.-५,दाङ्ग	२०५९।७।१२	-
३४.	नेपाल महिला सामुदायिक सेवा केन्द्र	त्रिभुवन न.पा.,दाङ्ग	२०५९।७।१३	-
३५.	ग्रामीण महिला उत्सुकता विकास मञ्च	दुहवी,सुनसरी	२०५९।९।१५	-
३६.	ग्रामीण महिला विकास संस्था	त्रिभुवन न.पा.-११ दाङ्ग	२०६०।१।१०	-
३७.	आमा समाज संघ	भरतपुर न.पा.-१०,चितवन	२०६०।१।१६	१५
३८.	ग्रामीण महिला उत्थान केन्द्र	त्रिभुवन न.पा.-११, दाङ्ग	२०६०।३।४	-
३९.	खुर्कोट युवा क्लव	खुर्कोट, पर्वत	२०६०।५।२८	-
४०.	ग्रामिण सेवा नेपाल	भजनी, कैलाली	२०६०।६।८	२३४
४१.	नारी अभ्युदय केन्द्र	नारायणगढ, चितवन	२०६०।७।७	-
४२.	महिला उपकार मञ्च	कोहलपुर, बाँके	२०६०।७।१२	२१३१
४३.	छिमेक समाज सेवा संस्था	सानोगौचरण,काठमाण्डौ	२०६१।६।१३	८८८६
४४.	स्वावलम्वन बिकास केन्द्र	डिल्लीबजार,काठमाण्डौं	२०६१।७।१६	५७३९०
४५.	विकास आयोजना सेवा केन्द्र (डिप्रोक्स-नेपाल)	थापाथली, काठमाण्डौ	२०६१।७।१६	५४५१९
४६.	ग्रामिण स्वयं सेवक समाज	हरिवन,सर्लाही	२०६२।८।५	१९५५

& सर्वसाधारणमा शेयर निष्काशन नगरिसकेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु ।

*डेभलपमेण्ट क्रेडिट बैंक लि.ले मिति २०६५/२/१२ र एनएमबी बैंक लि.ले मिति २०६५/२/२० गतेदेखि “क” वर्गको बैंकको रुपमा कार्य सञ्चालन गरेको ।

नोटः नेपाल ग्रामीण विकास समाज केन्द्र, भानुटोल, विराटनगरको वित्तीय मध्यस्थतताको इजाजतपत्र रद्द गरी सम्पूर्ण सम्पत्ति तथा दायित्व नेरुडे लघु वित्त विकास बैंकमा हस्तान्तरण भएको ।

अनुसूची १.२
दातृ निकायको सहायतामा संचालित लघु वित्त कार्यक्रम

२.१ नेपालको ग्रामीण क्षेत्रका विशेष गरी विपन्न वर्गमा लघु वित्त सेवा प्रदान गर्ने सन्दर्भमा नेपाल राष्ट्र बैंकले नेपाल सरकार र अन्य अन्तर्राष्ट्रिय दातृ संस्थाहरुसँग समन्वय गरी विविध कार्यक्रमहरु विभिन्न बैंक तथा वित्तीय संस्था, सहकारी तथा गैर-सरकारी संस्थाहरु मार्फत गर्दै आईरहेको सन्दर्भमा बैंकले २०६५ आषाढ मसान्तसम्ममा लघु वित्त कार्यक्रम अन्तर्गत लगानी कार्य सम्पन्न गरी असूली कार्य तथा ऋण भुक्तानी कार्य मात्र बाँकी रहेको कार्यक्रमहरुको विवरण यस प्रकार छ :-

क्र.सं.	कार्यक्रम	उद्देश्य	सम्झौता मिति	कार्यक्रम संचालन भएको जिल्ला	सहभागी वित्तीय संस्था तथा संलग्न अन्य निकाय	लगानी अवधि	जम्मा लगानी रकम	२०६५ आषाढ मसान्तसम्म			दातृ निकाय	लाभान्वित	साँवा भुक्तानीको अन्तिम मिति
								असूल भई लगानीमा बाँकी रहेको रकम	नेपाल सरकारलाई भुक्तानी गरेको साँवा रकम	नेपाल सरकारलाई भुक्तानी गर्न बाँकी साँवा रकम			
१.	सामुदायिक भूमिगत जल सिंचाई सेक्टर आयोजना (Community Ground Water Irrigation Sector Project) (CGISP)	कृषि उत्पादन वृद्धि गरी साना तथा सीमान्त कृषकहरुको आय वृद्धि गर्ने ।	१७ नोभेम्बर, १९९७	झापा, मोरङ्ग, सुनसरी, सप्तरी, सिराहा, धनुषा, महोत्तरी, सर्लाही, रौतहट, बारा, पर्सा र चितवन	ने.बैं.लि., साना किसान विकास बैंक, पूर्वाञ्चल, मध्यमाञ्चल ग्रा. वि. बैंक, डिप्रोक्स विकास बैंक, सहारा नेपाल, अरुणोदय बचत तथा ऋण स. संस्था, कृषक उपकार सहकारी संस्था र छिमेक विकास संस्था	सन् २००० देखि २००७ सम्म	रु. २१ करोड ७७ लाख	रु.२१ करोड १६ लाख	भुक्तानी सुरु नभएको	रु.२१ करोड ७७ लाख	एशियाली विकास बैंक (ADB)	७०२० स्यालो ट्यूबवेल, २७३२२ सीमान्त कृषक परिवार, ३२१९४ बिगाहा	डिसेम्बर २०३७
२.	पश्चिम तराई गरिबी निवारण आयोजना (Poverty Alleviation Project in Western Terai) (PAPWT)	पश्चिम तराईका जिल्लाहरुमा विपन्न महिलाहरुको आर्थिक एवं सामाजिक स्थितिमा सुधार ल्याउने	१२ डिसेम्बर, १९९७	नवलपरासी, दाङ्ग, रुपन्देही, बर्दिया, कपिलवस्तु, बाँके, कैलाली र कंचनपुर	पश्चिमाञ्चल, मध्य-पश्चिमाञ्चल र सुदूर-पश्चिमाञ्चल ग्रा.वि.बैंक, निर्धन उत्थान बैंक र स्वावलम्बन विकास केन्द्र	सन् १९८८ देखि २००४ सम्म	रु.१३ करोड ६७ लाख ४५ हजार	रु.५ करोड ६२ लाख ५५ हजार	रु.२ करोड १९ लाख	रु.१० करोड ९५ लाख	कृषि विकासका लागि अन्तर्राष्ट्रिय कोष (IFAD)	२२ हजार विपन्न परिवार	जुलाई २०३३

क्रमशः ...

३.	तेश्रो पशु विकास कार्यक्रम (Third Livestock Development Project) (TLDP)	पशुपंक्षी व्यवसाय संचालन गरिरहेको वा गर्न चाहने कृषक तथा व्यवसायीहरुलाई आधुनिक प्रविधि उपयोग गर्न प्रेरित गरी आवश्यक सेवा र कर्जा उपलब्ध गराउने	२३ डिसेम्बर, १९९६	स्याङजा, रुपन्देही, पाल्पा, कास्की, तनहुँ, लम्जुङ्ग, नवलपरासी, कपिलवस्तु, पर्वत, अर्घाखाँची, गुल्मी, वाग्लुङ्ग, कैलाली, कञ्चनपुर, बाँके, बर्दिया, डडेल्धुरा, सुर्खेत, डोटी र चितवन ।	रा.बा.बैंक, सिद्धार्थ वि.बैक, मालिका वि. बैंक, पश्चिमाञ्चल, मध्य-पश्चिमाञ्चल र सुदूर-पश्चिमाञ्चल ग्रा.वि.बैंक, निर्धन उ.बैंक, विकु ब.तथा ऋण, उदयदेव बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था, एभरेष्ट, माछापुच्छ्रे, सेवर दुग्ध उत्पादक, नवचेतना बचत तथा ऋण, ग्रामीण जागरण ब.तथा. ऋण स.सं. हरु, देव आर्दश यूवा क्लब र ग्रामीण जागरण मञ्च	सन् १९९७ देखि २००४ सम्म	रु.१६ करोड ९५ लाख ५६ हजार	रु.२२ लाख ५५ हजार	रु.२ करोड २६ लाख ५६ हजार	रु.१४ करोड ६९ लाख	एशियाली विकास बैंक (ADB)	९७७३ परिवार	जुलाई २०३४
४.	महिलाका लागि लघु कर्जा परियोजना (Micro Credit Project for Women) ((MCPW)	PCRW को पुरक कार्यक्रमको रुपमा महिलाहरुलाई कृषि एवं लघु व्यवसाय संचालन गर्न सामूहिक जमानीमा बिना धितो कर्जा प्रदान गर्ने ।	१६ सेप्टेम्बर, १९९३	प्यूठान, सल्यान, दाङ्ग, बाँके, कास्की, वाग्लुङ्ग, पर्वत,चितवन, काठमाडौं, ललितपुर, भक्तपुर, सिराहा, सप्तरी, धनकुटा र तनहुँ	ने.बैं.लि. र रा.वा.बैंक	सन् १९९३ देखि २००२ सम्म	रु.१९ करोड ५२ लाख ९ हजार	रु.२ करोड २५ लाख	रु.६ करोड ७१ लाख ३ हजार	रु.१२ करोड ८१ लाख ६ हजार	एशियाली विकास बैंक (ADB)	६५१२ महिला समूहका ४१६३४ सदस्य	नोभेम्बर, २०१८
५.	ग्रामीण महिलाका लागि उत्पादन कर्जा कार्यक्रम (Production Credit for Rural Women) (PCRW)	ग्रामीण क्षेत्रका विपन्न महिलाहरुमा संस्थागत ऋणको पहुँच बढाई आय तथा रोजगारमूलक कार्यक्रमको माध्यमद्वारा उनीहरुको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्थामा सुधार ल्याउनु	२ अक्टोबर, १९८८	जुम्ला, डोल्पा, मुगु, कालिकोट, जाजरकोट, रसुवा, नुवाकोट र मनाङ्ग बाहेकका ६७ जिल्ला	ने.बैं.लि., रा.बा.बैंक र कृ.वि.बैंक	सन् १९८८ देखि १९९७ सम्म	रु. २३ करोड ४५ लाख ९३ हजार	रु. ७ करोड ८४ लाख ४२ हजार	रु. ११ करोड ७२ लाख ९७ हजार	रु. ११ करोड ७२ लाख ९७ हजार	कृषि विकासका लागि अन्तर्राष्ट्रिय कोष (IFAD)	-	मे २०१९

भाग

२

नेपाल राष्ट्र बैंकको कामकारवाही

- आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को मौद्रिक नीति ५९
- लघु वित्त ६३
- विदेशी विनिमय व्यवस्थापन ६५
- वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम ६७
- बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन ७१
- बैंक तथा वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण ८५
- मुद्रा व्यवस्थापन ८७
- विविध ८९

भाग

२

नेपाल राष्ट्र बैंकको कामकारवाही

आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को मौद्रिक नीति

२.१ नेपाल राष्ट्र बैंक, ऐन २०५८ ले निर्देशित गरे बमोजिम आर्थिक वर्ष २०५९/६० देखि मूल्य स्थिरता तथा वित्तीय क्षेत्र र बाह्य स्थायित्वलाई प्रमुख उद्देश्यहरूमा राखी उचित तरलता व्यवस्थापनमार्फत समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गर्न र उच्च तथा दिगो आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने राष्ट्रिय उद्देश्यलाई सहज तुल्याउन प्रत्येक वर्ष मौद्रिक नीतिको तर्जुमा र कार्यान्वयन गरिँदै आएको छ।

२.२ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को मौद्रिक नीति न्यून आर्थिक वृद्धि, मूल्यमा चापको स्थिति र निजीक्षेत्रको विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धिमा आएको कमी तथा बढदो व्यापार घाटाको पृष्ठभूमिमा तय गरिएको थियो। शान्ति स्थापना प्रक्रियाको थालनी भएपनि लगानी वातावरणमा आशातित सुधार आउन सकेको थिएन भने अर्थतन्त्रमा अधिक तरलताको स्थिति विद्यमान थियो। न्यून ब्याजदरका कारण उत्पादनशील क्षेत्रभन्दा पनि उपभोग्य कर्जामा विस्तार आएको स्थिति, सम्भावित तेलको सङ्कट र नेपाल सरकारको पूँजीगत खर्चमा तीव्रता आउन सक्ने सम्भावना कम रहेको पृष्ठभूमिमा केही ठूलो बजेटको आकारले मूल्यमा चाप पार्न सक्ने सम्भावना थियो। वैकल्पिक लगानीको अभावमा अधिक तरलताले घरघडेरी तथा धितोपत्र कारोवारमा तिव्रता ल्याएकोले मूल्य तथा बाह्य स्थायित्व दुवैमा जोखिम थियो। यसर्थ, बजेटमा उल्लेखित ५.० प्रतिशतसम्मको आर्थिक वृद्धि हासिल गर्नको लागि आवश्यक मौद्रिक तरलताको व्यवस्था गर्न र मुद्रास्फीतिलाई ५.५ प्रतिशतमा कायम गर्ने उद्देश्यले तरलताको उचित व्यवस्थापनमार्फत समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गर्नमा आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को मौद्रिक नीतिको अडान केन्द्रित गरिएको थियो।

उद्देश्यहरु

२.३ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को वार्षिक मौद्रिक नीति ५ प्रतिशतको लक्षित आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न मद्दत गर्ने उद्देश्य सहित आन्तरिक तथा बाह्य स्थिरता र वित्तीय स्थायित्व कायम गर्नमा केन्द्रित थियो। २०६४/६५ को मौद्रिक नीतिमा बाह्य क्षेत्रका अवस्था तथा विप्रेषण आप्रवाहको प्रवृत्ति र वैदेशिक सहयोग आप्रवाहको स्थितिलाई विश्लेषण गरी शोधनान्तर बचत रु ८ अर्बमा रहने गरी प्रक्षेपण गरियो। तर, उक्त आर्थिक वर्षको उत्तरार्द्धमा निजी क्षेत्रतर्फको विप्रेषण आप्रवाह र वैदेशिक सहयोग अनुदानको उल्लेखनीय वृद्धिले शोधनान्तर बचत प्रक्षेपण गरिएको भन्दा उच्च रू २९ अर्ब ६७ करोड (विदेशी विनिमय नाफा/नोक्सान समायोजन पछि) कायम हुन गयो।

२.४ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा मुद्रास्फीति ५.५ प्रतिशत भन्दा केही माथि रहने गरी प्रक्षेपण गरिएको थियो। उक्त प्रक्षेपणमा मौसम अनुकूल रहेतापनि लोड सेडिङ्गले औद्योगिक उत्पादनमा पारेको नकरात्मक प्रभाव, निर्माण सामाग्रीको मूल्य वृद्धि, बन्द हडतालले आन्तरिक आपूर्ति व्यवस्थामा पुऱ्याएको अवरोध, संविधान सभाको निर्वाचन जस्ता आन्तरिक कारणहरू र भारतले नेपालतर्फको केही खाद्यवस्तुहरूमा रोक लगाएको अवस्थाको साथै विश्वस्तरमा नै खाद्यान्न तथा इन्धनको मूल्यमा देखिएको चापको स्थितिलाई समेटिएको भएपनि पेट्रोलियम पदार्थको मूल्यमा हुनसक्ने सम्भावित समायोजनलाई समेटिएको थिएन। माथि उल्लेखित कारणहरू लगायत आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा पेट्रोलियम पदार्थको मूल्यमा तीन पटकसम्म समायोजन गरिएको समेतले गर्दा मुद्रास्फीति समीक्षा वर्षमा ७.७ प्रतिशत रह्यो।

तालिका २.१
मुद्रास्फीति तथा शोधान्तर बचत

	मुद्रास्फीति (प्रतिशतमा)	शोधनान्तर बचत (रू अर्बमा)
लक्ष्य	५.५	८.०
वास्तविक	७.७	२९.६७

मौद्रिक नीतिको रणनीतिक लक्ष्य

२.५ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को मौद्रिक नीतिको रणनीतिक स्वरुप विद्यमान मूल्य तथा बाह्य स्थायित्वमा देखिएको जोखिम, न्यून ब्याजदरका कारण धितोपत्रलगायत अनुत्पादक क्षेत्रमा प्रवाहित बैंक कर्जाले वित्तीय क्षेत्रमा पार्न सक्ने सम्भावित सङ्कटलाई दृष्टिगत गरी तय गरिएको थियो । मौद्रिक अंकुशको रुपमा रहेको नेपालको भारतसँगको स्थिर विनिमयदर प्रणालीलाई ध्यानमा राखेर प्रक्षेपित आर्थिक वृद्धिदर ५ प्रतिशत र मुद्रास्फीति ५.५ प्रतिशतको आधारमा वान्छित मुद्राप्रदायका लक्ष्यहरू तोकिएका थिए । मौद्रिक योगाङ्कहरुमध्ये विस्तृत मुद्राप्रदाय आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा १५.६ प्रतिशतले बढ्ने प्रक्षेपण गरिएकोमा २५.२ प्रतिशतले बढ्यो । अघिल्लो वर्ष उक्त मुद्राप्रदाय १४.० प्रतिशतले बढेको थियो । गैर मौद्रिक कारणहरूबाट मूल्यमा चाप रहेको सन्दर्भमा मौद्रिक कारणबाट मूल्यमा थप चाप नपरोस् भन्ने अभिप्रायले विस्तृत मुद्राप्रदायको बृद्धिदरलाई अघिल्लो वर्षको तुलनामा सीमान्त मात्राले मात्र उच्च राखिएको थियो । आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा १२.२ प्रतिशतले वृद्धि भएको संकुचित मुद्राप्रदाय आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा १४.० प्रतिशतले बढ्ने प्रक्षेपण गरिएकोमा २१.६ प्रतिशतले बढ्यो । लक्ष्य गरिएभन्दा शोधनान्तर बचत उल्लेखनीय रुपमा कायम हुन गएकोले आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा मुद्राप्रदायहरू लक्ष्यभन्दा अधिक रहेको हो ।

तालिका २.२
मुद्रा प्रदाय तथा आन्तरिक कर्जा

विवरण	२०६३/६४	२०६३/६४	२०६३/६४
		लक्ष्य	यथार्थ
विस्तृत मुद्रा प्रदाय	१४.०	१५.६	२५.२
संकुचित मुद्रा प्रदाय	१२.२	१४.०	२१.६
आन्तरिक कर्जा	१८.९	१८.५	२०.९

२.६ आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा १६.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको मौद्रिक क्षेत्रको कुल आन्तरिक कर्जा आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा १७.१ प्रतिशतले बढ्ने प्रक्षेपण गरिएको थियो । राजनैतिक संक्रमणको अवधि विद्यमान नै रहेकोले आन्तरिक कर्जाको प्रक्षेपण अघिल्लो वर्षको तुलनामा केही मात्र उच्च राखिएको थियो । निजी क्षेत्रतर्फको कर्जामा १८.५ प्रतिशतले विस्तार आउने प्रक्षेपण रहेको थियो । तर, निजीक्षेत्रतर्फ घरघडेरी, निर्माण, सेवा, खुद्रा तथा थोक व्यापार र शेयरको धितोमा प्रवाह हुने मार्जिन कर्जा र ट्रष्ट कर्जामा विस्तार आएकोले निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा २४.३ प्रतिशतले बढ्यो, जसले गर्दा समीक्षा वर्षमा आन्तरिक कर्जा २०.९ प्रतिशतले बढ्न गयो ।

२.७ मौद्रिक क्षेत्रको कुल आन्तरिक कर्जामध्ये नेपाल सरकारलाई जाने बैंक कर्जा आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा १३.२ प्रतिशत अर्थात खुद रु. १० अर्ब ५० करोडले वृद्धि हुने प्रक्षेपण गरिएको थियो । समीक्षा वर्षमा राजश्व परिचालन उल्लेखनीय रुपमा वृद्धि भएको र वैदेशिक सहयोग पनि पर्याप्त आएकोले नेपाल सरकारमाथिको मौद्रिक क्षेत्रको खुद दावी ९.५ प्रतिशत (रू ७ अर्ब ४६ करोड) ले मात्र बढ्न गएको छ ।

मौद्रिक नीतिको संचालन लक्ष्य

२.८ मौद्रिक नीतिका उपकरणहरूले मौद्रिक नीतिको रणनीतिक उद्देश्यहरूलाई केही अन्तरालमा मात्र प्रभाव पार्ने भएकोले मौद्रिक उपकरणहरूको संचालनबाट पर्ने प्रभावहरूलाई तुरुन्तै अनुगमन गर्न र कुशल मौद्रिक व्यवस्थापनको लागि मौद्रिक नीतिको संचालन लक्ष्यको छनौट अत्यावश्यक हुन्छ । यस बैंकले मौद्रिक प्रसार संयन्त्रको तरलता नियम अन्तरगत वाणिज्य बैंकहरूको अधिक तरलतालाई आर्थिक वर्ष

२०६१/६२ देखि मौद्रिक नीतिको संचालन लक्ष्यको रुपमा लिदै आएको छ । वाणिज्य बैंकहरूको अधिक तरलतालाई संचालन लक्ष्यको रूपमा आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा पनि यथावत कायम राखियो ।

२.९ वाणिज्य बैंकहरूसँगको अधिक तरलताको स्थिति मापन गर्न र उक्त तरलताको अनुगमन तथा प्रक्षेपण गर्नको लागि नेपाल राष्ट्र बैंकको साप्ताहिक वासलातको आधारमा तयार गरिने तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचनालाई विगतमा झैं समीक्षा वर्षमा पनि प्रयोगमा ल्याइयो । उक्त संरचनाले इङ्गित गर्ने तरलता र मौद्रिक नीतिका उद्देश्यहरूको स्थितिको आधारमा खुला बजार कारोवार संचालन हुँदै आएको छ ।

मौद्रिक नीतिका उपकरणहरू

बैंकदर र पूनरकर्जादर

२.१० आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को मौद्रिक नीतिमा बैंकदर तथा अनिवार्य नगद अनुपातलाई क्रमशः ६.२५ प्रतिशत र ५.० प्रतिशतमा यथावत कायम राखियो । बैंकदरमा खासै कारोवार नभएपनि मौद्रिक नीतिको अडान संकेत गर्न र अनिवार्य नगद अनुपात कायम गर्न नसक्ने बैंकहरूलाई नपुग रकममा जरिवाना लगाउने माध्यमको रुपमा बैंकदरको प्रयोग हुँदै आएको छ । यसको अतिरिक्त बैंकदरलाई प्रणालीगत जोखिमको स्थिति उत्पन्न भएमा यस बैंकले अन्तिम ऋणदाताको सुविधा प्रदान गर्दा प्रयोग गरिने व्यवस्था गरिएको छ ।

२.११ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को मौद्रिक नीतिमा विगतमा व्यवस्था गरिएका पुनरकर्जा सुविधाका दरहरूमध्ये केही सुविधाका दरहरूमा परिवर्तन गरियो । नेपाली निर्यातकर्ताहरूले ब्यहोर्नु परेको समस्यालाई दृष्टिगत गरी स्वदेशी मुद्रामा उपलब्ध गराइने निर्यात कर्जाको पुनरकर्जादरलाई साविकको ३.५ प्रतिशतबाट घटाई २.५ प्रतिशत कायम गरियो । कृषि कर्जा र विदेशी मुद्रामा प्रदान गरिने निर्यात कर्जाको पुनरकर्जादरलाई साविकको ३.५ प्रतिशत र ३.२५ प्रतिशतमा तथा रूग्ण उद्योग पुनरकर्जादरलाई साविककै १.५ प्रतिशतमा राखियो । आर्थिक वर्ष २०६४/६५ देखि साना तथा घरेलु उद्योगहरूमा देखिएको सङ्कटग्रस्त अवस्थालाई दृष्टिगत गरी त्यस्ता उद्योगहरूमा प्रवाह गरेको कर्जाको धितोमा सम्बन्धित ऋणीलाई ५.५ प्रतिशत भन्दा बढी ब्याज लगाउन नपाउने गरी वाणिज्य बैंक तथा विकास बैंकहरूलाई २.५ प्रतिशतमा पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध हुने नयाँ व्यवस्था गरियो ।

तालिका २.३
विद्यमान बैकदर तथा पुनरकर्जादरमा गरिएको परिवर्तन

	२०६३/६४	२०६४/६५
बैंकदर	६.२५	६.२५
स्वदेशी मुद्रामा उपलब्ध गराईने निर्यात कर्जाको पुनरकर्जादर	३.५	२.५
कृषि कर्जाको पुनरकर्जादर	३.५	३.५
विदेशी मुद्रामा उपलब्ध गराइने निर्यात कर्जाको पुनरकर्जादर	३.२५	३.२५
रुग्ण उद्योग पुनरकर्जादर	१.५	१.५
साना तथा घरेलु उद्योगमा प्रवाहित कर्जाको पुनरकर्जादर	-	२.५

अनिवार्य नगद अनुपात

२.१२ वाणिज्य बैंकहरूको मध्यस्थता लागत घटाई निक्षेप तथा कर्जाको ब्याजदर उपयुक्त स्तरमा राख्ने उद्देश्यले नेपाल राष्ट्र बैंकले विगत वर्षहरूदेखि नै अनिवार्य नगद अनुपातमा कटौती गर्दै आइरहेको छ । उक्त नगद अनुपातलाई तीन प्रतिशतमा कायम राख्ने लक्ष्य भएपनि आन्तरिक तथा वाह्य स्थितिको आधारमा आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा साविककै ५.० प्रतिशतमा यथावत कायम राखियो ।

खुला बजार कारोवार

२.१३ मौद्रिक नीतिका अप्रत्यक्ष उपकरणहरूमध्ये मौद्रिक व्यवस्थापनमा खुला बजार कारोवार प्रभावकारी रहदै आएको छ । खुला बजार कारोवारका उपकरणहरूमध्ये बिक्री तथा खरिद बोलकबोल बहु-मूल्यमा र रिपो तथा रिभर्स रिपो बोलकबोल बहु-ब्याजदर बोलकबोलमा संचालन गरिने व्यवस्थालाई आर्थिक वर्ष

२०६४/६५ मा पनि निरन्तरता दिईयो । यस बैंकको अग्रसरतामा प्रत्येक हप्ताको बुधवारका साथै विकसित मौद्रिक तरलताको स्थितिको आधारमा हप्ताको कुनै पनि दिन खुला बजार कारोवार गर्न सकिने विद्यमान व्यवस्थालाई पनि यथावत कायम राखियो ।

२.१४ नेपाल राष्ट्र बैंकको साप्ताहिक वासलातमा आधारित तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचनाले इङ्गित गर्ने तरलताको आधारमा खुला बजार कारोवार संचालन हुँदै आएको छ । खुला बजार कारोवारमार्फत प्रवाहित/प्रशोचित मौद्रिक तरलताको मात्राले मौद्रिक नीतिको वास्तविक अडान संकेत गर्ने गर्दछ । यस आधारमा हेर्दा आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को मौद्रिक नीतिको अडान अघिल्लो वर्षको तुलनामा खुकुलो रह्यो, जसको प्रभाव मुद्राप्रदायको वृद्धिदरमा पनि प्रतिविम्बित भएको छ । अघिल्लो वर्ष खुला बजार कारोवार मार्फत रू ३० अर्ब ७४ करोड बराबरको खुद तरलता प्रशोचन भएकोमा समीक्षा वर्षमा खुद तरलता प्रशोचन रू १२ अर्ब ४२ करोड रह्यो । आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा बिक्री बोलकबोलबाट रू. १४ अर्ब ८५ करोड र रिभर्स रिपो बोलकबोलबाट रू. ६ अर्ब ५७ करोड गरी कुल रू. २१ अर्ब ४२ करोड बराबरको तरलता प्रशोचन भयो भने रिपो बोलकबोल मार्फत रू. ९ अर्बको तरलता प्रवाह भएको थियो । यस आर्थिक वर्षमा खरिद बोलकबोल कारोवार भने भएन ।

तालिका २.४
दोश्रो बजार कारोवारको स्थिति

रु. करोडमा

	२०६३/६४	२०६४/६५
खरिद बोलकबोल	०.०	०.०
बिक्री बोलकबोल	१८४०.०	१४८५.०
रिपो बोलकबोल	२००.०	९००.०
रिभर्स रिपो बोलकबोल	१४३४.०	६५७.०
खुद तरलता प्रशोचन	३०७४.०	१२४२.०

विकास ऋणपत्रको बोलकबोल निष्काशन

२.१५ आर्थिक वर्ष २०६१।६२ देखि विकास ऋणपत्रको बोलकबोल प्रथाको माध्यमबाट प्राथमिक निष्काशन गरिएकोमा उक्त वर्ष पहिलो पल्ट रु. ३ अर्ब बराबरको ५-वर्षे, आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा रु ७५ करोडको १०-वर्षे र आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा तीन पटक गरी रू ५ अर्ब ५० करोडको १२-वर्षे विकास ऋणपत्र निष्कासन गरिएको थियो । त्यस्तै आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा पाँच पटक गरी कुल रू. ६ अर्ब ७ करोडको विकास ऋणपत्रको निष्कासन भएको छ । उक्त विकास ऋणपत्रहरूमध्ये कुल रू. २ अर्ब ४० करोड विकास ऋणपत्र १२ वर्षे अवधिका रहेका छन भने बाँकी रू ३ अर्ब ६७ करोड विकास ऋणत्र ८ वर्षे अवधिका रहेका छन् । १२ वर्षे अवधिका विकास ऋणपत्रहरूको अंकित ब्याजदर ६.५ प्रतिशत रहेको थियो भने ८ वर्षे अवधिका विकास ऋणपत्रहरूमध्ये रू. १ अर्ब ५० करोडको विकास ऋणपत्र ७.५ प्रतिशत र रू. २ अर्ब १७ करोडको विकास ऋणपत्र ८.० प्रतिशत अंकित ब्याजदरमा निष्कासन भएको थियो । सबै विकास ऋणपत्रहरू बोलकबोल प्रिमियममा बिक्री भएको थियो ।

तालिका २.५
विकास ऋणपत्रको बोलकबोल निष्काशन

मिति	अवधि वर्षमा	निष्काशित रकम (रु. करोडमा)	कुपन रेट (प्रतिशतमा)	औसत बोलकबोल मूल्य	वास्तविक ब्याजदर (प्रतिशतमा)
२०६७/०७/२९	१२	९०.०	६.५	११४.५५	५.६७
२०६४/०९/०३	१२	१०४.०	६.५	१०७.०८	६.०७
२०६४/०९/२३	१२	४६.०	६.५	१०१.१८	६.४२
२०६४/१२/१९	८	१५०.०	७.५	१०४.१३	७.२०
२०६५/०३/३०	८	२१७.०	८.०	१००.८८	७.९३

रुग्ण उद्योग पुनरकर्जा

२.१६ आर्थिक वर्ष २०५८।५९ देखि रुग्ण उद्योग पुनरुत्थानको लागि यस बैंकले रुग्ण उद्योग पुनरकर्जाको व्यवस्था गर्दै आएको छ। उक्त पुनरकर्जा सुविधाको व्यवस्था गरेदेखि आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को अवधिमा नेपाल राष्ट्र बैंकले कुल रू ११ अर्ब विनियोजन गऱ्यो । रुग्ण उद्योगलाई प्रदान हुने यस्तो पुनरकर्जाको ब्याजदर १.५ प्रतिशत हुने र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यस्तो पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराउँदा सम्बन्धित ऋणीलाई बढीमा ४.५ प्रतिशत ब्याजदर कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था यथावत नै रहेको छ । अर्थिक वर्ष २०६४/६५ असार मसान्तसम्ममा तीन होटलहरुलाई गरी कुल रु. ६ करोड ७६ लाख ५५ हजार पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराई सकिएको छ । आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा उक्त सुविधा अन्तर्गत ८ वटा होटल र १ उद्योग समेतले गरी कुल रू २४ करोड १९ लाख ९० हजार बराबरको सुविधा उपयोग गरेका थिए । यस सुविधा अन्तर्गत हालसम्म १६२ होटल र ४२ उद्योगहरूले कुल रू ३ अर्ब ३० करोड ५२ लाख बराबरको पुनरकर्जा सुविधा उपयोग गरेका छन ।

स्थायी तरलता सुविधा

२.१७ आर्थिक वर्ष २०६१/६२ देखि नेपाल राष्ट्र बैंकले वाणिज्य बैंकहरूको आन्तरिक भुक्तानी प्रणालीलाई विश्वसनीय, व्यवस्थित, सहज तथा जोखिमरहित बनाउने उद्देश्यले नेपाल सरकारको ट्रेजरी विल्स तथा विकास ऋणपत्रको धितोमा स्वतः उपलब्ध हुनेगरी स्थायी तरलता सुविधाको व्यवस्था गर्दै आएको छ । मौद्रिक नीति संचालनको समकक्षीको हैसियतले नेपाल सरकारको ट्रेजरी बिल्स र विकास ऋणपत्रको धितोमा वाणिज्य बैंकहरूलाई मात्र प्रदान गरिदै आएको स्थायी तरलता सुविधाको व्यवस्थालाई आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा पनि निरन्तरता दिइयो । समीक्षा वर्षमा केही नयाँ वाणिज्य बैंकहरूसँग रहेको नेपाल सरकारको ऋणपत्रको अपर्याप्ततालाई ध्यानमा राखी सो सुविधाको सीमालाई विद्यमान ५०.० प्रतिशतबाट बढाई ७५.० प्रतिशत कायम गरियो भने स्थायी तरलता सुविधाको उपयोगबाट बैंकहरूले अत्यधिक कर्जा उपयोग नगरुन भनेर सोमा लाग्ने पेनाल ब्याजदर १.५ प्रतिशतबाट बढाई २.० प्रतिशत कायम गरियो । समीक्षा वर्षमा यस सुविधा अन्तर्गत रू १०३ अर्ब ८३ करोड रकम वाणिज्य बैंकहरूले उपयोग गरे, जुन अघिल्लो वर्ष रू ४६ अर्ब ९८ करोड रहेको थियो । निजी क्षेत्रतर्फको कर्जामा विस्तार आउनुको साथै समीक्षा वर्षको पुष र माघ महिनामा केही वाणिज्य बैंकहरूले अल्पकालिन तरलताको सङ्कट सामना गर्नु परेकोले पनि उक्त सुविधाको उपयोग अघिल्लो वर्षको तुलनामा समीक्षा वर्षमा उच्च रहन गएको हो ।

लघु वित्त

ग्रामीण स्वावलम्बन कोष

२.१८ वि.सं. २०४७ मा स्थापना भएको ग्रामीण स्वावलम्बन कोष (RSRF) ले आफ्नो स्थापनाकालदेखि नै संस्थागत ऋण प्रणालीसँग पहुँच नभएका ग्रामीण क्षेत्रमा बसोवास गर्ने विपन्न वर्गको लागि आय एवं स्वरोजगारमूलक व्यवसाय सञ्चालन गर्न ग्रामीण क्षेत्रमा काम गर्ने गैरसरकारी/सहकारी संस्थाहरु मार्फत् थोक कर्जा उपलब्ध गराउँदै आएको छ । यस कार्यको लागि आवश्यक पूँजीको आपूर्ति गर्ने सन्दर्भमा नेपाल सरकारबाट आर्थिक वर्ष २०४७/४८ मा रु. १ करोड र आर्थिक वर्ष २०४८/४९ मा पनि रु. १ करोड, आर्थिक वर्ष २०६२/६३ मा रु. २ करोड र आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा रु. ५ करोड गरी जम्मा रु. ९ करोडको बीज पूँजी प्राप्त भएको छ । नेपाल राष्ट्र बैंकबाट आर्थिक वर्ष २०५९/६० मा रु. १० करोड, आर्थिक वर्ष २०६०/६१ मा रु. ७ करोड ४८ लाख र आर्थिक वर्ष २०६१/६२ मा रु. ७ करोड ८६ लाख गरी जम्मा रु. २५ करोड ३४ लाख पूँजी प्राप्त भई यस कोषमा कुल जम्मा पूँजी रु. ३४ करोड ३४ लाख प्राप्त भएको छ । सोही पूँजीबाट कोषले कोषसँग आवद्ध संस्थाहरुलाई सम्बन्धित संस्थाहरुको प्राथमिक पूँजी (शेयर पूँजी, साधारण जगेडा र नाफा रकम) को आधारमा पहिलो कर्जामा २० गुणासम्म, दोश्रो र तेश्रो कर्जामा १५ गुणासम्म हुने रकम पहिलो पटक रु. १५ लाख, दोश्रो पटक रु. २० लाख र तेश्रो पटक रु. २५ लाखसम्मको कर्जा किस्ताबन्दीमा थोक कर्जाको रुपमा उपलब्ध गराउँदै आएको छ । कोषबाट विपन्न वर्गको उत्थानका लागि पहिलो पटक प्रतिव्यक्ति रु. ४० हजार, दोश्रो पटक रु. ५० हजार, तेश्रो पटक रु. ६० हजारसम्म र पुनरकर्जा समेत रु. ६० हजारसम्म सहकारी/गैरसरकारी संस्थाहरु मार्फत् लघु कर्जा उपलब्ध गराउन सकिने व्यवस्था छ ।

२.१९ संस्था दर्ता भई कम्तीमा एक वर्ष बचत र कर्जाको कारोवार गरिरहेका र आफ्ना सदस्यहरुमध्ये कम्तीमा ७० प्रतिशत सदस्यहरुबाट नियमित वचत संकलन गरेका संस्थालाई कोषबाट कर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था रहेको छ । कोषले गाउँमा बसोवास गरिआएका आफ्नो वा आफ्नो एकाघर परिवारको नाममा

पहाडमा १५ रोपनी र तराईमा १ विघासम्म जमीन भएको, आफ्नो वा आफ्नो एकाघर परिवारका सदस्यको नियमित आयस्रोत नभई वर्षभरी खान लाउन नपुग्ने, सरकारी निकाय वा बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट सञ्चालित आयमूलक कार्यक्रमद्वारा कर्जा सहयोग प्राप्त गरी तिर्नुपर्ने बाँकी कर्जा नदेखिएका व्यक्तिहरुलाई लक्षित वर्गमा समेटी गैरसरकारी/सहकारी संस्थामार्फत् त्यस्ता वर्गहरुलाई आयमूलक स्वरोजगार परियोजना सञ्चालन गर्न कर्जा उपलब्ध गराउँदै आएको छ।

२.२० कोषबाट वार्षिक ८ प्रतिशत ब्याज दरमा गैरसरकारी/सहकारी संस्थाहरुलाई थोक कर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था छ। तर, यसरी थोक कर्जा प्राप्त गर्ने संस्थाले कोषबाट प्राप्त कर्जा भुक्तानी तालिकाअनुसार निर्धारित समयमा नै साँवा र ब्याज बुझाउमा त्यस्तो ब्याजको ७५ प्रतिशतले हुन आउने रकम सम्बन्धित संस्थाको विकासका लागि फिर्ता गरिने व्यवस्था हुँदा कोषको खुद ब्याज वार्षिक २ प्रतिशत मात्र हुन जान्छ। साथै, संस्थालाई स्वीकृत कर्जामध्ये पहिलो किस्ता वितरण गर्दा बढीमा ६ महिनासम्म निर्ब्याजी कर्जा दिने प्रावधान समेत रहेको छ।

२.२१ यसैगरी आर्थिक वर्ष २०५९/६० देखि यस बैंकको तर्फबाट गरिने पूँजीगत योगदानबाट दीर्घकालीन पूँजीको आवश्यकता पर्ने व्यवसायहरु खासगरी चिया, अलैंची र कोल्ड स्टोरका लागि आवश्यक पर्ने पूँजीको व्यवस्था गर्न कृषि विकास बैंक र लघु वित्तसम्बन्धी कार्य गर्ने विकास बैंकहरुलाई कोषबाट थोक कर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था समेत रहेको छ। यसअन्तर्गत २०६५ असारसम्ममा पूर्वाञ्चल, मध्यमाञ्चल र मध्य-पश्चिमाञ्चलन ग्रामीण विकास बैंक प्रत्येकलाई रु.१/१ करोड गरी रु.३ करोड र साना किसान विकास बैंकलाई रु.२ करोड गरी जम्मा रु.५ करोड कर्जा प्रदान गरिएकोमा पूर्वाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक र मध्यमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंकले सम्पूर्ण कर्जा चुक्ता गरेका छन् भने मध्य-पश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंकबाट रु.३३ लाख ३२ हजार र साना किसान विकास बैंकबाट रु.१ करोड ३३ लाख ३२ हजार असूल हुन बाँकी देखिन्छ। साथै, कृषि विकास बैंकलाई दीर्घकालीन कर्जा अन्तर्गत रु.११ करोड ९२ लाख कर्जा प्रदान गरिएकोमा सो रकम असूल हुन बाँकी नै रहेको छ।

२.२२ ग्रामीण स्वावलम्बन कोषबाट २०६५ आषाढ मसान्तसम्ममा ५० जिल्लामा प्रवाहित कर्जाको स्थिति तालिका २.६ मा दिइएको छ।

तालिका २.६
कर्जा प्रवाह स्थिति

विवरण	गैरसरकारी संस्था	सहकारी संस्था	जम्मा
कर्जा प्रवाह			
(क) संस्था संख्या	५३	२८१	३३४
(ख) कर्जा रकम (रु. हजारमा)	२११९६	१७२२६८	१९३४६४
(ग) लाभान्वित परिवार संख्या	३९५८	१०९०४	१४८६२
कर्जा असूली			
(क) संस्था संख्या	४७	२२०	२६७
(ख) साँवा रकम (रु. हजारमा)	१७३६६	८५००१	१०२३६७
(ग) ब्याज रकम (रु. हजारमा)	२२७०	११३१४	१३५८४
लगानीमा रहिरहेको			
(क) संस्था संख्या	१९	१८६	२०५
(ख) साँवा रकम (रु. हजारमा)	३८३०	८७२६७	९१०९७
भाखा नाघेको			
(क) संस्था संख्या	१७	५९	७६
(ख) साँवा रकम (रु.हजारमा)	२५०९	७६४०	१०१४९

ग्रामीण विकास बैंकका गतिविधि र तिनको शेयर हस्तान्तरण

२.२३ ग्रामीण क्षेत्रमा बसोबास गरिरहेका विपन्न वर्ग बिशेषगरी महिलाहरुको आर्थिक स्थितिमा सुधार ल्याउने उद्देश्यले देशका पाँचवटै विकास क्षेत्रमा स्थापित ग्रामीण विकास बैंकहरुले २०६५ असार मसान्तसम्ममा कुल १६९९९८ ग्रामीण महिला सदस्यहरुलाई रु.१७ अर्ब ३ करोड कर्जा प्रवाह गरेको र सोमध्ये रु.१५ अर्ब १६ करोड असूली भई रु.१ अर्ब ८३ करोड कर्जा उठाउन बाँकी रहेको छ । यी बैंकहरुले २०६५ असार मसान्तसम्ममा देशका ५० जिल्लाका १०९२ गाउँ विकास समितिमा ४७४९ केन्द्रमार्फत लघु वित्त सेवा उपलब्ध गराउँदै आएका छन् । लघु उद्यम तथा व्यवसायहरुको माध्यमबाट आय आर्जनका अवसरहरु बृद्धि गरी ग्रामीण क्षेत्रमा ब्याप्त रहेको गरिबीको संख्या घटाउनमा यी बैंकहरुको योगदान महत्वपूर्ण रहेको छ ।

२.२४ ग्रामीण विकास बैंकहरुलाई क्रमशः निजीकरण गर्ने उद्देश्यअनुरुप हालसम्म नेपाल राष्ट्र बैंकको स्वामित्वमा रहेको पश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंकको ६१ प्रतिशत शेयरमध्ये ५१ प्रतिशत, पूर्वाञ्चल ग्रामीण विकास बैंकको ३४.९५ प्रतिशत र मध्यमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंकको ७४ प्रतिशत शेयर निजीक्षेत्रमा हस्तान्तरण गर्ने कार्य सम्पन्न भईसकेको छ ।

विदेशी विनिमय व्यवस्थापन

२.२५ यस बैंकले आफनो रणनीतिक योजना तथा आर्थिक उदारीकरणको नीतिसंग सामाञ्जस्य हुने गरी बैंकलाई नीतिगत कार्यमा मात्र सीमित गर्दै जाने अवधारणा लिए अनुरुप परिवर्त्य विदेशी मुद्रा कारोवारहरु खुकुलो गर्दै जाने, पूँजी खातालाई क्रमशः खुकुलो पार्दै जाने नीति लिई विदेशी विनिमय व्यवस्थापन गर्दै आएको छ । यस क्रममा आ.व. २०६४।६५ मा विदेशी विनिमय व्यवस्थापन सम्बन्धमा निम्न व्यवस्था एवं सुधारका उपायहरु अवलम्बन गरिएका छन् ।

(१) विदेशमा अध्ययन गर्न जाने विद्यार्थीहरुलाई निर्वाह खर्च बापत प्रदान गर्ने विदेशी मुद्रा सटही सुविधा शिक्षा तथा खेलकूद मन्त्रालयको सिफारिश अनुसार यस बैंकबाट प्रदान गरिदै आएकोमा अबदेखि उक्त मन्त्रालयको सिफारिश अनुसार सोझै वाणिज्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट सटही सुविधा प्राप्त गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

(२) परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी भारतबाट आयात गर्न पाइने वस्तुहरुको हाल कायम रहेको ९१ वस्तुहरुको संख्या १२४ पुर्‍याइएको र आवश्यकता र माग अनुरुप यस्ता वस्तुहरुको संख्या थप गर्ने कार्यलाई निरन्तता दिइएको छ ।

(३) परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी हुने गरी भारतबाट आयात गर्न पाइने व्यवस्थामा केही नीतिगत परिवर्तन गरी सूचिमा उल्लिखित मध्ये आफूलाई आवश्यक पर्ने वस्तुहरु नेपालमा विधिवत दर्ता भएका निर्यात व्यवसायीहरुले पनि आयात गर्न पाउने र भारतको विशेष आर्थिक क्षेत्रभित्र पर्ने निकायबाट आयात गर्दा ए.आर.-फोर/ए.आर.-फोर ए/नेपाल इन्भ्वाइस जस्ता फर्म आवश्यक नपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

(४) सुन आयात गर्न पाइने परिपत्रकै अधिनमा रही चाँदी समेत आयात गर्न पाइने व्यवस्था गरिएको छ ।

(५) परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी हुने गरी भारत बाहेक तेश्रो मुलुकबाट ड्राफ्ट/टी.टी. र प्रतितपत्रको माध्यमबाट मात्र आयात गर्न सकिने व्यवस्था रहेकोमा अबदेखि डकुमेन्टस् अगेन्स्ट पेमेन्टस् (डी.ए.पी.) को माध्यमबाट समेत आयात गर्न पाइने व्यवस्था गरिएको छ ।

(६) संयुक्त राज्य अमेरिका, क्यानाडा, अष्ट्रेलिया, न्युजिल्याण्ड, बेलायत जस्ता विकसित राष्ट्रहरुमा आप्रवास भिसा प्राप्त गरी बसोबासमा जाने नेपाली नागरिकलाई सेटलमेन्ट खर्च बापत प्रति व्यक्ति अमेरिकी डलर ५००० वरावरको सटही सुविधा, सोझै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट प्राप्त गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

(७) नेपालमा विधिवत रुपमा दर्ता भई कारोवार गर्ने बीमा कम्पनीहरुलाई आवश्यक पुनर्बीमा प्रिमियमको सटही सुविधा बीमा समितिको सिफारिशमा सोझै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट प्राप्त गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

(८) ग्लोवल टेण्डर अन्तरगत ठेक्का पाई विदेशी मुद्रामा भुक्तानी पाउने नेपाली कम्पनीहरुले पनि विदेशी मुद्रामा खाता खोल्न पाउने व्यवस्था गरिएको छ ।

(९) कन्फर्म हवाई टिकटको पुनरब्याख्या गरी इ-टिकेटको आधारमा समेत पासपोर्ट सुविधा बापतको रकम प्राप्त गर्न सकिने व्यवस्थालाई सरल पारिएको छ ।

(१०) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यस बैंकमा बिक्री गर्न ल्याउने परिवर्त्य विदेशी मुद्रा खरिदमा दुई प्रतिशत सेवा शुल्क लिने गरिएकोमा यस्तो सेवा शुल्क एक प्रतिशत मात्र लिने व्यवस्था गरिएको छ ।

(११) परिवर्त्य विदेशी मुद्राहरुको विनिमय दरमा हुने उतार चढावको कारण उत्पन्न हुने जोखिम व्यवस्थापनको लागि सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संचालक समितिले स्वीकृत गरेको नीतिगत मार्ग निर्देशनको आधारमा बैंक तथा वित्तीय संस्था आफैले अग्रिम विनिमय कारोवारको सुविधा उपलब्ध गराउन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

(१२) विदेशी मुद्रा कारोवार गर्न प्रदान गरिने इजाजत पत्र र नविकरण गर्ने व्यवस्था तथा दस्तुरमा समयानुकूल परिवर्तन गरिएको छ । होटल, बैक तथा वित्तीय संस्था र ट्राभल र ट्रेकिङ्ग एजेन्सीलाई एकैपटक बढीमा पाँच वर्षसम्मको इजाजत पत्र दिन सकिने व्यवस्था गरिएको छ ।

(१३) औद्योगिक प्रवर्द्धन बोर्डको निर्णय अनुसार सोझै बजारमा बिक्री गर्न र कच्चा वस्तुको रुपमा औद्योगिक प्रयोजनको लागि खाने तेल आयात गर्ने प्रचलित व्यवस्थामा परिवर्तन गरिएको छ ।

(१४) आयात व्यवस्था अन्तरगत वि.वि.नि.फा.नं. ४ जारी गर्दा समसामयिक हुने गरी नगदमा लिनु पर्ने व्यवस्थालाई सरलीकरण गरी प्रतितपत्र, ओभरड्राफ्ट लगायत अन्य कर्जाको स्वीकृत सीमामा मार्किङ्ग गरेर वा विभिन्न बैकिङ्ग उपकरणको धितो वा विभिन्न खातामा रहेको मौज्दात मार्किङ्ग गरेर समेत धरौटी कायम गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ ।

(१५) भारतीय रुपैयाँको कारोवारलाई व्यवस्थित गरी नगद कारोवार कम गर्दै लैजाने उद्देश्यले नेपालको सीमावर्ती क्षेत्रमा रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्था एवं मनिचेन्जर समेतले भारतीय सीमाक्षेत्रमा रहेका भारतीय बैंकहरुमा NOSTRO खाता खोल्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

(१६) बिद्यार्थी, निजको अभिभावक, बाबु र आमाको परिवर्त्य विदेशी मुद्रा खाता भएमा सो खाताको मौज्दातले भ्याए सम्मको विदेशी मुद्रा प्रचलित प्रकृया पूरा गरी भारतस्थित विश्वविद्यालयहरुमा अध्ययनको लागि समेत उपलब्ध गराउन सकिने व्यवस्था गरिएको छ ।

(१७) नेपाल सरकारको २०६५ वैशाख १८ गतेको निर्णय अनुसार नेपालबाट धान, चामल र गहुँ निकासीमा रोक लगाउन आवश्यक निर्देशन जारी गरिएको छ ।

(१८) भारतमा कार्यरत नेपालीहरुको आर्जनलाई बैकिगं प्रणाली मार्फत भारतीय रुपैयामा नेपाल भित्र्याउने कार्यमा संलग्न निकायहरुले नेपाल भित्र्याउने भारतीय रुपैयाँ सात कार्य दिनसम्म आफ्नो खातामा राख्न पाउने शर्तमा भारतीय रुपैयाँमा खाता खोल्न दिने व्यवस्था गरिएको छ ।

(१९) नेपालमा कार्यरत एयरलाइन्स जी.एस.ए र पी.एस. ए र ट्राभल एजेन्टहरुले नेपाली मुद्रामा आफूले बिक्री गरेको अन्तरराष्ट्रिय हवाई टिकट बिक्री रकमको लागि सटही माग गरेमा प्रचलित विनिमय दरमा विदेशी मुद्रा सटही प्रदान गर्न सकिने र सोही रकमबाट रिप्याट्रियशन गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

(२०) प्रतितपत्र कारोवार गर्ने वाणिज्य बैंकहरुले यस बैंकमा बेग्लै प्रतितपत्र धरौटी खाता खोल्नु पर्ने व्यवस्था खारेज गरी सम्बन्धित बैंकको मुख्य खाताबाटै प्रतितपत्र धरौटी सम्बन्धी कारोवार गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

(२१) विप्रेषण सम्बन्धी कार्यगर्ने कम्पनी र फर्मको संख्या गत वर्षसम्म ३५ वटा रहेकोमा यस वर्ष चार वटा कम्पनी थप र दुई वटा कम्पनी बन्द भएकोले आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को अन्त सम्ममा यो

संख्या ३७ पुगेको छ । यसै गरी मित्रराष्ट्र भारतमा काम गर्न गएका नेपालीहरुले कमाएको आर्जन प्रायजसो गैर-बैकिङ्ग माध्यमबाट भित्रिने गरेको परिप्रेक्ष्यमा यस्तो आर्जनलाई बैकिङ्ग माध्यमबाट नेपाल भित्र्याउन भारतीय रिजर्व बैंक र यस बैंकको संयुक्त पहलबाट परिक्षणको रुपमा सेप्टेम्बर, २००७ मा शुरु गरी सन् २००८ को अप्रिल महिनामा औपचारिकता प्रदान गरिएको यस पद्धतिबाट आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को अन्तसम्ममा रु. २०.५६ करोड भित्रिइसकेको र आगामी दिनमा भारतबाट आउने विप्रेषण क्रमशः बढ्दै जाने अपेक्षा लिइएको छ ।

(२२) आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा काठमाडौं उपत्यकाभित्र थप १६ वटा मनिचेञ्जर फर्म कम्पनीलाई कारोवार गर्न इजाजत प्रदान गरिएको र ६ वटा बन्द भएकोले यस्तो कारोवार गर्ने फर्म/कम्पनीको संख्या नेपाल अधिराज्यभरी ३५० पुगेको छ भने काठमाडौं उपत्यकाभित्र मात्रै कारोवार गर्ने फर्म/कम्पनीको संख्या १५६ पुगेको छ ।

(२३) बैंक तथा वित्तीय संस्था एवं मनिट्रान्सफर र मनिचेञ्जर फर्म/कम्पनी बाहेक विदेशी मुद्रा कारोवार (खरिद मात्र) गर्न यस बिभागबाट स्वीकृत लिने होटेल, स्वदेशी तथा विदेशी एयरलाइन्स, ट्राभल, ट्रेकिङ्ग, कार्गो तथा कुरियर एजेन्सीको संख्या आर्थिक वर्ष २०६३/६४ सम्म २३१७ रहेकोमा यस आर्थिक वर्षमा थप २३० ले स्वीकृति लिएकाले यस्तो कारोवार गर्ने एजेन्सीहरुको संख्या २५४७ पुगेको छ ।

(२४) आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा कुल रु. १००१४.५ करोड विप्रेषण भित्रिएकोमा २०६४/६५ मा २०.१० प्रतिशतले वृद्धि भई कुल रु. १४२६८.३ करोड विप्रेषण भित्रिएको छ ।

(२५) आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा कुल ७८ पटक बजार हस्तक्षेप गरी ७७ पटकको हस्तक्षेपबाट कुल अमेरिकी डलर ९२.२९५ करोड खरिद र एक पटकको हस्तक्षेपबाट अमेरिकी डलर ७२ लाख बिक्री गरी खुद अमेरिकी डलर ९१.५७५ करोड खरिद गरिएकोमा आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा FEDAN को माग अनुरुप कुल ९३ पटक बजार हस्तक्षेप गरी अमेरिकी डलर १५८.९२ करोड खरिद र १.७७ करोड बिक्री गरी खुद अमेरिकी डलर १५७.१५ करोड खरिद गरिएको छ ।

(२६) विदेशी विनिमय दरमा घटबढको कारणले आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा खुद रु. १,३३३.१३ करोड नोक्सान भई विदेशी विनिमय समिकरण कोषमा रु. १७४.७० करोड न्यून मौज्दात भएकोमा आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा खुद रु. १०८६.०२ करोड नाफा भई कोषको मौज्दात समेत सकारात्मक भएको छ ।

(२७) आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा कुल विदेशी विनिमय संचिती रु. १३,९१४.४५ करोड रही अमेरिकी डलरको अंश ६२.३७ प्रतिशत रहेको छ । गत आर्थिक वर्षमा कुल संचिति १२,१७३.९४ करोड रही अमेरिकी डलरको अंश ६६.४१ प्रतिशत रहेको थियो ।

(२८) विदेशी विनिमय (नियमित गर्ने) ऐन, २०१९ (संसोधन सहित) मा उल्लेख भए अनुसार विदेशी विनिमय सम्बन्धी व्यवस्था तथा कारोवार बारे सर्वसाधारणको जानकारीको लागि राष्ट्रिय स्तरका नेपाली दैनिक पत्रिकाहरुमा सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गर्ने व्यवस्थालाई निरन्तता दिइएको छ ।

वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम

२.२६ नेपाल सरकारको आर्थिक सुधार कार्यक्रमको एक महत्वपूर्ण अंगको रुपमा वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रमलाई लिइएको छ । वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत नेपाल सरकारले २०५७ कात्तिक ७ मा एक वित्तिय क्षेत्र सुधार सम्बन्धी रणनीति पत्र जारी गरी सो सुधार कार्यक्रमलाई प्रष्ट मार्गदर्शन प्रदान गरेको हो । वित्तिय क्षेत्र सुधार कार्यक्रमको कार्यान्वयन इकाइको रुपमा नेपाल राष्ट्र बैंक कार्यरत रहँदै आएको छ ।

२.२७ यस कार्यक्रमको अवलम्बनबाट मुलुकको वित्तिय क्षेत्रलाई स्वस्थ, प्रतिस्पर्धी, कुशल तथा व्यावसायिक बनाई आर्थिक विकासको लागि पर्याप्त योगदान दिन सक्ने किसिमको बनाउने लक्ष्य लिइएको छ । विश्व बैंक, बेलायत सरकारको अन्तर्राष्ट्रिय विकास विभाग (Department for International Development/DFID)

र नेपाल सरकारको ऋण तथा अनुदान सहयोगमा सञ्चालन भईरहेको वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत मुख्यतया निम्न तिनवटा कार्यक्रमहरु संचालनमा रहेका छन् :-

(क) नेपाल राष्ट्र बैंकको रि-इञ्जिनियरिङ्ग,
(ख) नेपाल बैंक लिमिटेड र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको पुनरसंरचना,
(ग) समग्र वित्तीय क्षेत्रको सक्षमतामा अभिवृद्धि,

नेपाल राष्ट्र बैंकको रि-इञ्जिनियरिङ्ग

२.२८ वित्तीय क्षेत्रको विकास तथा बदलिंदो परिस्थितिसँग सामञ्जस्य कायम गर्दै नेपाल राष्ट्र बैंकलाई एउटा सक्षम केन्द्रीय बैंकको रुपमा परिमार्जन गर्न नेपाल राष्ट्र बैंकको रि-इञ्जिनियरिङ्ग सम्बन्धी कार्यलाई निरन्तरता प्रदान गरिएको छ । यस अन्तर्गत, नेपाल राष्ट्र बैंकको मानव संशाधनको विकास गर्ने, नेपाल राष्ट्र बैंकको नियमन व्यवस्था र निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण प्रणालीलाई अझ बढी सशक्त एवं प्रभावकारी बनाउने, बैंकको कार्यको आधारमा सांगठनिक पुनर्संरचना गर्ने, बैंकलाई कम्प्यूटराइज्ड गर्ने, बैंकको लेखा प्रणालीलाई अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुरुपको बनाउने तथा बैंकका कार्यहरु सरल सहज बनाउँदै केन्द्रिय बैंकलाई चुस्त बनाउने आदि कार्यहरुलाई निरन्तरता प्रदान गरिदै आएको छ । वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत नेपाल राष्ट्र बैंकको रि-इञ्जिनियरिङ्गतर्फको प्रथम चरणको कार्यक्रमहरु सम्पन्न भई दोश्रो चरणका कार्यक्रमहरु संचालनमा रहेका छन् :

(क) नेपाल राष्ट्र बैंकको रि-इञ्जिनियरिङ्गतर्फ, बैंकको कामकारवाहीलाई चुस्त र छरितो बनाउन, कर्मचारीको उत्पादकत्व बढाउन तथा कम कर्मचारीबाटै गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्न तीन चरणमा स्वेच्छिक अवकाश योजना सम्पन्न भई बैंकको प्रचलित नियमानुसार नियमित रुपमा अनिवार्य अवकास समेत प्रदान गरिदै आईएको छ ।

(ख) नयाँ कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६२ लागू भई त्यसमा पनि समायानुकूल आवश्यक संशोधनहरु क्रमिक रुपमा गरिदै लगिएको छ ।

(ग) बैंकलाई चाहिने जनशक्तिको उपयुक्त स्तर हासिल गर्ने सम्बन्धमा आई.ओ.एस. पार्टनर्सले सिफारिश गरेका नीतिहरु कार्यान्वयनमा ल्याउन अन्तर्राष्ट्रिय जनशक्ति सल्लाहकारबाट निरन्तर रुपमा मानव संशाधन विकासका लागि योजना, तालिम, जनशक्तिको स्तर पहिचान र विकास जस्ता कार्यहरु भईरहेका छन् ।

(घ) वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत नेपाल राष्ट्र बैंकको मानव संशाधनको विकास गर्ने सिलसिलामा परियोजनाबाट खर्च व्यहोरिने गरी हालसम्म बैंकका ४२५ जना कर्मचारीहरुलाई वैदेशिक तालिममा पठाईएको छ ।

(ङ) वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत नेपाल राष्ट्र बैंकको रि-इञ्जिनियरिङ्गतर्फको दोस्रो चरणका कार्यक्रमहरु सञ्चालनमा ल्याउन विश्व बैंकले बजारबाट ६ जना स्थानीय चार्टर्ड एकाउण्टेण्ट नियुक्त गर्न सिफारिश गरेकोमा नेपाल राष्ट्र बैंकको पहलमा बैंकभित्रै कार्यरत ७ जना चार्टर्ड एकाउण्टेण्टको एउटा कार्यदल गठन गरिएको थियो । सो कार्यदलले तोकिएको कार्य सम्पन्न गरी प्राप्त प्रतिवेदनहरु कार्यान्वयनको क्रममा रहेका छन् ।

(च) वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत विश्व बैंकको सहयोगमा नेपाल राष्ट्र बैंकको सूचना प्रविधि क्षमता पुनर्संरचनाका लागि आई.टी. कन्सल्ट्याण्टको रुपमा कार्यरत परामर्शदाताबाट तयार गरिएको सफ्टवेयर र हार्डवेयर, कम्यूनिकेशन एण्ड डिसास्टर रिकभरी सिष्टम सम्बन्धी दुई छुट्टाछुट्टै बीड स्पेसिफिकेशन्स बैंकलाई बुझाएकोमा उक्त डकुमेण्टहरुमा आवश्यक परिमार्जन गर्न परामर्शदातालाई जानकारी गराईएको थियो । निज परामर्शदातालाई डकुमेण्टमा बैंकको आवश्यकतानुसारको फेरबदल गरी बुझाउन २०६४ चैत ७ सम्मको म्याद दिईएकोमा निजबाट उक्त अवधिसम्म कुनैपनि उत्तर प्राप्त हुन नआएकोले विश्व बैंकको सहमति लिई आई.टी. कन्सल्ट्याण्ट र यस बैंकबीच भएको सम्झौता भंग गर्ने प्रक्रिया अगाडि बढाईएको छ ।

(छ) यस बैंकको जनसम्पर्क सल्लाहकार पदमा कार्यरत परामर्शदाताको सम्झौता अवधि २०६४ असार १६ गते समाप्त भएकोले नयां जनसम्पर्क सल्लाहकार नियुक्ति गर्ने प्रक्रिया अगाडी बढाईएको छ ।

नेपाल बैंक लिमिटेड र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको पुनरसंरचनागत सुधार

२.२९ वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत **नेपाल बैंक लिमिटेड**को पुनरसंरचना गर्ने प्रमुख उद्देश्य सहित उक्त बैंकलाई नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ८६ (ग) को उपदफा १ (ण) अनुसार यस बैंकको नियन्त्रणमा लिइएको र त्यस्तो नियन्त्रणको अवधि २०६५ फागुन मसान्तसम्म रहेको छ । उक्त बैंकको पुनरसंरचना गर्ने सम्बन्धमा नियुक्त परामर्शदाता फर्म बैंक अफ स्कटल्याण्ड (आयरल्याण्ड) लिमिटेडको आई.सी.सी. कन्सल्टिङ्गसँग भएको सम्झौताको म्याद २०६४ साउन ५ देखि पूर्णतः समाप्त भएपछि यस बैंकबाट कर्मचारीहरु खटाई नेपाल बैंक लिमिटेडको व्यवस्थापन संचालन गरिँदै आइएको छ ।

२.३० त्यसैगरी, **राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लिमिटेड**को व्यवस्थापन समूहका परामर्शदाताहरुसँग शुरुमा मिति २०५९ माघ २ देखि पटक पटक गरी २०६४ माघ १ सम्मका लागि करार अवधि थप गरिएकोमा सो मिति समाप्त भए पश्चात् पहिलो पटक ६ महिना अर्थात् २०६५ असार ३१ सम्मका लागि तथा दोस्रो पटक ३ महिना अर्थात् २०६५ असोज २९ सम्मका लागि करार अवधि थप गरिएकोमा पुनः २०६६ माघ १ सम्मका लागि करार अवधि थप गरिएको छ ।

२.३१ पुनरसंरचनाको क्रममा रहेका दुबै बैंकहरुको हालसम्मको प्रगतिलाई समग्रमा समीक्षा गर्दा आर्थिक वर्ष २०६०/६१ देखि खुद मुनाफा आर्जन गरेको, बैंकको ऋणात्मक पूँजीकोषलाई घटाउँदै लगेको, बैंकलाई स्थिरता प्रदान गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्थापन समूहले अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका विभिन्न निर्देशिका, नीति, नियमहरु तयार गरी लागू गरेको र बैंक भित्र अन्तर्राष्ट्रिय रुपमा स्वीकार्य व्यवस्था तथा शैलीहरु तर्जुमा गरी सोको कार्यान्वयन गरिरहेको तथ्यलाई दृष्टिगत गर्दा हालसम्मको प्रगतिलाई सकारात्मक रुपमा लिन सकिन्छ । तथापि, यी बैंकहरुमा भाखा नाघेको कर्जा असुलीतर्फको प्रगति भने सन्तोषजनक रहेको पाईंदैन ।

मुनाफा

२.३२ २०६० असारमा रु. २५.२ करोडले घाटाको स्थितिमा रहेको नेपाल बैंक लिमिटेड आर्थिक वर्ष २०६०।६१ देखि नाफाको स्थितिमा रही तत्पश्चात क्रमशः नाफा आर्जन गर्न सफल भई आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा रु.५२.९ करोड खुद मुनाफा आर्जन गरेको छ । त्यसैगरी, २०६० असार मसान्तमा रु.४ अर्ब ८५ करोडले घाटामा रहेको राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लिमिटेडले पनि आर्थिक वर्ष २०६०/६१ देखि नाफा आर्जन गर्न सक्षम भई आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा रु. १ अर्ब ७७ करोड खुद मुनाफा आर्जन गर्न सकेको देखिन्छ ।

पूँजीकोष

२.३३ दुवै बैंकको पूँजीकोषको ऋणात्मक अवस्थामा क्रमशः सुधार आएको छ । नेपाल बैंक लिमिटेडको पुनरसंरचना गर्ने कार्यको शुरुवात भएपछि २०६० असार मसान्तमा कुल पूँजीकोष रु. ९.८३ अर्बले ऋणात्मक रहेकोमा २०६४ असार मसान्तमा रु. ६.२५ अर्बले ऋणात्मक रहन गएको तथा सोमा थप सुधार आई २०६५ असार मसान्तमा रु. ५.७२ अर्बले कुल पूँजीकोष ऋणात्मक रहन गएको छ । त्यस्तै, राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको २०६० असार मसान्तमा कुल पूँजीकोष रु. २२.३९ अर्बले ऋणात्मक रहेकोमा २०६४ को अन्तमा पूँजीकोषको ऋणात्मक अवस्थामा सुधार भई रु. १७.२२ अर्वमा सीमित रहेको तथा २०६५ असार मसान्तमा बैंकको कुल पूँजीकोष रु. १५.५१ अर्बले ऋणात्मक रहेको छ ।

निष्कृय कर्जा

२.३४ यी बैंकहरुमा रहेको निष्कृय कर्जाको परिमाण अपेक्षा अनुरुप नघटेतापनि यसमा सुधारको संकेत भने देखिएको छ । नेपाल बैंक लिमिटेडको कुल कर्जामा निष्कृय कर्जा २०६० असार मसान्तमा ६०.४७ प्रतिशत रहेकोमा त्यस्तो कर्जाको अंश क्रमशः घट्दै गई २०६४ असार मसान्तमा १३.४९ प्रतिशत तथा २०६५ असार मसान्तमा ८.०५ प्रतिशतमा सीमित हुन पुगेको छ । आर्थिक वर्ष २०६२/६३ र २०६४/६५ मा बैंकले कर्जा अपलेखन गरेका कारण पनि निष्कृय कर्जाको अनुपातमा कमी हुन गएको हो । बैंक समक्ष अपलेखन गरिएको कर्जाको असूली कार्य भने चुनौतीको रुपमा रहेको छ । त्यसैगरी, राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको कुल कर्जामा निष्कृय कर्जाको अंश २०६० असार मसान्तमा ६०.१५ प्रतिशत रहेकोमा २०६४ असार मसान्तमा यस्तो कर्जाको अनुपात २८.६३ प्रतिशतमा झरेको छ । २०६५ असार मसान्तमा निष्कृय कर्जाको परिमाणमा अझै सुधार भई २१.६३ प्रतिशतमा सीमित रहन गएको छ ।

लेखापरीक्षण

२.३५ विगत केही वर्षदेखि दुवै बैंकको लेखापरीक्षण हुन नसकिरहेकोमा नेपाल बैंक लिमिटेडमा आर्थिक वर्ष २०५६/५७ देखि २०६३/६४ सम्मको लेखापरीक्षण गर्ने कार्य सम्पन्न भइसकेको छ । लेखा परीक्षण विवरणहरु अद्यावधिक गरिएका छन् । साथै, त्रैमासिक रुपमा वित्तीय विवरणहरु नियमित रुपमा प्रकाशन हुन थालेका छन् । त्यसैगरी, राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकमा विगत केही वर्षदेखि बैंकको बाह्य लेखापरीक्षण हुन नसकी रहेकोमा नयां व्यवस्थापन समूह आएपछि आर्थिक वर्ष २०६३।६४ सम्मको बाह्य लेखापरीक्षण गर्ने कार्य सम्पन्न भइसकेको छ । लेखा परीक्षणसंग सम्बन्धित विवरणहरु अद्यावधिक गरिएका छन् । साथै, त्रैमासिक रुपमा वित्तीय विवरणहरु नियमित रुपमा प्रकाशन हुन थालेका छन् । आन्तरिक लेखापरीक्षण सम्बन्धी कार्य पनि नियमित रुपमा व्यवस्थापन समूहलाई दिएको लक्ष अनुसार नै भइरहेको छ ।

मानव संशाधन विकास तथा व्यवस्थापन

२.३६ दुवै बैंकमा आवश्यक पर्ने जनशक्तिको योजनावद्ध विकास गरी जनशक्तिलाई उपयुक्तस्तरमा ल्याउन बैंकले मेनेज्मेण्ट प्लान, ह्यूमन रिसोर्स डेभलप्मेण्ट प्लान, क्षमता प्रवर्द्धन योजना (स्किल इन्हेन्समेण्ट प्लान) बनाई लागू गरिसकेका छन । स्टाफ नीड एसेस्मेण्ट गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ । त्यसैगरी दुवै बैंकले क्यापिटल प्लान, सक्सेसर प्लान नेपाल राष्ट्र बैंक समक्ष पेश गरिसकेका छन् । नेपाल बैंक लिमिटेडले कर्मचारीको संख्यालाई उपयुक्तस्तरमा राख्न विभिन्न चरणमा स्वेच्छिक अवकास योजना (VRS) लागू गरी २०६० असार मसान्तमा रहेको कर्मचारी संख्या ५२५० बाट घटाई २०६५ असार मसान्तमा २८८५ जनामा सीमित राखेको छ । त्यसैगरी, राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकमा आवश्यक पर्ने जनशक्तिको योजनावद्ध विकास गरी जनशक्तिलाई उपयुक्त स्तरमा ल्याउन ह्यूमन रिसोर्स इन्फर्मेशन सिष्टम, मानव संशाधन विकास योजना (ह्यूमन रिसोर्स डेभलप्मेण्ट प्लान) आदि बनाई लागू गरिएको छ । एच.आर. नीड एसेस्मेण्ट गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ । त्यसैगरी, सक्सेसर प्लान नेपाल राष्ट्र बैंक समक्ष पेश गरिसकेको छ भने कार्यसम्पादनको आधारमा दिइने सुविधा व्यवस्था (परफर्मेन्स बेस्ड रिवार्डिङ्ग सिष्टम) लागू गरेको छ । कर्मचारीको संख्यालाई उपयुक्त स्तरमा राख्न पटक पटक स्वेच्छिक अवकास योजना लागू गरी २०६० असार मसान्तमा राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकमा रहेको कर्मचारी संख्या ५४०२ बाट घटाएर २०६५ असार मसान्तमा ३००२ मा सीमित राख्न सकेको देखिन्छ । व्यवस्थापन समूहलाई दिएको कार्यसम्पादन लक्ष्यको तुलनामा भने यो संख्या केही बढी रहेको छ ।

संचालन प्रणाली तथा आन्तरिक व्यवस्थापन

२.३७ यी बैंकका व्यवस्थापन समूहले बैंकिङ्ग प्रणालीलाई स्वस्थ्य एवं सक्षम बनाउन विभिन्न किसिमका योजना, नीति, मार्गदर्शन बनाई लागू गरिसकेका छन् । नेपाल बैंक लिमिटेडले खासगरी कर्जा व्यवस्थापनमा सुधार ल्याउन कर्जा नीति तथा निर्देशिका बनाई लागू गरेको, सम्पत्ति तथा दायित्व व्यवस्थापनतर्फ ए.एल.एम. गाइडलाइन्स बनाई लागू गरेको, एसेट लियाबिलिटी कमिटी गठन भएको छ । नयाँ लेखा निर्देशिका, आन्तरिक लेखा परीक्षण निर्देशिका, लेखा शीर्षक वर्गीकरण निर्देशिका, एच.आर प्लान, स्किल इन्हेन्समेण्ट प्लान, पोर्टफोलियो स्टेटस एण्ड प्लान, बजेट प्लान, स्ट्राटेजिक प्लान आदि तर्जुमा गरी लागू भएका छन् । नेपाल बैंक लिमिटेडले कर्जा अपलेखन विनियमावली तयार गरी सो विनियमावली अनुरुप अपलेखन गर्ने कार्य समेत शुरु गरिसकेको छ । राष्ट्रिय बाणिज्य बैंकले खासगरी एन्टी-मनी लन्डरीङ्ग पोलिसी, इन्भेष्टमेन्ट एण्ड ट्रेजरी अपरेशन म्यानुअल, रिभिजन अफ इन्टर्नल अडिट म्यानुअल, ट्रेड फाइनान्स म्यानुअल लगायत कर्जा व्यवस्थापनमा सुधार ल्याउन कर्जा नीति तथा निर्देशिकाहरु, कर्जा अपलेखन विनीयमावली तर्जुमा गरी लागू गरेको छ ।

कम्प्यूटर प्रविधि विस्तार

२.३८ बैकिङ्ग कारोवारलाई कम्प्यूटर पद्धतिबाट सम्पन्न गरी छिटो-छरितो तथा व्यवस्थित बनाउने सम्बन्धमा सूचना प्रविधि सम्बन्धी योजना तर्जुमा भई सोही अनुरुप नेपाल बैंक लिमिटेडका ४४ वटा शाखाहरुमा कम्प्युटराइजेशनको कार्य समाप्त भएको र थप ३८ वटा शाखाहरु कम्प्युटराइजेशनका लागि पहिचान गरी सोको लागि कार्य भइरहेको छ । त्यसैगरी, बैंकले हालै २७ वटा शाखाहरुमा एनी ब्रान्च बैंकिङ्ग सिष्टम कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । २०६५ असार मसान्तसम्ममा बैंकको कुल निक्षेप र कर्जाको क्रमश: ७३ र ८६ प्रतिशत अंश कम्प्युटराइजेशन भइसकेको छ । राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकमा सूचना प्रविधि सम्बन्धी योजना तर्जुमा भई सोही अनुरुप ४० वटा शाखाहरुमा र केन्द्रीय कार्यालय अन्तर्गतका दुईवटा विभागहरुमा पुमोरी प्लसबाट कार्य भइरहेको छ भने काठमाडौं उपत्यका बाहिरका ३७ शाखाहरुमा

आर.बी.बी.एस.वाई.एस. बाट कार्य भइरहेको छ । आई.बी.आई.एस. सम्बन्धी कार्य पूर्ण रुपमा कार्यान्वयनमा आइसकेको छ । २०६५ असार मसान्तसम्ममा बैंकको कुल निक्षेप र कर्जाको क्रमश: ९४ र ८४ प्रतिशत अंश कम्प्युटराइजेशन भइसकेको छ ।

समग्र वित्तीय क्षेत्रको सक्षमता अभिबृद्धि कार्यक्रम

२.३९ वित्तिय क्षेत्रको नियमन, निरीक्षण लगायत केन्द्रीय बैंकको भूमिका निर्वाह गर्न सक्ने गरि आधुनिक परिवेशसँग मेल खाने तथा बलियो केन्द्रिय बैंक सम्बन्धि ऐनको आवश्यकता देखिएको सन्दर्भमा बैंक तथा वित्तिय संस्था संचालन सम्बन्धी विद्यमान ऐनहरुलाई एकिकृत गरी त्यस्ता समान प्रकृतिका संस्थाहरु संचालन गर्ने व्यवस्थालाई सरल बनाउने, वित्तीय क्षेत्रको कानूनी संरचनामा सुधार गर्ने तथा समग्र वित्तीय क्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रमहरुलाई निरन्तरता प्रदान गरिदै आईएको छ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन

बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन सम्बन्धमा गरिएको व्यवस्था

वाणिज्य बैंकतर्फ

२.४० आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा संस्थापना भएका तिनवटा नयाँ र बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी कानूनमा उल्लेखित व्यवस्था बमोजिम स्तरोन्नती भएका दुईवटा गरी थप पाँचवटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई "क" वर्गको बैंकको रुपमा वित्तीय कारोवार सञ्चालन गर्ने इजाजतपत्र प्रदान भएको छ । यसरी थप भएका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु समेत गरी आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को अन्यसम्ममा "क" वर्गका बैंकको संख्या २५ पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष "क" वर्गका बैंकहरुको संख्या २० रहेको थियो ।

विकास बैंकतर्फ

२.४१ यसै आर्थिक वर्षमा "ख" वर्गका विकास बैंकहरुको संख्या ३८ बाट बढेर ५९ भएको छ । यस अवधिमा एउटा "ग" वर्गको एस फाइनान्स कम्पनी लिमिटेडलाई "ख" वर्गको विकास बैंकमा स्तर वृद्धिको स्वीकृति र २१ वटा नयाँ थप विकास बैंकहरुलाई वित्तीय कारोवार सञ्चालन गर्ने इजाजतपत्र प्रदान गरिएको छ । त्यसैगरी, डेभलप्मेण्ट क्रेडिट बैंक "क" वर्गमा स्तरोन्नती भएको छ । यसरी थप भएका २१ वटा विकास बैंकहरु मध्ये दुईवटा राष्ट्रिय स्तरका र १९ वटा क्षेत्रीयस्तरका रहेका छन् । नयाँ खुलेका विकास बैंकहरुमा महाकाली विकास बैंक लिमिटेड (कञ्चनपुर), एस डेभलप्मेण्ट बैंक लिमिटेड (काठमाडौं), सांग्रिला डेभलपमेंन्ट बैंक (कास्की), भार्गव विकास बैंक लिमिटेड (बाँके), भिवोर विकास बैंक लिमिटेड (काठमाडौं), रेसुङ्गा विकास बैंक लिमिटेड (गुल्मी), रारा विकास बैंक लिमिटेड (सुर्खेत), दियालो विकास बैंक लिमिटेड (काभ्रेपलाञ्चोक), कन्ट्री डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड (काभ्रेपलाञ्चोक), काष्ठमण्डप डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड (काठमाडौं), अल्पाइन डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड (हेटौंडा), निलगिरी विकास बैंक लिमिटेड (म्याग्दी), कर्पोरेट डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड (पर्सा), कामना विकास बैंक लिमिटेड (कास्की), सिटी डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड (कास्की), गरिमा विकास बैंक लिमिटेड (स्याङ्जा), विश्व विकास बैंक लिमिटेड (कास्की), पाथिभरा विकास बैंक लिमिटेड (मोरङ), कावेली विकास बैंक लिमिटेड (धनकुटा), प्रोफेसनल विकास बैंक लिमिटेड (काभ्रेपलाञ्चोक), पूर्णिमा विकास बैंक लिमिटेड (रुपन्देही) र ज्योति विकास बैंक लिमिटेड (काठमाडौं) रहेका छन् ।

वित्त कम्पनीतर्फ

२.४२ आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा ६ वटा नयाँ वित्त कम्पनीहरुलाई वित्तीय कारोवार सञ्चालन गर्ने इजाजतपत्र प्रदान गरिएको छ । यसै अवधिमा एउटा वित्त कम्पनी माथिल्लो स्तर वृद्धि भएको र एउटा वित्त कम्पनी "क" वर्गको बैंकमा गाभिन गई २०६५ असार मसान्तसम्ममा "ग" वर्गका वित्त कम्पनीहरुको संख्या ७८ वटा कायम हुन गएको छ । यसै अवधिमा राष्ट्रियस्तरमा वित्तीय कारोवार संचालन गर्ने गरी यस बैंकबाट मिति २०६०।३।११ मा स्वीकृति प्राप्त एभरेष्ट फाइनान्स लिमिटेडको कार्यक्षेत्र राष्ट्रियस्तरबाट घटाई एक देखि तीन जिल्लामा सीमित गरिएको छ । हाल संचालनमा रहेका वित्त कम्पनीहरु मध्ये ४९ वटा काठमाडौं उपत्यका भित्र र २९ वटा काठमाडौं उपत्यका बाहिर रहेका छन् । नयाँ खुलेका वित्त कम्पनीहरुमा एपी फाइनान्सियल इन्ष्टिच्यूशन लिमिटेड (कास्की), नमस्ते वित्तिय संस्था लिमिटेड (

त्रिभुवननगर, दांग), कास्की फाइनान्स लिमिटेड (पोखरा), सूर्यदर्शन फाइनान्सियल इष्टिच्यूशन लिमिटेड (काठमाडौं), जेनिथ मर्चेण्ट फाइनान्सियल इन्ष्टिच्यूशन लिमिटेड (काठमाडौं), युनिक फाइनान्सियल इन्ष्टिच्यूशन लिमिटेड (काठमाडौं), मञ्जुश्री फाइनान्सियल इन्ष्टिच्यूशन लिमिटेड (काठमाडौं) र स्वस्तिक मर्चेण्ट फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड (काठमाडौं) र शुभलक्ष्मी फाईनान्स (काठमाडौं) रहेका छन् ।

लघुवित्त विकास बैंकतर्फ

२.४३ लघुवित्त विकास बैंकतर्फ यस आर्थिक वर्षमा कुनै नयाँ बैंकहरु थप नभई आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को अन्त्यसम्ममा "घ" वर्गको लघु वित्त विकास बैंकको संख्या १२ वटा नै रहन गएको छ ।

२.४४ सहकारी ऐन अन्तर्गत दर्ता भई यस बैंकबाट सीमित बैकिङ्ग कारोवार सञ्चालन गर्ने इजाजतपत्रप्राप्त सहकारी संस्थाहरुको संख्या २०६५ आषाढ मसान्तसम्ममा १६ मा सीमित हुन आएको छ । यस अवधिमा अमरावती बहुउद्देश्यीय सरकारी संस्थाको अनुमतीपत्र रद्द गरिएकोले सीमित बैकिङ्ग कारोवार गर्ने सहकारी संस्थाको संख्या घट्न गएको हो । त्यसैगरी, नेपाल ग्रामीण विकास समाज केन्द्रलाई प्रदान गरिएको लघुवित्त कारोवार गर्ने अनुमतिपत्र खारेज गरी उक्त केन्द्रलाई नेरुडे लघुवित्त विकास बैंक लिमिटेडमा गाभ्ने स्वीकृति प्रदान गरिएको हुँदा आर्थिक वर्ष २०६४/६५ सम्ममा अनुमतीपत्र प्राप्त गैर-सरकारी संस्थाहरुको संख्या ४६ मा सीमित हुन आएको छ ।

२.४५ यस बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको संख्या (सीमित बैकिङ्ग कारोवार गर्ने सहकारी र लघुकर्जा कारोवार गर्ने गैर-सरकारी संस्था समेत) गत वर्ष २०८ रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा समग्रमा २७ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु थप भई कुल संख्या २३५ पुगेको छ ।

सिटिजन्स बैंक इन्टरनेशनल लिमिटेड

२.४६ काठमाडौ महानगरपालिकामा केन्द्रिय कार्यालय रहने गरी सिटिजन्स बैंक इन्टरनेशनल लिमिटेड लाई यस बैंकको नीतिगत व्यवस्थाको अधिनमा रहि सर्वसाधारणमा वितरण गर्न प्रस्ताव गरिएको १४ प्रतिशत शेयर संस्थापक समूहको शेयरमा परिणत गर्न स्वीकृति प्रदान गरिएको छ । उक्त बैंकको अधिकृत पूँजी दुई अर्ब तथा जारी पूँजी एक अर्ब रहेको छ । बैंकको जारी पूँजीमा सँस्थापक समूहको शेयर स्वामित्व ५६ प्रतिशत र सर्वसाधारणका लागि ४४ प्रतिशत शेयर छुट्टयाइएकोमा यस्तो स्वीकृति पछि संस्थापक समूहको शेयर स्वामित्व ७० प्रतिशत र सर्वसाधारण समूहको शेयर स्वामित्व ३० प्रतिशत कायम हुन पुगेको छ ।

५ वटा वित्तीय संस्थाहरुलाई आपसमा गाभिने प्रकृया अगाडी बढाउन अनुमति

२.४७ महालक्ष्मी फाइनान्स लिमिटेड, बुटवल फाइनान्स लिमिटेड, सिद्धार्थ फाइनान्स लिमिटेड, वीरगञ्ज फाइनान्स लिमिटेड र हिमचुली विकास बैक गाभिनको लागि अनुमति पाऊँ भनि यस बैक समक्ष निवेदन परेकोमा वित्तीय संस्थाहरुले पूँजी संरचना पुरा गरी निवेदन पेश हुन आएमा सो को स्वीकृति प्रकृया अगाडि बढाइने जानकारी सम्बन्धित संस्थाहरुलाई गराइएको छ ।

सनराइज बैंक लिमिटेड र बैंक अफ एसिया लिमिटेड लाई 'क' वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको रुपमा स्वीकृति प्रदान

२.४८ काठमाडौ महानगरपालिकामा केन्द्रिय कार्यालय रहने गरी सनराइज बैंक लि र बैक अफ एशिया लि .ले मिति २०६४।६।२५ देखि 'क' वर्गको वाणिज्य बैंकको रुपमा बैकिङ्ग कारोवार गर्न शुरु गरेका छन् । उक्त दुवै बैंकको अधिकृत पूँजी दुई अर्ब तथा जारी पूँजी एक अर्ब रहेको छ । बैंकको जारी पूँजीमा सँस्थापक समूहको शेयर स्वामित्व ७० प्रतिशत र सर्वसाधारणका लागि ३० प्रतिशत शेयर छुट्टयाइएको छ । यी बैंकहरु समेत गरी वाणिज्य बैंकहरुको संख्या २३ पुगेकोमा एनएमवि बैक र डेभलपमेण्ट क्रेडिट बैकको स्तर बृद्धि पछि कुल संख्या २५ पुगेकोछ ।

एनएमबि बैंक लिमिटेड लाई 'क' वर्गको बैंकको रुपमा स्तरोन्नती हुने गरी इजाजत पत्र प्रदान

२.४९ काठमाडौं महानगरपालिकामा केन्द्रीय कार्यालय रहने गरी एनएमबी बैंक लिमिटेडलाई मिति २०६५।१।२४ मा "ग" वर्गको इजाजतपत्रको संस्थाबाट स्तरोन्नती भई 'क' वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको रुपमा वित्तीय कारोबार गर्नका लागि इजाजतपत्र प्रदान गरिएको छ । उक्त बैंकको अधिकृत पूँजी दुई अर्ब र जारी पूँजी एक अर्ब सात करोड पन्घ्र लाख रहेको छ । हाल उक्त बैंकमा सस्थापक समूहको शेयर स्वामित्व ७५ प्रतिशत र सर्वसाधारणको शेयर स्वामित्व २५ प्रतिशत छुट्टयाइएको छ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्था सस्थापना सम्बन्धी नीतिगत तथा प्रक्रियागत व्यवस्थामा सम-सामयिक परिमार्जन

२.५० "बैंक तथा वित्तीय संस्था संस्थापना सम्बन्धी नितीगत तथा प्रकृयागत व्यवस्था २०६३" मा भएका कर सम्बन्धी प्रावधानहरु कार्यान्वयनको दृष्टिले अव्यावहारिक देखिन गएको हुँदा सो लाई आवश्यक परिमार्जन गरी प्रस्तावित संस्थापकहरुले आफुले लगानी गर्ने रकमको श्रोतको सम्बन्धमा आफैले विस्तृत विबरण खुलाउनुपर्ने र सो श्रोतको जवाफदेहिता सम्बन्धित व्यक्ति वा संस्थामा रहने गरी संशोधन गरिएको छ ।

गुनासो व्यवस्थापन समिति

२.५१ बैंक तथा ऋणीबीचको कारोवारमा कुनै पनि पक्षलाई मर्का पर्न गएमा त्यस्तो मर्काको सुनुवाइको लागि मिति २०६२।०१।११ मा यस बैंकका वरिष्ठ डेपुटी गर्भनरको संयोजकत्वमा एक गुनासो सुनुवाई ईकाइ (Grievance Monitoring Cell) को गठन गरिएकोमा सो ईकाइ को कार्यलाई अझ बढी प्रभावकारी ढंगले सम्पन्न गर्नको लागि केन्द्रीय स्तरमा बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागका कार्यकारी निर्देशकको संयोजकत्वमा गुनासोसँग सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको प्रतिनिधि र अर्थ मन्त्रालयका प्रतिनिधि सदस्य रहने तथा उद्योग वाणिज्य महासंघको प्रतिनिधि पर्यवेक्षकको रुपमा रहने गरी मिति २०६३।७।१ मा गुनासो सुनवाई उपसमितिको गठन गर्नुका साथै यस बैंकको जिल्लास्थित कार्यालयहरुमा सोही प्रयोजनको लागि मुख्य व्यवस्थापक/व्यवस्थापकको संयोजकत्वमा गुनासोसँग सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाका प्रतिनिधि सदस्य रहने तथा यस बैंक रहेको जिल्लाको उद्योग वाणिज्य महासंघको स्थानीय प्रतिनिधि पर्यवेक्षकको रुपमा रहने गरी जिल्लास्तरमा पनि गुनासो सुनुवाई उपसमिति गठन गरिएको छ । यसरी केन्द्रीय स्तरमा गुनासो सुनुवाई ईकाइ अन्तर्गत अर्को उपसमिति गठन गर्नु भन्दा मिति २०६२।१।११ मा वरिष्ठ डेपुटी गभर्नरको संयोजकत्वमा गठन भएको केन्द्रीय स्तरको गुनासो सुनुवाई ईकाइ लाई नै विस्तार र पुर्नगठन गर्न उपयुक्त हुने देखिएकोले नेपाल सरकार (म.प.) को मिति २०६३।८।२९ को निर्णयानुसार डेपुटी गभर्नरको संयोजकत्वमा अर्थ मन्त्रालयको प्रतिनिधि र बैकर्स संघको अध्यक्ष सदस्यको रुपमा रहने तथा उद्योग वाणिज्य महासंघको प्रतिनिधि पर्यवेक्षकको रुपमा रहने गरी मिति २०६३।९।२० मा **गुनासो व्यवस्थापन समिति**को पुनरगठन गरिएको छ ।

२.५२ उपरोक्त बमोजिम गुनासो सुनुवाई ईकाइ तथा गुनासो व्यवस्थापन समितिको गठन भए पश्चात् आ.व. २०६४।६५ आषाढ मसान्तसम्ममा जम्मा ३६४ वटा उजुरी परेकोमा यसमध्ये जम्मा २८९ वटा उजुरी उपर सुनुवाइ भइसकेको छ भने बाँकी ७५ वटा उजुरीको सम्बन्धमा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थासंग आवश्यक पत्राचार भइरहेको छ ।

२.५३ नेपाल राष्ट्र बैंकमा गठन गरिएको सो ईकाइको क्रियाकलापबाट बैंक र ऋणीबीचमा उत्पन्न भएका समस्यालाई समाधान गर्न सघाउ पुगेको छ । साथै, सो ईकाइको क्रियाकलापबाट बैंकिङ्ग एवं वित्तीय क्षेत्रमा देखिएको ऋण असूली र पूनर्संरचना सम्बन्धी समस्यालाई न्यूनीकरण गर्नमा समेत सघाउ पुग्न गएको छ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई पुनरकर्जा प्रदान

२.५४ विगतमा मुलुकमा देखिएको असहज परिस्थितिबाट देशको उद्योग धन्दाहरुमा पर्न गएको प्रतिकूल असरलाई मध्यनजर गरी आर्थिक वर्ष २०५८।५९ देखि लागू भएको रुग्ण उद्योग सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्ने सिलसिलामा नेपाल राष्ट्र बैंकले रुग्ण उद्योगहरुलाई सहुलियत दिई पुनरुत्थान गर्न सघाउ पुऱ्याउने उद्देश्यले सहुलियत दरमा पुनरकर्जा उपलब्ध गराउँदै आएको विगतका व्यवस्थालाई आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा पनि निरन्तरता दिंईएको छ । रुग्ण उद्योगलाई प्रदान हुने यस्तो पुनरकर्जाको ब्याजदर १.५ प्रतिशत हुने र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यस्तो पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराउँदा सम्बन्धित ऋणीलाई बढीमा ४.५ प्रतिशत ब्याजदर कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था यथावत नै रहेको छ । आ.व. २०६४।६५ आषाढ मसान्तसम्ममा विभिन्न उद्योग तथा होटलहरुलाई गरी कुल रु. ६ करोड ७६ लाख ५५ हजार पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराई सकिएको छ ।

विपन्न वर्ग कर्जा

२.५५ आ.व. २०६४/६५ देखि प्राथमिकता क्षेत्रमा कर्जा लगानी गर्नुपर्ने वाध्यात्मक व्यवस्था नहुने अवस्थामा विपन्न वर्गमा कर्जा प्रवाह गर्नु पर्ने सम्बन्धमा हालसम्म भएका निर्देशन तथा परिपत्रहरुलाई एकीकरण गरी नयाँ निर्देशन जारी गरिएको छ ।

(क) आर्थिक वर्ष २०६४/६५ देखि लागू हुने गरी "क" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्नो कुल बाँकी कर्जा सापट (विल्स खरीद तथा डिस्काउण्टसमेत) को न्यूनतम तीन प्रतिशत र "ख" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आफ्नो कुल बाँकी कर्जा सापट (विल्स खरीद तथा डिस्काउण्टसमेत) को एक प्रतिशत विपन्न वर्गमा कर्जा प्रवाह गर्नु पर्नेछ । यस निर्देशनको प्रयोजनका लागि "विपन्न वर्ग" भन्नाले न्यून आय भएका र खासगरी सामाजिक रुपमा पिछडिएका महिला, जनजाति, दलित वर्ग, अन्धा, बहिरा, शारिरीक रुपले अपाङ्ग व्यक्तिहरु, सीमान्त तथा सानाकिसान, कालिगढ, मजदूर र भूमिहीन परिवारलाई सम्झनु पर्दछ । विपन्न वर्गको आर्थिक तथा सामाजिक उत्थानको लागि सञ्चालन हुने स्वरोजगारमूलक लघु उद्यमहरु सञ्चालन गर्न यस बैंकद्वारा तोकिएको सीमासम्म प्रवाह हुने लघु कर्जालाई "विपन्न वर्ग कर्जा" भनिएको छ ।

(ख) आर्थिक वर्ष २०६३/६४ मा "क" र "ख" वर्गको वित्तीय कारोबार गर्न इजाजतपत्रप्राप्त संस्था तथा नयाँ खोलिने वा स्तरोन्नती भई कारोबार सञ्चालन गरेको १ वर्ष पछिको त्रैमासिक अवधिमा ६ महिना अघिको कूल बाँकी कर्जा सापटको आधारमा विपन्न वर्गमा अनिवार्य रुपले कर्जा प्रवाह गर्नु पर्नेछ ।

(ग) बैंक तथा विकास बैंकले प्रत्यक्ष रुपमा प्रवाह गरेको विपन्न वा न्यून आय भएका व्यक्तिलाई लघु व्यवसाय सञ्चालन गर्न प्रतिसमूह सदस्य/व्यक्तिलाई सामूहिक/व्यक्तिगत जमानतमा प्रदान गरेको बढीमा साठी हजार रुपैयाँसम्मको लघु कर्जा, नवीकरणीय उर्जा प्रविधि अन्तर्गत सोलार होम सिस्टम र/वा बायो ग्याँस प्रयोजनमा प्रतिपरिवार साठीहजार रुपैयाँमा नबढ्ने गरी उपलब्ध गराएको कर्जा, विपन्न वा न्यून आय भएका व्यक्तिलाई लघु उद्यम संचालन गर्नको लागि स्वीकारयोग्य धितो/सामूहिक जमानीमा समूह सदस्यलाई क्रमशः वृद्धि गरी प्रतिव्यवसाय एकलाख पचासहजार रुपैयाँमा नवढ्ने गरी उपलब्ध गराएको लघु उद्यम कर्जा, वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्तिहरुलाई रोजगारदाता राष्ट्रका रोजगारदाता कम्पनीहरुबाट रोजगारी तथा किस्ताबन्दीमा ऋण असूली गरिदिने सम्बन्धी आश्वासन पत्र पेश गर्न सक्ने म्यानपावर कम्पनी र रोजगारीमा जाने व्यक्तिबीच त्रिपक्षीय ऋण सम्झौता गरी उपलब्ध गराएको प्रतिव्यक्ति रु. एकलाख पचास हजारसम्मको कर्जा, वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्तिहरुलाई धितो लिई वा नलिई उपलब्ध गराएको प्रतिव्यक्ति रु. एकलाख पचास हजारसम्मको कर्जा र नेपाल सरकारको युवा स्वरोजगार तथा रोजगार प्रशिक्षण कार्यक्रम अन्तर्गत वैदेशिक रोजगारमा जाने कामदारलाई नेपाल सरकारले तोकेको बैंकको समन्वयमा कुनै पनि "क" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले प्रदान गरेको वैदेशिक रोजगार कर्जालाई विपन्न वर्गमा प्रवाह भएको कर्जामा गणना गरिनेछ ।

(घ) "क" र "ख" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुबाट निम्न अनुसार अप्रत्यक्ष रुपमा प्रवाह भएको कर्जालाई विपन्न वर्गमा प्रवाह भएको कर्जामा गणना गरिनेछ ।

(अ) विपन्न वर्गमा कर्जा प्रवाह गर्ने शर्तमा यस बैंकबाट "घ" वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु तथा वित्तीय मध्यस्थताको काम गर्ने संस्था सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम लघु वित्त सम्बन्धी कार्य गर्न स्थापना भएका संस्थाहरुलाई संस्थागत क्षमता तथा संस्थागत जमानीमा प्रवाह गरेको थोक कर्जा ।

(आ) गरिवीको रेखामुनि रहेका, विपन्न वा न्यून आय भएका जनताको आय तथा रोजगार बढाउन नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त सहकारी संस्था तथा सम्बन्धित "क" र "ख" वर्गको ईजाजतपत्र प्राप्त संस्थाले मूल्याङ्कन गरी योग्य ठानेका ग्रामीण क्षेत्रमा स्थापना भई कार्यरत सहकारी संस्थाहरुलाई बुँदा (क) बमोजिम विपन्न वर्गमा लगानी गर्ने गरी थोक कर्जा उपलब्ध गराउन सक्ने र यसरी उपलब्ध गराएको कर्जा विपन्न वर्गमा लगानी भए नभएको सम्बन्धमा सम्बन्धित बैंकबाट नै अनुगमन गरी ६/६ महिनामा सोको विवरण यस बैंकमा पठाउनु पर्ने ।

(इ) साना किसान सहकारी संस्था एवं लघु वित्त कारोवार गर्ने संस्थाहरुलाई थोक कर्जा प्रवाह गर्ने उद्देश्यले स्थापना भएका "घ" वर्गका लघुवित्त विकास बैंकलाई प्रवाह गरिएको थोक कर्जा ।

(ई) यस बैंकबाट ईजाजतपत्रप्राप्त वित्तीय संस्थाहरुले "क" र "ख" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त बैंकबाट कर्जा लिई वैदेशिक रोजगारमा जाने कामदारलाई प्रवाह गरेको रु. एक लाख

पचासहजार सम्मको कर्जा । उपरोक्त कर्जा सम्बन्धित "क" र "ख" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त बैंकको विपन्न वर्ग कर्जा लगानीमा मात्र गणना गरिने छ ।

साथै, बैंक तथा विकास बैंकहरुले विपन्न वर्ग कर्जामा गणना गर्ने प्रयोजनका लागि उपलब्ध गराएको थोक कर्जा प्राप्त गर्ने संस्थाबाट प्रत्येक ६/६ महिनामा कर्जाको प्रयोग विपन्न वर्गमा नै भए नभएको सम्बन्धमा प्रगति विवरण लिनु पर्ने तथा यस बैंकको निरीक्षणको क्रममा त्यसरी उपलब्ध गराईएको थोक कर्जा दुरुपयोग भएको पाइएमा दुरुपयोग भएको कर्जा बराबरको रकम विपन्न वर्गमा गणना गरिने छैन ।

(ङ) "क" वर्गका बैंकले अप्रत्यक्ष रुपमा विपन्न वर्ग कर्जामा गणना हुने गरी "ख" वर्गका विकास बैंकलाई प्रदान गरेको थोक कर्जा "ख" वर्गका विकास बैंकबाट विपन्न वर्गमा प्रवाह गरेको अवस्थामा उक्त कर्जा रकम "ख" वर्गका विकास बैंकको लागि तोकिएको एक प्रतिशतको सीमामा भने गणना गरिने छैन ।

(च) "क" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त बैंकहरुले ग्रामीण विकास बैंकहरु, रुरल माइक्रोफाइनान्स डेभलपमेण्ट सेण्टर र विपन्न वर्गलाई कर्जा प्रवाह गर्ने उद्देश्यले स्थापित लघुवित्त विकास बैंकमा गरेको शेयर पूँजी लगानी समेत अप्रत्यक्ष रुपमा विपन्न वर्गमा प्रवाह गरिएको कर्जा सरह गणना गरिने छ ।

(छ) "क" वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त बैंकहरुबाट विपन्न वर्ग कर्जा अन्तरगत लघु वित्त सम्बन्धी कारोवार गर्ने विकास बैंकहरुले आ.व. ०६३/६४ सम्ममा प्राप्त गरेको कर्जा रकममध्ये पहिलो वर्ष अर्थात् आ.व. ०६३/६४ मा न्यूनतम १० प्रतिशत, दोस्रो वर्ष अर्थात् आ.व. ०६४/६५ मा न्यूनतम ४० प्रतिशत, तेस्रो वर्ष अर्थात् आ.व. ०६५/६६ मा न्यूनतम ६० प्रतिशत, चौथो वर्ष अर्थात् आ.व. ०६६/६७ मा न्यूनतम ७० प्रतिशत र पाँचौं वर्ष अर्थात् आ.व. ०६७/६८ देखि शतप्रतिशत विपन्न वर्गमा अनिवार्यरुपमा कर्जा प्रवाह गर्नु पर्ने र सो अनुरुप लगानी नगर्ने लघु वित्त सम्बन्धी कारोवार गर्ने विकास बैंकहरुलाई वाणिज्य बैंकहरुबाट प्रवाह हुने त्यस्तो कुल थोक कर्जा विपन्न वर्ग कर्जामा गणना हुने छैन ।

(ज) विपन्न वर्गमा प्रवाह गरिएको कर्जा गणना गर्दा ६ महिना अघिको कूल बाँकी कर्जा सापट (बिल्स खरीद तथा डिस्काउण्ट सहित) को आधारमा प्रत्येक त्रैमासमा अर्थात असोज, पुस, चैत र असार मसान्तमा गरिने छ ।

(झ) विपन्न वर्गमा प्रवाहित कर्जा सम्बन्धी नेपाल राष्ट्र बैंक निर्देशन फाराम नं. ९.५ अनुसारको त्रैमासिक विवरण यस बैंकको बैंक सुपरिवेक्षण विभागमा त्रैमास समाप्त भएको मितिले १५ दिन भित्र पेश गर्नु पर्नेछ ।

(ञ) सम्बन्धित ईजाजतपत्र प्राप्त संस्थाले विपन्न वर्गमा प्रवाह गरिने कर्जा सम्बन्धी नीतिगत एवं प्रकृयागत व्यवस्थालाई आफ्नो कर्जा नीतिमा स्पष्ट रुपमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

(ट) अन्य निर्देशनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि सामूहिक/व्यक्तिगत/संस्थागत जमानीमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपमा विपन्न वर्गमा गणना हुने गरी प्रवाह गरिएको कर्जाको लागि अतिरिक्त बीस प्रतिशत थप कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गर्नु पर्ने छैन ।

(ठ) "क" र "ख" वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्नु पर्ने कर्जा सम्बन्धी निर्देशन बमोजिमको कर्जा प्रवाह नगरेमा वा कम प्रवाह गरेमा त्यसरी प्रवाह नगरेको वा कम प्रवाह गरेको रकममा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ८१ बमोजिम सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले सो गणना अवधिमा कर्जामा लिने अधिकतम ब्याजदरले हुने रकम हर्जाना लगाइने छ ।

संस्थापक शेयर खरीद-बिक्री सम्बन्धी व्यवस्था

२.५६ यस बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई जारी गरिएको एकिकृत निर्देशनको इ.प्रा.निर्देशन नं.१०/०६१/६२ को संस्थापक शेयर खरिद बिक्री सम्बन्धी व्यवस्था दफा १ र दफा २ को खण्ड (ख) मा भएको व्यवस्थालाई देहाय बमोजिम संशोधन गरिएको छ ।

(क) <u>दफा १ मा</u>

"संस्थापक र संस्थापक समूहको शेयर लिएका व्यक्तिहरुले लिएको शेयर निजहरुको मृत्यु भएमा वा प्रचलित कानून बमोजिम पारिवारिक अंशबण्डा भएमा प्रचलित कानूनको रित पुऱ्याई निजहरुको हकदार वा निजहरुले इच्छाएको व्यक्तिको नाममा नामसारी गरी सो को जानकारी पन्ध्र दिन भित्र यस बैंकलाई दिनु पर्नेछ।"

(ख) <u>दफा २ खण्ड (ख) मा</u>

"मृत्यु भई वा प्रचलित कानून बमोजिम पारिवारिक अंश वण्डा भई हक हस्तान्तरण भएको अवस्थामा बाहेक संस्थापकले आफ्नै समूहका संस्थापकलाई शेयर नामसारी वा बिक्री गर्नु पर्नेछ।"

२.५७ यस बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई जारी गरिएको एकिकृत निर्देशनको ई.प्रा. निर्देशन नं. ४।०६१।६२ को खण्ड (ख) को बुँदा २.५ गैरबैंकिङ्ग सम्पत्तिको लेखाङ्कन नीतिमा उल्लेखित व्यवस्थालाई ईजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको कुनै कर्जा असूली नभएमा सुरक्षणमा रहेको धितो बेचबिखन गरी बाँकी साँवा र ब्याज उठाउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ। संस्थाले कर्जा असूल गर्ने सिलसिलामा धितो लिलामी गर्दा लिलाम बिक्री नभएमा आफैले सकार गर्न सक्नेछ। धितो सकार गर्दा धितोको प्रचलित बजार मूल्य वा धितो सकार गर्न अघिल्लो दिन सम्मको सम्पूर्ण लेना रकम मध्ये जुन कम हुन्छ सोही मूल्यमा मूल्यांकन गर्नुपर्नेछ। यदि धितोको बजार मूल्य कर्जाको लेना रकम भन्दा कम भएमा कम भएजति रकम सोही आर्थिक वर्षमा नाफा/नोक्सान हिसावमा खर्च लेखि सोही व्यहोरा लेखा नीतिमा उल्लेख गर्नुपर्नेछ। तर, यसरी मूल्याङ्कन गर्दा त्यस्तो गैह्र-बैंकिङ्ग संपत्ति वापतको रकम सम्पूर्ण रुपमा हिसाव मिलान नभएसम्म लेना रकम मध्येको ब्याज रकमलाई नाफा/नोक्सान हिसाबमा आम्दानी जनाउन पाइने छैन र त्यस्तो रकमलाई ब्याज मुल्तवी हिसावमा देखाउनु पर्नेछ भनी परिमार्जन गरिएको छ।

२.५८ क्रेडिट पर्चेज/रिपर्चेज तथा टेकओभर सम्बन्धी विगतको व्यवस्थालाई परिमार्जन गरी यस बैंकले तोकेको पूँजीकोष पर्याप्त नभएका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यस बैंकको पूर्व स्वीकृति नलिई अन्य कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट कुनै किसिमको ऋण, कर्जा आदि खरिद गरी लिन, डिस्काउण्ट गरी लिन, स्वाप गरी लिन तथा क्रेडिट पर्चेज/रिपर्चेज तथा टेकओभर गर्न नपाउने व्यवस्था गरिएको छ।

निक्षेप संकलन कार्यलाई आकर्षक बनाउन उपहारसम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सम्बन्धमा

२.५९ चिट्ठामा आधारित कुनै पनि प्रकारको निक्षेप उपहार कार्यक्रम सञ्चालन गर्न नपाइने, तर सम्बन्धित बैंक/वित्तीय संस्थाले तोकेका निश्चित मापदण्डहरु अन्तर्गत पर्ने सम्पूर्ण निक्षेपकर्ताहरुका बीचमा कुनै विभेद नगरी त्यस्ता सबै निक्षेपकर्ताहरुले निक्षेप रकमको आधारमा समानरुपमा उपहार प्राप्त गर्ने गरी निक्षेप उपहार कार्यक्रम सञ्चालन गर्न भने यस व्यवस्थाले कुनै बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन।

२.६० यस परिपत्र जारी गर्नु अगाडि नै चिठ्ठामा आधारित उपहार कार्यक्रम सञ्चालन गरिसकेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले उक्त मितिसम्ममा कायम रहेका निक्षेपकर्ताहरुका हकमा मात्र लागू हुने गरी बढीमा २०६५ आषाढ मसान्तसम्ममा उक्त उपहार कार्यक्रम अन्त्य गर्ने गरी निरन्तरता दिन सक्नेछन्।

रु. ५ करोडभन्दा बढी सावाँ रकम ऋण लिएका ऋणी तथा ऋणसँग सम्बन्धित व्यक्तिहरुलाई गरिने कारबाहीका सम्बन्धमा

२.६१ नेपाल सरकार (मन्त्रीस्तरीय) को मिति २०६४।४।८ को निर्णयानुसार रु. ५ करोडभन्दा बढी सावाँ रकम ऋण लिएका ऋणी तथा ऋणसँग सम्बन्धित व्यक्तिहरुलाई देहाय बमोजिमको कारवाही गरिएको छ।

(क) निजहरुको नाममा जारी भएको राहदानी जफत गर्ने र नयाँ जारी गर्न रोक लगाउने।

(ख) निजहरुलाई कम्पनी ऐन अन्तर्गत दर्ता भएका वा हुने कुनै पनि कम्पनीको सञ्चालक हुन रोक लगाउने।

(ग) ऋण तिर्ने प्रयोजनका लागि बाहेक निजहरुको स्वामित्वमा रहेको कुनै पनि चल/अचल सम्पत्ति रोक्का राख्ने।

(घ) ऋण तिर्ने प्रयोजनका लागि बाहेक निजहरुको स्वामित्वमा रहेको शेयरको खरिद बिक्री रोक्का राख्ने ।

(ङ) निजहरुबाट सरकारी सुरक्षणपत्रहरुमा भएको लगानी जफत गरी लिलाम गर्ने र त्यसरी प्राप्त हुन आउने रकम कर्जा चुक्ता गर्ने प्रयोजनका लागि उपयोग गर्ने ।

(च) ऋण तिर्ने प्रयोजनका लागि बाहेक ऋणी र ऋणीसंग सम्बन्धित व्यक्तिहरुलाई सबै किसिमका निक्षेप (स्वदेशी तथा विदेशी) को भुक्तानीमा रोक लगाउने ।

(छ) ऋणी र ऋणीसँग सम्बन्धित व्यक्तिहरुलाई प्रदान गरिएको लकर सुविधा अनुसार लकरमा राखिएका सबै सम्पत्ति रोक्का राख्ने ।

२.६२ नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) को मिति २०६३।८।२९ को निर्णयानुसार साँवा ऋण रु. पाँच करोड भन्दा बढी लिएकाहरु मध्येबाट सबैभन्दा बढी ऋण लिने ऋणीहरुलाई प्राथमिकताको आधारमा सम्बन्धित बैंकले क्रमशः कारवाही अगाडी बढाउने व्यवस्था कायम गरिएको छ । सोही बमोजिम विभिन्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ५७ को उपदफा (१२) बमोजिमको कारवाहीका लागि यस बैंक समक्ष सिफारिस भै आएको तथा यस बैंकको राय सिफारिस सहित नेपाल सरकारलाई अनुरोध गरिएको र नेपाल सरकारबाट पटक पटक गरी ११२ जना व्यक्तिहरु उपर कारवाही गरी सकिएको छ ।

२.६३ आर्थिक वर्ष २०६४।६५ को मौद्रिक नीतिमा उल्लेख भए बमोजिम यस बैंकले पूँजीकोष सम्बन्धी नयाँ मापदण्ड वासल-टु अनुसार पूँजी पर्याप्तताको ढाँचालाई अवलम्बन गर्ने नीति लिएको परिप्रेक्ष्यमा आर्थिक वर्ष २०६४/६५ देखि एक वर्षका लागि साविकको व्यवस्था र उक्त नयाँ व्यवस्था अनुरुप क्यापिटल एड्यूक्वेसी फ्रेमवर्कलाई समानान्तररूपमा वाणिज्य बैंकहरुको लागि मात्र लागू गर्ने र आर्थिक वर्ष २०६५।६६ देखि नयाँ व्यवस्था अनिवार्य गराउँदै लगिने व्यवस्था गरिएको छ ।

२.६४ इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई देहाय बमोजिमको व्यवस्था कायम गरिएको छ ।

(क) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले सम्बन्धित ऋणीबाट रकम असुल उपर गर्दा त्यस्तो असुल रकम मध्येबाट सर्वप्रथम असुल उपर गर्नुपर्ने ब्याज रकम सम्पूर्ण रुपमा असुल उपर भएपछिको अवस्थामा मात्र बाँकी रकम साँवामा आवश्यक हिसाव मिलान गर्न सक्ने । तर, खराव कर्जा असुलीको हकमा उल्लेखित व्यवस्था लागू नहुने ।

(ख) यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले आफ्ना कर्मचारीलाई कर्मचारी विनियमावलीमा उल्लिखित सापटी/सुविधाका अतिरिक्त आफ्नै वा अन्य कुनै बैंक तथा वित्तीय संस्थामा राखिएको मुद्दती रसीद, सुनचाँदी तथा नेपाल सरकार/नेपाल राष्ट्र बैंकले जारी गरेको ऋणपत्र/बचतपत्रको धितोमा कर्जा प्रदान गर्न सक्ने ।

२.६५ नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषद्को निर्णय अनुसार स्व. राजा वीरेन्द्र, रानी ऐश्वर्य र निजहरुका परिवारका नाममा नेपालस्थित कुनै बैंकमा कुनै खाता खोलिएको थियो वा थिएन, लकर खोलिएको थियो वा थिएन र त्यस्तो खाता वा लकरमा के कति रकम वा सुन, चाँदी वा जवाहरात थियो र त्यस्तो खाताबाट रकम निकालिएको छ वा छैन र निकालिएको भए के कति रकम कहिले निकालिएको हो सोको विस्तृत विवरण यस बैंकबाट लिने निर्णय भएको हुँदा त्यस बैंकसंग सम्बन्धित उपरोक्तानुसारको विवरण यथाशीघ्र यस बैंकलाई उपलब्ध गराउने तथा स्व. राजा वीरेन्द्र, रानी ऐश्वर्य र निजहरुका परिवारका नाममा नेपालस्थित कुनै बैंकमा कुनै खाता खोलिएको भए त्यस्तो खातामा भएको रकम हाललाई यथास्थितिमा राख्न त्यस्तो खाताबाट रकम झिक्न नपाउने गरी आवश्यक व्यवस्था गर्न यस बैंकलाई निर्देशन प्राप्त भएको हुँदा त्यस बैंकमा उपरोक्तानुसारको खाता भए सोको विवरण यथाशीघ्र यस बैंकलाई उपलब्ध गराई त्यस्तो खाताबाट रकम झिक्न नपाउने गरी खाता रोक्का राख्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

२.६६ लङ्ग फर्म अडिट रिपोर्टलाई समय सापेक्ष र प्रभावकारी बनाउने क्रममा विद्यमान रिपोर्टको ढाँचालाई संशोधित तथा परिमार्जन गरी सो संशोधित तथा परिमार्जन गरेको लङ्ग फर्म अडिट रिपोर्टलाई लागू गर्ने सम्बन्धमा यस बैंकबाट मिति २०६४।५।३१ मा निर्णय भएको हुनाले सो रिपोर्ट उक्त निर्णय भएको मितिबाटै लागू हुने छ । उक्त लङ्ग फर्म अडिट रिपोर्टलाई यस बैंकको web-site: www.nrb.org.np को बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग अन्तरगत राखिएको हुनाले सोही वेभसाइटबाट सूचना प्राप्त गरी

आफ्नो संस्थाको बाह्य लेखापरीक्षकबाट सो रिपोर्टकै ढाँचामा तयार गरिएको अन्तिम लेखापरीक्षण प्रतिवेदनलाई सोझै यस बैंकमा आइपुग्ने गरी पठाउने व्यवस्था कायम गरिएको छ ।

मार्जिन लेण्डिङ्गका सम्बन्धमा गरिएको व्यवस्था

२.६७ नेपाल धितोपत्र विनिमय बजार लिमिटेडमा सूचिकृत संस्थाहरुको शेयरको धितोमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट प्रवाह हुने मार्जिन लेडिङ्ग प्रकृतिको शेयर सुरक्षण राखी प्रवाह हुने कर्जाका सम्बन्धमा देहायका शर्तहरु पालना गरेर मात्र सो अनुसारको कर्जा प्रदान गर्न सकिने व्यवस्था कायम गरिएको छ ।

(क) यसरी प्रवाह हुने कर्जाको हकमा सुरक्षणबापत राखिने शेयरको मूल्याङ्कन गर्दा पछिल्लो १८० कार्य दिनको अन्तिम मूल्य (Closing Price) को औषत मूल्यको आधारमा बढीमा ५० प्रतिशत वा शेयरको प्रचलित बजार मूल्यको ५० प्रतिशतमध्ये जुन कम हुन्छ सो रकमसम्म मात्र कर्जा दिन सकिनेछ । एकपटक प्रवाह गरिसकेको यस्तो कर्जालाई सुरक्षणमा रहेको शेयरको पूर्नमूल्याङ्कन गरी सोको आधारमा थप कर्जा सीमा कायम गर्न वा थप कर्जा प्रदान गर्न पाइने छैन । विगतमा ५० प्रतिशतको सीमाभन्दा बढी हुने गरी कर्जा प्रदान गरिएको भएमा २०६५ आषाढ मसान्त वा भुक्तानी अवधि मध्ये जुन अगाडि हुन्छ सोही समयावधिभित्र नियमित गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

(ख) यसरी प्रवाह भएको कर्जाको अवधि एक वर्षभन्दा बढी हुन नहुने र त्यस्तो कर्जा नवीकरण, पुर्नसंरचना र पुर्नतालिकीकरण गर्न समेत पाइने छैन ।

(ग) यस बैंकको निर्देशन बमोजिम पूँजीकोषको अनुपात कायम नगरेका, ऋणात्मक नेटवर्थ भएका, नेपाल धितोपत्र विनिमय बजार लिमिटेडले सूचीकरणबाट हटाएका र आर्थिक वर्ष समाप्त भएको एक वर्ष अवधि पुरा हुँदा समेत अन्तिम लेखा परीक्षण नगराएका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको शेयरको धितोमा यस्तो कर्जा प्रदान गर्न पाइने छैन ।

(घ) यस्तो कर्जा प्रदान गर्ने सम्बन्धमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको आफ्नो कर्जा नीति/निर्देशिकामा स्पष्ट व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ ।

(ङ) यस्तो कर्जा प्रदान गर्दा अन्य कर्जा प्रदान गरे सरह अवलम्बन गर्नुपर्ने सम्पुर्ण प्रक्रिया पूरा गरेको हुनुपर्नेछ ।

(च) यसरी प्रवाह भएको कर्जा असल कर्जामा रहेको अवस्थामा बाहेक अन्य अवस्थामा शत् प्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नुपर्नेछ ।

(छ) यो निर्देशन जारी हुनु अगावै प्रदान भएका कर्जाहरुको हकमा उपरोक्त व्यवस्था अनुसार हुने गरी २०६५ आषाढ मसान्तसम्ममा निर्देशनको सीमा भित्र ल्याई कर्जाहरु नियमित गरी सक्नु पर्नेछ ।

(ज) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यस प्रकृतिको कुल कर्जा रकम वढीमा आफ्नो प्राथमिक पूँजी बराबरको रकमसम्म मात्र प्रवाह गर्न सक्नेछ । साथै, यसरी कर्जा प्रदान गर्दा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले एउटा सूचीकृत कम्पनीको शेयरको हकमा आफ्नो प्राथमिक पूँजीको बढीमा २५ प्रतिशतमा ननाघ्ने गरी मात्र कर्जा प्रवाह गर्नु पर्नेछ ।

(झ) विगतमा आफ्नो प्राथमिक पूँजी भन्दा बढी कर्जा प्रदान गरेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाले निर्धारित सीमामा नआएसम्म यस्तो प्रकृतिको थप कर्जा प्रवाह गर्न पाइने छैन ।

(ञ) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यस्तो कर्जा प्रवाह गर्दा शेयरको सक्कल प्रमाणपत्र धितो राखेर मात्र कर्जा प्रदान गर्नु पर्नेछ । यस अघि सक्कल प्रमाणपत्र धितो नराखी शेयर सम्बन्धी अन्य कागजातको आधारमा कर्जा प्रवाह गरिएको भए त्यस्तो कर्जाको लागि वि.सं. २०६४ माघ मसान्त भित्रमा शेयरको सक्कल प्रमाणपत्र लिई सक्नु पर्नेछ ।

संस्थापक शेयर सम्बन्धी व्यवस्था

२.६८ बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ४८ को उपदफा (१) (छ) कार्यान्वयन गर्ने/गराउने सिलसिलामा सोही ऐंनको दफा ९(२) को प्रयोजनको लागि देहायका शर्तहरुमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले आपसमा क्रस-होल्डिङ्ग हुने गरी लगानी गरेको संस्थापक समूहको शेयर धितोपत्र विनिमय बजार मार्फत खरीद/बिक्री गर्ने सम्बन्धमा निम्नानुसारको व्यवस्था कायम गरिएको छ :

(क) यस बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले अन्य इजाजतपत्रप्राप्त संस्थामा लगानीमा रहिरहेको संस्थापक/संस्थापक समूहको शेयर नेपाल धितोपत्र विनिमय बजार मार्फत खरीद/बिक्री गर्न सक्ने गरी छुट प्रदान गरिएको ।

(ख) संस्थापक शेयर नामसारी वा बिक्री गर्दा विद्यमान संस्थापक शेयरधनीहरुको रुपमा रहिरहेका अन्य सदस्यहरुलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने विद्यमान एकीकृत निर्देशन नं. १० को व्यवस्थाा यस प्रयोजनको लागि लागू नहुने ।

(ग) नेपाल धितोपत्र विनिमय बजारमार्फत् शेयर खरीद गर्ने व्यक्ति/संस्था समेत संस्थापक समूहमा नै कायम रहने ।

(घ) संस्थापक समूहको शेयर खरीदकर्ता कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेड को कालोसूचीमा समावेश नभएको हुनुपर्ने र प्रचलित कानून तथा यस बैंकबाट जारी गरिएका निर्देशन बमोजिम संस्थापक शेयर/संस्थापक समूहको शेयर खरिद गर्न अयोग्य नभएको स्वःघोषणा शेयर खरिद गर्दाको अवस्थामा नै पेश गर्नु पर्ने ।

(ङ) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यस निर्देशन बमोजिम अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुमा आफूले लगानी गरेको संस्थापक शेयर २०६५ आषाढ मसान्त भित्र यस निर्देशन बमोजिम अनिवार्यरुपमा बेचबिखन गरि सक्नु पर्ने ।

(च) शेयर खरिद बिक्री सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तथा प्रकृयाका सम्बन्धमा प्रचलित कानून अनुसार नै हुने ।

(छ) धितोपत्र विनियम बजार मार्फत खरिद/बिक्री गरिएका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले विकी गरेका यस्ता संस्थापक शेयरहरु पुनः धितोपत्र विनिमय बजार मार्फत अर्को व्यक्ति तथा संस्थाबीच खरिद बिक्री गर्न पाउने तर यसरी शेयर खरिद गर्ने व्यक्ति/संस्थाहरु सम्बन्धित संस्थापक समूहमै रहने ।

२.६९ स्वदेशमा स्थापना भई संचालनमा रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले जारी गरेको वित्तीय जमानतका आधारमा कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले कर्जा दिन नपाउने व्यवस्था कायम गरिएको छ ।

२.७० बैंक तथा वित्तीय संस्थाले जलविद्युत परियोजना, विद्युत प्रशारण लाइन र केवलकार निर्माण परियोजनामा लगानी गर्दा देहाय अनुसारको व्यवस्था कायम गरिएको छ ।

(क) जलविद्युतसँग सम्बन्धी परियोजनाहरुमा लगानी गर्न विद्यमान २५ प्रतिशतको एकल ग्राहक कर्जा सीमालाई वृद्धि गरी कोषमा आधारित कर्जा तथा गैर कोषमा आधारित सुविधा समेत जम्मा प्राथमिक पूँजीको बढीमा ५० प्रतिशतसम्म लगानी गर्न सक्ने गरी सीमा कायम गरिएको छ ।

(ख) जल विद्युत परियोजनामा लगानी गर्दा सम्बन्धित निकायसँग अनिवार्यरुपमा विद्युत खरिद सम्झौता भएको हुनुपर्नेछ । तर, हालै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले जलविद्युत संग सम्बन्धी परियोजनाहरुमा आफ्नो प्राथमिक पूँजीको बढीमा २५ प्रतिशतसम्म कर्जा लगानी गर्दा आफ्नै कर्जा नीति/निर्देशिका अनुरुप गर्न सक्ने तर २५ प्रतिशत भन्दा बढी ५० प्रतिशतसम्म कर्जा लगानी गर्ने अवस्थामा भने सम्बन्धित निकायसँग अनिवार्य रुपमा विद्युत खरिद सम्झौता भएको हुनुपर्ने गरी व्यवस्था कायम गरिएको छ ।

(ग) यस्ता परियोजनाको भुक्तानी तालिका तयार गर्दा नगद प्रवाह तथा अन्य प्रमाणको आधारमा पुष्टि हुने गरी गर्नुपर्नेछ ।

(घ) परियोजना विश्लेषण गरी सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले तय गरेको गेष्टेशन पिरियड अथवा त्यस्तो परियोजनाबाट विद्युत उत्पादन हुने समयमध्ये जुन समय अगाडि हुन्छ सोही मितिबाट असुल हुनुपर्ने कर्जाको कुनै किस्ताले भाखा नाघेमा ९० दिन सम्म असल कर्जाको रुपमा १ प्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नुपर्नेछ र ९० दिनभन्दा बढीले भाखा नाघेमा त्यस्तो किस्ता रकमलाई नै खराब वर्गमा वर्गीकरण गरी किस्ताको १०० प्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नुपर्नेछ ।

(ङ) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले परियोजना संचालन गर्न स्थापित पब्लिक लिमिटेड कंपनीको शेयरमा लगानी गरेको रकम धितोपत्र विनिमय बजारमा सूचीकृत भईनसकेका यस्ता परियोजनाहरुमा

लगानी गरेको रहेछ भने त्यस्तो लगानी गरेको मितिले तीन वर्षभित्र उक्त शेयर तथा डिबेञ्चर सूचीकृत नभएको खण्डमा लगानी भए बराबरको सम्पूर्ण रकम लगानी समायोजन कोष खडा गरी सो कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ । त्यस्तो कोषमा रहेको रकम उक्त शेयर तथा डिबेञ्चर सूचीकृत नभएसम्म अन्य कुनै पनि प्रयोजनको लागि उपयोग गर्न पाइने छैन ।

संस्थापक शेयर कारोबार सम्बन्धमा

२.७१ बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ९(२) को प्रयोजनको लागि देहायका उल्लेखित शर्तहरुको अधीनमा रही ५१ प्रतिशतभन्दा बढी संस्थापक समूहको शेयर स्वामित्व रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाका संस्थापक शेयरधनीहरुले चाहेमा संस्थापक समूहको शेयर स्वामित्व कम्तिमा ५१ प्रतिशत कायम रहने गरी बाँकी शेयर सर्वसाधारण शेयर सरह नेपाल धितोपत्र विनिमय बजार लिमिटेडमार्फत् कारोवार गर्न सक्ने व्यवस्था कायम गरिएको छ ।

(क) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको वित्तीय कारोवार सञ्चालन भएको ५ वर्ष पूरा गरेको हुनुपर्नेछ ।

(ख) संस्थापक वा संस्थापक समूहको शेयर स्वामित्व कम्तिमा ५१ प्रतिशत कायमै रहनु पर्नेछ ।

(ग) ५१ प्रतिशतभन्दा बढी भएको शेयर स्वामित्व धितोपत्र विनिमय बजार लिमिटेड मार्फत खरीद/बिक्री/परिणत गर्ने प्रयोजनको लागि संस्थापकहरुको शेयर लगानीको अनुपातमा समानुपातिक रुपमा बढी हुने शेयर सर्वसाधारणमा परिणत गरी प्रचलित कानून बमोजिम धितोपत्र विनिमय बजार लिमिटेड मार्फत् खरीद/बिक्री गर्न सकिनेछ । हाल वित्तीय कारोवार सञ्चालन भएको पाँच वर्ष पूरा गरेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले यस व्यवस्था अनुरुप शेयर बिक्री गर्न सर्वसाधारणमा परिणत गर्दा कुनै पनि संस्थापक शेयरधनीले चालू आर्थिक वर्ष २०६४।६५ अर्थात् २०६५ असारसम्मका लागि यसरी परिणत गर्न पाउने शेयरको ५० प्रतिशतसम्म मात्र बिक्री गर्न सक्नेछन् र तत्पश्चात् एकैपटक सम्पूर्ण वा बाँकीमध्येको हिस्सा बिक्री गर्न सक्नेछन् ।

तर, कुनै संस्थापक/संस्थापक समूहमा रहेको शेयरधनीले माथि उल्लेख भए अनुसारको शेयरहरु अर्को समूहमा परिणत गर्न नचाहेको भनी स्वःघोषणा विवरण प्राप्त भएको अवस्था रहेछ भने बाँकी रहेका सदस्यहरुले संस्थापक/संस्थापक समूहको शेयर स्वामित्व ५१ प्रतिशतभन्दा कम नहुने गरी त्यस्तो शेयर अनुपात उपयोग गर्न पाउने छन् ।

(घ) यस सम्बन्धमा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाको सञ्चालक समितिको सिफारिस सहित यस बैंकबाट स्वीकृति प्राप्त गर्नु पर्नेछ । यसरी स्वीकृति प्राप्त भएपछि आगामी साधारण सभाबाट प्रबन्धपत्र तथा नियमावलीमा आवश्यक संशोधन गरी सोही बमोजिम शेयर संरचना मिलाउनु पर्नेछ । सो बमोजिम प्रबन्धपत्र तथा नियमावलीमा आवश्यक संशोधन नभएसम्म यसरी खरीद/बिक्री/परिणत हुने शेयरको अंश संस्थापक समूहमा नै रहेको मानिने छ ।

(ङ) प्रबन्धपत्र तथा नियमावली संशोधन गर्दा सञ्चालक समितिमा पनि शेयर स्वामित्व अनुरुप प्रतिनिधित्व हुने गरी मिलाउनु पर्नेछ ।

(च) एकपटक सर्वसाधारण शेयरमा परिणत भइसकेको शेयर पुनः संस्थापक वा संस्थापक समूहको शेयरमा परिणत गर्न पाइने छैन ।

(छ) संस्थापक समूहमा रहेको शेयर सर्वसाधारण शेयरमा परिणत गरी बिक्री गर्ने व्यक्ति/संस्था कालोसूचीमा रहेको भएमा निजको शेयर बैंक तथा वित्तीय संस्थाको कर्जा चुक्ता गर्ने प्रयोजनको लागि मात्र बिक्री गर्न पाइने छ । कालोसूचीमा रहे/नरहेको व्यहोरा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले नै यकीन गर्नु पर्नेछ ।

(ज) यस व्यवस्था अनुरुप बिक्री/परिणत गर्ने कार्य एकपटक मात्र गर्न पाइने छ ।

(झ) बैंक तथा वित्तीय संस्थामा सञ्चालकको पदमा बहाल रहेको अवस्थामा समेत संस्थापक समूहको शेयर यस व्यवस्था अनुरुप सर्वसाधारणमा परिणत गर्न वाधा पर्ने छैन । तर, खरीद/बिक्री सम्बन्धी प्रक्रिया प्रचलित कानूनको अधीनमा रही गर्नु पर्नेछ ।

ट्रष्ट रिसिप्ट कर्जा/मुद्दति रसिद कर्जा तथा अन्य सुरक्षणपत्रहरुको धितोमा प्रवाह हुने कर्जा सम्बन्धमा

२.७२ इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट ट्रष्ट रिसिप्ट कर्जा र मुद्दति रसिद कर्जा तथा अन्य सुरक्षणपत्रहरुको धितोमा प्रवाह हुने कर्जाको सम्बन्धमा देहाय बमोजिमको व्यवस्था कायम गर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

(क) अब उप्रान्त ट्रष्ट रिसिप्ट कर्जा वा यस्तै प्रकृतिका आयात कर्जा प्रदान गर्दा अधिकतम ९० दिनसम्मको अवधिको लागि मात्र प्रवाह गर्न पाउने ।

(ख) मुद्दति रसिद तथा अन्य सुरक्षणपत्रहरुको धितोमा कर्जा प्रवाह गर्दा त्यस्तो सुरक्षणपत्रमा अंकित ब्याजदर भन्दा कम ब्याजदर नहुने गरी कर्जा प्रवाह गर्नु पर्ने । तर, यो व्यवस्था यस बैंकबाट ईजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु बीच एक आपसमा हुने कर्जा कारोवारमा मात्र लागू हुने र अन्यको हकमा लागू नहुने व्यवस्था कायम गरिएको छ ।

२.७३ यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा दिएको छुट सरह यस बैंकको निर्देशन बमोजिम विपन्न वर्गमा प्रवाह भएको कर्जालाई निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण निगमबाट सुरक्षण गराएको अवस्थामा त्यस्तो सुरक्षण गरेको विपन्न वर्ग कर्जाको लागि गर्नु पर्ने लोन लस प्रोभिजनमा ७५ प्रतिशत छुट दिई बाँकी २५ प्रतिशत मात्र व्यवस्था गरे पुग्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

२.७४ यस बैंकबाट "ख" वर्गको इजाजजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुले बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ४७ को उपदफा (२) को खण्ड (श) र "ग" वर्गको इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुले सोही ऐनको सोही दफाको उपदफा (३) को खण्ड (प) बमोजिम जग्गा विकास, आवासीय प्रयोजनको लागि जग्गा खरिद तथा घर निर्माण जस्ता परियोजना संचालन गर्ने र त्यस्ता घरजग्गाको बिक्री वितरण तथा व्यवस्थापन गर्ने गराउने सम्बन्धी कार्य गर्दा सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले आ-आफ्नो प्राथमिक पूँजीको २५ प्रतिशत भन्दा बढी लगानी गर्न नपाउने व्यवस्था गरिएको छ ।

२.७५ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले शुरु शेयर निस्काशन हुँदाको अवस्थामा शेयर खरिदका लागि बुझाइने आवेदनको अर्धकट्टीको सुरक्षणमा कुनै पनि किसिमको कर्जा प्रवाह गर्न नपाइने र यस अघि कर्जा प्रवाह भईसकेको भए त्यस्तो कर्जाको हकमा यो व्यवस्था लागू भएको मितिबाट एक महिना भित्र कर्जा चुक्ता गर्नु पर्ने अन्यथा पर्याप्त धितो लिई पूर्ण सुरक्षित हुने गरी नियमित गरिसक्नु पर्ने र सो अनुसार पूर्ण सुरक्षित गर्न गराउन नसकेको अवस्थामा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले शत प्रतिशत कर्जा नोक्सानी व्यवस्था कायम गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

स्थायी तरलता सुविधा अन्तर्गत प्राप्त गर्ने कर्जा सुविधाका सम्बन्धमा

२.७६ यस बैंकबाट वाणिज्य बैकहरूले स्थायी तरलता सुविधा अन्तर्गत प्राप्त गर्ने कर्जा सुविधाका सम्बन्धमा देहाय बमोजिमको व्यवस्था कायम गरिएको छ ।

(क) स्थायी तरलता सुविधा अन्तर्गत वाणिज्य बैकहरूले आफ्नो स्वामित्वमा रहेको नेपाल सरकारको ट्रेजरी विल्स र विकास ऋणपत्रहरूको धितोमा त्यस्ता ऋणपत्रहरूको अंकित मूल्यको ५० प्रतिशतसम्मले हुन आउने रकम वाणिज्य बैंकहरूलाई तरलता (कर्जा) उपलब्ध गराउन सकिने विद्यमान व्यवस्थामा परिवर्तन गरी उक्त कर्जा सुविधा सीमालाई बृद्धि गरी ७५ प्रतिशत कायम गरिएको ।

(ख) यसरी प्रदान हुने स्थायी तरलता सुविधाको ब्याजदरको सम्बन्धमा सबैभन्दा पछिल्लो ९१ दिने ट्रेजरी बिलको भारित औषत ब्याजदरमा २ प्रतिशत विन्दु थप गरी कायम हुन आउने ब्याजदर वा सबैभन्दा पछिल्लो पटकको रिपो कारोवारमा कायम भएको ब्याजदर मध्ये जुन बढी हुन्छ सोही दर कायम गर्ने । साथै, यस प्रयोजनको लागि पछिल्लो पटकको रिपो कारोवार भन्नाले बढीमा ३० दिन अघिसम्मको कारोवारलाई मात्र गणना गरिने तथा स्थायी तरलता सुविधा सम्बन्धी अन्य व्यवस्था यथावत कायम गरिएको छ ।

२.७७ यस बैंकबाट ईजाजतपत्र प्राप्त बैंक वा वित्तीय संस्थाको चुक्ता पूँजीको एक प्रतिशत वा सोभन्दा कम शेयर लिएका संस्थापक शेयरधनीहरुको नाममा रहेको संस्थापक शेयर प्रचलित ऐन कानून तथा देहायका शर्तहरुको अधिनमा रही विद्यमान संस्थापकहरुबीच वा अन्य व्यक्ति वा संस्थालाई खरिद/बिक्री गर्नको लागि यस बैंकको स्वीकृति लिई रहनु नपर्ने तर एक प्रतिशत भन्दा बढी शेयर धारण गरेका संस्थापक

शेयरधनीहरुको हकमा भने यस प्रयोजनको लागी संस्थापक शेयर खण्डिकृत गरी एक प्रतिशत वा सो भन्दा कम गरी यस्तो सुबिधा उपयोग गर्न नपाउने र एक प्रतिशत भन्दा बढी रकमको संस्थापक शेयर धारण गरेका संस्थापक शेयरधनीहरुको हकमा भने साविक व्यवस्था बमोजिम नै संस्थापक शेयर खरिद/बिक्री सम्बन्धी स्वीकृति यस बैंकबाटै प्रदान गरिने ।

१. संस्थापक शेयरधनीहरुको मृत्यु भएको, वा प्रचलित कानून बमोजिम पारिवारिक अंशवण्डा भएमा वा अदालतको आदेश भएको अवस्थामा सम्बन्धित हकवालालाई प्रचलित कानून बमोजिम हस्तान्तरण गर्न सकिने ।

२. मृत्यु भई वा प्रचलित कानून बमोजिम पारिवारिक अंशवण्डा हक हस्तान्तरण भएको अवस्थामा बाहेक संस्थापक शेयरधनीले आफ्नो संस्थापक शेयर हस्तान्तरण गर्दा विद्यमान संस्थापक शेयरधनीलाई नै प्राथमिकता दिनुपर्ने । विद्यमान संस्थापक शेयरधनीहरुले उक्त शेयर खरिद गर्न नचाहेमा सोको लिखित जानकारी बैंक तथा वित्तीय संस्थाले प्राप्त गरी अन्य समूह वा बाह्य व्यक्ति/संस्थालाई वेचविखन गर्न सकिने । सम्पूर्ण संस्थापकहरुको लिखित सहमति लिन सम्भव नभएमा सम्बन्धित बैंक/वित्तीय सस्था मार्फत राष्ट्रियस्तरको पत्रिकामा कम्तीमा ३५ दिनको सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरी जानकारी गराउने र सो अवधिभित्र कसैले खरिद गर्न चाहेको लिखित जानकारी पेश हुन नआएमा मात्र प्रचलित कानूनको अधीनमा रही अन्य व्यक्ति/संस्थालाई बिक्री गर्न सकिने ।

३. संस्थापक समूहको शेयर खरिद गर्ने व्यक्ति/संस्थालाई सोही संस्थापक समूहमा समावेश गर्नुपर्ने । एउटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको शेयर यस बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त क, ख र ग वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु र सहकारी सस्थाहरुले खरिद गर्न नपाउने ।

४. बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ९ र ११ बमोजिम तोकिएको अवधि र शर्त पूरा नगरेको, बैंक वा वित्तीय संस्थाबाट जारी भएको शेयरको माग रकम चुक्ता/भुक्तानी नगरेको, कुनै बैंक वा वित्तीय संस्थाको कामकारवाहीमा बेइमानी वा बदनियत गरेको कुरा अदालतबाट प्रमाणित भएको, कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेडको कालोसूचीमा समावेश भएको वा फुकुवा भएको मितिले कम्तीमा ३ वर्ष नपुगेको, सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाको लेखापरीक्षक, कानूनी वा अन्य सल्लाहकार रहेको, सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थासंग कुनै किसिमको ठेक्का पट्टा, वित्तीय स्वार्थ रहेको वा कर्जा कारोबार गरिरहेको, पछिल्लो आ.व. को कर चुक्ता नगरेको वा लेखा नम्बर नियमित नगरेको, धितोपत्र दलाल वा बजार निर्माता रहेको, संस्थापक शेयर खरिद/बिक्री पछि कायम हुन आउने कुल संस्थापकहरुमध्ये एक तिहाई सदस्यहरु स्नातक वा सो सरहको योग्यता प्राप्त हुनुपर्नेमा सो अवस्था विद्यमान रहन नसक्ने देखिएको, यस बैंकले तोकेको ढाँचा सहितको निवेदन पेश नगरेका र प्रचलित कानूनले अयोग्य ठहर गरेको व्यक्ति/संस्था संस्थापक शेयर खरिद/बिक्री गर्ने कार्यमा सहभागी हुन नपाउने ।

५. संगठित संस्थाले शेयर खरिद गर्ने भएमा उक्त संस्थाको कार्य/उद्देश्यमा शेयर खरिद/बिक्री गर्न पाउने/नपाउने एकिन गरी विगत २ आर्थिक वर्षदेखि संचालन मुनाफामा रहेको वित्तीय विवरण एकिन गरेर मात्र बिक्री गर्नुपर्ने । साथै, उक्त संगठित संस्थाको संचालकहरु समेत कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेडको कालोसूचीमा समावेश नभएको हुनुपर्ने ।

६. कुनै व्यक्ति फर्म, कम्पनी, एकाघर परिवार वा संगठित संस्थाबाट संस्थापक शेयरमा लगानी गर्दा यस बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त कुनै एक बैंक तथा वित्तीय संस्थामा बढीमा १५ प्रतिशत र अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुमा चुक्ता पूँजीको बढीमा एक प्रतिशतसम्म मात्र लगानी गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको हुँदा सो सम्बन्धी अवस्था सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाले एकिन गरेपछि मात्र संस्थापक शेयर खरीद/बिक्री कार्य हुनसक्ने ।

७. माथि बुँदा ४, ५ र ६ मा उल्लेखित अवस्था पूरा भए नभएको बारे सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाको संचालक समितिले आँफै एकीन गरेर मात्र संस्थापकहरुको स्वामित्व लगत कितावमा परिवर्तन गराउनु पर्ने । संस्थापक शेयर खरीद/बिक्री सम्बन्धी स्वीकृति सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाको सञ्चालक समितिले नै प्रदान गर्न सक्ने ।

८. शेयरधनीहरुले खरिद/बिक्री गर्ने संस्थापक शेयरको मूल्य र सम्बन्धित निकायहरुमा लाग्ने कर दस्तुर, सेवा शुल्क प्रचलित कानून बमोजिम हुने ।

९. चुक्ता पूँजीको एक प्रतिशतभन्दा बढी संस्थापक शेयर धारण गरेको अवस्थामा त्यस्तो शेयर टुक्रा टुक्रा गरी वा एकमुष्ट बिक्री गर्नु परेको खण्डमा शेयर बिक्री/हस्तान्तरण वा नामसारी सम्बन्धी प्रकृया नेपाल राष्ट्र बैंकबाट सो सम्बन्धी स्वीकृति प्राप्त भएपछि मात्र अघि बढ्ने ।

१०. कुनै बैंक वा वित्तीय संस्थामा संस्थापक शेयर धितो राखी कर्जा लिएको अवस्थामा कर्जा असूलीका पर्याप्त उपायहरु अवलम्बन गर्दा समेत उक्त कर्जा असूल उपर हुन नसकी उक्त संस्थापक शेयर नै जफत गर्नु पर्ने अवस्था सिर्जना हुन गएको अवस्थामा र प्रचलित कानून बमोजिम बैंक वा वित्तीय संस्थाको संस्थापक शेयर बिक्री गर्नु पर्ने बाध्यात्मक अवस्थामा शेयर संख्या र औचित्यका आधारमा जफत गरिएको/बाध्यात्मक रुपमा बिक्री गर्नु पर्ने उक्त संस्थापक शेयर बिक्री गर्नका लागि खरीदकर्ताको पहिचान गर्ने सम्बन्धमा देहायको प्रकृया अवलम्बन गर्न सकिनेछ :

- संस्थापक शेयर सार्वजनिक सूचना गरी बोलकबोल (गोप्य सिल्डटेण्डर) को माध्यमबाट प्रचलित कानुन र नेपाल राष्ट्र बैंकको नीति एवं निर्देशन विपरीत नहुने गरी सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाका विद्यमान संस्थापक शेयरधनी लगायत अन्य इच्छुक व्यक्ति, फर्म कम्पनी तथा संगठीत संस्थालाई बिक्री गर्न खरीदकर्ता छनौट गर्न सकिने,

- प्रचलित कानून तथा विद्यमान निर्देशनमा भएको व्यवस्था बमोजिम यसरी संस्थापक शेयर खरिद गर्ने खरिदकर्ता संस्थापक समूहमा नै पर्ने व्यहोरा समेत जानकारी गराउने । संस्थापक शेयर खरीदकर्ता पहिचान भईसकेपछि चुक्ता पूँजीको १ प्रतिशतभन्दा घटी संस्थापक शेयर धारण गर्ने संस्थापक शेयरधनीको संस्थापक शेयरको हकमा माथि (क) मा उल्लेखित प्रकृया अपनाई शेयर बिक्री वा नामसारी गर्नुपर्ने । तर, चुक्ता पूँजीको १ प्रतिशतभन्दा बढी शेयर स्वामित्व धारण गरेको अवस्थामा शेयर बिक्री/हस्तान्तरण वा नामसारी सम्बन्धी प्रकृया नेपाल राष्ट्र बैंकबाट सो सम्बन्धी स्वीकृति प्राप्त भएपछि मात्र अघि बढ्ने ।

११. संस्थापक शेयर बिक्रेता कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेडको कालोसूचीमा सूचीकृत रहिरहेको भए त्यस्तो संस्थापक शेयर बिक्रीबाट प्राप्त हुन आउने रकम अनिवार्य रुपमा कर्जा चुक्ता गर्ने प्रयोजनका लागि उपयोग गर्नु पर्नेछ ।

१२. उल्लेखित व्यवस्थाको अधीनमा रही शेयर खरिद/बिक्री गरी नयाँ कायम भएका संस्थापक शेयरधनीहरु सहितको अद्यावधिक विवरण १५ दिनभित्र यस बैंक समक्ष पेश गर्नुपर्ने ।

१३. प्रकृया नपुऱ्याई संस्थापक शेयर खरिद बिक्री गरिएको अवस्थामा बैंक वा वित्तीय संस्थाको हकमा नेपाल राष्ट्र बैंक, ऐन २०५८ को दफा १०० बमोजिम सचेत गराउने लगायतका अन्य कारवाही । बिक्रेता संस्थापक शेयरधनीका हकमा जुन बैंक वा वित्तीय संस्थाको संस्थापक शेयर हो सोही बैंक वा वित्तीय संस्थाले जफत गर्न सक्ने छ भने खरिद/बिक्रीकर्ताको हकमा नयाँ संस्थापना हुने बैंक वा वित्तीय संस्थाको संस्थापक शेयरमा लगानी गर्न र कुनै पनि इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाको सञ्चालकको रुपमा रहन खरिद/बिक्री गरेको मितिले पाँच वर्षसम्म योग्य नहुने गरी कारवाही गरिने ।

१४. प्रचलित ऐन, कानून र यस बैंकबाट जारी गरिएका नीति निर्देशनहरुमा कुनै परिमार्जन भएमा सोही बमोजिम उल्लेखित व्यवस्थामा परिमार्जन भएको मानिने ।

२.७८ यस बैकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन न. १४ शाखा/ कार्यालय स्थापना तथा संचालन व्यवस्थाका सम्बन्धमा कायम रहेको निर्देशनलाई आवश्यक संसोधन गरिएको छ । साथै, यसै संशोधित निर्देशनको अधिनमा रही बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई जारी एकीकृत निर्देशनको अनुसूचि १४.१ (शाखा खोल्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाले यस बैंकमा पेश गर्नु पर्ने विवरण) मा उल्लेखित विवरणहरु यस बैंकमा उपलब्ध गराउने गरी इजाजतपत्रप्राप्त बैक तथा वित्तीय संस्था आफू स्वंयमले शाखा/कार्यालय स्थापना तथा संचालन गर्न/गराउन सक्ने र सो को जानकारी यस बैंकलाई गराउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

न्यूनतम पूँजीकोष सम्बन्धी व्यवस्था

२.७९ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई जारी गरिएको एकिकृत निर्देशनको निर्देशन नं. १।०६१।६२ को न्यूनतम पूँजी कोष सम्बन्धी व्यवस्था अन्तरगतको दफा ६ को इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले प्रत्येक आर्थिक वर्षको आश्विन, पौष, चैत्र र आषाढ मसान्तका वित्तीय विवरणहरुको आधारमा संलग्न निर्देशन फा.नं. १.१ र १.२ बमोजिम पूँजीकोष सम्बन्धी विवरणहरु तयार गरी आन्तरिक लेखापरीक्षकबाट प्रमाणित गराई यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग तथा सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा त्रयमास समाप्त भएको एक महिना भित्र पठाउनु पर्नेछ भन्ने व्यवस्थालाई परिमार्जन/संशोधन गरी देहाय बमोजिमको व्यवस्था कायम गरिएको छ ।

(क) "यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक/वित्तीय संस्थाहरुले कायम गर्नु पर्ने न्यूनतम पूँजी कोष अनुपात जुनसुकै बखत पनि तोकिएको अनुपातमा कायम रहेको हुनु पर्नेछ । यसका साथै, इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले प्रत्येक महिनाको मसान्तको वित्तीय विवरणहरुको आधारमा संलग्न निर्देशन फा.नं. १.१ र १.२ बमोजिम पूँजीकोष सम्बन्धी विवरणहरु तयार गरी आन्तरिक लेखापरीक्षकबाट प्रमाणित गराई यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग तथा सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा प्रत्येक महिना समाप्त भएको मितिले एक महिना भित्र पठाइ सक्नु पर्नेछ । साथै, यसरी प्रत्येक महिनाको मसान्तमा तोकिएको अनुपातमा पूँजीकोष कायम गर्न नसकेमा लाभांस तथा बोनस शेयर समेत वितरण गर्न पाईने छैन ।"

(ख) 'ख' र 'ग' वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुले यस बैंकको निर्देशनले तोकेको वित्तीय स्रोत संकलन सम्बन्धी व्यवस्थाको सीमा भन्दा बढी हुने गरी सापटी लिने तथा परिचालन गरे भएको अबस्थामा देहाय अनुसारको व्यवस्था कायम हुने छ ।

(१) वित्तीय स्रोत संकलन सम्बन्धी यस बैंकको निर्देशनमा तोकिएको सीमाभन्दा बढी वित्तीय स्रोत संकलन गरेको पाइएमा त्यसरी सीमा भन्दा बढी संकलन गरिएको वित्तीय स्रोतमा त्यस्तो सीमामा नआएसम्मको अवधिको लागी दैनिक रुपमा प्रचलित बैंकदरले हुन आउने रकम हर्जाना स्वरुप सम्बन्धित संस्थालाई लगाउन सकिने छ । साथै, त्यस्तो सम्बन्धित संस्थाको कार्यकारी प्रमुखलाई समेत रु. एक लाखसम्म जरीवाना लगाउन सकिने छ र यस्तो रकम कार्यकारी प्रमुखबाट व्यक्तिगत रुपमा असुल उपर गरिने छ ।

(२) यस प्रयोजनको लागि लेखापरीक्षण भएको सबैभन्दा पछिल्लो वित्तीय विवरणबाट कायम हुन आउने प्राथमिक पूँजीलाई आधार लिई गणना गरिने छ ।

(३) सापटी सम्बन्धी दैनिक विवरण हाल यस बैंक समक्ष पेश हुँदै आएको अनिवार्य मौज्दात सम्बन्धी साप्ताहिक विवरण (निर्देशन फा.नं. १३.१) मा एउटा छुट्टै सापटी शीर्षक कायम गरी सापटी लिइएको कुल रकम खुलाउनु पर्नेछ ।

(ग) इजाजतपत्रप्राप्त बैक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई यस बैंकको प.सं. बै.वि.नि.वि./नीति/परिपत्र/ ३५/०६४/६५ मिति २०६५/०१/०३ को परिपत्रको बुँदा नं. (क) मा यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक/ वित्तीय संस्थाहरुले कायम गर्नु पर्ने न्यूनतम पूँजी कोष अनुपात जुनसुकै बखत पनि तोकिएको अनुपातमा कायम रहेको हुनु पर्नेछ । यसका साथै, इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले प्रत्येक महिनाको मसान्तको वित्तीय विवरणहरुको आधारमा संलग्न निर्देशन फा.नं. १.१ र १.२ बमोजिम पूँजीकोष सम्बन्धी विवरणहरु तयार गरी आन्तरिक लेखापरीक्षकबाट प्रमाणित गराई यस बैंकको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग तथा सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा प्रत्येक महिना समाप्त भएको मितिले एक महिना भित्र पठाइ सक्नु पर्नेछ । साथै, यसरी प्रत्येक महिनाको मसान्तमा तोकिएको अनुपातमा पूँजीकोष कायम गर्न नसकेमा लाभांस तथा बोनस शेयर समेत वितरण गर्न पाईने छैन । भन्ने परिपत्र जारी भएकोमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको शिघ्र सुधारात्मक कारवाही सम्बन्धी विनियमावली, २०६४ लागू हुने मितिसंग एकरुपता कायम गर्न उपरोक्त परिपत्रको बुँदा नं. (क) मा भएको माथिको व्यवस्था पछि "साथै, यो व्यवस्था मिति २०६५ कार्तिक १ गतेदेखि लागू हुनेछ ।" भन्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

२.८० इजाजतपत्रप्राप्त बैक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई यस बैंकबाट प.सं. बै.वि.नि.वि./नीति/परिपत्र/११/ ०६२।६३ मिति २०६३।३।४ मा जारी गरिएको परिपत्रमा रहेको "यस बैंकबाट ईजाजतपत्र प्राप्त गरेका वा

इजाजतपत्रको लागि नयाँ निवेदन पेश हुने बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संस्थापक वा संस्थापक समूहको शेयरमा प्रचलित कानून बमोजिम संस्थापित सहकारी संस्थाहरुले संस्थागत रुपमा शेयर लगानी गर्न नपाउने र विगतमा लगानी गरिरहेका सहकारी संस्थाहरुको शेयर प्रचलित कानूनी प्रकृया पूरा गरेर २०६५ साल आषाढ मसान्त भित्र बिक्री गरी सक्नुपर्ने ।" भन्ने व्यवस्थालाई देहाय बमोजिम हुने गरी परिमार्जन गरिएको ।

> "यस बैंकबाट ईजाजतपत्र प्राप्त गरेका वा इजाजतपत्रको लागि नयाँ निवेदन पेश हुने बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संस्थापक वा संस्थापक समूहको शेयरमा प्रचलित कानून बमोजिम संस्थापित सहकारी संस्थाहरुले संस्थागत रुपमा शेयर लगानी गर्न नपाउने र विगतमा लगानी गरिरहेका सहकारी संस्थाहरुको शेयर प्रचलित कानूनी प्रकृया पूरा गरेर २०६५ साल आषाढ मसान्त भित्र बिक्री गरी सक्नुपर्ने । *तर, यो व्यवस्था "घ" वर्गका लघु वित्त सम्बन्धी कारोबार गर्ने विकास बैंकलाई लागू हुने छैन ।"*

२.८१ हालै सम्पन्न भएको ऐतिहासिक संविधानसभाको निर्वाचनको लागि लामो सार्वजनिक बिदा पर्न गएको सन्दर्भमा ऋणी व्यवसायीहरुले २०६४ चैत्र मसान्तसम्ममा बैंक तथा वित्तिय संस्थालाई तिर्नुपर्ने सावां तथा ब्याज बुझाउने म्याद २०६५ जेष्ठ मसान्तसम्म थप गर्न उपयुक्त हुने देखिएको हुनाले सोही बमोजिम कर्जाको साँवा तथा ब्याज भुक्तानी गर्ने म्याद थप गर्न/गराउने व्यवस्था गरिएको छ ।

व्यावसायिक विशेषज्ञको सूची प्रकाशित

२.८२ बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा १३ बमोजिम व्यावसायिक विशेषज्ञहरुको सूची कायम गर्ने सन्दर्भमा यस आर्थिक वर्षमा तोकिए बमोजिमको योग्यता तथा रीत पुगेका पाँच जना व्यक्तिहरु समेत थप गरी ६७ जना व्यावसायिक विशेषज्ञहरुलाई यस बैंकबाट व्यावसायिक विशेषज्ञको सूचिमा समावेश गरिएको छ । साथै, यस आर्थिक वर्षमा तोकिए बमोजिमको योग्यता तथा रीत पुगेका १५० चार्टर्ड एकाउन्टेण्ट (व्यक्ति/फर्म) र दर्तावाला लेखापरिक्षक (व्यक्ति/फर्म) समूह ३५ गरी कूल १८५ लाई लेखापरिक्षकको रुपमा सूचीकृत गरिएको छ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण

बैंक सुपरिवेक्षण

२.८३ मुलुकमा संचालनमा रहेका वाणिज्य बैंकहरुको प्रत्येक वर्ष समष्टिगत स्थलगत निरीक्षण गर्ने कार्यलाई निरन्तरता प्रदान गरिएको छ । आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा कृषि विकास बैंक सहित २३ वटा वाणिज्य बैंकहरुको समष्टिगत स्थलगत निरीक्षण गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ । यस क्रममा स्थलगत निरीक्षण गरिएका वाणिज्य बैंकहरुको १४९ वटा शाखा कार्यालयहरु तथा विभिन्न परियोजनाहरुको स्थलगत निरीक्षण समेत सम्पन्न गरियो ।

तालिका २.७
स्थलगत निरीक्षण गरिएका वाणिज्य बैंकहरु

सि.नं.	बाणिज्य बैंकहरु	निरीक्षण गरिएका शाखा संख्या
१.	नेपाल बैंक लिमिटेड	१७
२.	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक	१४
३.	कृषि विकास बैंक लिमिटेड	२५
४.	नबिल बैंक लिमिटेड	९
५.	नेपाल इन्भेष्टमेण्ट बैंक लिमिटेड	९
६.	स्ट्याण्डर्ड चार्टर्ड बैंक नेपाल लिमिटेड	३
७.	हिमालयन बैंक लिमिटेड	७
८.	नेपाल एस.बी.आई.बैंक लिमिटेड	६
९.	नेपाल बंगलादेश बैंक लिमिटेड	१
१०.	एभरेष्ट बैंक लिमिटेड	१२
११.	बैंक अफ काठमाण्डू लिमिटेड	६
१२.	नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंक लिमिटेड	१
१३.	लुम्बिनी बैंक लिमिटेड	३
१४.	नेपाल इण्डष्ट्रियल एण्ड कमर्सियल बैंक लिमिटेड	५
१५.	माछापुच्छ्रे बैंक लिमिटेड	१०
१६.	कुमारी बैंक लिमिटेड	६
१७.	लक्ष्मी बैंक लिमिटेड	३
१८.	सिद्धार्थ बैंक लिमिटेड	७
१९.	ग्लोबल बैंक लिमिटेड	१
२०.	सिटिजन्स बैंक लिमिटेड	१
२१.	बैंक अफ एशिया	१
२२.	सनराइज बैंक लिमिटेड	१
२३.	प्राइम बैंक लिमिटेड	१
	जम्मा	१४९

२.८४ समीक्षा वर्षमा, मुलुकका २३ वटा वाणिज्य बैंकहरुको समष्टिगत स्थलगत निरीक्षणका अलावा विभिन्न १२ वटा बैंकहरुको कुल १७ वटा विशेष स्थलगत निरीक्षण पनि सम्पन्न गरिएको छ । विशेष निरीक्षण भएका बैंकहरुमा क्रमशः लुम्विनी बैंक लिमिटेड, नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंक लिमिटेड, राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लिमिटेड, कुमारी बैंक लिमिटेड, माछापुच्छ्रे बैंक लिमिटेड, नेपाल बैंक लिमिटेड, बैंक अफ काठमाण्डू लिमिटेड, नेपाल बंगलादेश बैंक लिमिटेड, सिटिजन्स बैंक लिमिटेड, सनराइज बैंक लिमिटेड र बैंक अफ एशिया लिमिटेड रहेको छन् ।

२.८५ बैंकबाट भएका समष्टिगत, विशेष र लक्षित स्थलगत निरीक्षणका आधारमा तयार गरिएका प्रतिवेदनहरुमा उल्लेख गरिएका कैफियतहरुलाई आवश्यक निर्देशनहरु मार्फत सुधार गराइएको छ ।

२.८६ समिक्षा अवधीको अन्त्यमा नेपाल बंगलादेश बैंक लिमिटेड, नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंक लिमिटेड र लुम्बिनी बैंक लिमिटेडको व्यवस्थापनमा ल्याइएको सुधारको कारणले उक्त बैंकहरु माथिको सूक्ष्म निगरानीलाई हटाइएको छ ।

२.८७ आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा वाणिज्य बैंकहरुबाट प्राप्त वित्तीय विवरणको आधारमा हरेक त्रयमासमा त्रैमासिक गैरस्थलगत सुपरिवेक्षण प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्य सम्पन्न भयो । उक्त प्रतिवेदनमा गरिएको क्याम्ल्स रेटिङ्गको आधारमा आवश्यकतानुसार अनुगमन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिई प्राप्त तथ्याङ्कको आधारमा अर्लि वार्निङ्ग सिग्नल प्रणालीलाई यस वर्ष पनि निरन्तरता दिइएको छ ।

२.८८ वाणिज्य बैंकहरुको वासलात तथा अन्य वित्तीय विवरणहरुको नियमित अनुगमनका साथै बैंकबाट जारी भएका नीति निर्देशनहरुको पालना भए नभएको सम्बन्धमा देखापरेका कमि-कमजोरीहरुको निरुपणका लागि बैंकहरुलाई विभिन्न निर्देशनहरु दिइएको छ ।

विकास बैंक, वित्त कम्पनी तथा लघुवित्त संस्थाहरुको सुपरिवेक्षण

२.८९ आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा २१० वटा वित्तीय संस्थाहरु सुपरिवेक्षणको दायराभित्र रहेका छन् । जसमध्ये १४ वटा विकास बैंक, ४२ वटा वित्त कम्पनी, छ वटा लघुवित्त विकास बैंक, छ वटा सहकारी संस्था र चार वटा गैर-सरकारी संस्थाहरुको स्थलगत निरीक्षण गरिएको छ । त्यस्तै १६ वटा विकास बैंक, १० वटा वित्त कम्पनीहरुको लक्षित निरीक्षण र युनाइटेड विकास बैंक लिमिटेड र पोखरा फाइनान्स लिमिटेडको अनुगमन निरीक्षण गरिएको छ । आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा कुनै व्यक्ति संघसंस्थाबाट वित्तीय संस्थाउपर गरिएका उजुरी तथा गुनासामाथिको सत्य तथ्य बुझ्नका लागि आठ वटा विकास बैंक, १४ वटा वित्त कम्पनी तथा एउटा लघुवित्त विकास बैंकको विशेष निरीक्षण गरिएको छ ।

विशेष कारवाही

२.९० आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा स्थलगत तथा गैरस्थलगत सुपरिवेक्षणबाट औंल्याइएका कैफियतहरु कार्यान्वयनको क्रममा नेपाल विकास बैंकलाई समस्याग्रस्त घोषणा गरी थप कर्जा प्रवाह गर्न र निक्षेप सङ्कलनमा प्रतिबन्ध लगाइएको, नेपाल विकास बैंक लिमिटेड र नेपाल घरेलु तथा साना उद्योग विकास बैंक लिमिटेडले पूँजी थप गरेको र निर्देशन बमोजिम खराब कर्जा असुली रकमको आधारमा निक्षेप परिचालन र कर्जा प्रवाहमा सीमित छुट प्रदान गरेको र सानिमा विकास बैंक, शुभेच्छा विकास बैंक र बागेश्वरी विकास बैंकको अनिवार्य नगद मौज्दात नपुगेकोले जरिवाना लगाइएको छ ।

२.९१ त्यस्तै, स्वस्तिक मर्चेन्ट फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड, एपि फाइनान्सियल इन्स्टिच्यूशन लिमिटेड, कास्की फाइनान्स लिमिटेड, लर्डबुद्ध फाइनान्सियल इन्स्टिच्यूशन लिमिटेड र सेती वित्तीय संस्था लिमिटेडलाई अनिवार्य नगद मौज्दात नपुग भएकोले जरिवाना लगाइएको र कस्मिक मर्चेण्ट बैकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लिमिटेड लाई निक्षेप एवं कर्जा कारोबारमा सीमा लगाइएको छ ।

मुद्रा व्यवस्थापन

२.९२ मुलुकमा सहज रुपमा नोट आपूर्ति गर्ने जिम्मेवारी वहन गरेको यस मुद्रा व्यवस्थापन विभागले विगतमा करीब दुई वर्ष छ महिनासम्मलाई धान्ने हिसावले विभिन्न दरका नोट छपाई भइरहेकोमा आ.व. २०६४।६५ देखि तीन वर्ष ३ महिनाका लागि नोट छपाउने व्यवस्था अनुरुप नोट छपाउने कार्य अगाडि बढाइएको छ । आ.व. २०६४।६५ को असार महिनासम्म रु. ५, १०, २०, ५०, १००, ५०० र १००० दरका देहाय परिमाणको नोटहरु छपाई भइरहेको छ भने रु. ५०० दरका नोटको बायाँतर्फ सगरमाथाको चित्र र दायाँतर्फ नोटको पानी छापमा लालीगुराँशको फूल अंकित रहेको नयाँ डिजाइनका नोटहरु नेपाल अधिराज्यभर चलनचल्तीमा ल्याइएको छ ।

तालिका २.८
नोट छपाई विवरण

सि.नं.	नोट दर	छपाई परिमाण	नोटको छपाई अवस्था
१.	१०००	३ करोड थान	२.८२ करोड चलनचल्तीमा आइसकेको ।
२.	५००	२ करोड थान	प्रचलनमा आइसकेको ।
३.	१००	५ करोड थान	छपाई भइरहेको र केही प्रचलनमा आइसकेको ।
४.	५०	५ करोड थान	छपाई भइरहेको र केही प्रचलनमा आइसकेको ।
५.	२०	७ करोड थान	छपाई भइरहेको ।
६.	१०	५ करोड थान	छपाई भइरहेको र केही प्रचलनमा आइसकेको ।
७.	५	१५ करोड थान	छपाई भइरहेको ।

नयाँ डिजाईनमा निष्काशन भएका रु. ५०० र १००० दरको नोटमा दृष्टिविहिनहरुलाई नोट पहिचान गर्ने सजिलोका लागि ब्लाइण्ड रिक्गनाइज फिचर समेत राखिएको छ।

नोट निष्काशन

२.९३ नोट स्टकतर्फ २०६४ साउनदेखि २०६५ असारसम्मको अवधिमा विभिन्न दरको गरी रु. २१ अर्ब ६४ करोड रकम बराबरको नोटहरु निष्काशन गरिएको छ। उक्त नोट निष्काशनको अनुपात हेर्दा खासगरी दशैं र तिहारमा बढी नोट खर्च हुने गरेको र सो अवधिमा मात्र करीब ७२ प्रतिशत अर्थात् १० करोड २५ लाख ९९ हजार ९९९ थान नोट खर्च भएको छ। दशैं र तिहार महिनामा खासगरी रु. १, २, ५, १०, २० र अन्य नोटमा रु. ५० दरको नोट स्टकमा बढी खर्च हुने गरेको देखिएको छ।

नोट सुरक्षण

२.९४ नोट चलनचल्तीतर्फ २०६४ असार मसान्तसम्म विभिन्न दर गरी देशमा रु. ९१ अर्ब ३० करोड नोट चलनचल्तीमा रहेकोमा २०६५ असार मसान्तसम्म थप रु. २१ अर्ब ६४ करोड नोट निष्काशन भई कुल नोट निष्काशन रु. १ खर्ब १२ अर्ब ९४ करोड पुगेको छ।

नोटकोष

२.९५ देशभर नेपाली नोटहरुको चलनचल्तीमा व्यापकता ल्याउन तथा देशभर बैंकिङ्ग सेवा सुचारुरुपले संचालन गर्नका लागि आवश्यक नेपाली रुपैयाँ सुगम तरिकाले उपलब्ध गराउन ४३ वटा राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकका शाखा/उपशाखा, नेपाल बैंक लिमिटेड का २४ वटा शाखा/उपशाखा तथा जिल्लास्थित नेपाल राष्ट्र बैंकका सात वटा कार्यालयहरुमा नोटकोषको स्थापना गरी सेवा पुऱ्याइएको छ। चालू आर्थिक वर्षमा निजी क्षेत्रका वाणिज्य बैंकहरुलाई पनि नोटकोष संचालन गर्न दिने व्यवस्थाका लागि केही शाखाहरुमा अध्ययन भई निर्णयको चरणमा रहेको छ। देशभर नै बढी बैंकिङ्ग सेवा र सुविधा विस्तार गरी नोटकोषमा देखिने समस्याहरुलाई निराकरण गर्न र प्रभावकारी बनाउन देशभरमा रहेका सबै नोटकोषहरुको निरीक्षण तथा अनुगमन गर्ने व्यवस्था समेत गरिएको छ।

जलान

२.९६ नयाँ तथा सुकिलो नेपाली नोटहरु प्रचलनमा ल्याउने उद्देश्य बमोजिम सर्वसाधारण तथा वाणिज्य बैंकहरुमा रहेका झुत्रा तथा निष्काशन अयोग्य नोटहरु खिची जलाउने व्यवस्था रहेको छ। यस सिलसिलामा मुद्रा व्यवस्थापन विभाग र जिल्लास्थित नेपाल राष्ट्र बैंकका कार्यालयहरुबाट समेत गरी २०६४ असार मसान्तसम्ममा रु. १ खर्ब २२ अर्ब ६१ करोड ७७ लाख ३३ हजार ५२१ दरका झुत्रा तथा निष्काशन अयोग्य नोटहरु जलान गरिएकोमा २०६४ असारदेखि २०६५ असार मसान्तसम्ममा थप रु. ३० करोड ८४ लाख ३५ हजार नोटहरु जलान भई कुल जलान रकम रु. १ खर्ब २२ अर्ब ९२ करोड ६१ लाख ६८ हजार ८९१ पुगेको छ।

फण्ड ट्रान्सफर

२.९७ देशको आर्थिक गतिविधिमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने बैंकिङ्ग क्षेत्रलाई सुचारुरुपले सञ्चालन एवम् विकास गर्न आवश्यक रकमहरु सुलभ तरिकाले उपलब्ध होस् भन्ने उद्देश्यले देशभरी वाणिज्य बैंकका र नेपाल बैंक लिमिटेडका शाखा/उपशाखाका साथै नेपाल राष्ट्र बैंक, जिल्लास्थित कार्यालयहरुमा नोटकोषको व्यवस्था गरिएको छ। उक्त कोषमा बढी रकम जम्मा भएमा नेपाल राष्ट्र बैंकको आफ्नै खर्चमा बढी भएका रकम राष्ट्र बैंकमा फिर्ता ल्याउने तथा कोषमा रकमको कमी भएमा तत्काल नोटकोषमा रकम जम्मा गरिदिने व्यवस्था गरिएको छ। २०६४ असार मसान्तदेखि २०६५ असारमसान्तसम्ममा जिल्लास्थित नेपाल राष्ट्र बैंक, राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक तथा नेपाल बैंक लिमिटेडका नोटकोष रहेको शाखा/उपशाखाहरुमा १३८ पटक गरी रु. १७ अर्ब ७१ करोड ५४ लाख फण्ड पठाएको छ भने शाखाहरुबाट २० पटकमा रु. ५ अर्ब २० करोड ४६ लाख फण्ड आएको छ।

विविध

संस्थागत सुधार

२.९८ आर्थिक वर्ष २०६५।६६ को लागि वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट स्वीकृत गरी बजेट प्रणालीलाई यथार्थपरक, व्यवस्थित, मितव्ययी एवम् प्रभावकारी बनाउन मिति २०६५।३।३१ मा बसेको संचालक समितिको १०३१ वैठकले वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेटको साथसाथै १८ बुँदाको निर्देशन समेत जारी गरेको छ ।

२.९९ बैंकका सञ्चालक डा.विश्वम्भर प्याकुर्‍यालज्यूको संयोजकत्वमा गठित "बजेट समीक्षा समिति" द्वारा आर्थिक वर्ष २०६३।६४ को वार्षिक बजेट समीक्षा तथा २०६४।६५ को प्रथम, अर्ध-वार्षिक र नौ महिना अवधिको बजेट समीक्षा गरियो । बजेट समिक्षा गर्दा लक्ष्यको तुलनामा पूँजीगत खर्चमा कमी, लक्षित ब्याज आम्दानीको तुलनामा त्यस्तो आम्दानीमा कमी र चालू खर्चतर्फको कुल खर्च विनियोजित बजेटको दायरा भित्रै रहेको थियो । संचालक समितिले बजेट समीक्षा अध्ययन गरी बैंक व्यवस्थापनलाई बजेट तथा खर्च प्रणाली सम्बन्धमा आवश्यक निर्देशन समेत प्रदान गरेको थियो ।

२.१०० वार्षिक बजेट तथा कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी तुल्याउनको लागि आवश्यकता अनुसार स्थलगत तथा गैर-स्थलगत अनुगमन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता प्रदान गरिएको छ ।

२.१०१ संचालक समितिद्वारा मिति २०६४ मंसिर ६ मा जोखिम व्यवस्थापन दिशानिर्देश स्वीकृत भई हाल उक्त निर्देशन बमोजिम नै जोखिम व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित काम कारवाही संचालन हुँदै आएको छ । जोखिम व्यवस्थापन एवं सो को अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी काम कारवाही व्यवस्थित रुपले संचालन गर्ने उद्देश्यले संचालक समितिका सदस्य श्री शम्भुशरण प्रसाद कायस्थज्यूको संयोजकत्वमा एक जोखिम व्यवस्थापन समिति गठन भएको छ । उक्त समितिको सचिवालय सम्बन्धी कार्य यस संस्थागत योजना विभागगद्वारा सम्पादन हुँदै आएको छ । जोखिम व्यवस्थापन समितिले आफ्नो काम कारवाही व्यवस्थित गर्ने क्रममा जोखिम व्यवस्थापन समितिको कार्यविधि, २०६५ तयार गरी २०६५ जेठ १ देखि लागू गरिएको छ ।

सूचना प्रविधि

२.१०२ बैंकका विभिन्न विभागहरुको कार्यलाई कम्प्युटराईज गर्नको लागि आवश्यक पर्ने नयाँ सफ्टवेयर विकास तथा पहिले तयार गरिएका सफ्टवेयरहरुको आवश्यक सुधार गर्ने क्रममा उल्लेखित समयावधिमा निम्नानुसारका कार्यहरु सम्पादन गरिएको छ :

(क) एकाउण्टिङ्ग सेलको परामर्शको आधारमा तथा सम्बन्धित कार्यालयहरुले अनुरोध गरे अनुरुप बैंकिङ्ग सिष्टम सफ्टवेयरमा थप परिमार्जन गरिएको ।

(ख) विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभागबाट प्रकाशित पुराना एक्सचेन्ज रेटसम्बन्धी तथ्याङ्कलाई वेवसाइटमा अपडेट गर्ने व्यवस्था मिलाइएको ।

(ग) राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभागका लागि ट्रेजरी बिल्सको स्किपलेस सिष्टमको लागि तयार गरिएको सफ्टवेयरलाई प्रयोगमा ल्याईएको ।

(घ) वित्त व्यवस्थापन विभागको लागि पे-रोल सिष्टममा परिमार्जन गरी केन्द्रीय कार्यालयबाट नै सबै कार्यालयहरुको पे-रोल तयार गर्ने व्यवस्था मिलाइएको ।

(ङ) सामान्य सेवा विभागको संचय तथा वितरण फाँटको कार्यलाई कम्प्युटराईज गर्नको लागि उपयुक्त इन्भेन्टरी म्यानेजमेन्ट सिष्टमको पहिचान गरी सोसँग सम्बन्धित सफ्टवेयर खरिद गरिएको ।

(च) जनशक्ति व्यवस्थापन विभागसँग समन्वय गरी बहालवाला कर्मचारीहरुको एलोकार्डमा रहेका सबै सूचनाहरुलाई एगजिष्टिङ्ग पिआरएसमा अपडेट गर्न र भुतपूर्व कर्मचारीहरुको एलोकार्डलाई स्क्यान गरी सो को डाटावेस बनाउनका लागि आवश्यक कार्य गरिएको ।

(छ) विदेशी विनिमय विभागसँग समन्वय गरी सो विभागको अनुगमन शाखामा विभिन्न व्यवसायिक फर्महरुबाट प्राप्त हुने विदेशी मुद्राको कारोवारको रेकर्ड राख्नका लागि एप्लिकेशन तयार गरी कार्यन्वयन गरिएको ।

(ज) बैंकिङ्ग कार्यालय र राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभागबीच कम्प्युटर नेटवर्क स्थापना गरी राष्ट्र ऋण सम्बन्धी एकाउन्टिङ्ग कार्यलाई सरलीकरण गर्न बैंकिङ्ग सफ्टवेरमा थप सुधार गरिएको ।

(झ) शोधनान्तर व्यापार तथा करेण्ट सफ्टवेयरमा आवश्यक प्रतिवेदनहरु थप गरी सुधार गरिएको ।

(ञ) पर्सनल रिकर्ड सिष्टम सफ्टवेयरमा केही प्रतिवेदनहरु थप गरी सुधार गरिएको ।

(ट) होम लोन इन्फरमेशन सिष्टममा थप सुधार गरिएको ।

(ठ) बैंकको वेवसाइटलाई बढी सूचनामूलक बनाउने क्रममा नयाँ वेभ पेज डिजाइन गरी सम्बन्धित विभागबाट नै सूचना अपलोड गर्न सकिने व्यवस्थाको लागि सम्बन्धित विभागका कर्मचारीहरुलाई तालीम समेत दिई इन्फरमेशन अपलोड गर्ने व्यवस्था मिलाइएको ।

(ड) विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभागको लगानी शाखाका लागि विदेशी मुद्रा कारोवारको एकाउण्टिङ्ग सफ्टवेयर तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।

(ढ) वित्त व्यवस्थापन विभागको प्रयोगमा रहेको एकाउण्टिङ्ग, कर्मचारी सुविधा आदि सफ्टवेयरहरुमा आवश्यक सुधार गरिएको ।

(ण) टेलिग्राफ ट्रान्सफर कोड जेनेरेट गर्ने सफ्टवेयर तयार गरी बैंकिङ्ग कार्यालय तथा जिल्लास्थित सबै कार्यालयहरुमा प्रयोगमा ल्याइएको ।

(त) डिस्पेन्सरी सफ्टवेयरमा डिमाण्ड मोड्युल थप गरी आवश्यक सुधार गरिएको ।

(थ) बैंकको इन्टरनेट साइटलाई परिमार्जन गरी थप व्यवस्थित एवम् बढी सूचनामूलक बनाइएको ।

नेटवर्क/इन्टरनेट/इ-मेल सेवा विस्तार

२.१०३ नेटवर्क सेक्युरिटी इहायन्समेण्टका लागि लाटेष्ट एन्टिभाइरस सफ्टवेयरहरु खरिद गरी नेटवर्कसँग आवद्ध कम्प्युटरहरुमा इन्स्टल गरिएको छ ।

२.१०४ विराटनगर कार्यालयको प्रयोगमा रहेको नोभेल नेटलायर ओपरेटिङ्ग सिष्टमलाई विण्डोज सर्भर २००३ सर्भरले प्रतिस्थान गरी बैंकिङ्ग सफ्टवेयर सञ्चालन हुने व्यवस्था मिलाईएको छ ।

२.१०५ स्विफ्ट फेज २ मिग्रेशनको लागि आवश्यक कार्य गरिएको छ ।

२.१०६ केन्द्रीय कार्यालय र जिल्लास्थित कार्यालयहरुका बीच कम्युनिकेशन लिङ्क स्थापना गर्ने क्रममा सिद्धार्थनगर कार्यालय र केन्द्रीय कार्यालयबीच भरटल प्राइभेट नेटवर्क स्थापना गरी परीक्षण हुँदै गरेको छ ।

२.१०७ मुद्रा व्यवस्थापन विभागमा नेटवर्क रि-स्टक्चरिङ्ग गरी बैंकिङ्ग कार्यालय र मुद्रा व्यवस्थापन विभागकाबीच नेटवर्क एकीकृत गरिएको छ ।

२.१०८ केन्द्रीय कार्यालय स्थित इन्टरनेट सुविधालाई बैंकका थापाथलीस्थित कार्यालयहरुमा विस्तार गरिएको छ ।

२.१०९ स्विफ्टको सर्भर बैंकिङ्ग कार्यालय, थापाथलीबाट केन्द्रीय कार्यालय, सूचना प्रविधि विभागमा स्थानान्तरण गरी संचालनमा ल्याइएको छ ।

२.११० विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभागमा स्विफ्टको ब्रान्च टर्मिनल जडान गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।

जनशक्ति व्यवस्थापन

२.१११ आधुनिक ज्ञान, सीप र दक्षतायुक्त कर्मचारीहरुलाई प्रवेश गराई बैंकलाई वर्तमान तथा भावी चुनौतीहरुको कुशलतापुर्वक सामना गर्न सक्षम बनाउने क्रममा आथिक वर्ष २०६४/६५ मा खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको माध्यमद्वारा १४ जना कर्मचारीहरुलाई बैंकको प्रशासन सेवातर्फ अधिकृत तृतीय तहमा प्रवेश गराइएको छ ।

२.११२ २०६५ आषाढ मसन्तसम्ममा नेपाल राष्ट्र बैंक कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६२ अनुसार ३० वर्ष सेवा अवधि पुरा भएका वा ५८ वर्ष उमेर पुगी सेवाबाट अनिवार्य अवकाश प्राप्त गरेका लगायत राजीनामा दिई बैंक सेवाबाट अलग भएका, सेवाबाट हटाईएका, मृत्यु भएका ४२ जना कर्मचारीहरुको विवरण तालिका २.९ मा दिइएको छ ।

तालिका २.९
२०६४ साउनदेखि २०६५ असार मसान्तसम्म बैंक सेवामा प्रवेश गरेका तथा बैंक सेवाबाट बाहिरिएका कर्मचारीहरुको विवरण

स्तर	अनिवार्य अवकाश पाएका	राजिनामा	सेवाबाट हटाइएका	मृत्यु	बैंक सेवामा प्रवेश
अधिकृत स्तर	**१०**	**४**	**१**	**०**	**१४**
विशिष्ट	४	०			
प्रथम	०			०	
द्वितीय	१	१			
तृतीय	५	३	१		१४
सहायक स्तर	**६**	**२**	**१**	**४**	
प्रथम	२	२			
द्वितीय	१			१	
तृतीय	३				
चतुर्थ	०		१	३	
पञ्चम					
कुल संख्या	**१६**	**६**	**२**	**४**	**१४**

२.११३ २०६५ असार मसान्तसम्ममा बैंक सेवा प्रवेश गरेका तथा अनिवार्य अवकाश, राजीनामा दिई बैंक सेवा बाट अलग भएका, बैंक सेवाबाट हटाईएका, मृत्यु भई बैंक सेवामा नरहेका कर्मचारीहरुको संख्याको आधारमा २०६५ आषाढ मसान्तसम्म १,५१७ कर्मचारीहरु कार्यरत रहेका छन् (तालिका २.१०) ।

तालिका २.१०
२०६५ असार मसान्तसम्म कार्यरत जनशक्तिको विवरण

सि.नं.	श्रेणी	२०६५ असार मसान्तसम्म कार्यरत जनशक्ति
१	अधिकृत विशिष्ट	११
२	अधिकृत प्रथम	४०
३	अधिकृत द्वितीय	१०९
४	अधिकृत तृतीय	३७९
अधिकृत तर्फ जम्मा		**५३९**
५	सहायक प्रथम	५३४
६	सहायक द्वितीय	७५
७	सहायक तृतीय	७३
८	सहायक चतुर्थ	२९१
९	सहायक पंचम	५
सहायक तर्फको जम्मा		**९७८**
	जम्मा	**१५१७**

२.११४ २०६५ आषाढ मसान्तसम्म कार्यरत जनशक्तिमध्ये अधिकृततर्फ ५३९ जना र सहायकतर्फ ९७८ जना कर्मचारीहरु कार्यरत रहेका छन् । त्यस्तै अधिकृत स्तरका कर्मचारी तथा सहायक स्तरका कर्मचारीहरुको अनुपात १:१८१ रहेको छ (तालिका २.११) ।

तालिका २.११
२०६५ असार मसान्तसम्म कार्यरत जनशक्तिको विवरण

सि.नं.	श्रेणी	२०६५ असार मसान्तसम्म कार्यरत जनशक्ति
१.	अधिकृत विशिष्ट	११
२.	अधिकृत प्रथम	४०
३.	अधिकृत द्वितीय	१०९
४.	अधिकृत तृतीय	३७९
अधिकृत तर्फ जम्मा		**५३९**
५.	सहायक प्रथम	५३४
६.	सहायक द्वितीय	७५
७.	सहायक तृतीय	७३
८.	सहायक चतुर्थ	२९१
९.	सहायक पंचम	५
सहायक तर्फको जम्मा		**९७८**
	जम्मा	**१५१७**

२.११५ त्यसैगरी बैंकमा करारमा रहेका सुरक्षा समुहतर्फ ६४ जना कार्यरत रहेका छन् (तालिका २.१२) ।

तालिका २.१२
सुरक्षा समूह (करार) तर्फको संरचना

सि.नं.	स्तर	पद	कार्यरत
१.	अधिकृत द्वितीय	सुरक्षा अधिकृत	१
२.	अधिकृत तृतीय	सहायक सुरक्षा अधिकृत	१
३.	सहायक द्वितीय	सहायक सुरक्षक	०
४.	सहायक तृतीय	सुरक्षा सहायक	१
५.	सहायक चतुर्थ	प्रवन्ध रक्षक	२
६.	सहायक पंचम	रक्षक	११
७.	सहायक पंचम	नायब रक्षक	४
८.	सहायक पंचम	सिपाही	४०
९.	सहायक पंचम	पिपा	४
जम्मा			**६४**

२.११६ त्यस्तै, सुरक्षा समुहमा अस्थाई प्रवन्ध रक्षक (पहिले आ.वा समूहअन्तर्गत कार्यरत अस्थाई कर्मचारीहरु) तिनजना कार्यरत रहेका छन् ।

२.११७ बैंकमा कार्यरत कर्मचारीहरुको सुविधा र हितलाई ध्यानमा राख्दै विभिन्न नीतिगत व्यवस्थाहरु यस प्रकार रहेका छन् :

आर्थिक सुविधा सम्बन्धी व्यवस्था

(क) मिति २०६४।४।१ देखि बैंकमा कार्यरत सम्पूर्ण कर्मचारीहरुलगायत (गभर्नर तथा डेपुटी गभर्नरहरु समेत) को तलबमान, पारिश्रमिक तथा केन्द्रीय बैंक भत्तामा समयानुकुल हुने गरी पुनरावलोकन गरिएको छ ।

(ख) बैंकका कर्मचारीहरुलाई अस्थानीय भत्ता प्रदान गर्ने सम्बन्धमा मिति २०६४।२।३१ को निर्णयबाट अस्थानीय भत्ता प्रदान गर्ने सम्बन्धमा गरिएको व्यवस्थालाई मिति २०६४।६।९ को निणर्यबाट थप सरलीकृत गरिएको छ ।

(ग) बैंकमा सरसफाई तथा अन्य फुटकर कार्य गर्ने प्रयोजनका निमित्त ज्यालादारीमा काम गर्ने कामदारलाई प्रतिदिन रु. २२५।- का दरले ज्याला प्रदान गर्ने तथा तत्काल मासिक रुपमा त्यस्तो कार्य गर्दै आएका कामदारहरुलाई समेत सोहीअनुसार दैनिक रुपमा ज्याला प्रदान गर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

(घ) मिति २०६४।७।१४ को निर्णयानुसार खुल्ला बजार संचालन समितिको अध्यक्षलगायत सदस्यहरुको बैंठक भत्ता तथा खाजा खर्चमा पुनरावलोकन गरिएको छ ।

(ङ) बैंकको वार्षिकोत्सव, २०६५ को उपलक्ष्यमा दैनिक/मासिक ज्यालादारीमा कार्यरत कामदारहरु र सुरक्षा समूहमा कार्यरत सुरक्षाकर्मीहरु समेतलाई वार्षिकोत्सव भोज खर्च बापत प्रतिव्यक्ति रु. ४,७२५।- तथा पोशाक सुविधा (सुरक्षाकर्मीहरुलाई बाहेक) वापत प्रतिव्यक्ति रु. ७,५००।- एक मुष्ठ रुपमा प्रदान गर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

(च) मिति २०६५।२।१२ को निर्णयानुसार नेपाल राष्ट्र बैंक, बैंकर्स प्रशिक्षण केन्द्र फ्याकल्टी बोर्ड बैंठकको अध्यक्ष, सदस्य लगायत बोर्डको कार्यसँग सम्बन्धित अधिकृत तथा कर्मचारीहरुलाई प्रदान हुने बैंठक भत्ता वापतको रकममा पुनरावलोकन गरिएको छ ।

(छ) अधिकृत विशिष्ट श्रेणीका कर्मचारीहरुलाई मिति २०६४।४।१ देखि लागू हुने गरी आफू अवकाश हुँदाको बखत आफूले प्रयोग गरिरहेको सवारी साधन ह्रास कट्टी मूल्य वा सवारी साधनको खरीद मूल्यको २० प्रतिशतमध्ये जुन बढी हुन्छ सो रकम बैंकलाई बुझाई सो सवारी साधन आफ्नो नाममा नामसारी गरी लैजान चाहेमा बैंकसँग सम्झौता गरी त्यस्तो सवारी लैजान सक्ने व्यवस्था हुनुका साथै बैंकसँग सम्झौता गरी सवारी साधन लिने अधिकृत विशिष्ट श्रेणीका कर्मचारीहरुलाई ईन्धन, टायर, साधारण मर्मत सम्भार तथा लुब्रिकेन्ट्स र ड्राईभर खर्चको समेत व्यवस्था गरिएको छ ।

अन्य व्यवस्था

(क) बैंकका कर्मचारीहरुले कार्यालयमा कार्यरत रहँदा धारण गर्नु पर्ने परिचय पत्रको बहाल अवधि पूर्वव्यवस्थाअनुसार दुई वर्ष रहेकोमा यस्तो बहाल अवधि पाँच वर्ष कायम गरिएको छ ।

(ख) मिति २०६४।२।२४ को निर्णयबाट २५ वर्षे सेवा उपहारको अवधि घटाई २० वर्ष स्थायी सेवा अवधि भएपछि २० वर्षे सेवा उपहार प्रदान गर्ने गरिएको । यस्तो उपहार कागजमा लेखिएको प्रमाणपत्रको सट्टा धातुको प्रदान गर्ने गरिएको छ ।

(ग) विद्यमान "कर्मचारी जीवन बीमा व्यवस्था, २०५०" शीर्षकको सट्टा "कर्मचारी सुरक्षण कोष २०६४" राखी साबिक बमोजिमकै व्यवस्था तथा कार्यविधि बमोजिम कर्मचारी सुरक्षण कोष संचालन गर्दै जाने व्यवस्था गरिएको छ ।

(घ) मिति २०६३।११।१३ मा स्वीकृत गरिएको नेपाल राष्ट्र बैंक उच्च अध्ययनसम्बन्धी कार्यबिधि, २०६३ मा मिति २०६४।४।२८ मा प्रथम संशोधन गरिएको छ ।

(ङ) मिति २०६४।८।१ देखि बैंकको केन्द्रीय कार्यालय स्थित सम्पूर्ण भवनहरुको साँचो पालेको कार्य सुरक्षा समूहका सुरक्षाकर्मीहरुसँग भएको करारनामाको बुंदा नं. ९ मा भएको व्यवस्था बमोजिम सुरक्षा समूहलाई जिम्मा दिई सम्पादन गराउँदै आएकोमा २०६५।२।१ देखि बैंकका उपत्यका स्थित अन्य विभाग तथा कार्यालयमा समेत सम्बन्धित विभाग कार्यालयमा कार्यरत सुरक्षकर्मीलाई जिम्मा दिई साँचो पालेको कार्य सम्पादन गराउने व्यवस्था गरिएको छ ।

(च) एच.आर. कन्स्ल्टट्याण्ड समेतको सहयोगमा सबै विभाग र कार्यालयहरुसंग एच.आ.डिमाण्ड संकलन गरी उक्त डिमाण्ड/एच.आर. सप्लाईको आवश्यक विश्लेषण पश्चात मिडटर्म एच.आर. प्लानको ड्राफ्ट तयार गरी राय सुझावको लागि सबै विभाग र युनियनहरुलाई समेत उपलब्ध गराईएकोमा राय सुझावहरु प्राप्त हुने क्रम जारी रहेको छ ।

(छ) बैंकको आवश्यकताअनुसार नेपाल राष्ट्र बैंक कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६२ मा संशोधन गरिएको छ। हालसम्म उक्त विनियमावलीमा नवौं संशोधन गरी सकिएको छ।

२.११८ कर्मचारीको वृत्ति विकास (बढुवा) सम्बन्धी कार्यहरु यस वर्ष पनि जारी रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा मूल्याङ्कन बढुवातर्फ १५८ तथा आन्तरिक बढुवा प्रतियोगितातर्फ २० गरी कुल १७८ जनाको पदपूर्ति गर्ने कार्य सम्पन्न गरिएको छ (तालिका २.१३)।

तालिका २.१३
आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा पदपूर्ति सम्बन्धी सम्पन्न भएका कामको विवरण

सि.नं.	पद	सेवा	मुल्याङ्कण वढुवातर्फ	आन्तरिक वढुवा प्रतियोगितातर्फ	खुल्ला प्रतियोगितातर्फ	जम्मा
१	अधिकृत विशिष्ट	प्रशासन	४	-	-	४
२	अधिकृत प्रथम	प्रशासन	६	२	-	८
३	अधिकृत द्वितीय	प्रशासन	१३	६	-	१९
४	अधिकृत द्वितीय	प्राविधिक	१	-	-	१
५	अधिकृत तृतीय	प्रशासन	६०	-	-	६०
६	अधिकृत तृतीय	प्राविधिक	१७	-	-	१७
७	सहायक प्रथम	प्रशासन	१	-	-	१
८	सहायक प्रथम	प्राविधिक	१३	-	-	१३
९	सहायक द्वितीय	प्रशासन	५	१२	-	१७
१०	सहायक द्वितीय	प्राविधिक	२०	-	-	२०
११	सहायक तृतीय	प्रशासन	५	-	-	५
१२	सहायक तृतीय	प्राविधिक	१२	-	-	१२
१३	सहायक चतुर्थ	प्राविधिक	१	-	-	१
जम्मा			**१५८**	२०	-	**१७८**

२.११९ नेपाल राष्ट्र बैंक कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६२ मा भएको व्यवस्था अनुसार आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा भएका सेवा परिवर्तनको विवरण निम्न तालिकामा दिइएको छ।

तालिका २.१४
सेवा परिवर्तन विवरण

सि.नं.	तह	प्रशासन सेवाबाट प्राविधिक सेवामा	प्राविधिक सेवाबाट प्रशासन सेवामा	नगद सेवाबाट प्रशासन सेवामा
१	सहायक प्रथम	–	२	५६
२	सहायक द्वितीय	–	१	–
३	सहायक तृतीय	–	–	–
४	सहायक चतुर्थ	१६	–	–
जम्मा		**१६**	**३**	**५६**

२.१२० साथै, नेपाल राष्ट्र बैंक कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६२ मा भएको प्रावधान अनुसार मिति २०६४ श्रावणदेखि ४८ जना सहायक प्रथम श्रेणीका कर्मचारीहरु, छ जना सहायक द्वितीय श्रेणीका कर्मचारीहरु, ४८ जना सहायक चतुर्थ श्रेणीका कर्मचारीहरु गरी जम्मा १०२ जना कर्मचारीहरुको तलवमान निकटतम माथिल्लो श्रेणीले पाउने तलवमानमा मिलान गरिएको छ।

तालिम, गोष्ठी, सेमिनार, भ्रमण तथा अन्तरक्रिया

२.१२१ यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको लागि जारी एकीकृत निर्देशन, २०६२ बमोजिम यस बैंकमा पठाउनु पर्ने तथ्याङ्क तयार गर्ने विधिको सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंक रिपोर्टिङ्ग सेलमा कार्यरत बैंक तथा वित्तीय संस्थाका कर्मचारीहरुलाई समावेश गरी एउटा तथ्यांक कार्यशाला गोष्ठि सञ्चालन गरियो ।

२.१२२ बैंक सुपरिवेक्षण विभागबाट देहाय बमोजिमका कार्यक्रम, तालिम तथा सेमिनार सम्पन्न गरिएको छ :

(क) नेपालमा वासल कोर प्रिन्सिपल सेल्फ एसिष्टमेण्ट कार्यान्वयनको बारेमा काठमाडौंमा यसै विभागका कर्मचारीहरुसँग अन्तरक्रिया गरिएको छ ।

(ख) रिक्स बेस्ड सुपरभिजन तथा समसामयिक विषयमा समीक्षा वर्षको प्रत्येक त्रयमासमा विभागका कर्मचारीहरुसँग अन्तरक्रिया गरिएको छ ।

(ग) लिगल कम्प्लिएन्स (नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, बैंक तथा वित्तीय संस्था अध्यादेश, कम्पनी अध्यादेश, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण विनियमावली तथा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुका लागि जारी गरिएको एकीकृत निर्देशन) सम्बन्धमा यस बैंकका सरोकारवाला कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धिको लागि धुलिखेलमा दुई दिने गोष्ठी सम्पन्न गरिएको छ ।

(घ) मुलुकमा विद्यमान सम्पूर्ण वाणिज्य बैंकहरुका Internal Audit Head सँग आन्तरिक लेखा परीक्षणको प्रभावकारिता तथा अन्य विषयमा एक दिवसीय अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको छ ।

(ङ) सम्पूर्ण वाणिज्य बैंकका एक्स्टर्नल अडिटर्ससँग एल.एफ.ए.आर. विषयमा एक दिवसीय अन्तरक्रिया कार्यक्रम गरिएको छ ।

(च) सियासन सेन्टर, टोरोन्टोद्वारा नेपाल राष्ट्र बैंकको आतिथ्यमा लिडरशिप सेमिनार फर सिनियर बैंक म्यानेजमेन्ट अफ सेन्ट्रल बैंक अन फाइनान्सियल सिष्टम ओभरसाइज विषयक चार दिने अर्न्तराष्ट्रिय सेमिनार सञ्चालन गरिएको छ ।

(५) नेपालमा वासल-टू लागू गर्ने सम्बन्धमा बैंकहरुले जोखिमको आधारमा कायम गर्नु पर्ने पूँजी पर्याप्तता सम्बन्धी कार्यपत्र परिमार्जित गरी क्यापिटल एडिक्वेसी फ्रेमवर्क, २००७ तयार गरिएको साथै उक्त फ्रेमवर्क आर्थिक वर्ष २०६५/६६ बाट पूर्ण रुपमा लागू हुने गरी पत्राचार गरिएको छ ।

(ज) नयाँ पूँजीकोष सम्बन्धमा वाणिज्य बैंकका अधिकृतहरुसँग यस वर्षमा १० पटक अन्तरक्रिया सम्पन्न गरिएको छ ।

(झ) वाणिज्य बैंकहरुबाट कर्जा उपभोग गरिरहेका ठूला ऋणीहरुको कर्जा सम्बन्धी डाटावेशलाई व्यवस्थित गर्न र आवश्यकता अनुसारका विभिन्न प्रतिवेदनहरु प्राप्त हुन सक्ने गरी बिग बरोवर सम्बन्धी सफ्टवेयर तयार गरी सम्बन्धित वाणिज्य बैंकका कर्मचारीहरुलाई तालिम समेत प्रदान गरिएको छ ।

(ञ) लेटर अफ क्रेडिट विषयमा विभागका कर्मचारीहरुलाई दुई दिने तालिम प्रदान गरिएको छ ।

२.१२३ वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभागले आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा स्वीकृत वार्षिक कार्ययोजना बमोजिम निम्नअनुसारको गोष्ठी तथा अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सम्पन्न गरेको छ ।

(१) अफसाइट सुपरभिजन म्यानुअल सम्बन्धमा विभागका कर्मचारीहरु बीच एकदिने छलफल कार्यक्रम ।

(२) लेखापरीक्षण समितिलाई प्रभावकारी बनाउने सम्बन्धमा वित्तीय संस्थाका लेखापरीक्षक समितिका पदाधिकारीहरुको सहभागितामा एकदिने अन्तर्क्रियात्मक गोष्ठी ।

(३) समसामयिक विषयवस्तुमा वित्तीय संस्थाका प्रमुख कार्यकारीहरुसँग अन्तर्क्रिया कार्यक्रम ।

२.१२४ हाल बजारमा रु. ५०० र १००० दरका नोटहरुमा नक्कली नोटको प्रचलन बढ्दै गएकोले सक्कली र नक्कली नोटको पहिचान गर्न मुद्रा व्यवस्थापन विभागले देशका पाँचै विकास क्षेत्रमा बैंक तथा वित्तीय

संस्थाहरु, नगद कारोवार गर्ने सरकारी कार्यालय, संघ संस्थाहरुलाई सहभागी गराई जाली नोट र नोटमा अन्तरनिहित सुरक्षा स्वरुप सम्बन्धी कार्यशाला गोष्ठी संचालन गर्दै आएको छ । हाल यस सम्बन्धमा मुद्रा व्यवस्थापन विभागले गत आर्थिक वर्षको २०६५ असार महिनाभित्र काठमाडौं, सिद्धार्थनगर, धुलिखेल, जनकपुर, विराटनगर र नेपालगञ्ज गरी ७ वटामा गोष्ठी संचालन गरेको छ ।

२.१२५ बैंकको कार्य सञ्चालनमा दक्षता तथा प्रभावकारिता ल्याउने अभिप्रायले संस्थागत योजना विभागको संयोजकत्वमा २०६५ जेठ ३० गते व्यवस्थापन विचार गोष्ठी, २०६५ सञ्चालन गरियो । नेपाल राष्ट्र बैंकको सम्पूर्ण विभाग/कार्यालयको प्रमुखहरुको सहभागितामा संचालित यस गोष्ठीमा आर्थिक वर्ष २०६४।६५ को वार्षिक कार्ययोजनाको तेश्रो त्रयमाससम्मको प्रगति समीक्षा भयो । यसका अतिरिक्त उक्त गोष्ठीमा आगामी आर्थिक वर्ष २०६५।६६ को लागि विभाग/कार्यालयहरुबाट पेश भएका कार्ययोजनाउपर विस्तृत छलफल र विश्लेषण पश्चात प्रस्तावित कार्ययोजनाका सम्बन्धमा सुझाव संकलन गरी प्राप्त सूझाव तथा निष्कर्षको आधारमा अन्तिम रुप दिईएको उक्त वार्षिक कार्ययोजना संचालक समितिको स्वीकृति पश्चात हाल कार्यान्वयको क्रममा रहेको छ ।

२.१२६ मुख्य व्यवस्थापक लगायत सरोकारवाला विभागका विभागीय प्रमुखहरुको समुपस्थितिमा २०६५ वैशाख २७ गते पोखरामा "मुख्य व्यवस्थापकहरुको लागि व्यवस्थापन गोष्ठी-२०६५" को आयोजना गरियो । उक्त गोष्ठीमा यस विभागका निर्देशकद्धारा कार्ययोजनामा देखिएका समस्या, चुनौति तथा बजेट निर्देशिकाको पालना सम्बन्धमा देखिएका कमजोरी आदि विषयमा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नु भएको थियो ।

२.१२७ बैंकका जिल्ला स्थित कार्यालयहरुमा गठन भएका Computer Operation Core Group (COCG) लाई सुदृढीकरण गर्न ICT Infrastructure in NRB, Operating Systems, Banking System, Hardware and Troubleshooting, Utility S/W, Network, Client Server Concepts & Internet and Email आदि विषयवस्तु समावेश गरिएको कम्प्युटर तालिम नेपालगञ्ज, विराटनगर, बीरगञ्ज तथा सिद्धार्थनगरस्थित कार्यालयमा सञ्चालन गरी जिल्लास्थित सबै कार्यालयका गरी जम्मा ५० जना अधिकृत तथा कर्मचारीहरुलाई प्रशिक्षण दिईएको छ ।

२.१२८ लघुवित्त विभागमा प्रयोगमा रहेको रुरल सेल्फ रिलाइन्स फण्ड इन्फरमेशन सिष्टम सफ्टवेयर सञ्चालनका विषयमा सो विभागका १२ जना अधिकृत तथा कर्मचारीहरुलाई तालीम प्रदान गरिएको छ ।

२.१२९ राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभागमा प्रयोगमा रहेको सेभिंग बोण्ड एण्ड ट्रेजरी बिल्स (पब्लिक डेब्ट सिष्टम) सफ्टवेयर सञ्चालनका विषयमा सो विभागका १२ जना अधिकृत तथा कर्मचारीहरुलाई तालिम प्रदान गरिएको छ ।

२.१३० अनुसन्धान विभागमा प्रयोगमा रहेको ब्यालेन्स अफ पेमेन्ट (ट्रेड सिष्टम) सफ्टवेयर सञ्चालनका विषयमा सो विभागका १२ जना अधिकृत तथा कर्मचारीहरुलाई तालीम प्रदान गरिएको छ ।

२.१३१ बढ्दो मुद्दा मामिलामा प्रमाण जुटाउन सम्बन्धित विभाग/कार्यालयको भूमिका विषयक गोष्ठी सफलता पूर्वक सम्पन्न भएको छ । बैंकको तर्फबाट अदालतमा प्रस्तुत गर्नु पर्ने कागजात, प्रमाणपत्रको महत्व र विवादसित सम्बन्धित विभागहरुले गर्ने प्रभावकारी सहयोगबाट मुद्दाहरुमा बैकको स्वार्थ संरक्षण गर्न पुग्ने सहयोगको बारेमा सम्बन्धित विभागका जिम्मेवार पदाधिकारीहरुलाई जानकारी गराउनु उक्त गोष्ठीको प्रमुख उद्देश्य रहेको थियो ।

२.१३२ वित्तीय प्रणालीलाई व्यवस्थित गरी चेक, ड्राफ्ट, विल जस्ता विनिमय पत्रको कारोवार उपर विश्वसनीयता अभिबृद्धि गर्न "विनिमेय अधिकार पत्र विधेयक, २०६४" को मस्यौदा यस महाशाखाबाट तयार गरी सरोकारवाला बैंक वित्तीय संस्था तथा अन्य निकायहरुसँग आवश्यक अन्तरक्रिया गरी सुझाव पेश गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग समक्ष पठाइएको छ । उक्त विभागबाट आवश्यक सुझाव प्राप्त भएपछि सो विधेयकलाई पारित गरी ऐनको रुपमा लागू गर्ने व्यववस्थाको लागि नेपाल सरकारमा पेश गरिनेछ ।

२.१३३ जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धमा काठमाडौंमा अधिकृत स्तरीय गोष्ठी र जोखिम, जोखिम विश्लेषण र जोखिम अभिलेख सम्बन्धमा विराटनगर, नेपालगञ्ज र पोखरामा २ दिने कार्यशाला/तालिम संचालन गरिएको छ ।

२.१३४ विगत वर्षहरुमा झैं यस वर्ष पनि कर्मचारीहरुको ज्ञान, दक्षता, क्षमता र सीपमा अभिवृद्धि गरी उनीहरुलाई वदलिदो समयानुसार योग्य, दक्ष र सक्षम बनाउन स्वदेशी तथा वैदेशिक तालिम, अवलोकन तथा अध्ययन भ्रमणमा पठाउने कार्य जारी रहेको छ । आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा विभिन्न कार्यक्रमहरुमा गरी जम्मा १,०७४ जना कर्मचारीहरुलाई स्वदेश तथा विदेशमा तालिम, अवलोकन तथा अध्ययन भ्रमणमा पठाईएको थियो । जसमा बैदेशिक तालिम तथा अध्ययन भ्रमणमा जम्मा ३०३ जना कर्मचारीहरुलाई पठाइएको थियो भने राष्ट्र बैंकका ५३२ जना कर्मचारीहरु तथा विभिन्न बैंक, वित्तीय संस्था र विकास बैंकका २३९ जना कर्मचारीहरुलाई स्वदेशमा तालिम प्रदान गरिएको थियो ।

सञ्चालक समितिको बैठक

२.१३५ आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा यस बैंकको सञ्चालक समितिको वैठक ३० पटक बस्यो । अघिल्लो वर्ष यस्तो बैठक ३९ पटक बसेको थियो ।

तालिका १
बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई नेपाल राष्ट्र बैंकबाट उपलब्ध गराईएको पुनर्कर्जाको बक्यौता विवरण

(रू. करोडमा)

क्र.सं	संस्था	आर्थिक वर्ष २०६३/६४	आर्थिक वर्ष २०६४/६५
१.	वाणिज्य बैंकहरू	८.१	६.०७
२.	कृषि विकास बैंक	०.०१	०.०१
३.	नेपाल औद्योगिक विकास निगम	४६.४	२३.२०
४.	ग्रामीण विकास बैंकहरू	१.०	१.००
५.	अन्य विकास बैंकहरू	०.७	०.६०
	जम्मा	**५६.२**	**३०.८८**

तालिका २
चलनचल्तिमा रहेका विभिन्न दरका नोटहरू

(रू. करोडमा)

दर	असार मसान्त					
	२०६३		२०६४		२०६५	
	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	१७.३	०.२	१६.९	०.२	१६.४	०.२
२	२०.३	०.२	१९.३	०.२	१८.७	०.२
५	६५.४	०.८	७१.९	०.८	८७.४	०.७
१०	९३.५	१.१	१११.२	१.२	११०.१	१.०
२०	१०६.४	१.३	१०२.६	१.१	१३९.६	१.२
२५	१२.९	०.२	११.३	०.१	१०.०	०.१
५०	१७१.७	२.०	२१०.९	२.३	१९३.५	१.७
१००	४८६.६	५.७	५६३.१	६.२	६२८.६	५.५
२५०	८.४	०.१	८.४	०.१	८.२	०.१
५००	२,००९.४	२३.७	२१८५.२	२३.९	३३१३.५	२९.३
१०००	५,४७१.१	६४.६	५८३०.२	६३.९	६७६९.०	६०.०
जम्मा	**८,४६३.०**	**१००.०**	**९१३१.०**	**१००.०**	**११२९५.०**	**१००.०**

तालिका ३
नोटको सुरक्षण

(रू. करोडमा)

असार मसान्त	सुन	चाँदी	विदेशी मुद्रा र सिक्युरिटी	जम्मा	सरकारी ऋणपत्रहरू	निष्कासित नोटको सुरक्षण*	जम्मा सुरक्षणमा विदेशी मुद्रा तथा सुन चाँदीको प्रतिशत
				(१+२+३)			(४÷६) × १००
	(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
२०६१	८३.२	४५.९	६,२६८.७	६,३९७.८	४१७.२	६,८१५.०	९३.९
२०६२	७०.३	-	६,९६४.६	७,०३४.९	४१७.२	७,४५२.०	९४.४
२०६३	-	-	८,०४५.८	८,०४५.८	४१७.२	८,४६३.०	९५.१
२०६४	-	-	८,७१४.८	८,७१४.८	४१७.२	९,१३१.०	९५.४
२०६५	-	-	१०,८७७.८	१०,८७७.८	४१७.२	११,२९४.०	९६.३

तालिका ४
श्रेणी अनुसार दरबन्दी तथा बहालीमा रहेका कर्मचारीको संख्या

	स्थायी				अस्थायी/करार				जम्मा			
	२०६४ असार मसान्त		२०६५ असार मसान्त		२०६४ असार मसान्त		२०६५ असार मसान्त		२०६४ असार मसान्त		२०६५ असार मसान्त	
	दरबन्दी	कार्यरत	दरबन्दी	कार्यरत	दरबन्दी	कार्यरत	दरबन्दी	कार्यरत	दरबन्दी	कार्यरत	दरबन्दी	कार्यरत
अधिकृत विशिष्ट	१६	११					१६	११	१६	११	१६	११
अधिकृत प्रथम	३८	३६	-	१	-	२	३७	३४	३८	३८	४०	४०
अधिकृत द्वीतिय	१०९	९८	१	२	१	३	१०७	९६	११०	१०१	१११	१०९
अधिकृत तृतीय	३४१	११७	१	१	१	१	३०८	२९३	३४२	३१८	४६७	३७८
सहायक प्रथम	६०३	६०२	०	०	-	-	६६५	६००	६०३	६०३	६०५	५३५
सहायक द्वीतिय	१४२	५४	२	१	२	१	१२१	१०२	१४५	५५	८६	७५
सहायक तृतीय	८०	९३	१	१	१	१	९२	८०	८१	९४	१५८	७३
सहायक चतुर्थ/पञ्चम	३५२	३२०	६९	६८	६९	६८	४१९	४१५	४२१	३८८	३२२	२९६
जम्मा	**१६८१**	**१५३१**	**७४**	**७४**	**७४**	**७६**	**१७६५**	**१६३१**	**१७५५**	**१६०७**	**१८०५**	**१५१७**

तालिका ५
स्वदेशमा सञ्चालित तालिम कार्यक्रम तथा गोष्ठीहरू**

क्रम संख्या	विषय	स्तर	सहभागी संख्या
1	Inspection & Supervision	Officer/Non-officer	20
2	Risk Management & Risk Based Auditing	,,	20
3	Problem Banks and Corporate Governance	Officer	7
4	Quality Enhancement in Support Staffs	Non-Officer	20
5	Public Debt Management	,,	8
6	Computer Operation	Non-Officer	14
7	Monitary & Fiscal Management	Officer	15
8	Pre-Service Training Programme	Officer	18
9	Government Account Transaction	Non-Officer	9
10	Central Banking	,,	25
11	Strategic Planning & Budgeting	Officer	20
12	Risk Based Supervision	Officer	20
13	Computer Exposure	Officer	20
14	Management Development Programme	Officer	11
15	BOP Statistics	Non-Officer	3
16	Cash Operation	Non-Officer	20
17	Accounting Procedure in NRB	Non-Officer	20
18	Research Mathodology and Report Writing	Officer	10
19	Central Banking	Officer	20
20	Stress Management	,,	25
21	Internal Audit in Nepal Rastra Bank	,,	20
22	Off-site Supervision	Officer	20
23	Central Banking (Refresher)	Non-Officer	20
24	Implementation Issues on Basel-II	Officer	20
25	Computer Exposure	Non-Officer	14
26	Computer Training		7
27	Public Key Infrastructure for S Net Security Officers (PK)	Officer	2
28	Release Seminar SWIFT Net 6.0 (RSS6)	Officer	2
29	From BKE to RMA (RMA)	Non-Officer	1
30	Public Key Infrastructure for S Net Security Officers (PK), Release Seminar SWIFT Net 6.0 (RSS6), From BKE to RMA (RMA)	Officer/Non-officer	2
31	Training cum Workshop on Merger and Acquisition (M & A) in Financial Sector: In the context of Nepal and South Asia	Officer	4
32	सरकारी कारोबार	Non-Officer	6
33	Professional Writing Course	Officer/Non-officer	3
34	Understanding Derivatives	Officer	20
35	Management of Workers' Remittances in SAARC Countries	,,	11
36	ग्रामीण स्वाबलम्बन कोष कर्जा निर्देशिका २०६०	Officer/Non-officer	21
37	पुस्तकालय र सूचना विज्ञान	Officer	1
38	Grameen Generalise System (GII)	,,	1
39	प्रशिक्षक प्रशिक्षण	,,	1
40	सरकारी कारोवार	Non-Officer	
41	क्षेत्रीय कार्यशाला गोष्ठी	Officer	2
42	Regulation and Supervision of Microfinance Institutions	Officer	3
43	Half-day Seminar on "UCPDC 500 AND UCPDC 600 - Compared"	Officer/Non-officer	19
44	Post Budget Seminar on Income Tax and Value Added Tax	Non-Officer	2
45	Income From Remuneration & TDS With Changes Brought by Budget 2064/65	Officer/Non-officer	2
46	Mind Management Workshop	Officer	4

47	Trend & Issue of Capital Market विषयक कार्यशाला गोष्ठी	Officer	1
48	Seminar on Role of Development Banks Financing Microfinance Sector: Impact of New Credit Policy for Development Banks	Officer	2
49	बढ्दो मुद्दा मामिलामा प्रमाण जुटाउन सम्बन्धित विभाग/ कार्यलयहरुको भूमिका	Officer	2
50	भारतीय रुपैंया सटही व्यवस्थापन सम्बन्धी छलफल	Officer	4
51	अनुसन्धान निर्देशिका, २०६४	Officer/Non-officer	14
52	मूल्य तथ्यांक कार्यशाला गोष्ठी २०६४	Officer/Non-officer	20
53	शंकास्पद विदेशी मुद्राको पहिचान सम्बन्धी गोष्ठी	Officer/Non-officer	8
54	जोखिम व्यवस्थापन कार्यशाला	Officer	1
55	Financial and Economic News Reporting	Officer/Non-officer	20
56	Seminar on Role of Finance Companies in Financing Microfinance Sector: A New Market Prospect for Finance Companies	Officer	1
57	ICT - Conference - 2008	Officer	1
58	लघु वित्त सम्मेलन	Officer	3
59	Fundamentals in Basic Econometrics: Theory and Applications in Environmental Economics	Officer	1
60	Software Audit Management Training	Officer	4
61	Development of Managerial Skills: Preparing Managers with Emotional and Moral Competencies	Officer	1
62	Stress Management	Officer	6
63	Second LED Sensitization Training & Provisional Log Frame for the Projecct Districts	Non-Officer	1
64	Management Capacity Building of Women for Gender and Co-operative Development	Officer	1
65	सरकारी कारोबार सम्बन्धी क्षेत्रीय तालिम	Non-Officer	6
66	CAPA-ICAN International Conference Integrating Nepalese Profession with the Outside World	Officer	11
67	ग्रामीण स्वाबलम्बन कोषको कारोबार र लगानी अनुगमन	Officer/Non-officer	20
68	Risk Management and Basel II	Officer	14
69	Risk Management and Basel II	,,	16
70	Stress Management	Officer	6
71	Second LED Sensitization Training & Provisional Log Frame for the Projecct Districts	Non-Officer	1
72	Management Capacity Building of Women for Gender and Co-operative Development	Officer	1
73	सरकारी कारोबार सम्बन्धी क्षेत्रीय तालिम	Non-Officer	6
74	CAPA-ICAN International Conference Integrating Nepalese Profession with the Outside World	Officer	11
75	ग्रामीण स्वाबलम्बन कोषको कारोबार र लगानी अनुगमन	Officer/Non-officer	20
76	Risk Management and Basel II	Officer	14
77	Risk Management and Basel II	,,	16
78	जोखिम, जोखिम विश्लेषण र जोखिम अभिलेख	Officer/Non-officer	7
79	Mind Management Workshop	Officer	2
80	Training of Trainers	,,	2
81	Practical Issues in Implementation of Tax Act"	,,	2
82	Skill Development Training on Financial and Economic News Reporting	Officer/Non-officer	21
83	Seminar on "New Capital Adequacy Framework under Basel II and Long Form Audit Report"	Officer	10
	जम्मा		**810**

* Including other Participants from Banks and Financial Institutions.
** बैंकर्स प्रशिक्षकद्वारा प्रदान गरिएको तालिम, गोष्ठी आदि ।

तालिका ६
विदेशमा सञ्चालित तालिम, सेमिनार, बैठक तथा गोष्ठीहरू

	विषय	सहभागी संख्या	आयोजक संस्था	स्थान
1	APG Annual Meeting and Annual Forum on Technical Assistance 2007 and SEACEN Governonrs' Conference and 26th Meeting of the SEACEN Board of Governors	1	APG and SEACEN	Perth, Australia and Bangkok
2	APG Annual Meeting and Annual Forum on Technical Assistance 2007	1	APG	Perth, Australia
3	Course in Public Debt Management: New Approaches to Developing an Operational Framework	1	IMF	Singapore
4	42th SEACEN Governors' Conference and 26th Meeting of the SEACEN Board of Governors'	1	SEACEN	Bangkok
5	APG AML / CFT Mutual Evaluation Training Workshop	2	APG Secretariat / IMF	Singapore
6	Macroeconomic Management and Financial Sector Issue	1	IMF	Singapore
7	47th SEACEN-FRS Intermediate Course on Banking Supervision: Risk Focused Supervision	2	SEACEN	Manila, Philippines
8	1st SEACEN Intermediate Leadership Course on Central Bank Management and Policy	1	SEACEN	Jakarta, Indonesia
9	21st General Conference & 22nd General Assembly of International Council Museum (ICOM)	1	ICOM Austria Nationa Committee	Vienna, Austria
10	Macroeconomic Diagnostics (MDS)	1	RBI / IMF	Pune, India
11	SEACEN Research Project on Development of E-Payment and Challenge for Central Banks	1	The SEACEN Centre	Kuala Lumpur, Malaysia
12	Program for IT Heads Informed Decision-Making Using Business Intelligence and Data Warehousing	1	NIBM	Pune, India
13	2nd SEACEN-OCC Advanced Seminar on Quantitative Techniques for Micro Surveillance and Determining Reslience of The Bankings Sector	1	The SEACEN Centre	Bangkok, Thailand
14	Course on Financial Fragility & Banking Crises	1	IMF	Singapore
15	2nd SEACEN-IMF Course on Balance of Payments Management	9	SEACEN Centre / IMF	Kathmandu, Nepal
16	14th Meeting of The General Council of CICTAB	1	CICTAB	Pune, India
17	8th SAARCFINANCE Coordinators Meeting	1	SAARCFINANCE	Mumbai, India
18	Global Conference Explores Impact of Technology on Access to Finance: Microfinance, Credit Scoring	1	IFC/CGAP/VISA International	Washington D.C.
19	Monetary and Exchange Rate Policy	1	IMF	Singapore
20	15th Central Banking Seminar on Increasing Capital Flows Among Countries & Monetary Policy	1	The Bank of Korea	Seoul, Korea
21	Aid for Trade	1	ADB	Manila, Philippines
22	चेक बुक छपाई सम्बन्धी कार्यको लागि	**2**	NRB	Mumbai, India
23	Training Workshop on New Trends in Library & Information Services	1	Delnet, New Delhi	New Delhi, India
24	Ministrerial Conference on Public-Private Partnerships for Infrastructure Development Asia and the Pacific	1	Government of Korea	South, Korea
25	2007 Annual Meeting of the Boards of Governors of World Bank/IMF	1	IMF/World Bank	Washington, America
26	2007 Annual Meeting of the Boards of Governors of World Bank/IMF को कार्यक्रममा भाग लिन का.मु. गभर्नरज्युसंग जाने	1	IMF/World Bank	Washington, America
27	2nd World Congress on Agricultural & Rural Finance	**2**	APRACA	Bangkok. Thailand

28	२० औं बैठक तथा Conference मा भाग लिन	1	Asian Credit Supplementation Institution Confederation	Bali, Indonesia
29	SEACEN Seminar on Financial Stability Analysis and Reports	2	The SEACEN Centre	Taipei, Taiwan
30	29th Meeting of SEACEN Directors of Research and Training	2	The SEACEN Centre	Bali, Indonesia
31	Annual Meeting of SEANZA Forum of Banking Supervisors 2007	1	Bank Negara Malaysia	Kuala Lumpur, Malaysia
32	Regional Seminar on Operational Risk Assessment	1	ADB	Hong Kong
33	Financial Soundness Indicators	1	IMF, STI	Singapore
34	Study Visit Program on Cooperative Movement in Korea	1	APRACA CENTRAB	Seoul, Korea
35	4th Seminar on Information Technology Solutions for Central Banking's Business Process in Emerging Economics	1	Bank Indonesia	Yogyakarta, Indonesia
36	Program on Financing Self Help Groups	2	CICTAB	Lakhanau, India
37	Field Visit Program on Financing Small and Medium, Enterprises	2	APRACA	Bangkok, Thailand
38	Financial Globalisation and Financial Sector Development in South and Central Asia.	2	ICRIER	New Delhi, India
39	6th SEACEN CPSS Advanced Cours on Payment & Settlement Systems	2	The SEACEN Centre	Yogyakarta, Indonesia
40	SEANZA Advisors Meeting	1	Bank of Thailand	Bangkok, Thailand
41	SWIFT Regional Conference	2	Cambridge Solutions Ltd.	Mumbai, India
42	6th Meeting of Directors of Payment & Settlement Systems of Asia Pacific Central Banks	1	The SEACEN Centre	Yogyakarta, Indonesia
43	BOK-CCBS Joint Seminat on Measuring Financial System Performance: Strategies and Methods	2	Bank of Korea	Seoul, Korea
44	SEACEN-World Bank Treasury Workshop on International Reserve Management	2	The SEACEN Centre	Siem Reap, Combodia
45	Study Visit Program on Rural Banking	2	APRACA CENTRAB	Manila, Philippines
46	6th MAS Regional Banking Supervisors Training Programme	1	Monetary Authority of Singapore	Singapore
47	Macroeconomic Diagnostics	1	IMF	Singapore
48	Macroeconomic Management and Financial Sector Issues	1	IMF / ITP	Pune, India
49	Program on Development of Co-operatives and Rural Financing Institutions	3	CICTAB	Galle, Sri Lanka
50	2nd SEACEN Research Workshop on Understanding and Addressing the Pro-Cyclicality Impact of Basel II in the SEACEN Countries	1	The SEACEN Centre	Kuala Lumpur, Malaysia
51	FSI-SEANZA Regional Seminar on Market Risk with a Focus on Interest Rate Risk in Banking Book	2	FSI-SEANZA	Mumbai, India
52	2nd SEACEN Research Workshop on Development of E-Payment and Challenge for Central Banks in the SEACEN Countries	1	The SEACEN Centre	Kuala Lumpur, Malaysia
53	2nd SEACEN Research Workshop on Comparision of Problem Bank Indentification, Intervention and Resolution in the SEACEN Countries	1	SEACEN-Centre	Kuala Lumpur, Malaysia
54	Seminar on "Risk Management in Central Banks"	1	RBI	Pune, India
55	Program on Financing Women's Development	2	CICTAB	Pune, India
56	Train-the-Trainers Workshop for Banking Supervisors & Regulators	2	SEACEN-Centre	Honoi, Vietanam
57	E-Payment System	1	RBI	Mumbai, India
58	6th SEACEN Exco Meeting and Seminar on Building Credibility for Effective Monetary Policy	1	The SEACEN Centre	Phuket, Thailand

59	9th Annual Global Development Conference on "Security for Development: Confronting Threats to Survival and Safety" & Fragile States Post Conference Workshop	1	Global Development Network	Brisbane, Australia
60	Regional Seminar on Bank Analysis and Examination School	1	ADB	Jakarta, Indonesia
61	Second South Asian Capital Market Conference/SAFE	1	SAFE	Dhaka, Bangladesh
62	Interactive Workshop for Media Persons from Nepal	2	RBI	Pune, India
63	9th SAARC Finance Coordinators' Meeting	1	RBI	Mumbai, India
64	1th SEACEN-CeMCoA/BOJ-CCBS Advanced Course on Macroeconomic and Monetary Policy Management	1	The SEACEN Centre	Bali, Indonesia
65	Study Visit Program: Management and Operations of Micro Finance Institutions	2	APRACA CENTRAB	Manila, Philippines
66	रु. २/- को Coin को Waste Destruction Witnessing Purpose को अवलोकनको लागि	2	China BankNote & Minting Corporation	China
67	2nd Meeting of the Technical Committee of ACU	1	RBI	Mumbai, India
68	Central Bankers Courses 2008: Monetary Policy, Exchange Rates and Capital Flows	1	Study Centre Gerzensee	Gerzensee, Switzerland
69	Seminar on the New Balance of Payments and International Investment Position Manual	1	IMF	Singapore
70	Interactive Workshop on offsite Surveillance System	2	RBI	Pune, India
71	Financial Programming and Policies	1	Joint IMF/ITP	Pune, India
72	15th SEACEN-FSI Regional Seminar for Banking Supervisors & 5th SEACEN Seminar on Preparations for Implementation of Basel II	2	The SEACEN Centre	Bali, Indonesia
73	Study Visit Program on Women Empowerment	2	APRACA CENTRAB	Manila, Philippines
74	43th SEACEN Governors' Conference and 27th Meeting of the Board of Governors	1	The SEACEN Centre	Jakarta, Indonesia
75	43th SEACEN Governors' Conference and 27th Meeting of the Board of Governors को मिटिंगमा भाग लिन श्रीमान का.मु. गभर्नरज्यूको साथमा जाने ।	1	The SEACEN Centre	Jakarta, Indonesia
76	16th APRACA General Assembly and 54the EXCOM Meeting तथा AIT Institute मा छलफल गर्न	1	APRACA CENTRAB	Vietanam and Bangkok
77	16th APRACA General Assembly and 54the EXCOM Meeting	1	APRACA CENTRAB	Vietanam
78	Derivative Market Development: Improving Efficiency While Sefeguarding Financial Stability	2	IMF / RBI	Pune, India
79	Inaugural Meeting of the SAARC Payments Council	1	The Central Bank of Sri Lanka	Colombo, Sri Lanka
80	Study Visit on Cash Processing Facility in Singapore	4	HSBC, Singapore	Singapore
81	Macroeconomics Diagnostics	1	IMF	Washington D.C., America
82	APG Implementation Issues Working Group (IIWH): Strategic Implementation Planning (SIP) Framework for Pilot Workshop	4	APG / World Bank	Kuala Lumpur, Malaysia
83	Internationl Seminar on Core Principles for Effective Banking Supervision	2	RBI	Channai, India
84	Macroeconomic Management and Fiscal Policy	1	IMF / STI	Singapore
85	SEACEN-BIS Seminar on Financial Stability and Local Currency Bond Market	2	The SEACEN Centre	Kuala Lumpur, Malaysia
86	Seminar on Internal Audit	1	Deutsche Bundesbank	Frankfurt, Germany
87	7th Central Banking Study Program	1	The Bank of Korea	South Korea

88	FSI-SEANZA Seminar on Corporate Governance for Banks in Asia	2	BIS	Macao
89	General Data Dissemionation System (GDDS) Workshop	1	IMF	Bangkok, Thailand
90	Regulators Roundtable-Microfinance Cracking the Capital Markets South Asia	1	Standard Chartered Bank/ACCION	Delhi
91	3rd SEACEN-OSFI Seminar on Consolidated Supervision	2	The SEACEN Centre	Danang, Vietnam
92	Study Visit Program on Cooperative Banking	2	APRACA CENTRAB	Manila, Philippines
93	Financial Market Analysis (ST08.05)	1	IMF	Singapore
94	Central Bankers Courses 2008: Monetary Policy and Financial Stability in Countries with Opening-up Capital Accounts	1	Study Centre Gerzensee/Joint Vienna Institute	Gerzensee, Switzerland and Vienna, Austria
95	The Course on Balance of Payments Statistics HQ 08.08	1	IMF	Washington D.C., America
96	3rd SEACEN-CeMCoA/BOJ-BI Intermediate Course on Payment & Settlement Systems for Emerging Economies	2	The SEACEN Centre	Taipei, Taiwan
97	Setting Up a Remittance System Between Nepal and India-Inauguration	1	RBI	Mumbai, India
98	Anti-Money-Laundering and Combating the Financing of Terrorism Workshop for Financial Supervisors on Practical Aspect of AML/CFT Compliance	1	IMF/RBI	Pune, India
99	Macroeconomic Diagnostics (MDS) ST08.07	1	IMF	Singapore
100	Study Visit Program on Village Banking	2	APRACA CENTRAB	Bali, Indonesia
101	48th SEACEN-FRS Intermediate Course on Risk Management and Internal Controls	2	The SEACEN Centre	Siem Reap, Combodia
102	7th MAS Regional Banking Supervisors Training Program	1	Monetary Authority of Singapore (MAS)	Singapore
103	Central Bank Regulation and Supervision	30	AIT Extension	Bangkok, Thailand
104	Seminar on Macroeconomic Management for Senior Officials	1	IMF/STI	Singapore
105	Seminar on Fundamentals of Reserve Management.	1	FSI / BIS	Lucerne, Switzerland
106	16Th SEACEN-FSI Regional Seminar for Bank Supervisors and Regulators: Practical Techniques for the Management and Measurement of Operational Risk.	2	The SEACEN Centre	Bandar Seri Begawan, Brunei
107	Tribute Presentation and Caucus in Thailand	1	APRACA CENTRAB	Bangkok, Thailand
108	2nd SEACEN-CEMCoA/BOJ Intermediate Course on Macro-economic and Monetary Policy Management	2	The SEACEN Centre	Seoul, Korea
109	Bank Analysis & Examination School	2	Federal Reserve System	Washington D.C., America
110	General Banking and Management of Central Bank	30	AIT Extension	Bangkok, Thailand
111	Program on Management of Rural Financing Institutions and Co-operatives for Rural Development	2	CICTAB	Hyderabad, India
112	37th Meeting of the Board of Directors of the Asian Clearing Union (ACU)	2	Central Bank of Maynmar	Yangon, Maynmar
113	SWIFT Training	2	Cambridge Solutions Ltd.	Mumbai, India
114	SAARCFINANCE Seminar on BASEL-II Implementation in South Asia	3	State Bank of Pakistan	Islamabad, Pakistan
115	Course on Microsoft Windows Server 2003	1	karROX Technologies Ltd.	Mumbai, India
116	Second SAARC Payments Council (SPC) Meeting	1	RBI	Hyderabad, India
117	Human Resource Managemant	30	AIT Extension	Bangkok, Thailand
118	SEACEN Research Project on Investment in the SEACEN Countries in the Post-Crisis ERA: Issues	1	The SEACEN Centre	Kuala Lumpur, Malaysia

	and Challenges			
119	2008 APG Annual Meeting and Technical Assistance Forum	3	APG	Bali, Indonesia
120	Course on Monetary and Exchange Rate Policy	2	SEACEN-IMF/STI	Langkawi, Malaysia
121	Seminar on the Coordinated Direct Investment Sorvey (CDIS) for Countries from the Asia Pacific Region	1	IMF	Putrajaya, Malaysia
122	Finanncial Management, Auditing and Accounting in Central Banks	30	AIT Extension	Bangkok, Thailand
123	Observation of Destruction of Dies and Waste Notes of Rs.500/=	2	Perum Peruri Indonesia	Jakarta, Indonesia
124	Research Project on Capital Flows and Their Implication for Central Bank Policies in The SEACEN Countries	1	The SEACEN Centre	Kuala Lumpur, Malaysia
125	Research Workshop on "The Supervisory Impact of Technology on SEACEN Financial Institutions: Issues and Challenges"	1	The SEACEN Centre	Kuala Lumpur, Malaysia
126	Study Visit Program on Management and Operation of Micro Finance Institution	2	APRACA CENTRAB	Manila, Philippines
		303		

तालिका ७
अध्ययन

क.सं.	विषय/उपाधी	संख्या	शिक्षण संस्था/मुलुक
१	MBA in Account and Finance	२	Maastricht School of Management, the Netherlands
२	Master in Applied Finance	१	Monash University, Australia
३	Master in Financial Analysis	१	University of New South Wales, Sydney

अनुसूची २.१

आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा समष्टिगत निरीक्षण गरिएका वित्तीय संस्थाहरू

(क) स्थलगत निरीक्षण

(१)	**विकास बैंक**	
	गोर्खा विकास बैंक (नेपाल) लि., काठमाडौं	वागेश्वरी विकास बैंक, नेपालगञ्ज
	सानिमा विकास बैंक, काठमाडौं	एक्सेल डेभलपमेण्ट बैंक, विर्तामोड
	गौरीशङ्कर डेभलपमेन्ट बैंक, नवलपरासी	उद्यम विकास बैंक, नारायणगढ
	विजनेश डेभलपमेण्ट बैंक, पोखरा	पश्चिमाञ्चल विकास बैंक, रुपन्देही
	त्रिवेणी विकास बैंक, नारायणगढ	सिद्धार्थ विकास बैंक, बुटवल
	गण्डकी विकास बैंक, पोखरा	सेवा विकास बैंक, बुटवल
	भृकुटी विकास बैंक, रुपन्देही	अरनिको विकास बैंक, धुलिखेल
(२)	**वित्त कम्पनी**	
	एस फाइनान्स लिमिटेड, नारायणचौर, काठमाडौं	एन.आई.डि.सी. क्यापिटल मार्केट्स लिमिटेड, काठमाडौं
	किष्ट मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लिमिटेड, काठमाडौं	नेपाल मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लिमिटेड, काठमाडौं
	नेशनल फाइनान्स लिमिटेड, काठमाडौं	आई.सि.एफ.सि. वित्तीय संस्था लिमिटेड, काठमाडौं
	श्रीइन्भेष्टमेण्ट फाइनान्स लिमिटेड, काठमाडौं	इन्टरनेशनल लिजिङ्ग एण्ड फाइनान्स लिमिटेड, काठमाडौं
	फेवा फाइनान्स लि., पोखरा	सम्झना फाइनान्स लिमिटेड, बनेपा
	नेपाल आवास विकास वित्त कम्पनी लिमिटेड, काठमाडौं	नवदुर्गा फाइनान्स लिमिटेड, भक्तपुर
	गोरखा फाइनान्स लिमिटेड, काठमाडौं	युनाइटेड फाइनान्स लिमिटेड, काठमाडौं
	भाजुरत्न फाइनान्स लिमिटेड, काठमाडौं	कस्मिक मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लिमिटेड, काठमाडौं
	वर्ल्ड मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लि., मकवानपुर	गुहेश्वरी मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लिमिटेड, ललितपुर
	लुम्बिनी फाइनान्स एण्ड लिजिङ्ग कम्पनी लि., काठमाडौं	गुडविल फाइनान्स लिमिटेड, डिल्लीबजार, काठमाडौं
	क्रिष्टल फाइनान्स लिमिटेड, काठमाडौं	मर्चेण्ट फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड, काठमाडौं
	नेपाल फाइनान्स एण्ड सेभिङ्ग लिमिटेड, काठमाडौं	नेपाल श्रीलंका मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स, काठमाडौं
	युनिभर्सल फाइनान्स लिमिटेड, काठमाडौं	पाटन फाइनान्स लिमिटेड, ललितपुर
	अन्नपूर्ण फाइनान्स लिमिटेड, पोखरा	सेण्ट्रल फाइनान्स लिमिटेड, ललितपुर
	नेपाल हाउजिङ्ग एण्ड मर्चेण्ट फाइनान्स लिमिटेड, काठमाडौं	हिमालय फाइनान्स एण्ड सेभिङ्ग कम्पनी लिमिटेड, काठमाडौं
	शिखर वित्तीय संस्था लिमिटेड, काठमाडौं	जानकी फाइनान्स कम्पनी, जनकपुर
	अरुण फाइनान्स एण्ड सेभिंग्स कम्पनी लिमिटेड, सुनसरी	यति फाइनान्स लिमिटेड, हेटौंडा
	महालक्ष्मी फाइनान्स लिमिटेड, वीरगञ्ज	पश्चिमाञ्चल फाइनान्स लिमिटेड, बुटवल
	ओम फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड, पोखरा	बुटवल फाइनान्स लिमिटेड, बुटवल
	सगरमाथा मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स कं.लि., ललितपुर	सिभिल मर्चेण्ट वित्तीय संस्था लिमिटेड, काठमाडौं
	प्रभु फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड, काठमाडौं	ईम्पेरियल फाइनान्स लिमिटेड, काठमाडौं
(३)	**लघुवित्त विकास बैंक**	
	पूर्वाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक, विराटनगर	मध्य-पश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक, नेपालगञ्ज
	मध्यमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक, जनकपुर	निर्धन उत्थान बैंक लिमिटेड, सिद्धार्थनगर
	साना किसान विकास बैंक, काठमाडौं	पश्चिमाञ्चल ग्रामीण विकास बैंक, बुटवल
(४)	**सहकारी संस्था**	
	हिमालय सहकारी संस्था लि., काठमाडौं	स्टार वहुउद्देश्यिय बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि., विराटनगर
	सगुन सहकारी संस्था लि., काठमाडौं	विन्दवासिनी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि., बिन्दवासिनी
	नवजीवन सहकारी संस्था लि., धनगढी	मनकामना सहकारी संस्था लि., बनेपा
(५)	**गैरसरकारी संस्था**	
	मानुषी, काठमाडौं	नेपाल ग्रामीण विकास संस्था, काठमाडौं
	महिला आर्दश सेवा केन्द्र, काठमाडौं	पाटन विजिनेश एण्ड प्रोफेसनल विमेन, ललितपुर

(ख) लक्षित निरीक्षण

(१) विकास बैंक

मुक्तिनाथ विकास बैंक लिमिटेड, स्याङ्जा	सेवा विकास बैंक, बुटवल
कन्काई विकास बैंक, झापा	पब्लिक डेभलपमेण्ट बैंक, वीरगञ्ज
साग्रिला विकास बैंक, पोखरा	भार्गव विकास बैंक, नेपालगञ्ज
महाकाली विकास बैंक, महेन्द्रनगर	रेसुंगा विकास बैंक, गुल्मी
रारा विकास बैंक, सुर्खेत	दियालो विकास बैंक, बनेपा
कन्ट्री विकास बैंक, बनेपा	काष्ठमण्डप डेभलपमेण्ट बैंक, काठमाडौं
अल्पाइन डेभलपमेण्ट बैक, हेटौंडा	गरिमा विकास बैंक, स्याङ्जा
काबेली विकास बैंक, धनकुटा	प्रोफेसनल विकास बैंक, बनेपा
भिवोर विकास बैंक, काठमाडौं	

(२) वित्त कम्पनी

रिलायवल इन्भेष्टमेण्ट वित्तीय संस्था लि., काठमाडौं	लर्डबुध्द फाइनान्सियल इन्ष्टिच्यूसन लि., काठमाडौं
अपि फाइनान्सियल इन्ष्टिच्यूशन लि., कास्की	सूर्यदर्शन फाइनान्सियल इन्ष्टिच्यूशन लि., काठमाडौं
स्वस्तिक मर्चेण्ट फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड, काठमाडौं	मञ्जुश्री फाइनान्सियल इन्ष्टिच्यूशन लि., काठमाडौं
युनिक फाइनान्सियल इन्ष्टिच्यूशन लि., काठमाडौं	जेनिथ मर्चेण्ट फाइनान्सियल इन्ष्टिच्यूशन लि., काठमाडौं
शुभलक्ष्मी फाइनान्स लिमिटेड, काठमाडौं	कास्की फाइनान्स लि., पोखरा

(ग) अनुगमन निरीक्षण

(१) विकास बैंक

युनाइटेड विकास बैंक लि., बारा

(२) वित्त कम्पनी

पोखरा फाइनान्स लि., पोखरा

(घ) विशेष निरीक्षण

(१) विकास बैंक

नेपाल घरेलु तथा साना उघोग विकास बैंक, काठमाडौं	गोरखा विकास बैंक लि., काठमाडौं
नेपाल विकास बैंक लि., काठमाडौं	एस डेभलपमेन्ट बैंक लि., काठमाडौं
सिद्धार्थ डेभलपमेन्ट बैंक लि., बुटवल	कर्णाली विकास बैंक, नेपालगञ्ज
अरनिको डेभलपमेन्ट बैंक लि., धुलीखेल	क्लिन इनर्जी डेभलपमेण्ट बैंक लि., काठमाडौं

(२) वित्त कम्पनी

नेपाल बङ्गलादेश लिजिङ्ग एण्ड फाइनान्स, विराटनगर	क्रिष्टल फाइनान्स लिमिटेड, काठमाडौं
कुवेर मर्चेण्ट वित्तीय संस्था, काठमाडौं	एन.आइ.डि.सि. क्यापिटल मार्केट, काठमाडौं
रिलायवल इन्भेष्टमेन्ट लि., काठमाडौं	युनियन फाइनान्स कम्पनी लिमिटेड, काठमाडौं
स्टाण्डर्ड फाइनान्स लिमिटेड, काठमाडौं	आइ.सि.एफ.सि. वित्तीय संस्था, काठमाडौं
नेपाल मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लिमिटेड, काठमाडौं	सगरमाथा मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लि., ललितपुर
काठमाडौं फाइनान्स लिमिटेड, काठमाडौं	वर्ल्ड मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लि., हेटौंडा
किष्ट मर्चेण्ट बैकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लिमिटेड, काठमाडौं	नेपाल श्रीलङ्का मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लि., काठमाडौं

(३) लघुवित्त विकास बैंक

नेरुडे लघुवित्त विकास बैंक, विराटनगर

अनुसूची २.२

गैर-स्थलगत सुपरिवेक्षण

वित्तीय संस्थाहरुको आ.व. २०६३/६४ को लेखापरीक्षण गरिएका वासलात, नाफा-नोक्सान हिसाव लगायतका वित्तीय विवरणहरुका आधारमा विस्तृत गैरस्थलगत सुपरिवेक्षण गरी आवश्यक निर्देशनहरु दिइएको छ । त्यस्तै, स्थलगत तथा गैरस्थलगत निरीक्षण एवम् सुपरिवेक्षणबाट औंल्याइएका कैफियतहरु उपर दिइएका निर्देशनहरुका बारेमा सम्बन्धित फाँटबाट कार्यान्वयन अनुगमन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइएको छ । तथापि देहाएका वित्तीय संस्थाहरुको आ.व. २०६३/६४ को लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरणहरु प्राप्त नभएको हुँदा ती संस्थाहरुको वार्षिक गैर-स्थलगत सुपरिवेक्षण कार्य विस्तृत रुपमा गर्न सकिएन ।

(१) सम्झना फाइनान्स कम्पनी लि.
(२) हिमालय फाइनान्स एण्ड सेभिङ्ग कम्पनी लि.
(३) अरुण फाइनान्स एण्ड सेभिङ्ग कम्पनी लि
(४) जनरल फाइनान्स लिमिटेड
(५) कस्मिक मर्चेण्ट बैकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लि.
(६) सेती वित्तीय संस्था लि.

विशेष कारवाही

यस विभागबाट स्थलगत तथा गैरस्थलगत सुपरिवेक्षणबाट औंल्याइएका कैफियतहरु कार्यान्वयनको क्रममा आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा निम्न वित्तीय संस्थाहरुलाई निम्नानुसारको कारवाही गरिएको छ ।

(१) **विकास बैंक**

- नेपाल विकास बैंकलाई २०६४।६।२४ मा समस्याग्रस्त घोषणा गरी थप कर्जा प्रवाह गर्न र निक्षेप सङ्कलनमा प्रतिबन्ध लगाइएको ।
- नेपाल विकास बैंक लि. र नेपाल घरेलु तथा साना उद्योग विकास बैंक लि.ले पूँजी थप गरेको र निर्देशन बमोजिम खराब कर्जा असुली रकमको आधारमा निक्षेप परिचालन र कर्जा प्रवाहमा मिति २०६५।१।२९ को पत्रबाट सीमित छुट प्रदान गरेको ।
- सानिमा विकास बैंक, शुभेच्छा विकास बैंक र बागेश्वरी विकास बैंक CRR नपुगेकोले जरिवाना लगाइएको ।

(२) **वित्त कम्पनी**

- स्वस्तिक मर्चेन्ट फाइनान्स कम्पनी लि., एपि फाइनान्सियल इन्स्टिच्यूशन लि., कास्की फाइनान्स लिमिटेड, लर्डबुद्ध फाइनान्सियल इन्स्टिच्यूशन लि. र सेती वित्तीय संस्था लि.लाई अनिवार्य नगद मौज्दान नपुग भएकोले जरिवाना लगाइएको ।
- कस्मिक मर्चेण्ट बैकिङ्ग एण्ड फाइनान्स लि. लाई २०६४।१०।१३ मा निक्षेप एवं कर्जा कारोवारमा सीमा लगाइएको ।

अनुसूची २.३

सञ्चालक समिति

(२०६५ असार मसान्त)

श्री कृष्णबहादुर मानन्धर, का.मु. गभर्नर	अध्यक्ष
श्री विद्याधर मल्लिक, सचिव, अर्थ मन्त्रालय	सदस्य
श्री वीरविक्रम रायमाझी, डेपुटी गभर्नर	सदस्य
प्रो. डा. पार्थिवेश्वरप्रसाद तिमिल्सिना	सदस्य
प्रो. डा. विश्वम्भर प्याकुर्‍याल	सदस्य
श्री शम्भुशरणप्रसाद कायस्थ	सदस्य

अनुसूची २.४

अधिकृत विशिष्ट र अधिकृत प्रथमको नामावली

(२०६५ असार मसान्त)

अधिकृत विशिष्ट		
१.	श्री भोलाराम श्रेष्ठ	कार्यकारी निर्देशक, वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग
२.	श्री गोपालप्रसाद काफ्ले	कार्यकारी निर्देशक, लघु वित्त विभाग
३.	श्री रविन्द्रप्रसाद पाण्डे	कार्यकारी निर्देशक, बैंक सुपरिवेक्षण विभाग
४.	श्री लिलाप्रकाश सिटौला	कार्यकारी निर्देशक, जनशक्ति व्यवस्थापन विभाग
५.	श्री अश्वीनीकुमार ठाकुर	कार्यकारी निर्देशक, वित्त व्यवस्थापन विभाग
६.	श्री विष्णु नेपाल	कार्यकारी निर्देशक, आन्तरिक लेखापरीक्षण विभाग
७.	श्री गोकुलराम थापा	कार्यकारी निर्देशक, बैंकिङ्ग कार्यालय
८.	श्री रामजी रेग्मी	कार्यकारी निर्देशक, विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग
९.	श्री भाष्करमणि ज्ञवाली	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, सामान्य सेवा विभाग
१०.	श्री मनमोहनकुमार श्रेष्ठ	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, मुद्रा व्यवस्थापन विभाग
११.	श्री त्रिलोचन पगेनी	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, अनुसन्धान विभाग
१२.	श्री लोकबहादुर खड्का	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभाग
१३.	श्री प्रदिपराज पाण्डे	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, बैंकर्स प्रशिक्षण केन्द्र
१४.	श्री हरिप्रसाद काफ्ले	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, संस्थागत योजना विभाग
अधिकृत प्रथम		
१.	श्री सिद्धिकृष्ण जोशी	निर्देशक, बैंकिङ्ग कार्यालय
२.	श्री महाप्रसाद अधिकारी	निर्देशक, बैंक सुपरिवेक्षण विभाग
३.	श्री साधना उपाध्याय	निर्देशक, जनशक्ति व्यवस्थापन विभाग
४.	श्री महेश भट्टराई	मुख्य व्यवस्थापक, टक्सार महाशाखा

५.	श्री शम्भु थापा	निर्देशक, जनशक्ति व्यवस्थापन विभाग
६.	श्री रामेश्वरी पन्त	निर्देशक, लघु वित्त विभाग
७.	श्री शिवराज श्रेष्ठ	निर्देशक, वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग
८.	श्री नरेश ढकाल	निर्देशक, मुद्रा व्यवस्थापन विभाग
९.	श्री नारायणप्रसाद पौडेल	निर्देशक, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग
१०.	श्री नरबहादुर थापा	निर्देशक, अनुसन्धान विभाग
११.	श्री जनकबहादुर अधिकारी	निर्देशक, वित्त व्यवस्थापन विभाग
१२.	श्री पूर्णबहादुर खत्री	निर्देशक, वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग
१३.	श्री राधेश्याम श्रेष्ठ	निर्देशक, वित्त व्यवस्थापन विभाग
१४.	श्री भिष्मराज ढुंगाना	निर्देशक, बैंक सुपरिवेक्षण विभाग
१५.	श्री चिन्तामणि सिवाकोटी	निर्देशक, राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभाग
१६.	श्री शिवादेवी काफ्ले	निर्देशक, अनुसन्धान विभाग
१७.	श्री शंकरप्रसाद आचार्य	निर्देशक, विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग
१८.	श्री केशवराज आचार्य	निर्देशक, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग
१९.	श्री कृष्णबहादुर थापा	मुख्य व्यवस्थापक, नेपाल राष्ट्र बैंक, नेपालगञ्ज कार्यालय
२०.	श्री धर्मराज सापकोटा	निर्देशक, कानून विभाग
२१.	श्री राजनविक्रम शाह	निर्देशक, आन्तरिक लेखापरीक्षण विभाग
२२.	श्री जगदिश्वरप्रसाद अधिकारी	मुख्य व्यवस्थापक, नेपाल राष्ट्र बैंक, विराटनगर कार्यालय
२३.	श्री पर्वतकुमार कार्की	निर्देशक, सूचना प्रविधि विभाग
२४.	श्री शिवनाथ पाण्डे	मुख्य व्यवस्थापक, नेपाल राष्ट्र बैंक, पोखरा कार्यालय
२५.	श्री महेश्वरलाल श्रेष्ठ	निर्देशक, वित्त व्यवस्थापन विभाग
२६.	श्री बासुदेव आचार्य	निर्देशक, संस्थागत योजना विभाग
२७.	श्री नारायण धमला	निर्देशक, विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग
२८.	श्री ख्यामनारायण ढकाल	मुख्य व्यवस्थापक, नेपाल राष्ट्र बैंक, सिद्धार्थनगर कार्यालय
२९.	श्री भुवन कंडेल	निर्देशक, वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग
३०.	श्री रमेशकुमार पोखरेल	मुख्य व्यवस्थापक, नेपाल राष्ट्र बैंक, बीरगञ्ज कार्यालय
३१.	श्री दिपकबहादुर थापा	का.मु. निर्देशक, बैंकिङ्ग कार्यालय
३२.	श्री मिट्ठा पराजुली	का.मु. निर्देशक, बैंकिङ्ग कार्यालय
३३.	श्री प्रद्युम्नकुमार भट्टराई	का.मु. निर्देशक, सामान्य सेवा विभाग
३४.	श्री अर्जुनबहादुर अधिकारी	का.मु. निर्देशक, बैंकर्स प्रशिक्षण केन्द्र
३५.	श्री उपेन्द्रकुमार पौडेल	का.मु. निर्देशक, गभर्नरको कार्यालय
३६.	श्री झलक शर्मा आचार्य	का.मु. मुख्य व्यवस्थापक, नेपाल राष्ट्र बैंक, जनकपुर कार्यालय

विदा, काज तथा अन्य कारण २०६५ असार मसान्तमा बैंकमा नरहेका अधिकृतहरु		
१.	का.नि. डा. युवराज खतिवडा	गभर्नरको कार्यालय (विदामा)
२.	श्री सुशिलराम माथेमा	आई.एम.एफ. (बेतलबी काज)
३.	नि. डा. मीनबहादुर श्रेष्ठ	सियासन (बेतलबी काज)
४.	नि. डा. विनोद आत्रेय	नेपाल बैंक लिमिटेड (काज)
५.	नि. श्री लक्ष्मीप्रपन्न निरौला	नेपाल बैंक लिमिटेड (काज)
६.	नि. श्री ज्ञानेन्द्रप्रसाद ढुंगाना	अध्ययन काज

भाग

३

नेपाल राष्ट्र बैंकको वार्षिक वित्तीय विवरण

- सम्पत्ति तथा दायित्व ११५
- आय विवरण ११७

भाग

३

नेपाल राष्ट्र बैंकको वार्षिक वित्तीय विवरण

सम्पत्ति तथा दायित्व

३.१ २०६५ असार मसान्तको अपरिष्कृत वासलातअनुसार नेपाल राष्ट्र बैंकको सम्पत्ति तथा दायित्व २०६४ असार मसान्तको तुलनामा २३.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रू २ खर्ब ११ अर्ब ३७ करोड ६६ लाख पुगेको छ । कुल सम्पत्तिमध्ये विदेशी सम्पत्ति (सुन, मौज्दात समेत) को अंश ८२.४ प्रतिशत र स्वदेशी सम्पत्तिको अंश १७.६ प्रतिशत रहेको छ । कुल दायित्व तथा इक्विटीमा स्वदेशी मुद्रा दायित्वको अंश ७९.४ प्रतिशत, इक्विटीको अंश १७.२ प्रतिशत तथा विदेशी मुद्रा दायित्वको अंश ३.४ प्रतिशत रहेको छ ।

चार्ट ३.१ : नेपाल राष्ट्र बैंकको सम्पत्ति संरचना

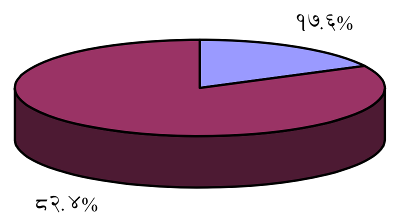

३.२ २०६५ असार मसान्तमा विदेशी सम्पत्तिमा नगद तथा बैंक मौज्दातको अंश ४६.० प्रतिशत रहेको छ भने विदेशी मुद्रामा लगानी, अन्य पाउनुपर्ने र अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषसँग एस.डि.आर. सञ्चितिको अंश क्रमशः ५१.५ प्रतिशत, ०.३ प्रतिशत र ०.४ प्रतिशत रहेको छ । २०६४ असारको तुलनामा २०६५ असार मसान्तमा विदेशी नगद तथा बैंक मौज्दातमा १९.० प्रतिशतले वृद्धि तथा विदेशी मुद्रा लगानीमा ४४.१ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । विदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिअन्तर्गत अन्य पाउनु पर्ने रकम २०६४ को तुलनामा २७.७ प्रतिशतले कमी आएको छ । यसैगरी, अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषसँग एस.डि.आर. सञ्चिति अघिल्लो वर्षको तुलनामा ७.४ प्रतिशतले बढेको छ । अन्य विदेशी सम्पत्तिअन्तर्गतको सुनमा २०६४ असारको तुलनामा २०६५ असारमा ५३.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । समग्रमा २०६४ असार मसान्तको तुलनामा २०६५ असार मसान्तमा विदेशी सम्पत्ति ३०.९ प्रतिशतले वृद्धि भई रु १ खर्ब ७४ अर्ब २३ करोड ८२ लाख पुगेको छ ।

३.३ स्वदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिमध्ये सरकारी सुरक्षण पत्रमा लगानीको अंश ६३.९ प्रतिशत, कर्जा तथा पुनर्कजाको अंश ७.९ प्रतिशत र अन्य पाउनुपर्नेको अंश ७.० प्रतिशत रहेको छ । यसैगरी, अन्य लगानी, नगद मौज्दात तथा वित्तीय तथा अन्य संस्थाहरूमा लगानीको अंश क्रमशः ११.९ प्रतिशत, ४.० प्रतिशत र ०.९ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्षको तुलनामा कर्जा तथा पुनर्कर्जा २९.२ प्रतिशतले घटेको र अन्य लगानी ३३.५ प्रतिशतले बढेको छ । वित्तीय तथा अन्य संस्थाहरूमा लगानी ५.२ प्रतिशतले घटेको र नगद

मौज्दात १२.० प्रतिशतले बढेको छ भने अन्य पाउनुपर्ने ६३.९ प्रतिशतले घटेको र सरकारी सुरक्षण पत्रमा लगानी १८.१ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अन्य सम्पत्तितर्फ सुन र चाँदीको अंश २०.६ प्रतिशत, अन्य मौज्दातको अंश १५.८ प्रतिशत; तथा जायजेथा, मेशिनरी तथा उपकरणको अंश ३२.६ प्रतिशत रहेको छ । जायजेथा, मेशिनरी तथा उपकरणमा २०६४ असार मसान्तको तुलनामा ४.८ प्रतिशतले, अन्य मौज्दातमा ५५.०२ प्रतिशतले र सुन र चाँदीमा ४.९ प्रतिशतले ऱ्हास आएको छ । समग्रमा, २०६४ असार मसान्तको तुलनामा २०६५ असार मसान्तमा स्वदेशी मुद्रा सम्पत्ति ३.५ प्रतिशतले ह्रास भई रू ३७ अर्ब १३ करोड ८४ लाख कायम भएको छ ।

३.४ विदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्वमा अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषसँग सम्बन्धित दायित्व, बैंक तथा अन्य संस्थाहरूको निक्षेप र अन्य दायित्वको अंश क्रमशः ९१.६ प्रतिशत, ८.३ प्रतिशत र ०.१ प्रतिशत रहेको छ । अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषसँग सम्बन्धित दायित्वमा २०६४ असार मसान्तको तुलनामा २०६५ असार मसान्तमा ३९.० प्रतिशतले वृद्धि भएको छ र अन्य दायित्वमा ८०.० प्रतिशतले कमी भएको छ भने निक्षेप दायित्वमा १७४.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । २०६४ असार मसान्तको तुलनामा विदेशी मुद्रा दायित्व ४३.९ प्रतिशते वृद्धि भई २०६५ असार मसान्तमा रू ७ अर्ब १७ करोड ६ लाख कायम भएको छ ।

३.५ स्वदेशी मुद्रा दायित्वको सबैभन्दा ठूलो अंश ओगट्ने अन्य दायित्वमा चलनचल्तीमा रहेको नोटको अंश ९५.३ प्रतिशत रहेको छ भने विविध दायित्वको अंश ०.५ प्रतिशत रहेको छ । २०६४ असारको तुलनामा चलनचल्तीमा रहेको नोट २३.७ प्रतिशतले वृद्धि भई रू १ खर्ब १२ अर्ब ९५ करोड पुगेको छ भने विविध दायित्वमा ९६.३ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । २०६४ असार मसान्तको तुलनामा अन्य दायित्व २३.५ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६५ असार मसान्तमा रू १ खर्ब १८ अर्ब ४८ करोड १७ लाख पुगेको छ ।

३.६ स्वदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्वमा निक्षेप तथा अन्य दायित्वको अंश ९१.६ प्रतिशत, भुक्तानी दिनुपर्ने बिलको अंश १.४ प्रतिशत, कर्मचारी सम्बन्धी दायित्वको अंश ६.५ प्रतिशत र अन्य भुक्तानी दिनुपर्नेको अंश ०.५ प्रतिशत रहेको छ । २०६४ असार मसान्तको तुलनामा २०६५ असार मसान्तमा निक्षेप तथा अन्य जम्मा दायित्वमा २०.२ प्रतिशत वृद्धि, कर्मचारी सम्बन्धी दायित्वमा २८.३ प्रतिशत र अन्य भुक्तानी दिनुपर्नेमा ८.३ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । भुक्तानी दिनुपर्ने बिल्समा कमी (८८.४ प्रतिशत) भई २०६५ असार मसान्तमा रु ६७ करोड ९९ लाख पुगेको छ । समग्रमा, २०६४ असार मसान्तको तुलनामा २०६५ असार मसान्तमा स्वदेशी मुद्रा दायित्व १८.० प्रतिशतले वृद्धि भई रू १ खर्ब ६७ अर्ब ७७ करोड ९५ लाख पुगेको छ ।

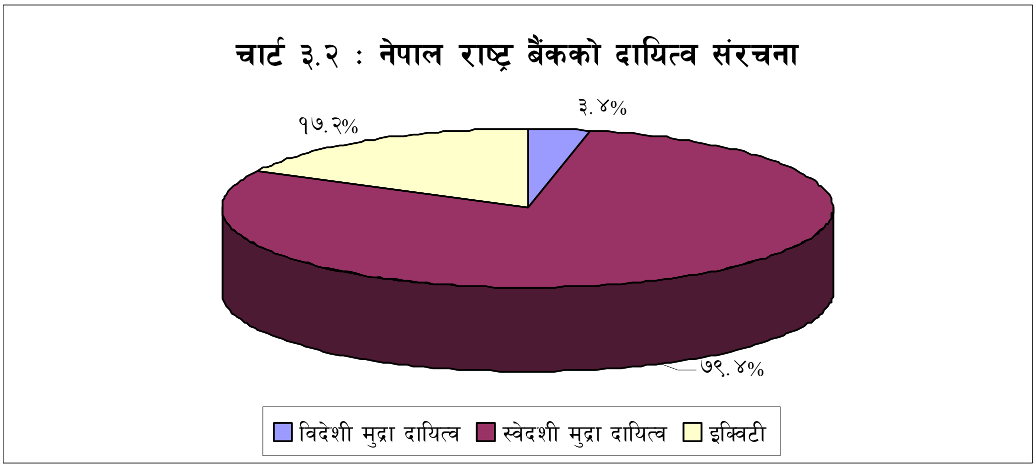

३.७ इक्विटीमा ९१.८ प्रतिशत अंश जगेडाको रहेको छ भने बाँकी अंश ८.२ प्रतिशत शेयर पूँजीको रहेको छ । २०६४ असार मसान्तको तुलनामा २०६५ असार मसान्तमा शेयर पूँजीमा कुनै पनि परिवर्तन नभए तापनि जगेडा कोषमा ५६.० प्रतिशतले वृद्धि भई समग्रमा कुल इक्विटी रु ३६ अर्ब ४२ करोड ६४ लाख रहेको छ ।

आय विवरण

३.८ २०६४ साउन १ गतेदेखि २०६५ असार ३२ गतेसम्मको अपरिष्कृत आय विवरण अनुसार आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा नेपाल राष्ट्र बैंकको जम्मा खुद सञ्चालन आम्दानी रू ७ अर्ब १७ करोड ७९ लाख भएको छ ।

३.९ आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा पनि आर्थिक वर्ष २०६३।६४ जस्तै स्वदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिबाट आर्जित आम्दानीको तुलनामा विदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिबाट आर्जित आम्दानी अधिक रहेको छ । आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा पनि आम्दानीमा ब्याज आम्दानीको योगदान अग्रस्थानमा रहेको छ ।

३.१० आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा विदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिबाट आम्दानीमा ब्याज आम्दानीको अंश ९६.० प्रतिशत र कमिशन आम्दानीको अंश ४.० प्रतिशत रहेको छ । आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा ब्याज आम्दानी र कमिशन आम्दानीको अंश क्रमशः ९६.९ प्रतिशत र ३.१ प्रतिशत रहेको थियो । आर्थिक वर्ष २०६३।६४ को तुलनामा समीक्षा वर्षमा ब्याज आम्दानी १५.२ प्रतिशतले घटेको छ भने कमिशन आम्दानी ८.७ प्रतिशतले बढेको छ ।

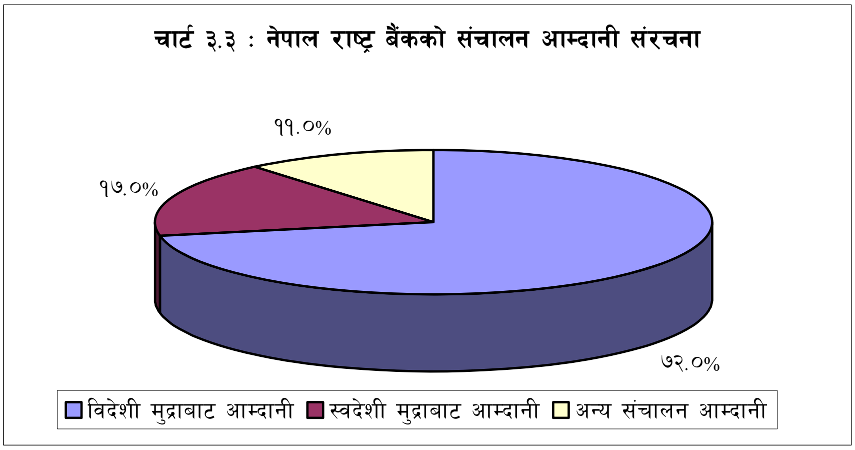

३.११ आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा स्वदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिबाट भएको आम्दानीमा ब्याज आम्दानीले ९७.८ प्रतिशत र कमिशन आम्दानीले २.२ प्रतिशत अंश ओगटेका छन् । आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा ब्याज आम्दानी र कमिशन आम्दानीको योगदान क्रमशः ९५.० प्रतिशत र ५.० प्रतिशत रहेको थियो । आर्थिक वर्ष २०६३।६४ को तुलनामा ब्याज आम्दानीमा ३३.१ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ भने कमिशन आम्दानीमा ४२.२ प्रतिशतले कमी आएको छ ।

३.१२ आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा विदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्व अन्तर्गतको खर्चतर्फ ब्याज खर्चको ९३.२ प्रतिशत र एजेन्सी तथा सेवा शुल्कको ६.८ प्रतिशत योगदान रहेको छ । आर्थिक वर्ष २०६३।६४ को ब्याज खर्च र एजेन्सी तथा सेवा शुल्कको क्रमशः ९०.५ प्रतिशत र ९.५ प्रतिशत अंश रहेको थियो । ब्याज खर्चमा अघिल्लो वर्षको तुलनामा आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा २.६ प्रतिशत वृद्धि भएको छ भने एजेन्सी तथा सेवा शुल्कमा २९.२ प्रतिशतले कमी आएको छ ।

३.१३ आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा स्वदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्वअन्तर्गतको खर्चतर्फ ब्याज खर्च र एजेन्सी तथा सेवा शुल्क खर्चमा ब्याज खर्चको अंश ३६.९ प्रतिशत र एजेन्सी तथा सेवा शुल्कको अंश ६३.१ प्रतिशत रहेको छ । आर्थिक वर्ष २०६३।६४ मा ब्याज खर्चको अंश ५३.३ प्रतिशत र एजेन्सी तथा सेवा शुल्कको अंश ४६.७ प्रतिशत रहेको थियो । आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा ब्याज खर्चमा अघिल्लो वर्षको तुलनामा २२.९ प्रतिशतले कमी आएको छ भने एजेन्सी तथा सेवा शुल्कमा ५०.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ ।

३.१४ विदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिबाट भएको आम्दानी आर्थिक वर्ष २०६३।६४ को तुलनामा १४.८ प्रतिशतले कमी आई आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा रू ५ अर्ब ६८ करोड २१ लाख र विदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्वमा खर्च अघिल्लो वर्षको तुलनामा ०.४ प्रतिशतले कमी भई रू ५ करोड ८२ लाख पुगेको छ । फलस्वरूप, विदेशी मुद्राबाट खुद आम्दानी आर्थिक वर्ष २०६३।६४ को तुलनामा १४.५ प्रतिशतले कमी आई आर्थिक वर्ष २०६४।६५ मा रू ५ अर्ब ६२ करोड ३९ लाख पुगेको छ ।

३.१५ स्वदेशी मुद्रा वित्तीय सम्पत्तिबाट भएको आम्दानी आर्थिक वर्ष २०६३।६४ को तुलनामा समीक्षा वर्ष २९.४ प्रतिशतले वृद्धि भई रू १ अर्ब ३४ करोड ६५ लाख र स्वदेशी मुद्रा वित्तीय दायित्वमा खर्च अघिल्लो बर्षको तुलनामा ११.६ प्रतिशतले वृद्धि भई रू ६६ करोड ४८ लाख कायम भएको छ । फलस्वरूप, स्वदेशी मुद्राबाट खुद आम्दानी अघिल्लो वर्षको तुलनामा ५३.४ प्रतिशतले वृद्धि भई रू ६८ करोड १७ लाख रहेको छ ।

३.१६ अन्य सञ्चालन आम्दानी अघिल्लो बर्षको तुलनामा ७.६ प्रतिशतले कमी भई आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा रू ८७ करोड २२ लाख कायम भएको छ । त्यसैगरी, जम्मा खुद सञ्चालन आम्दानी अघिल्लो वर्षको तुलनामा ९.९ प्रतिशतले कमी आई रू ७ अर्ब १७ करोड ७९ लाख पुगेको छ । सामान्य प्रशासनिक खर्च तथा व्यवस्था अघिल्लो वर्षको तुलनामा ९.६ प्रतिशतले वृद्धि भई आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा रू २ अर्ब ५१ करोड २२ लाख कायम भएको छ । यसरी, विदेशी मुद्रा पुनरमूल्यांकन लाभ/हानी र सुन तथा चाँदी पुनरमूल्याङ्कन लाभ/हानी तथा अघिल्लो वर्षको समायोजन अघि आर्थिक वर्ष २०६४।६५ को मुनाफा अघिल्लो वर्षको तुलनामा १७.८ प्रतिशतले कमी आई रू ४ अर्ब ६६ करोड ५६ लाख पुगेको छ ।

NEPAL RASTRA BANK
BALANCE SHEET AS ON 31st ASHADH, 2065 (15th JULY, 2008)

Particulars	Note	As on 31-3-2065 NRs.	As on 32-3-2064 NRs.
ASSETS			
Foreign Currency Financial Assets			
Cash and Bank Balances	3	80,208,220,260	67,404,058,408
SDR Holdings - with IMF		630,644,378	587,487,220
Investments	3a	89,713,416,527	62,250,364,145
Other Receivables		581,825,029	804,463,349
Sub-Total		**171,134,106,194**	**131,046,373,122**
Other Assets			
Gold		3,104,097,755	2,023,389,329
Sub-Total		**3,104,097,755**	**2,023,389,329**
Total Foreign Currency Assets		**174,238,203,949**	**133,069,762,451**
Local Currency Financial Assets			
Cash in Hand		1,464,511,943	1,307,083,855
Investments in Government Securities	4	23,726,135,607	20,088,315,734
GON Overdraft		-	-
Investments in Financial and Other Institutions	5	338,716,500	357,349,555
Other Investments	6	4,401,393,000	3,296,886,000
Refinance & Loans	7	2,923,185,167	4,129,888,300
Other Receivables	8	2,608,780,329	7,218,402,607
Sub-Total		**35,462,722,546**	**36,397,926,051**
Other Assets			
Gold and Silver	9	345,142,904	362,758,019
Other Inventories	10	264,370,284	587,801,686
Property, Plant & Equipment	11a	545,470,972	572,851,320
Intangible Assets	11b	921,888	552,086
Project Assets	12	519,785,869	564,220,288
Sub-Total		**1,675,691,917**	**2,088,183,399**
Total Local Currency Assets		**37,138,414,463**	**38,486,109,450**
Total Assets		**211,376,618,412**	**171,555,871,901**
Contingent Assets	**23c**		

The above statement is to be read in conjuction with the notes 1 to 31

.. ..	.. ..	.. ..
(Ashwini Kumar Thakur)	(Krishna Bahadur Manandhar)	(…………………………)
Executive Director	Acting Governor	Auditor General

Board of Directors :-

As per our report of the even date

Rameshwor Khanal

Dr. Parthibeshwar Prasad Timilsina

Dr. Bishwambher Pyakuryal

Shambu Sharan Prasad Kayastha

Bir Bikram Rayamajhi (Dy. Governor)

.. ..	.. .. …..
(Sundar Man Shrestha)	(Pradeep Kumar Shrestha)
Chartered Accountant	Chartered Accountant
Kathmandu	Kathmandu

Date :
Place : Kathmandu

NEPAL RASTRA BANK
BALANCE SHEET AS ON 31st ASHADH, 2065 (15th JULY, 2008)

Particulars	Note	As on 31-3-2065 NRs.	As on 32-3-2064 NRs.
LIABILITIES			
Foreign Currency Financial Liabilities			
Deposit from Banks and Other Agencies	13	593,501,492	216,050,629
IMF Related Liabilities	14	6,568,637,566	4,725,480,484
Other Liabilities	15	8,488,994	42,463,655
Total Foreign Currency Liabilities		**7,170,628,052**	**4,983,994,768**
Local Currency Financial Liabilities			
Deposit and Other Balances	16	45,177,872,241	37,577,863,043
Bills Payable		679,983,024	5,875,198,391
Staff Liabilities	17	3,205,327,427	2,498,048,656
Other Payables	18	234,645,611	216,616,002
Sub-Total		**49,297,828,303**	**46,167,726,092**
Other Liabilities			
Currency in Circulation	19	112,950,000,000	91,310,000,000
Surplus Payable to GON		3,702,670,477	3,437,999,825
Sundry Liabilities	20	1,309,276,491	667,082,022
Project Liability	21	519,785,869	564,220,288
Sub-Total		**118,481,732,837**	**95,979,302,135**
Total Local Currency Liabilities		**167,779,561,141**	**142,147,028,227**
EQUITY			
Share Capital		3,000,000,000	3,000,000,000
Reserves	22	33,426,429,219	21,424,848,906
Total Equity		**36,426,429,219**	**24,424,848,906**
Total Liabilities and Equity		**211,376,618,412**	**171,555,871,901**
Contingent Liabilities and Commitments	**23b**		

The above statement is to be read in conjuction with the notes 1 to 31

.. ..
(Ashwini Kumar Thakur)
Executive Director

.. ..
(Krishna Bahadur Manandhar)
Acting Governor

.. ..
(..............................)
Auditor General

Board of Directors :-

Rameshwor Khanal

Dr. Parthibeshwar Prasad Timilsina

Dr. Bishwambher Pyakuryal

Shambu Sharan Prasad Kayastha

Bir Bikram Rayamajhi (Dy. Governor)

As per our report of the even date

.. ..
(Sundar Man Shrestha)
Chartered Accountant
Kathmandu

.. ..
(Pradeep Kumar Shrestha)
Chartered Accountant
Kathmandu

Date :
Place : Kathmandu

NEPAL RASTRA BANK

INCOME STATEMENT

FOR THE YEAR ENDED 31st ASHADH, 2065 (15th JULY, 2008)

Particulars	Note	2064-65 NRs.	2063-64 NRs.
Operating Income:			
Income from Foreign Currency Financial Assets			
Interest Income	24	5,455,501,890	6,429,637,268
Commission Income	25	226,669,758	208,576,375
		5,682,171,649	**6,638,213,643**
Expenses on Foreign Currency Financial Liabilities			
Interest Expenses	26	54,263,805	52,893,347
Agency and Service Charge	27	3,941,481	5,564,485
		58,205,287	**58,457,832**
Net Income from Foreign Currency		**5,623,966,362**	**6,579,755,811**
Income from Local Currency Financial Assets			
Interest Income	24	1,316,625,728	989,232,040
Commission Income	25	29,889,600	51,700,209
		1,346,515,329	**1,040,932,249**
Expenses on Local Currency Financial Liabilities			
Interest Expenses	26	245,122,682	317,923,891
Agency and Service Charge	27	419,680,610	278,590,393
		664,803,292	**596,514,284**
Net Income from Local Currency Financial assets		**681,712,037**	**444,417,965**
Other Operating Income	28	872,256,711	943,934,208
Total Net Operating Income		**7,177,935,111**	**7,968,107,984**
General, Administrative Expenses & Provisions	29	2,512,280,716	2,292,458,493
Profit for the year before Foreign Exchange, Gold and Silver Revaluation Gain/(Loss) and prior year adjustment		**4,665,654,395**	**5,675,649,491**
Foreign Exchange Gain/(Loss) (Net)		9,735,433,407	(12,960,007,190)
Gold and Silver Revaluation Gain/(Loss) (Net)			
- Amount Transferred from Gold & Silver Equalisation Reserve	31(XV)(i)	1,080,708,426	(221,787,508)
- Securities Revaluation		247,025,108	21,231,168
- other			
Prior Year Adjustment		(23,570,546)	(26,309,022)
Net Profit/(Loss) for the year		**15,705,250,790**	**(7,511,223,061)**
Net Profit/(Loss) for Appropriation			
Net Profit/(Loss) for the year		15,705,250,790	(7,511,223,061)
Amount Transferred (to)/from Exchange Equalisation Fund (EEF)		(9,735,433,407)	11,584,053,828
Amount Transferred (to)/from Gold & Silver Equalisation Reserve	31(XV)(i)	(1,080,708,426)	221,787,508
Amount Transferred to Gold Replacement Fund	31(XV)(ii)	(9,903,899)	(64,651,980)
Securities Revaluation Fund		(247,025,108)	(21,231,168)
Profit available for distribution		**4,632,179,950**	**4,208,735,127**
General Reserve		465,300,000	423,400,000
Monetary Liability Reserve		235,000,000	210,500,000
Development Fund		218,800,000	130,000,000
Dev. Fin. Projects Mob. Fund		10,409,473	6,835,302
Surplus to be transferred to GON		3,702,670,477	3,437,999,825
Total		**4,632,179,950**	**4,208,735,127**

The above statement is to be read in conjuction with the notes 1 to 31.

.. ..
(Ashwini Kumar Thakur)
Executive Director

.. ..
(Krishna Bahadur Manandhar)
Acting Governor

.. ..
(..............................)
Auditor General

Board of Directors :-

As per our report of the even date

Rameshwor Khanal

Dr. Parthibeshwar Prasad Timilsina

Dr. Bishwambher Pyakuryal

Shambu Sharan Prasad Kayastha

Bir Bikram Rayamajhi (Dy. Governor)

.. ..
(Sundar Man Shrestha)
Chartered Accountant
Kathmandu

.. ..
(Pradeep Kumar Shrestha)
Chartered Accountant
Kathmandu

Date :
Place : Kathmandu

NEPAL RASTRA BANK

CASH FLOW STATEMENT

FOR THE YEAR ENDED 31st ASHADH, 2065 (15th JULY, 2008)

Particulars		2064-65 (NRs.)	2063-64 (NRs.)
Cash flow from operating activities:			
Profit for the Year		15,705,250,790	(7,511,223,061)
Adjustments			
Gold and Silver revaluation gain/(loss) (Net)		(1,080,708,426)	221,787,508
- Other		-	
- Revaluation gain or loss on foreign exchange		(9,735,433,407)	12,960,007,190
Securities revaluation		(247,025,108)	(21,231,168)
Depreciation		46,039,452	62,002,523
Prior period adjustment		23,570,546	26,309,022
Note printing expenses		229,960,250	396,629,897
Dividend Income		(9,640,880)	(3,083,995)
Profit from sale of assets		(318,929,668)	(174,474,298)
Sundry balances written off		1,795,488	-
Interest paid on PRGF Loan & ACU		54,175,635	51,665,037
Provision for :			
Loan and advances		(231,912,000)	(175,641,069)
Diminution in value of investment		(23,869,000)	(5,815,000)
Doubtful of recovery on sundry accrued		(47,641,290)	(36,413,210)
Provision for inventory & spare parts		-	17,010
Cash flow from operation before inc / dec in operating assets		**4,365,632,383**	**5,790,536,386**
(Increase)/Decrease in operating assets		**6,427,807,801**	**(3,244,933,929)**
GON overdraft		-	1,071,000,511
Refinance & loans		1,438,615,134	(310,720,634)
Other receivable		4,878,106,400	(3,908,595,917)
Gold & silver		17,615,115	65,566,410
Inventories		93,471,152	(162,184,299)
Increase/(Decrease) in operating liabilities		**4,257,212,074**	**6,455,536,726**
SDR Allocation		108,359,554	(77,853,087)
Deposit liabilities		7,977,460,060	2,483,859,946
Bills payable		(5,195,215,367)	4,270,398,775
Deferred staff liabilities		706,278,771	65,779,255
Other liabilities		18,134,587	82,038,488
Sundry liabilities		642,194,469	(368,686,651)
Operating cash flow before prior period adjustment		**15,050,652,258**	**9,001,139,184**
Prior period adjustment		(23,570,546)	(26,309,022)
Cash flow from operating activities	**Total (A)**	**15,027,081,711**	**8,974,830,160**
Cash flow from investing activities:			
Net Decrease in Government Securities and Bank Deposits		5,393,801,079	(4,211,860,541)
Sale of Investment in Financial Institutions		361,431,724	230,712,243
Purchase of Investments-other		(351,771,487)	(6,480,592,227)
Fixed assets including WIP		(19,028,906)	(112,647,181)
Dividend income		9,640,880	3,083,995
	Total (B)	**5,394,073,290**	**(10,571,303,711)**
Cash flow from financing activities:			
Bank note issued		21,640,000,000	6,680,000,000
Increase in PRGF Loan & ACU		1,700,717,888	2,394,511,058
Interest paid on PRGF Loan & ACU		(54,175,635)	(51,665,037)
Surplus transferred to GON		(3,437,999,825)	(3,419,267,177)
	Total (C)	**19,848,542,428**	**5,603,578,844**
Net cash flow for the year (A+B+C)		**40,269,697,430**	**4,007,105,293**
Revaluation gain or loss on foreign exchange		9,735,433,407	(12,960,007,190)
Cash and cash equivalent at the beginning of the year		125,047,170,233	134,000,072,129
Cash and cash equivalent at the end of the year (Note - 30)		**175,052,301,070**	**125,047,170,233**

The above statement is to be read in conjuction with the notes 1 to 31.

.. ..
(Ashwini Kumar Thakur)
Executive Director

.. ..
(Krishna Bahadur Manandhar)
Acting Governor

.. ..
(..............................)
Auditor General
As per our report of the even date

Board of Directors :-

Rameshwor Khanal

Dr. Parthibeshwar Prasad Timilsina

Dr. Bishwambher Pyakuryal

Shambu Sharan Prasad Kayastha

Bir Bikram Rayamajhi (Dy. Governor)

.. ..
(Sundar Man Shrestha)
Chartered Accountant
Kathmandu

.. ..
(Pradeep Kumar Shrestha)
Chartered Accountant
Kathmandu

Date :
Place : Kathmandu

NEPAL RASTRA BANK

STATEMENT OF CHANGES IN EQUITY
FOR THE YEAR ENDED 31st ASHADH, 2065 (15th JULY, 2008)

NRs.

Particulars	Balance as at 32.03.2064	Amt.transferred from/(to) profit	Inter fund transfer	Balance as at 31.03.2065
Capital	3,000,000,000	-	-	3,000,000,000
General Reserve	11,343,700,000	698,327,005	-	12,042,027,005
Monetary Liability Reserve	988,600,000	235,000,000	-	1,223,600,000
Exchange Equilisation Fund	-	9,735,433,407	-	9,735,433,407
Gold & Silver Equilisation Reserve	2,001,335,090	1,080,708,426	-	3,082,043,516
Employees Welfare Fund	234,027,004	-	(234,027,004)	-
Grameen Swabalamban Kosh	253,400,000	-	-	253,400,000
Other Reserve Funds	6,582,555,644	239,113,371	-	6,821,669,015
Secutiry Revaluation Fund	21,231,168	247,025,108	-	268,256,276
Total	**24,424,848,906**	**12,235,607,317**	**(234,027,004)**	**36,426,429,219**

STATEMENT OF CHANGES IN EQUITY
FOR THE YEAR ENDED 32nd ASHADH, 2064 (16th JULY, 2007)

NRs.

Particulars	Balance as at 32.03.2063	Amt.transferred from/(to) profit	Inter fund transfer	Balance as at 32.03.2064
Capital	3,000,000,000	-	-	3,000,000,000
General Reserve	10,920,300,000	423,400,000	-	11,343,700,000
Monetary Liability Reserve	778,100,000	210,500,000	-	988,600,000
Exchange Equilisation Fund	11,584,053,828	(11,584,053,828)	-	-
Gold & Silver Equilisation Reserve	2,223,122,598	(221,787,508)	-	2,001,335,090
Employees Welfare Fund	234,027,004	-	-	234,027,004
Grameen Swabalamban Kosh	253,400,000	-	-	253,400,000
Other Reserve Funds	6,381,068,362	201,487,282	-	6,582,555,644
Security Revaluation Fund	-	21,231,168		21,231,168
Total	**35,374,071,792**	**(10,949,222,886)**	**-**	**24,424,848,906**

The above statement is to be read in conjuction with the notes 1 to 31 .

.. ..
(Ashwini Kumar Thakur)
Executive Director

.. ..
(Krishna Bahadur Manandhar)
Acting Governor

.. ..
(.............................)
Auditor General

Board of Directors :-

As per our report of the even date

Rameshwor Khanal

Dr. Parthibeshwar Prasad Timilsina

.. ..
(Sundar Man Shrestha)
Chartered Accountant
Kathmandu

.. ..
(Pradeep Kumar Shrestha)
Chartered Accountant
Kathmandu

Dr. Bishwambher Pyakuryal

Shambu Sharan Prasad Kayastha

Date :

Bir Bikram Rayamajhi (Dy. Governor)

Notes to be read as part of the Financial Statements

1. General information

These are the financial statements of Nepal Rastra Bank, the central bank of Nepal, incorporated under the NRB Act, 2012 repealed by NRB Act 2058 (2002 AD). In these financial statements Nepal Rastra Bank has been referred as "NRB" or the "Bank".

The central office of the NRB is located at Baluwatar, Kathmandu, Nepal and the Bank's jurisdiction is spread throughout Nepal.

The main activities of the Bank include:

- Formulating necessary monetary and foreign exchange policies.
- Issuing of currency.
- Promoting stability and liquidity required in banking and financial sector.
- Developing a secure, healthy and efficient system of payment.
- Regulating, inspecting, supervising and monitoring the banking and financial system.
- Promoting entire banking and financial system of Nepal.

These financial statements apply to the financial year ended 31st Ashadh, 2065 (15th July, 2008).

The Board of Directors of the Bank has approved these financial statements on 24th Kartik, 2065 (9th November, 2008)

2. Summary of significant Accounting Policies

2.1 Basis of preparation

These financial statements have been prepared in accordance with the Nepal Accounting Standards (NAS) as well as International Financial Reporting Standards (IFRS)/International Accounting Standards (IAS), with the exception of following:
Standards partly complied (pending certain improvements and refinements given hereinafter under respective paras):

IAS 1:	Presentation of Financial Statements
IAS 8:	Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors.
IAS 16:	Property, Plant and Equipments
IAS 19:	Employee Benefits
IAS 20:	Accounting for Government Grants and Disclosure of Government Assistance
IAS 36:	Impairment of Assets
IAS 37:	Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets
IAS 38:	Intangible Assets
!AS 39:	Financial Instrument; Recognition and measurements
IFRS 5:	Non-current Assets held for sale and discontinued operation

2.2 Accounting Convention

These financial statements have been prepared under historical cost except for certain items e.g. gold (other than inventory), certain investments shown hereunder specifically, which have been carried at revalued/fair value and amortized cost.

2.3 Currency in circulation

Currency notes issued by the Bank are legal tender under the NRB Act 2058. This represents the liability of the Bank towards the holder of the currency note at its face value. The assets stated in Note 19 of these financial statements back these liabilities.

The Bank also issues coins of different denomination for circulation but such coins are not included in currency circulation liability of the bank. Since coins issued by NRB have not been treated, as liability the bank has not been kept records of coins issue so far. Therefore, total coins circulation up to the current F/Y is not quantified.

2.4 Financial assets / Instruments

Financial assets/instruments are segregated between foreign currency and local currency items to reflect more objective presentation of the bank's financial position and performance.

2.4.1 Classification

Held for trading

A financial instrument is considered as held for trading if acquired or originated principally for the purpose of generating a profit from short-term fluctuations in price or if it is part of a portfolio of identified instruments that are managed together and for which there is evidence of a recent actual pattern of short-term profit-taking. Trading assets include debt and equity securities and loans and receivables acquired by the Bank with the intention of making a short-term profit.

Loans and receivables

Loans and receivables are non-derivative financial assets with fixed or determinable payments that are not quoted in an active market. They typically arise when the Bank provides loans; investment in debt instruments and deposits held in other banks with no intention of trading or making short-term profit and comprise loans and advances including bonds purchased at original issuance.

Held-to-maturity investments

Held-to-maturity asset are financial assets with fixed or determinable payments and fixed maturity (e.g., debt securities) that the Bank has the positive intent and ability to hold till maturity. These include certain purchased loans and advances, certain debt instruments, and foreign treasury bills.

Available-for-sale financial assets

All financial assets that are not classified in another category are classified as available-for-sale. These include investment in certain saving certificates, and investment in financial and other institutions.

2.4.2 Recognition

The Bank recognizes financial assets held for trading and available-for-sale assets on the date the asset is transferred to the Bank. Any gains and losses arising from changes in fair value of the assets such as BIS investment Pool Series 'C' and gold are recognized.

Held-to-maturity assets and originated loans and receivables are recognized on the day the asset is acquired.

2.4.3 Measurement

All financial assets are initially recognized at cost, being the fair value of the consideration given and including acquisition charges. After initial recognition, subsequent measurement bases are described below.

Subsequent to initial recognition, gold in investment and all available-for-sale assets (BISIP Pool Series "C') are measured at fair value, and the instruments that do not have a quoted market price in an active market or fair value cannot be reliably measured are stated at cost, including transaction costs, less impairment losses. Gains and losses arising from a change in the fair value of available for sale assets (BISIP Pool Series 'C') are recognized in equity through income statement. Gains and losses arising from a change in the fair value of trading instruments are recognized in the Income Statement. Investments in subsidiaries, associates and other entities made under the specific directives or policies of the government and other relevant statutes are also valued at cost less impairment loss.

All non-trading financial liabilities, loans and receivables including those originated by the Bank and held-to-maturity assets except BIS mid term instrument (MTI) and US Government Treasury Notes/Bonds, are measured at cost less impairment losses. BIS mid term instrument (MTI) and US Government Treasury Notes/Bonds are subsequently measured at amortized cost. Amortized cost is calculated on the original effective interest method.

2.4.4 Fair value

The fair value of a financial instrument is the amount for which an asset could be exchanged, or a liability settled, between knowledgeable, willing parties at an arm's length transaction.

Quoted market values represent fair value when a financial instrument is traded in an organized and liquid market. Where quoted market values are not available, the fair values are estimated by other techniques such as discounted cash flows etc.

2.4.5 De-recognition

A financial asset is de-recognized when the Bank looses control over the contractual rights that comprise the asset. This occurs when the rights are realized, expire or surrendered. Financial liabilities are de-recognized when extinguished.

Available-for-sale assets and assets held for trading are de-recognized when sold and corresponding receivables from the buyer for the payment are recognized when the asset is transferred to the buyer.

Held-to-maturity instruments and originated loans and receivables are de-recognized on receipt of money or money's worth their against.

2.5 Transactions on repurchase obligations (Repo) and reverse repo

The Bank enters into transaction of repurchase (Repo) and reverse repo of securities at agreed rates for specified periods of time. These are recorded as follows:

i) Securities sold under arrangements to repurchase recorded as investment in government securities. The obligation to repurchase is shown as liabilities for securities sold under agreement to repurchase and the difference between the sale and repurchase value is accrued on a pro rata basis and recorded as expense.

ii) In case of purchase under resale obligations, the securities are recorded as loans at the purchase price and the difference between the purchase and resale price is accrued over the period and recorded as income.

2.6 Foreign Currency Transactions

Income and expenditure denominated in foreign currency are translated into Nepalese Rupees on the basis of exchange rates prevailing on the value date. Assets and liabilities in foreign currency as at the year-end are converted into Nepalese Rupees on buying exchange rate prevailing on the balance sheet date. Exchange differences are taken to the Income Statement. An amount equivalent to the net exchange gain /loss during the year is transferred to/from 'Exchange Equalization Fund' through Income Statement.

2.7 Gold and Silver (other than inventory)

Gold and Silver other than those held as inventory is stated at market value and any appreciation or depreciation with respect to the cost is taken to/from "Gold and Silver Equalization Reserve" through Income statement.

2.8 Gold and silver stock and other inventories

Gold and silver stock and other inventories are carried at cost or net realizable value whichever is less. Cost for Gold and Silver is determined on the basis of specific identification of their individual cost (As per Para 23 of IAS 2) where as for other inventories is determined under the First In First Out (FIFO) method. Other assets (store items) except dispensary stock, various coin/metal stocks as well as printed notes are charged directly to income statement from fiscal year 2064/065. Entire purchase of Items with non-durable nature as well as durable items costing per unit cost of NRs. Twenty five thousand or less are expensed through income statement at the time of purchase from F/Y 2064/065

2.9 Property, Plant & Equipment

Fixed assets are stated at cost less accumulated depreciation wherever applicable.

Depreciation is calculated using the straight-line method so as to "write off" these assets over their original expected useful life but life of these assets has not been reviewed in subsequent years.

Depreciation on additions is charged for the whole year, if the asset is put to use within first nine months of the accounting year. No depreciation is charged on the assets purchased and/or put to use in the later three months of the year. Similarly, no depreciation is charged in the year in which assets are deleted.

Fixed assets having value of NRs. Twenty five thousand or less (previously Rs. 1000 or less) are charged directly to expenses account of income statement from F/y 2064/065.

2.10 Assets received in grant

Grants or donation received on account of capital expenditure are recorded as "grant assets" with corresponding credit to "grant assets reserve" under the head Capital Reserve. These are amortized over the useful life of the relevant assets. The grant received from GON under Financial Sector Technical Assistance Project (Phase I) and Financial Sector Restructuring Project (Phase II) will be accounted on the completion of these Projects.

2.11 Employee benefits

Contributory Retirement Fund

All permanent employees are entitled for participation in employee's provident fund (now Retirement Fund) wherein the employees contribute at various rates of their current drawn salaries. The bank contributes 10% of salary to this fund, which is separately administered as a defined contribution plan. The Bank's obligations for contributions to the above Fund are recognized as an expense in the income statement as incurred.

Gratuity and Pension Scheme

Employees who have worked for five years or more but less than twenty years are eligible for gratuity, which is based on last drawn salary and completed years of service. Similarly employees having service period of twenty years or more are eligible for pension, which is based on last drawn salary and completed years of service.

Up to 15th July 2005 the bank had calculated Pension and Gratuity liability on reasonable estimates basis and recognized expense based on the same. Effective from that date the bank has actuarially valued its pension and gratuity liability for the first time. The defined benefit liability arising from such actuarial valuation after adjusting the liability charged under the existing system had been recognized as expense. This however has been amortised on a straight-line basis over five years commencing from financial year 2004/2005 in accordance with the transitional provisions. This year a fourth installment has been charged to the income Statement. When the benefits of a plan are improved, the portion of the increased benefit relating to past service by employees is recognized as an expense in the Income Statement on straight-line basis over the average period until the benefits become vested. To the extent that the benefits vest immediately, the expense is recognized immediately in the Income Statement. Since the actuarial valuation regarding this scheme has not been done in this year additional provision has not been provided.

Welfare Provident Fund

Certain amounts as prescribed by the Board are transferred to this fund, which is meant to be a defined benefit scheme for the welfare of the employees. Contributions by the Bank are expensed on actual incurrence.

Staff Medical Fund

Employees are eligible for medical benefits based on the specified slabs as per medical rules, last drawn salary and completed years of service. Contributions by the Bank are expensed on actual incurrence.

Staff Security Fund

Staff security fund is a defined benefit plan and accounted for based on obligation dischargeable to employees at balance sheet date.

Leave encashment

The Bank makes annual provision in respect of liability for employee's leave based on obligation dischargeable to employees at balance sheet date considering it as short-term employee benefit.

2.12 Revenue recognition

Incomes and expenses are recognized on accrual basis.

2.13 Taxation

Income of the NRB is exempted from taxes under section 8 of the NRB Act, 2058 as well as Income Tax Act, 2058 and as such no provision in this respect has been made.

2.14 Cash and cash equivalents

Cash includes cash at vault and agency bank account balances. Similarly cash equivalents include short-term, highly liquid investments maturing within 3 months from the balance sheet date and are readily convertible to cash, and are subject to an insignificant risk of changes in value.

2.15 Impairment

Provision for the assets such as Numismatic and Medallion coins and Non-moving metals are made on as per the indication of impairment. An impairment loss is recognized in income statement whenever the carrying amount of an asset or a group of assets exceeds its recoverable amount. Provisions for possible losses on loans and advances have been provided on the basis of financial position of borrower and appropriate estimation made by the management. Receivables considered as bad and irrecoverable are written off from the books of account and directly charged to income statement. Provisions against impairment are reviewed at each balance sheet date and adjusted to reflect the current best estimates. Changes in the provisions are recognized as income/expense in the income statement.

2.16 Segment reporting

The Bank presents assets and liabilities, and their associated income and expense streams, by distinguishing between foreign currency and local currency. The Bank considers that this reporting approach provide appropriate segmental reporting of the Bank's activities which are more fully described in Note 1.

2.17 Directors' responsibility statement

The Board of Directors of the Bank is responsible for preparation of the annual financial statements and for the estimates and judgments used in them.

2.18 Change in accounting policy.

Fixed assets costing per unit price of NRs. Twenty five thousand or less are charged directly to expenses account of income statement from fiscal year 2064/065. In previous year, such cost that is charged to income statement was NRs. one thousand or less.

Likewise, other assets (store items) and items with non-durable nature are charged to expenses account of income statement at the time of purchase from fiscal year 2064/065. In previous year, such items were treated as stock or stationery items (assets) and were charged to the expenses account of income statement when used or consumed. The change in accounting policy has resulted in decrease in assets and increases in expenses by about Rs. 198 lacs, as it is not being material, it is not disclosed separately.

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet.

NOTE - 3: CASH AND BANK BALANCES	As on 31.3.2065	As on 32.3.2064
	NRs.	NRs.
Cash in Hand	3,833,170,983	2,819,993,731
Balance with Banks in Demand Deposits	19,785,747,784	12,921,391,085
Balance with Banks in Time Deposits	56,243,055,391	51,662,673,592
Asian Clearing Union	346,246,103	-
Total	**80,208,220,260**	**67,404,058,408**

Interest on time deposit and demand deposit (where ever applicable) were earned at various rates ranging from 0.50% to7.65% per annum (P.Y. 0.50%% to 6.31% per annum).

NOTE - 3 a: INVESTMENTS	As on 31.3.2065	As on 32.3.2064
i. Treasury Bills	NRs.	NRs.
US Government Treasury Bills	44,331,891,318	52,289,830,227
GOI Treasury Bills	18,599,777,074	2,771,300,523
Sub -Total	**62,931,668,392**	**55,061,130,750**
ii. Other		
BIS investment pool series 'C'	3,694,451,246	3,263,731,168
US Government Treasury Notes/Bond	1,370,076,158	3,238,092,227
Investment in Mid Term Instrument	3,406,168,745	-
Investment in Fixbis	13,568,776,253	-
Investment in Repurchase Agreement (Repo)	4,742,275,734	687,410,000
Sub -Total	**26,781,748,135**	**7,189,233,395**
Total	**89,713,416,527**	**62,250,364,145**

Investments in US Treasury Bill and Government Of India Treasury Bill have been recognised and classified as "Held to maturity" but not valued at fair value.

NOTE - 4: INVESTMENTS IN GOVERNMENT SECURITIES	As on 31.3.2065	As on 32.3.2064
	NRs.	NRs.
Government Treasury Bills	17,555,932,257	13,749,485,669
Saving Certificates	1,362,913,000	348,058,400
Government Bond	4,800,357,504	4,472,150,294
Other Bonds and securities	6,932,846	1,518,621,371
Total	**23,726,135,607**	**20,088,315,734**

Above investments are classified as follows:

Originated Loans	17,562,865,103	15,268,107,040
Held-to-maturity	4,800,357,504	4,472,150,294
Available-for-sale	1,362,913,000	348,058,400
Total	**23,726,135,607**	**20,088,315,734**

1. Government Bond represent the bonds issued by GON in favour of Nepal Rastra Bank for the discharge of GON obligation to the IMF, which has been recognised by the Bank. These bonds are non- interest bearing.

2. According to NRB Act 2058, NRB is not eligible to hold investment in GON securities more than 10% of Government's previous years revenue. Steps are being taken to bring the above investments, within the limit prescribed byNRB Act 2058.

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet.

NOTE - 5: INVESTMENTS IN FINANCIAL AND OTHER INSTITUTIONS

	% of holding	As on 31.3.2065 NRs.	As on 32.3.2064 NRs.
(a) Investment in shares of Subsidiaries			
Madhyamanchal GBB		-	44,400,000
Sudur Pashchimanchal GBB	68.46	40,050,000	40,050,000
Madhya Pashchimanchal GBB	63.17	37,900,000	37,900,000
Agricultural Project Services Center	62.50	5,000,000	5,000,000
Rastriya Beema Sansthan - Life Insurance	55.56	1,000,000	1,000,000
		-	-
Sub-Total		**83,950,000**	**128,350,000**
(b) Investment in shares of Associates			
Deposit & Credit Guarantee Corporation	29.29	20,500,000	20,500,000
Rastriya Beema Sansthan-Non-Life Insurance		-	602,055
Nepal Stock Exchange Ltd.	34.60	12,080,500	12,080,500
National Productivity and Economic Development	31.65	2,500,000	2,500,000
Sub-Total		**35,080,500**	**35,682,555**
(c) Other Investments			
Shares:			
CSI Development Bank	14.29	16,000,000	16,000,000
Rural Microfinance Development Centre	6.58	21,045,000	21,045,000
Pashchimanchal GBB	10.00	6,000,000	6,000,000
Nepal Development Bank	5.00	16,000,000	16,000,000
Credit Information Bereau	10.25	3,500,000	1,000,000
Citizen Investment Trust	13.35	10,000	10,000
Rural Self Reliance Fund (Seed Capital)		253,400,000	253,400,000
Sub-Total		**315,955,000**	**313,455,000**
Total		**434,985,500**	**477,487,555**
Less: Provision for diminution in the value		96,269,000	120,138,000
		338,716,500	**357,349,555**

Investment in shares of all the above institutions have been recognised as "Available-for-sale".

1. According to NRB Act 2058, NRB is not eligible to hold investment in share in excess of 10 percent of their share capital.
2. The Bank has already offloaded the investments in Rastriya Beema Sansthan-Non-Life Insurance and Madhyamanchal Gramin Bikas Bank (GBB) and is still offloading all those investments/ loans that are in excess of limit prescribed by section 7(2)(a) of NRB Act 2058.
3. The investment in Grameen Bikas Banks (GBB) were initially made for the development of rural banking and now the bank has off loaded the holding in these institutions except in Sudur Pashchimanchal GBB and Madhya Pashchimanchal GBB.
4. Investment in Rastriya Beema Sansthan (Life-Insurance): NRB has received 41,667 Bonus Shares of Rs. 100 each in this investment which makes total shareholding of NRB 51,667 shares.
5. The details of the investment quoted and the market values prevailing as on the date of the balance sheet are as follows:

	As on 31.3.2065 NRs.	As on 32.3.2064 NRs.
Citizen Investment Trust total 80100 shares @ Rs. 422 per share (P.Y. Rs. 352)	33,802,200	35,200
(Including 80,000 bonus share received this year), cost of investment Rs.10,000 (Previous Year's Rs. 10,000)		
Rastriya Beema Sansthan-Non-Life Insurance total 147033 shares (entire holding by NRB)	-	470,877,950
of Rs. 100/- is sold at the rate of Rs.1450 per share.		
Nepal Development Bank @ Rs. 302 per share (P.Y. Rs. 153), cost of investment Rs.16,000,000	48,320,000	24,480,000

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet.

NOTE - 6: OTHER INVESTMENTS

	As on 31.3.2065 NRs.	As on 32.3.2064 NRs.
Investment of funds		
Fixed deposits with commercial banks	4,401,393,000	3,296,886,000
Total	**4,401,393,000**	**3,296,886,000**

The above investments have been recognised and valued as "Held-to-maturity".

The above investements are earmarked against employees funds, development related and other funds of the bank.

Interest earned on investments related to the employees funds(other than gratuity, pension and staff security fund) are credited to the respective funds.

NOTE - 7: REFINANCE AND LOANS

	As on 31.3.2065 NRs.	As on 32.3.2064 NRs.
Refinance to Commercial Banks	60,655,000	80,810,000
Securities purchased under resale agreement	600,000,000	1,790,000,000
Refinance to Financial Institutions	249,113,510	481,124,510
Loans to Employees	2,255,530,167	2,251,979,300
	3,165,298,677	**4,603,913,810**
Less: Provision for doubtful Loans	242,113,510	474,025,510
Total	**2,923,185,167**	**4,129,888,300**

Interest on refinance and loans were earned at various rates ranging from1.5% to 6.5% per annum (P.Y. 1.50% to 6.5% per annum).

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet.

NOTE - 8: OTHER RECEIVABLE

		As on 31.3.2065 NRs.	As on 32.3.2064 NRs.
Interest Accrued	487,528,993		
Less: Provision for doubtful amounts	3,297,869	484,231,124	482,032,886
Deposits		1,916,080	1,886,650
Advances Recoverable	1,297,117,267		
Less: Provision for doubtful amounts	-	1,297,117,267	848,784,394
Other recoverable		10,409,473	14,910,605
Bills Purchased		815,106,385	5,870,788,072
Total		**2,608,780,329**	**7,218,402,607**

NOTE - 9: GOLD & SILVER STOCK

	As on 31.3.2065 NRs.	As on 32.3.2064 NRs.
Gold held in Stock	287,421,762	305,145,536
Silver held in Stock	57,721,142	57,612,483
Total Gold and silver stock	**345,142,904**	**362,758,019**

NOTE - 10: OTHER INVENTORIES

		As on 31.3.2065 NRs.	As on 32.3.2064 NRs.
Security Note Stock		70,782,777	258,095,988
Coin Stock		177,294,498	281,571,462
Numismatic and Medallion coins	35,370,659		
Less: Provision for non-moving coins	22,465,540	12,905,119	39,840,678
Other Metal Stock	11,755,213		
Less: Provision for non-moving stock	8,716,000	3,039,213	3,041,157
Stationary and other sundry items	348,677		
Less: Provision for non-moving items		348,677	5,252,401
Total Inventories		**264,370,284**	**587,801,686**

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet

NOTE - 11a.: STATEMENT OF PROPERTY, PLANT & EQUIPMENT

(NRs.)

Particulars	Rate	Cost					Depreciation					Net Block	
		As at 32 Ashadh 2064	Transfer from other Office	Addition during the year	Adjustment / Transfer	As at 31Ashadh 2065	Upto 32 Ashadh 2064	Transfer from other Office	Current Year Depreciation	Adjustment / Transfer	Upto 31 Ashadh 2065	As at 31 Ashadh 2065	As at 32 Ashadh 2064
Land		31,359,398	-	-	24,845	31,334,553	-	-	-	-	-	**31,334,553**	**31,359,398**
Building	3	501,713,126	-	6,486,914	2,586,133	505,613,907	120,809,255	-	15,013,209	35,870	135,786,594	**369,827,313**	**379,680,646**
Furniture and Fixture	10	93,579,745	-	2,864,052	38,668,397	57,775,400	67,159,901	-	3,439,403	27,061,594	43,537,710	**14,237,690**	**26,419,844**
Office Equipment	20	87,697,359	-	2,553,788	11,055,592	79,195,555	71,739,628	-	5,362,963	9,630,625	67,471,966	**11,723,589**	**15,957,730**
Vehicles	20	173,196,334	-	5,566,372	11,912,782	166,849,924	130,563,466	-	11,612,388	11,385,393	130,790,461	**36,059,463**	**42,632,868**
Machinery Equipment	15	64,552,723	-	717,606	2,365,629	62,904,700	56,621,456	-	2,771,789	1,829,223	57,564,022	**5,340,678**	**7,876,032**
Computer Equipments	20	107,426,291	52,800	14,309,914	13,428,039	108,360,966	85,699,103	-	7,452,197	9,717,400	83,433,900	**24,927,066**	**19,844,437**
Miscellaneous	15	9,436,261	-	168,262	4,287,802	5,316,721	6,862,118	-	259,499	3,126,827	3,994,790	**1,321,931**	**2,601,128**
Total		**-**	**-**	**-**	**-**	-	**-**	**-**	**-**	**-**	-	**-**	**-**
Capital Work-in-Progress		46,479,237	-	17,702,858	13,483,406	50,698,689	-	-	-	-	-	**50,698,689**	**46,479,237**
Grand Total		**1,115,440,476**	**52,800**	**50,369,766**	**97,812,625**	**1,068,050,416**	**539,454,927**	**-**	**45,911,447**	**62,786,932**	**522,579,443**	**545,470,972**	**572,851,320**
Previous Year		**1,008,227,586**	**340,224**	**137,808,679**	**30,568,754**	**1,115,807,734**	**490,394,553**	**339,100**	**62,002,523**	**10,331,848**	**542,404,328**	**573,403,406**	

NOTE - 11b.: INTANGIBLE ASSETS (COMPUTER SOFTWARE)

(NRs.)

Particulars	Rate	Cost					Amortization					Net Block	
		As at 32 Ashadh 2064	Transfer from other Office	Addition during the year	Adjustment / Transfer	As at 31Ashadh 2065	Upto 32 Ashadh 2064	Transfer from other Office	Current Year Amortization	Adjustment / Transfer	Upto 31 Ashadh 2065	As at 31 Ashadh 2065	As at 32 Ashadh 2064
Computer Software (old)	20	1,317,933				1,317,933	765,847		128,005	39,102	854,750	463,183	552,086
Kaspersky Enterprine Space Security (100 User)				245,926		245,926	-	-	-	-	-	245,926	-
Nk Window 2003 Server R2 Standard M/S Window 2003 Server Licence 2003 Setrver Licence M/S Window 2003 Clint Accer for 25				105,542		105,542						105,542	-
Symetive AV Endpoint Antivirus Software				107,237		107,237						107,237	-
Grand Total		**1,317,933**	**-**	**458,705**		**1,776,638**	**765,847**	**-**	**128,005**	**39,102**	**854,750**	**921,888**	**552,086**
Previous Year		**-**		**-**		**-**						**-**	**-**

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet.

NOTE - 12: PROJECTS ASSTES: *

(Amount in NRs.)

Assets	MCPW	TLDP	PCRW	PAPWT	RMP	TOTAL
Current account	2,028,296	5,064,876	15,317,336	7,569,736	-	29,980,244
	(6,788,736)	(43,417,247)	(19,489,355)	(8,937,211)		(78,632,550)
Imprest Account	-	-		-		-
	-	-		-		-
Investment in fixed deposit	128,034,918	138,138,775	30,481,370	45,776,000	-	342,431,062
	(144,534,918)	(91,307,200)	(30,000,000)	(45,776,000)		(311,618,118)
Investment in GON bonds	-	-		-		-
	-	-		-		-
Loans to Banks, FIs, and NGOs	225,000	3,511,180	80,315,330	56,255,081	-	140,306,591
	(425,000)	(18,274,080)	(86,585,251)	(64,350,712)		(169,635,043)
Fixed assets	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	(42,280)	(42,280)
Interest receivables	2,361,827	2,341,572	887,747	1,476,826	-	7,067,972
	(801,854)	(2,187,854)	(447,917)	(854,672)		(4,292,297)
Principal (Instalment) receivables	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-
Other receivables	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-
Current Year Total	**132,650,041**	**149,056,403**	**127,001,783**	**111,077,643**	**-**	**519,785,869**
Previous Year Total	**(152,550,508)**	**(155,186,381)**	**(136,522,523)**	**(119,918,596)**	**(42,280)**	**(564,220,288)**

*These figures have been taken from financial statements of the projects.These projects are run by NRB under separate subsidiary loan agreements signed by the NRB with GON.

Figures in brackets represent the corresponding figures of the previous year.

MCPW = Micro Credit Project for Women

TLDP = Third Livestock Development Project

PCRW = Production Credit for Rural Women

PAPWT = Poverty Alleviation Project for Western Tarai

RMP = Rural Microcredit Project

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet

NOTE - 13: DEPOSIT FROM BANKS AND OTHER AGENCIES	As on 31.3.2065	As on 32.3.2064
	NRs.	NRs.
Deposit from Banks	586,797,671	203,736,713
Foreign Diplomatic Missions and other agencies	6,703,821	12,313,916
Total	**593,501,492**	**216,050,629**

NOTE - 14: IMF RELATED LIABILITIES	As on 31.3.2065	As on 32.3.2064
	NRs.	NRs.
SDR Allocation	917,811,866	809,452,312
Loan under Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF)	5,650,825,700	3,916,028,172
Total	**6,568,637,566**	**4,725,480,484**

The Bank transacts with IMF as an agent of the government in respect of quota where in case of SDRs, Loans etc from them it transacts in its own right. The IMF revalues quota at the end of April every year and gains or losses arising from such revaluation relating to quota are borne by government. In case of other transactions such gain/losses are borne by NRB. The Basic policies followed by the NRB on such accounts are as follows:

(1) country's quota with the IMF is recorded by the NRB as depository of the Government and exchange gain/loss arising on quota are borne by government.

(2) exchange gains or losses in respect of borrowings under PRGF and other facilities of the IMF, allocation of SDRs and holding of SDRs are recognized in the Income Statement.

THE POSITION OF THE IMFASSETS AND LIABILITIES

SUMMARY STATEMENT OF POSITION AS ON APRIL 30, 2008

Particlars	Local Currency	SDR Equivalents
Currency Holding		
Securities (Quota subscription by GON)	2,318,061,941	22,132,902
No. 1 Account	4,821,297,698	46,033,847
No. 2 Account	1,088,893	10,397
Valuation adjustments:		
Securities and No. 1 Account	328,157,147	3,133,251.0
No. 2 Account	50,063	478
Total Currency Holdings	7,468,655,742	71,310,875
	Per cent	
Other Information	of Quota	
Quota	100.00	71,300,000
Currency Holding	100.02	71,310,875
Reserve Tranche Position	-	-
1. Converted into SDR at the rate of SDR .00954802 per currency unit as on April 30, 2008		

SUMMARY STATEMENT OF POSITION AS ON APRIL 30, 2007

Particlars	Local Currency	SDR Equivalents
Currency Holding		
Securities (Quota subscription by GON)	2,318,061,941.12	23,150,230
No. 1 Account	5,354,387,929.80	53,473,683
No. 2 Account	1,170,185.99	11,687
Valuation adjustments:		
Securities and No. 1 Account	(533,090,231.35)	(5,323,913)
No. 2 Account	(81,292.69)	(812)
Total Currency Holdings	7,140,448,532.87	71,310,875
	Per cent	
Other Information	of Quota	
Quota	100.00	71,300,000
Currency Holding	100.02	71,310,875
Reserve Tranche Position	-	-
1. Converted into SDR at the rate of SDR .00998689 per currency unit as on April 30, 2007		

SUMMARY STATEMENT OF POSITION AS ON JULY 15, 2008

Particlars	Local Currency	SDR Equivalents
Currency Holding		
Securities (Quota subscription by GON)	2,318,061,941.12	22,132,902
No. 1 Account	5,149,454,845.17	49,167,098
No. 2 Account	1138956.04	10,875
Valuation adjustments:		
Securities and No. 1 Account	-	-
No. 2 Account	-	-
Total Currency Holdings	7,468,655,742	71,310,875
	Per cent	
Other Information	of Quota	
Quota	100.00	71,300,000
Currency Holding	100.02	71,310,875
Reserve Tranche Position	-	-
1. Converted into SDR at the rate of SDR 0.00883058 per currency unit as on July 15, 2008		

SUMMARY STATEMENT OF POSITION AS ON JULY 16, 2007

Particlars	Local Currency	SDR Equivalents
Currency Holding		
Securities (Quota subscription by GON)	2,318,061,941.12	23,150,230
No. 1 Account	4,821,297,698.45	48,149,770
No. 2 Account	1,088,893.30	10,875
Valuation adjustments:		
Securities and No. 1 Account	-	-
No. 2 Account	-	-
Total Currency Holdings	7,140,448,532.87	71,310,875
	Per cent	
Other Information	of Quota	
Quota	100.00	71,300,000
Currency Holding	100.02	71,310,875
Reserve Tranche Position	-	-

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet

NOTE - 15: OTHER LIABILITIES

	As on 31.3.2065	As on 32.3.2064
	NRs.	NRs.
Accrued Interest	8,488,994	8,384,017
Asian Clearing Union	-	34,079,638
Total	**8,488,994**	**42,463,655**

NOTE -16: DEPOSIT AND OTHER BALANCES

	As on 31.3.2065	As on 32.3.2064
	NRs.	NRs.
Balances of GON	3,929,183,838	**3122531203**
Deposits from Banks and Financial Insitutions	31,475,752,853	25,478,831,833
Balances of Other Insitutions	2,595,679,133	2,673,684,664
IMF Account No 1	5,149,440,595	4,821,283,448
IMF Account No 2	1,153,206	1,103,143
Earnest Money	2,593,977	5,250,214
Money Changer	6,879,500	6,060,000
Margin against LCs	2,017,189,139	1,469,118,538
Total	**45,177,872,241**	**37,577,863,043**

Balances of Banks and Financial institutions also include the Cash Reserve Ratio (CRR) required to be maintained by commercial banks. Balances of Other Institutions include deposit of government corporations, companies and local authorities etc.

NOTE - 17: STAFF LIABILITIES

	As on 31.3.2065	As on 32.3.2064
	NRs.	NRs.
Medical Fund	529,313,995	249,533,456
Welfare Provident Fund	251,892,491	214,698,271
Gratuity and Pension Fund	1,519,742,601	1,402,101,436
Staff Security Fund	444,646,826	322,197,131
Liability for Staff Leave Encashment	346,143,299	202,143,825
Liability for Retired staff insurance premium	113,588,215	107,374,537
Total	**3,205,327,427**	**2,498,048,656**

NOTE - 18: OTHER PAYABLES

	As on 31.3.2065	As on 32.3.2064
	NRs.	NRs.
Insurance Premium collected from Staff	1,164,702,087	1,060,206,163
Less: Advance Insurance Premium paid on behalf of Staff	(930,056,476)	(843,590,161)
Total	**234,645,611**	**216,616,002**

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet

NOTE -19: CURRENCY IN CIRCULATION

	As on 31.3.2065 NRs.	As on 32.3.2064 NRs.
Currency in Circulation	112,950,000,000	91,310,000,000

Currency in circulation represents notes issued by NRB, as a sole currency issuing authority in Nepal, which includes cash in hand NRs. 1,464,511,943 (P.Y. NRs. 1,307,083,855).

The liability for notes in circulation is recorded at face value in the balance sheet. These liabilities are supported by assets including foreign currency, foreign securities and government securities as follows :

	As on 31.3.2065 NRs.	As on 32.3.2064 NRs.
Foreign currency balance held abroad	83,170,568,000	61,530,568,000
Foreign Securities	25,607,732,000	25,607,732,000
Government Securities	4,171,700,000	4,171,700,000
	112,950,000,000	**91,310,000,000**

The amount of currency note issued by the bank and in circulation at the balance sheet date are as follows:

Denomination Notes	As on 31.3.2065 Face Value (NRs.)	As on 32.3.2064 Face Value (NRs.)
1	166,491,984	169,094,574
2	187,343,996	193,482,176
5	874,276,785	719,268,340
10	1,101,376,670	1,111,836,260
20	1,396,268,240	1,026,139,200
25	95,029,750	112,977,825
50	1,935,578,550	2,109,080,700
100	6,286,308,400	5,630,752,800
250	81,844,375	82,559,375
500	33,135,277,250	21,852,115,750
1000	67,690,204,000	58,302,693,000
	112,950,000,000	**91,310,000,000**

NOTE - 20: SUNDRY LIABILITIES

			As on 31.3.2065		As on 32.3.2064
			NRs.		NRs.
Sundry creditors			786,532,358		681,188,167
Unclaimed			4,404,993		77,455,625
Bills Collection		79,558,806		90,040,713	
Less: Bills Lodged		(79,558,806)	-	(90,040,713)	-
Pension Payable to NRB Ex-Staff			16,995,578		16,510,633
General Account	**19b**		501,343,562		(108,072,403)
Total			**1,309,276,491**		**667,082,022**

NOTE - 21: PROJECTS LIABILITIES: * **(Amount in NRs.)**

Liabilities	MCPW	TLDP	PCRW	PAPWT	RMP	TOTAL
Loans from IFAD/ADB	128,106,010	146,900,000	117,296,471	109,500,000	-	501,802,481
	(146,406,868)	(152,550,000)	(129,026,118)	(116,800,000)	-	(544,782,986)
ADB grants	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	(42,280)	(42,280)
Exchange fluctuation account	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-
Split interest reserve	-	-	4,233,489	-	-	4,233,489
	-	-	(4,233,489)	-	-	(4,233,489)
Sundry Payables	650,780	9,226	792,226	15,360	-	1,467,592
	(740,534)	(7,000)	(868,674)	(7,000)		(1,623,208)
Provisions	-	-	1,872,834	-	-	1,872,834
	-	-	-	-	-	-
Profit transferred to NRB	3,893,251	2,147,176	2,806,763	1,562,283	-	10,409,473
	(5,403,105)	(2,629,381)	(2,394,242)	(3,111,596)		(13,538,324)
Current Year Total	**132,650,041**	**149,056,403**	**127,001,783**	**111,077,643**	**-**	**519,785,869**
Previous Year Total	**(152,550,508)**	**(155,186,381)**	**(136,522,523)**	**(119,918,596)**	**(42,280)**	**(564,220,288)**

*These figures have been taken from financial statements of the projects.These projects are run by NRB under separate subsidiary loan agreements signed by the NRB with GON.

Figures in brackets represent the corresponding figures of the previous year.

MCPW = Micro Credit Project for Women

TLDP = Third Livestock Development Project

PCRW = Production Credit for Rural Women

PAPWT = Poverty Alleviation Project for Western Tarai

RMP = Rural Microcredit Project

19b. NRB general account represents NRB inter-office transactions, and the year end balances are under reconciliation. No material adjustments, in this respect, are expected to arise.

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet

NOTE - 22: RESERVES		As on 31.3.2065 NRs.	As on 32.3.2064 NRs.
Capital Reserve:			
Gold and Silver Equalization Reserve		3,082,043,516	2,001,335,090
Statutory Reserve:			
General Reserve		12,042,027,004	11,343,700,000
Monetary Liabilites Reserve	-	1,223,600,000	988,600,000
Exchange Equalization Fund		9,735,433,407	-
Other Reserves and Funds:			
Development Fund		4,555,697,806	4,336,897,806
Banking Development Fund		527,087,319	527,087,319
Development Finance Project Mob. Fund		97,696,715	87,287,242
Mechanisation Fund		91,316,414	91,316,414
Scholarship Fund		61,594,504	61,594,504
Mint Development Fund		547,712,943	547,712,943
Employees Welfare Fund		-	234,027,004
Gold Replacement Fund		940,563,315	930,659,416
Rural Self Reliance Fund (GS Kosh)		253,400,000	253,400,000
Securities Revaluation Fund		268,256,276	21,231,168
Total Reserves and Funds		**33,426,429,219**	**21,424,848,906**

1 Reserves/ Funds other than capital reserve (gold and silver equilization reserve) represent appropriation out of the profits, which are statutory or specific in nature. All the specific funds / reserve are created with the approval of the Board.

2 **Gold and Silver Equalization Reserve**

This represents the gain or loss on the revaluation of gold and silver. Any appreciatiion or depreciaton on revaluation of gold and silver is taken to/from this reserve through income statement.

3 **Exchange Equilization Fund**

Represents net exchange gains on various foreign currency assets and liabilities. An amount equivalent to net exchange gain/loss is appropriated from/to income statement and adjusted in the opening balance of such reserve.

4 **General reserve**

Under Section 41 (kha) of the NRB Act, 2058, the NRB has to transfer to the general reserve fund not less than 10 percent of the net profit every year. Accordingly, 10 percent of the net profit is transferred to this reserve.

5 **Monetary Liabilites Reserve**

Under Section 41 (ka) of the NRB Act, 2058, the Bank is required to maintain a monetary liability reserve to meet its financial liability. Accordingly, five percent of the net profit is transferred to this reserve.

6 **Development Fund**

Specific fund created in order to provide support for loans and refinances to banks and Financial Institutions as well as to make investment in the shares and debentures of these Institutions.

7 **Banking Development Fund:**

This fund was created to meet the expenses relating to feasibility survey to open new banks in the priority area, to provide interest free loans to such banks, to compensate the losses incurred by those banks for specified period and expenses relating to banking promotion, work-shops and seminars.

8 **Development Finance Project Mobilization Fund**

This fund was created as a cushion to meet the probable loss on project loan. An amount equivalent to the projects' profits are appropriated and transferred to this fund.

9 **Mechanization Fund**

This fund was created to meet the amount required to develop and install modern software, hardware and allied mechanization system.

10 **Scholarship Fund**

This fund was created to meet the amount required for the development of skilled manpower by way of providing training and higher studies to the employees of the Bank.

11 **Mint Development Fund**

This fund was created to meet the heavy capital expenditure required for construction of factory building and installation of machinery for minting activities.

12 **Employees welfare fund**

This fund was created in FY 2015/16 for the welfare of the employees who have suffered financial and other losses due to unprecedented events and any other reasons.

13 **Gold Replacement Fund**

This fund has been created for replacing the gold / silver sold during the year.

14 **Rural Self Reliance Fund (GS Kosh)**

This fund was created as per the NRB Monetary Policy to meet the fund required for long term refinancing in tea, cardamom plantation and production as well as construction of cold storage etc.

15 **Securities Revaluation Fund**

This fund was created in FY 2063/64.It represents unrealized gain on fair valuation of investment in securities.Any gain/loss on fair valuation of investment in securities is taken to/from this fund through income statement

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet

NOTE - 23a : Movement of Provisions.

Particulars	As on 32.3.2064 NRs (1)	Addition (2)	Adjustments (3)	Payment/ Writeback (4)	As on 31.3.2065 NRs. (5=1+2+3-4)
Leave encashment	202,143,825	203,913,024	7,205,800	67,119,350	346,143,299
Gratuity and Pension Fund	1,402,101,436	320,803,476	2,282,404	205,444,716	1,519,742,600
Staff Security Fund	322,197,131	143,373,808	-	20,924,111	444,646,827
Medical Fund	249,531,975	290,013,198	-	19,046,677	520,498,496
Diminution in value of investment	120,138,000	-	-	23,869,000	96,269,000
Provision for doubtful loans	474,025,510	-	-	231,912,000	242,113,510
Nuismatic and Medallion Coins	22,465,540	-	-	-	22,465,540
Provision for non moving metal stock	8,716,000	-	-	-	8,716,000
Provison for non moving stationary and other sundry items	2,845,272	-	-	2,845,272	-
Total	**2,804,164,688**	**958,103,506**	**9,488,204**	**571,161,126**	**3,200,595,272**

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Balance Sheet

NOTE - 23b: Contingent Liabilities and Commitments	**As on 31.3.2065**	**As on 32.3.2064**
	NRs.	**NRs.**
Letters of Credit	130,961,980	186,570,309
Guarantees Issued	9,358,676	-
Claims not acknowledged as debt	82,355	729,750
Other	15,528,129	14,132,339
Total	**155,931,140**	**201,432,398**

1 Contingent liabilities in respect of Letter of Credit (L/C) are determined on the basis of LCs remaining unexpired at the Balance sheet date after adjusting therefrom the margin retained by the bank.

2 Claims not acknowledged as debt consist of legal and other claims pending against the Bank as at 32nd Ashadh, 2064. No provision on such claims have been made, as the Bank is of the opinion that it is unlikely that any significant liabilities with respect to these will arise.

3 Guarantees issued are backed by counter guarantees from corresponding banks.

4 Contingent liability in respect of possible payment of Rs. 14,371,094 to obtain ownership on 50 % land having total area of 1-15-7-2 bigha where janakpur office is situated is included in the head 'other'

NOTE - 23c: Contingent Assets	**As on 31.3.2065**	**As on 32.3.2064**
	NRs.	**NRs.**
Land where Janakpur office is situated.	14,371,094	-
Total	**14,371,094**	**-**

1 This contingent asset is in respect of possible ownership of 50 % of land where janakpur office is situated. The land has total area of 1-15-7-2 bigha and Nepal Rastra Bank may require to pay Rs.14,371,094 to obtain remaining 50% ownership of the land

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Income Statement

NOTE - 24: INTEREST INCOME

	2064-65 NRs.	2063-64 NRs.
Foreign Currency Financial Assets		
Treasury bills & Deposits	5,428,999,258	6,403,900,797
SDR Holding	26,502,632	25,736,471
Interest income from Foreign Currency Financial Assets	**5,455,501,890**	**6,429,637,268**
Local Currency Financial Assets		
Government Securities	250,963,118	753,991,639
Investment in financial and other institutions	1,050,495,672	171,201,207
Overdraft to Government	-	3,161,388
Loans and Refinance	15,166,938	60,877,806
Interest income from Local Currency Financial Assets	**1,316,625,728**	**989,232,040**
Total interest income from financial assets	**6,772,127,618**	**7,418,869,308**

NOTE - 25: COMMISSION INCOME

	2064-65 NRs.	2063-64 NRs.
Foreign Currency Financial Assets		
On Currency exchange	**226,669,758**	**208,576,375**
Local Currency Financial Assets		
Government transaction & Other services	**29,889,600**	**51,700,209**
Total Commission income from financial assets	**256,559,358**	**260,276,584**

NOTE - 26: INTEREST EXPENSES

	2064-65 NRs.	2063-64 NRs.
Foreign Currency Financial Liabilities		
SDR Allocation & PRGF Loan	54,175,635	51,719,807
Others	88,170	1,173,540
Sub Total	**54,263,805**	**52,893,347**
Local Currency Financial Liabilities		
Government Securities	245,122,682	317,923,891
Sub Total	**245,122,682**	**317,923,891**
Total Interest Expense on Financial Liabilities	**299,386,487**	**370,817,238**

NOTE - 27: AGENCY AND SERVICE CHARGE

	2064-65 NRs.	2063-64 NRs.
Foreign Currency Liabilities		
Service Charge	-	-
Commission	3,941,481	5,564,485
Sub Total	**3,941,481**	**5,564,485**
Local Currency Liabilities		
Agency Expenses	419,680,610	278,590,393
Sub Total	**419,680,610**	**278,590,393**
Total Agency and Service Charge	**423,622,091**	**284,154,878**

Agency Expenses includes agency commission paid to the following banks for operating government accounts.

	2064-65 NRs.	2063-64 NRs.
Nepal Bank Ltd.	156,620,430	64,979,245
Rastriya Banijya Bank	233,934,816	108,661,338
Nepal Bangladesh Bank	2,997,640	3,193,134
Everest Bank Ltd	4,064,498	2,505,970
Total	**397,617,384**	**179,339,687**

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Income Instatement

NOTE - 28: OTHER OPERATING INCOME

		2064-65 NRs.	2063-64 NRs.
Income from Mint (Sale of coin)		59,265,461	169,397,121
Gain from sale of precious metals and coins		50,570,630	283,059,155
Fine/Penalty charge		1,890,122	2,472,259
Profit from sale of investments		318,929,668	174,474,298
Dividend Income		9,640,880	3,083,995
Provision on Investment wtitten back (Net)		23,869,000	5,815,000
Provision on Loans & Advances wtitten back (Net)		231,912,000	175,641,069
Doubtful on sundry accrued written back (Net)		47,641,290	36,413,210
Project income	**28a**	28,635,270	21,923,732
Miscellaneous		99,902,391	71,654,369
Total		**872,256,711**	**943,934,208**

28 a. Income from Projects account run by Micro Finance Department are as follows:

(Amount in NRs.)

Income	MCPW	TLDP	PCRW	PAPWT	RMP	TOTAL
Interest income	10,121,518	8,197,676	5,256,303	5,017,493	-	**28,592,990**
	(4,796,465)	(7,757,760)	(4,039,717)	(5,266,369)	-	**(21,860,312)**
Other income	-	-	-	-	42,280	**42,280**
	-	-	-	-	(63,420)	**(63,420)**
Current Year Total	**10,121,518**	**8,197,676**	**5,256,303**	**5,017,493**	**42,280**	**28,635,270**
Previous Year Total	**(4,796,465)**	**(7,757,760)**	**(4,039,717)**	**(5,266,369)**	**(63,420)**	**(21,923,732)**

Figures in brackets represent the corresponding figures of the provious year

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Income Statement

NOTE - 29: GENERAL, ADMINISTRATIVE EXPENSES & PROVISIONS		2064-65	2063-64
		NRs.	NRs.
Staff Costs	29a	1,817,621,514	1,298,309,650
Depreciation and amortization		46,039,452	62,002,523
Directors Fees and Expenses		1,506,205	1,424,389
Note Printing charges	29b	229,960,250	396,629,900
Mint Expenses		15,762,708	161,154,222
Security charges		18,503,842	18,503,842
Remittance charges		58,797,779	74,406,289
Travelling expenses		53,021,092	48,235,576
Insurance charges		41,538,999	41,146,169
Repair & Maintenance		13,048,149	9,904,000
Provisions on loans & advances, Investments, etc.	29c	8,029,311	17,010
Project expenses	29e	18,225,797	15,088,430
Miscellaneous	29d	190,225,617	165,636,493
Total		**2,512,280,716**	**2,292,458,493**

29a Staff Costs	2064-65	2063-64
	NRs.	NRs.
Salary	269,103,411	238,510,616
Allowances	444,463,748	305,449,628
Provident Fund Contribution	23,883,180	19,217,480
Staff Welfare (Including Medical fund contribution)	328,200,321	81,905,622
Staff Welfare Provident Fund	220,000,000	190,000,000
Pension & Gratuity Fund	320,803,476	320,803,476
Staff Security Fund	143,373,808	89,203,004
Others	67,793,570	53,219,824
Total	**1,817,621,514**	**1,298,309,650**

All leave compensations are included in the allowances.

29b Unissued currency stocks are recorded as inventory at the cost of acquisition and expensed when issued.

29c Provision on loans & advances, Investments, etc.	2064-65	2063-64
	NRs.	NRs.
Provision for retired Staff Insurance Premium	8,029,311	-
Provision for Inventory & Spare Parts	-	17,010
Total	**8,029,311**	**17,010**

29d Miscellaneous Expenses	2064-65	2063-64
	NRs.	NRs.
Banking Promotion	11,463,968	42,661,834
Audit Fees and Expenses	1,008,113	6,151,613
Sundry balances written off	1,795,488	-
Others	175,958,048	116,823,046
Total	**190,225,617**	**165,636,493**

NEPAL RASTRA BANK

Notes forming part of the Income Instatement

NOTE - 28: OTHER OPERATING INCOME

		2064-65	2063-64
		NRs.	NRs.
Income from Mint (Sale of coin)		59,265,461	169,397,121
Gain from sale of precious metals and coins		50,570,630	283,059,155
Fine/Penalty charge		1,890,122	2,472,259
Profit from sale of investments		318,929,668	174,474,298
Dividend Income		9,640,880	3,083,995
Provision on Investment wtitten back (Net)		23,869,000	5,815,000
Provision on Loans & Advances wtitten back (Net)		231,912,000	175,641,069
Doubtful on sundry accrued written back (Net)		47,641,290	36,413,210
Project income	**28a**	28,635,270	21,923,732
Miscellaneous		99,902,391	71,654,369
Total		**872,256,711**	**943,934,208**

28 a. Income from Projects account run by Micro Finance Department are as follows:

(Amount in NRs.)

Income	MCPW	TLDP	PCRW	PAPWT	RMP	TOTAL
Interest income	10,121,518	8,197,676	5,256,303	5,017,493	-	**28,592,990**
	(4,796,465)	(7,757,760)	(4,039,717)	(5,266,369)	-	**(21,860,312)**
Other income	-	-	-	-	42,280	**42,280**
	-	-	-	-	(63,420)	**(63,420)**
Current Year Total	**10,121,518**	**8,197,676**	**5,256,303**	**5,017,493**	**42,280**	**28,635,270**
Previous Year Total	**(4,796,465)**	**(7,757,760)**	**(4,039,717)**	**(5,266,369)**	**(63,420)**	**(21,923,732)**

Figures in brackets represent the corresponding figures of the provious year

NEPAL RASTRA BANK
Notes forming part of the Income Statement

NOTE - 29: GENERAL, ADMINISTRATIVE EXPENSES & PROVISIONS		2064-65	2063-64
		NRs.	NRs.
Staff Costs	29a	1,817,621,514	1,298,309,650
Depreciation and amortization		46,039,452	62,002,523
Directors Fees and Expenses		1,506,205	1,424,389
Note Printing charges	29b	229,960,250	396,629,900
Mint Expenses		15,762,708	161,154,222
Security charges		18,503,842	18,503,842
Remittance charges		58,797,779	74,406,289
Travelling expenses		53,021,092	48,235,576
Insurance charges		41,538,999	41,146,169
Repair & Maintenance		13,048,149	9,904,000
Provisions on loans & advances, Investments, etc.	29c	8,029,311	17,010
Project expenses	29e	18,225,797	15,088,430
Miscellaneous	29d	190,225,617	165,636,493
Total		**2,512,280,716**	**2,292,458,493**

29a Staff Costs	2064-65	2063-64
	NRs.	NRs.
Salary	269,103,411	238,510,616
Allowances	444,463,748	305,449,628
Provident Fund Contribution	23,883,180	19,217,480
Staff Welfare (Including Medical fund contribution)	328,200,321	81,905,622
Staff Welfare Provident Fund	220,000,000	190,000,000
Pension & Gratuity Fund	320,803,476	320,803,476
Staff Security Fund	143,373,808	89,203,004
Others	67,793,570	53,219,824
Total	**1,817,621,514**	**1,298,309,650**

All leave compensations are included in the allowances.

29b Unissued currency stocks are recorded as inventory at the cost of acquisition and expensed when issued.

29c Provision on loans & advances, Investments, etc.	2064-65	2063-64
	NRs.	NRs.
Provision for retired Staff Insurance Premium	8,029,311	-
Provision for Inventory & Spare Parts	-	17,010
Total	**8,029,311**	**17,010**

29d Miscellaneous Expenses	2064-65	2063-64
	NRs.	NRs.
Banking Promotion	11,463,968	42,661,834
Audit Fees and Expenses	1,008,113	6,151,613
Sundry balances written off	1,795,488	-
Others	175,958,048	116,823,046
Total	**190,225,617**	**165,636,493**

29e Expenses from Projects account run by Micro Finance Department are as follows: **(Amount in NRs.)**

Expenses	MCPW	TLDP	PCRW	PAPWT	RMP	TOTAL
Interest IFAD	-	-	2,443,676	3,449,250	-	**5,892,926**
	-	-	(2,678,269)	(3,668,250)	-	**(6,346,519)**
Interest ADB	6,222,292	6,045,500	-	-	-	**12,267,792**
	(2,257,106)	(6,271,500)	-	-	-	**(8,528,606)**
Audit Fee	3,500	3,500	3,500	3,500	-	**14,000**
	(3,955)	(3,955)	(3,955)	(1,500)	-	**(13,365)**
Meeting, training and others	2,475	1,500	2,364	2,460	42,280	**51,079**
	(22,875)	(30,755)	(60,300)	(22,590)	(63,420)	**(199,940)**
Depreciation	-	-	-	-	-	**-**
	-	-	-	-	-	-
Profit transferred to NRB Central Office	3,893,251	2,147,176	2,806,763	1,562,283	-	**10,409,473**
	(2,512,529)	(1,451,550)	(1,297,193)	(1,574,029)	-	**(6,835,302)**
(Loss transferred to ADB grants)	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	**-**
Current Year Total	**10,121,518**	**8,197,676**	**5,256,303**	**5,017,493**	**42,280**	**28,635,270**
Previous Year Total	**(4,796,465)**	**(7,757,760)**	**(4,039,717)**	**(5,266,369)**	**(63,420)**	**(21,923,731)**

Figures in brackets represent the corresponding figures of the provious year.

NOTE - 30: CASH AND CASH EQUIVALENT	**2064-65** **NRs.**	**2063-64** **NRs.**
Foreign currency cash and bank balance	80,781,526,260	67,404,058,408
Local currency in hand	1,464,511,943	1,307,083,855
SDR holdings	630,644,378	587,487,220
Investment in Treasury Bills/Notes	73,864,566,502	55,061,130,750
Investment in Fixbis	13,568,776,253	-
Investment in repurchase agreement (Repo)	4,742,275,734	687,410,000
Total	**175,052,301,070**	**125,047,170,233**

NOTE - 31: OTHER NOTES

I. Financial Year

The financial statements relate to the financial year i.e.1st Shrawon 2064 to 31st Ashadh 2065 corresponding to Gregorian calendar 17th July 2007 to 15th July 2008. The previous year was 1st Shrawon 2063 to 32 Ashadh 2064 (17th July 2006 to 16th July 2007). The corresponding information presented in the financial statements for the previous year has been rearranged and reclassified, wherever necessary, in order to facilitate comparison.

II. Currency of Presentation

All amounts in Nepalese Rupees (NRs.) are rounded to nearest rupees, unless otherwise stated.

III. Capital

Capital includes NRs. 2,990 million transferred from General Reserve.

IV. Bills payable and Bills Receivable

The Bank carries out the function of repayment of government securities and interest thereon on behalf of the GON. Bills Payable primarily represents the year-end un-disbursed or unadjusted amount of payments received from GON in respect of interest / repayment liabilities of such securities. The year-end balance of Bills Purchased represents the amounts paid by the Bank to the security holders but the corresponding claim adjustment with Bills Payable is pending.

V. Quantity and market value of gold and silver

The quantity and market value of gold and silver including those held as inventory are as follows (market value based on closing rate prevailing on last working day of the bank's financial year in London Market):

Particulars	Weight (Kg, gm, mg)	Market Price (NRs.) Per Grams.	Total Market Value (NRs.)
Gold	1,456.057.075	2131.851	3,104,097,756
	(1,456.057.075)	(1,389.636)	(2,023,389,329)
Gold held in Stock	2,967.999.100	2131.851	6,327,331,849
	(3,002.994.346)	(1,389.636)	(4,173,069,051)
Silver held in Stock	137,730.086.124	42.240	5,817,718,838
	(137,489.628.300)	(27.271)	(3,749,479,653)
Current Year Total			**13,398,882,466**
Previous Year Total			**(9,945,938,033)**

Figures in bracket represent the corresponding figures of the previous year.

VI. Year end exchange rates

The year-end exchange rates for major currencies considered for realignment of foreign currency assets and liabilities were as follows:

NRs.

S.No.	Currency	31st Ashadh 2065	32nd Ashadh 2064
1	US Dollar	68.50	64.85
2	Sterling Pound	135.89	131.43
3	Euro	108.72	89.27
4	Swiss Frank	66.97	53.80
5	Australian Dollar	66.29	56.26
6	SDR	113.24	99.41

VII. NRB general account

NRB general account represents NRB inter-office transactions and balances under reconciliation of the entries in progress.

VIII. Consolidation of Subsidiaries

The Bank's investments in four entities as mentioned in Note 5 (a) are in excess of 50% of the capital of those entities. These investments have been made under the specific directives or policies of the Government and other relevant statutes.

The management of the Bank as such does not exercise significant influence or control over these entities except for any regulatory purposes.

With regard to consolidation of accounts, International Accounting Standard (IAS) 27 para 10 states that a parent need not present consolidated financial statements if and only if:

(a) the parent is itself a wholly-owned subsidiary, or is a partially- owned subsidiary of another entity and its other owners, including those not otherwise entitled to vote, have been informed about, and do not object to the parent not presenting consolidated financial statements.

(b) the parent's debt or equity instruments are not traded in public market (a domestic or foreign stock exchange or an over-the-counter market, including local and regional markets,.

(c) the parent did not file, nor is it in the process of filing, its financial statements with a securities commission or other regulatory organization for the purpose of issuing any class of instrument in a public market, and

(d) the ultimate or any intermediate parent of the parent produces consolidated financial statements available for public use that comply with International Financial Reporting Standards.

Keeping in view above facts Nepal Rastra Bank has not prepared consolidated accounts as for these subsidiaries.

IX. Related Parties

i. Government:

In the normal course of its operations, the Bank enters into transactions with related parties. Related Parties include GON; as ultimate owner of the Bank, various Government Departments and state controlled enterprises/entities.

Transactions entered into with GON include:

(a) Acting as the fiscal agent and financial advisor of the government;
(b) Acting as the agent of government or its agencies and institutions, provide guarantees, participate in loans to government and related institutions;
(c) Acting as agent of government, the Bank issues securities of government, purchases unsubscribe portion of any issue and amounts set aside for the Bank;
(d) Acting as the agent of government, the Bank manages public debt and foreign reserves.

The Bank doesn't ordinarily collect any commission, fees or other charges for services, which it renders, to the government or related entities except where agreement has stated otherwise.

ii. Financial and other institutions:

The Bank does not exercise significant influence or control over its subsidiaries, associates and other entities except for any regulatory purposes where substantial investments have been made. These subsidiaries, associates and other entities are incorporated under relevant act of Government of Nepal and are carrying out the business activities in domestic market only. These investments have been made under the specific directives or policies of the Government and other relevant statutes. Investments made in these entities along with percentage of holdings have been disclosed in Note 5. There are no any transactions of bank with its subsidiaries, associates and other entities. Banks investment in its subsidiaries, associates and other entities along with respective provision for diminution in value of such investment are as under.

S. No.	Financial and Other Institutions	NRB's Investment At Cost Rs.	Provision Made up to F/Y 063.64 Rs.	Provision/ (Write Back) F/Y 064.65 Rs	Provision Up to F/Y 064.65 Rs.
a.	**Investment in share of Subsidiaries**				
1	Sudur Pashchimanchal GBB	40,050,000.00	40,050,000.00	-	40,050,000.00
2	Madhya Pashchimanchal GBB	37,900,000.00	25,772,000.00	(6,553,000.00)	19,219,000.00
3	Agriculture Project Service Centre	5,000,000.00	5,000,000.00	-	5,000,000.00
4	Rastriya Bima Sansthan-Life insurance	1,000,000.00	-		
b.	**Investment in share of Associates**				
1	Deposit & Credit Guarantee Corporation	20,500,000.00	-		
2	Nepal Stock Exchange Ltd.	12,080,500.00	-		
3	National Productivity and Economic Development	2,500,000.00	-		
c.	**Other Investments:**				
1	CSI Development Bank	16,000,000.00	16,000,000.00	-	16,000,000.00
2	Rural Microfinance Development Centre	21,045,000.00	-	-	-
3	Pashchimanchal GBB	6,000,000.00	-		
4	Nepal Bikash Bank	16,000,000.00	16,000,000.00	-	16,000,000.00
5	Credit Information Bureau	3,500,000.00	-		
6	Citizen Investment Trust	10,000.00	-		
7	Rural Self Reliance Fund (Seed Capital)	253,400,000.00	-		
	Total	434,985,500.00	102,822,000.00	(6,553,000.00)	96,269,000.00

iii. Key Management Personnel:

S.No.	**Name of the Key Management Personnel**	**Designation**
1.	Krishana Bahadur Manandhar	Acting Governor
2.	Bir Bikram Rayamajhi	Deputy Governor
3.	Surendra Man Pradhan	Executive Director
4.	Dr. Yubaraj Khatiwada	Executive Director
5.	Sushil Ram Mathema	Executive Director
6.	Bhola Ram Shrestha	Executive Director
7.	Gopal Prasad Kafle	Executive Director
8.	Ravindra Prasad Pandey	Executive Director
9.	Lila Prakash Sitaula	Executive Director
10.	Ashwini Kumar Thakur	Executive Director
11.	Bishnu Nepal	Executive Director
12.	Gokul Ram Thapa	Executive Director
13.	Ramjee Regmi	Executive Director

Salary and related expenses to key management personnel are NRs. 12,698,752 (previous year – NRs. 15,105,300). As at 15th July 2008 an amount of NRs.13, 189,728 (Previous year – NRs. 17,474,169) was receivable from key managerial personnel as approved loan and advances made by the Bank at the same standard rate of interest with that of other loan and advances provided to employees.

There were no other related-party transactions with Key Management Personnel; transactions, if any, with director-related or key management personnel –related entities which occurred in the normal course of NRB's operations were conducted on terms no more favorable than similar transactions with other customers.

The above information has been complied to the extent ascertainable and available from the records of the Bank.

X. Prior Year Adjustment

This includes adjustments relating to amount reversed from liabilities towards some ex-employees and other revenue expenses not booked in previous years.

XI. Risk Management

The Bank is primarily subject to interest rate risk, credit risk, foreign currency risk and liquidity risk. Nepal Rastra Bank, being the central bank of the country, is largely instrumental in policy related matters, and accordingly the risk management framework differs from the risk management framework for most other financial institutions. The key risk from the Bank's prospective includes risk on foreign currency assets and interest rate risk on the foreign and local currency assets.

Interest Rate Risk: Interest rate risk is the risk that the value of financial assets will fluctuate due to change in market interest rate. The Bank's exposure to interest rate risks and the maturities of assets and liabilities are provided in **Table 1** annexed. The Bank has kept substantial investments on short-term loans thereby controlling the interest rate risk to significant extent.

Credit Risk: Credit risks in relation to a financial instrument is the risk that one party fails to discharge an obligation in accordance with agreed terms and cause the other party to incur a financial loss. The credit risk in the bank's foreign exchange reserve is monitored and reviewed by using credit limits based on credit ratings by international rating agency viz. Standard & Poor credit ratings. Under Standard & Poor credit ratings, AAA is the highest quality rating possible and indicates that the entity has an extremely strong capacity to pay interest and principal; AA is the high grade rating, indicating a strong capacity, and A is an upper medium grade indicating a strong capacity; BBB is the lowest investment grade, indicating a medium capacity to pay interest and principal. Ratings lower than AAA can be modified by + or – signs to indicate relative standing within the major categories. NR indicates the entity/issuer has not been rated. The concentration of credit risk of the Bank's foreign exchange reserve is provided in **Table 2** annexed.

Foreign Currency Risk: Currency risk is the risk, where the value of financial instruments will fluctuate due to changes in foreign exchange rates. Foreign currency activities result mainly from the Bank's holding of foreign currency assets under its foreign exchange reserves management function. The investment committee reviews the currency composition of the reserve and monitors the Bank's compliance with the limits established for foreign currency positions by the board.

Liquidity Risk: Liquidity risks are the risks that the Bank will encounter difficulty in raising funds to meet commitments associated with the financial instruments. In order to control liquidity risk, the bank has maintained sufficient balance in the current account with the other central banks and investment in very high liquid securities.

XII. Concentration of funding

The details of year-end concentration of funding are provided in **Table 3** annexed.

XIII. Fair values

The carrying value of agency bank balances, investments in foreign currency Treasury bills, other held for trading/available for sale investments, Deposits and other balances are considered to approximate their fair value. BIS investment pool series 'C' has been measured in fair value at balance sheet date thereby transferring unrealized gain of Rs.247, 025,108 to securities revaluation fund through profit and loss account. The cost of investment in US Government Treasury Notes/Bonds and US Treasury Bills along with its' fair value are as under.

NRs.

Name of Instruments	Cost of Investment As on 31.3.2065	Fair Value As on 31.3.2065
US Government Treasury Notes/Bonds	1,370,076,158	1,373,572,138
US Government Treasury Bills	44,331,891,318	44,451,176,865

NRs.

Name of Instruments	Cost of Investment As on 31.3.2065	Fair Value As on 32.3.2064
US Government Treasury Notes/Bonds	3,238,092,227	3,285,789,861
US Government Treasury Bills	52,289,830,227	52,587,694,114

XIV. Disclosure of obligation under pension and gratuity.

Before 2004/05, liability under pension and gratuity of employees would be provided for on the basis of best estimation made by management. During the financial year 2004/05 the liability was determined on the basis of actuarial valuation. The differential amount of obligation in respect of actuarial valuation and management best estimation is being provided for on straight-line basis over the period of 5 years commencing from fiscal year 2004/05. The status is reflected from under mentioned table.

NRs.

Present value of liability as on 15th July 2005	Liability as per books as on 15th July 2005	Total Deficit	Recognized up to 16th July 2008	Balance to be recognized in future years
2,269,949,049	791,995,665	1,477,953,384	1,258,001,104	219,952,280

XV. Gold and Silver

i. Gold (other than inventory) till the financial year 2060/61 was valued at a price revalued in year 2043. In terms of the board resolution dated 2062/09/18 the said gold has been valued at price prevailing in London Bullion Market at the close of the year. Increase in value thereof amounting to Rs. Rs. 1,080,708,426 has been taken to "Gold and Silver Equalizations Reserve" through Income Statement..

ii. An amount of Rs 9,903,899 has been appropriated from the Income Statement and kept in Gold Replacement Fund" for replacing the Gold/Silver sold during the year (out of reserves).

XVI. Projects' Asset and Liability

The total Asset and Liability of projects run by Nepal Rastra Bank (NRB) under separate subsidiary loan agreement signed by the NRB with Nepal Government would be netted off under Note.20 Sundry Liabilities. Likewise, income and expenses of projects used to be incorporated in financial statement on net basis until F/y 2062/063. From F/y 2063/64, the asset, liability, income and expenses of projects are incorporated in financial statement without netting it off. Separate disclosure of individual asset, liability, income and expenses of projects are made in notes to the account.

XVII. Restatement of previous year's presentation.

i. In, F/y 2063/064 repurchases agreement (Repo) for NRs. 687,410,000 was presented as loan assets on the face of balance sheet. Its effect was shown in operating activities of cash flow statement. This year such repurchase agreement has been presented as investment and corresponding presentation of balance sheet has also been restated. In cash flow statement this year it has been treated as cash and cash equivalent restating corresponding year's cash flow statement. This effects increasing cash and cash equivalent NRs.124, 359,760,233 of previous year by NRs. 687,410,000 to NRs. 125,047,170,233.

ii. Intangible asset has been separately presented on the face of the balance sheet. Last year it was included in property plant and equipment. However, the same has been restated in corresponding year's presentation of this year's balance sheet.

iii. Revaluation gain on foreign exchange treating it as unrealized gain has been deducted from profit for the year in cash flow statement. The effect of rate changes is reported in cash flow statement in order to reconcile cash and cash equivalent at the beginning and end of the period with restatement of corresponding year's presentation.

iv. Local treasury bills, developments bonds, fixed deposit investment, US government treasury bills and treasury notes maturing within three months from the balance sheet date and which, are subject to insignificant change in value at maturity are presented in cash and cash equivalent of cash flow statement.

XVIII. Number of employees

2065 Ashadh	2064 Ashadh
1517	1531

XVIV. Events occurred after Balance Sheet Date

i. The exchange rate of Nepalese currency vis-à-vis some of the foreign currencies has largely changed after the balance sheet date. The change in exchange rate of NRs. vis-à-vis major other currencies are depicted hereunder:

NRs.

S.No.	Currency	24th Kartik 2065	31st Ashadh 2065	Increase / (Decrease)	Estimated Financial Statements Impact
1	US Dollar	76.15	68.50	7.65	9,893,773,248
2	Sterling Pound	119.17	135.89	(16.72)	(2,325,689,525)
3	Euro	97.27	108.72	(11.45)	(2,120,236,262)
4	Swiss Frank	65.00	66.97	(1.97)	(5,589,179)
5	Australian Dollar	50.78	66.29	(15.51)	(2,719,092,527)
5	Canadian Dollar	63.46	67.76	(4.3)	(177,286,021)
6	JPY	0.78	0.642	0.138	290,337,834
7	SDR	113.47	113.24	0.23	(12,077,807)
				Total	**2,824,139,761**

This change in exchange rate results in increase in net foreign currency assets, exchange equalization fund and Net profit/(loss) for the period of the bank. The increase is estimated to be around NRs. 2,824,139,761 in each head.

ii. Gold and silver prices have also largely changed after the balance sheet date. The change price of the gold and silver with its estimated financial impact are shown below:

NRs.

S.No.	Particular	24 th Kartik 2065	31st Ashadh 2065	Increase / (Decrease)	Estimated Financial Statements Impact
1	Gold per gram	1847.220	2131.851	(284.631)	(414,438,981)
2	Silver per gram	25.045	42.240	(17.195)	

The change in price results in decrease in foreign currency financial assets (Gold investment), Reserve (Gold and Silver equalization Reserve) and Net profit/(loss) for the period of the bank. The financial statements impact is estimated to be around NRs. 414,438,981 in each head.

Gold and silver stock is carried at cost or net realizable value whichever is less. The market price of these items is still higher than cost hence it's estimated impact on financial statements has not been quantified.

iii. In addition to above, there was no material event occurred subsequent to the balance sheet date that requires adjustments or disclosure in the financial statements.

NEPAL RASTRA BANK

Table 1 : Interest Rate Risk and Maturity Profile (Foreign Currency)

Particulars	Weighted Average Interest Rate %	2007-08 Total NRs.	Upto 6 Months NRs.	6 to 12 Months NRs.	Above 12 Months NRs.
Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Assets					
Cash and Bank Balance	4.64	80,208,220,260	80,208,220,260	-	-
Investment in Foreign Currency	2.04	86,018,965,282	82,612,796,537	-	3,406,168,745
IMF Related Assets	2.97	630,644,378	630,644,378	-	.
Total Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Assets	**A**	**166,857,829,920**	**163,451,661,176**	**0**	**3,406,168,745**
Non Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Assets					
Other Receivable		**581,825,029**	**581,825,029**	**-**	**-**
Other Securities		**3,694,451,245**		**-**	**3,694,451,245**
Total Non Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Assets		**4,276,276,274**	**581,825,029**	-	**3,694,451,245**
Total Foreign Currecny Financial Assets	**B**	**171,134,106,194**	**164,033,486,205**	**0**	**7,100,619,990**
Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Liabilities					
IMF Related Liabilities	0.11	6,568,637,566	917,811,866	-	5,650,825,700
Asian Clearing Union		0	-	-	-
Total Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Liabilities	**C**	**6,568,637,566**	**917,811,866**	-	**5,650,825,700**
Non Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Liabilities					
Deposit from banks and other agencies		593,501,492	593,501,492	-	-
IMF Related Liabilities		-	-	-	-
Other Liabilities		8,488,994	8,488,994	-	-
Total Non Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Liabilities		**601,990,486**	**601,990,485**	-	-
Total Foreign Currecny Financial Liabilities	**D**	**7,170,628,052**	**1,519,802,352**	-	**5,650,825,700**
Foreign Currency Interest Rate Sensitivity Gap (A-C)		**160,289,192,354**	**162,533,849,310**	**0**	**(2,244,656,955)**
Total Gap (B-D)		**163,963,478,142**	**162,513,683,853**	**0**	**1,449,794,290**

Comparative Figure as on 16 July 2007 of Table 1 : Interest Rate Risk and Maturity Profile (Foreign Currency)

Particulars	Weighted Average Interest Rate %	2006-07 Total NRs.	Upto 6 Months NRs.	6 to 12 Months NRs.	Above 12 Months NRs.
Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Assets					
Cash and Bank Balance	4.80	67,404,058,408	67,404,058,408	-	-
Investment in Foreign Currency	4.79	58,986,632,977	57,041,462,251	646,929,414.06	1,298,241,311.86
IMF Related Assets	4.25	587,487,220	587,487,220	-	-
Total Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Assets	**A**	**126,978,178,605**	**124,345,597,879**	**646,929,414**	**1,298,241,312**
Non Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Assets					
Other Receivable		804,463,349	804,463,349	-	-
Other Securities		3,263,731,168		-	3,263,731,168
Total Non Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Assets		**4,068,194,517**	**804,463,349**	-	**3,263,731,168**
Total Foreign Currecny Financial Assets	**B**	**131,046,373,122**	**125,150,061,228**	**646,929,414**	**4,561,972,480**
Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Liabilities					
IMF Related Liabilities	1.14	4,725,480,484	809,452,312	-	3,916,028,172
Asian Clearing Union		34,079,638	34,079,638	-	-
Total Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Liabilities	**C**	**4,759,560,122**	**843,531,950**	-	**3,916,028,172**
Non Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Liabilities					
Deposit from banks and other agencies		216,050,629	216,050,629	-	-
IMF Related Liabilities		-	-	-	-
Other Liabilities		8,384,017	8,384,017	-	-
Total Non Interest Sensitive Foreign Currency Finanacial Liabilities		**224,434,646**	**224,434,646**	-	-
Total Foreign Currecny Financial Liabilities	**D**	**4,983,994,768**	**1,067,966,596**		**3,916,028,172**
Foreign Currency Interest Rate Sensitivity Gap (A-C)		**122,218,618,483**	**123,502,065,929**	**646,929,414**	**(2,617,786,860)**
Total Gap (B-D)		**126,062,378,354**	**124,082,094,632**	**646,929,414**	**645,944,308**

Table 1: Interest Rate Risk and Maturity Profile (Local Currency)

Particulars	Weighted Average Interest Rate %	2007-08 Total NRs.	Upto 6 Months NRs.	6 to 12 Months NRs.	Above 12 Months NRs.
Interest Sensitive Local Currency Finanacial Assets					
Investment in Government Securities	3.89	18,925,778,103	9,969,470,133	7,669,903,970	1,286,404,000
GON Overdraft		-	-	-	-
Other Investments	6.88	4,401,393,000	881,218,000	3,520,175,000	-
Refinance & Loans	5.26	667,655,000	667,655,000	-	-
Total Interest Sensitive Local Currency Finanacial Assets	**E**	**23,994,826,103**	**11,518,343,133**	**11,190,078,970**	**1,286,404,000**
Non Interest Sensitive Local Currency Finanacial Assets					
Cash in Hand		1,464,511,943	1,464,511,943	-	-
Investment in Government Securities		4,800,357,504	2,276,829,103	1,417,940,490	1105587911
Investment in Financial & Other Institutions		338,716,500	-	-	338,716,500
Refinance & Loans (Loans to employees)		2,255,530,167	-	-	2,255,530,167
Other Receivables		2,608,780,329	2,608,780,329	-	-
Total Non Interest Sensitive Local Currency Finanacial Assets		**11,467,896,443**	**6,350,121,375**	**1,417,940,490**	**3,699,834,577**
Total Local Currecny Financial Assets	**F**	**35,462,722,546**	**17,868,464,508**	**12,608,019,460**	**4,986,238,577**
Interest Sensitive Local Currency Finanacial Liabilities		-	-	-	-
Total Interest Sensitive Local Currency Finanacial Liabilities	**G**	**-**	**-**	**-**	**-**
Non Interest Sensitive Local Currency Finanacial Liabilities					
Deposit and Other Balances		45,177,872,241	45,177,872,241	-	-
Bills Payable		679,983,024	679,983,024	-	-
Staff Liabilities		3,205,327,427	-	-	3,205,327,427
Other Payables		234,645,611	234,645,611	-	-
Total Non Interest Sensitive Local Currency Finanacial Liabilities		**49,297,828,303**	**46,092,500,877**	**-**	**3,205,327,427**
Total Local Currecny Financial Liabilities	**H**	**49,297,828,303**	**46,092,500,877**	**-**	**3,205,327,427**
Local Currency Interest Rate Sensitivity Gap (E-G)		**23,994,826,103**	**11,518,343,133**	**11,190,078,970**	**1,286,404,000**
Total Gap (F-H)		**(13,835,105,757)**	**(28,224,036,369)**	**12,608,019,460**	**1,780,911,151**

Comparative Figure as on 16 July 2007 of Table 1: Interest Rate Risk and Maturity Profile (Local Currency)

Particulars	Weighted Average Interest Rate %	2006-07 Total NRs.	Upto 6 Months NRs.	6 to 12 Months NRs.	Above 12 Months NRs.
Interest Sensitive Local Currency Finanacial Assets					
Investment in Government Securities	3.49	15,616,165,440	11,479,621,206	3,760,396,025	376,148,209
GON Overdraft		-	-	-	-
Other Investments	4.80	3,296,886,000	143,932,000	3,131,952,000	21,002,000
Refinance & Loans	6.47	1,877,909,000	1,877,909,000	-	-
Total Interest Sensitive Local Currency Finanacial Assets	**E**	**20,790,960,440**	**13,501,462,206**	**6,892,348,025**	**397,150,209**
Non Interest Sensitive Local Currency Finanacial Assets					
Cash in Hand		1,307,083,855	1,307,083,855	-	-
Investment in Government Securities		4,472,150,294	-		4,472,150,294
Investment in Financial & Other Institutions		357,349,555	-	-	357,349,555
Refinance & Loans (Loans to employees)		2,251,979,300	-	-	2,251,979,300
Other Receivables		7,218,402,607	7,218,402,607	-	-
Total Non Interest Sensitive Local Currency Finanacial Assets		**15,606,965,611**	**8,525,486,462**	**-**	**7,081,479,149**
Total Local Currecny Financial Assets	**F**	**36,397,926,051**	**22,026,948,668**	**6,892,348,025**	**7,478,629,358**
Interest Sensitive Local Currency Finanacial Liabilities		-	-	-	-
Total Interest Sensitive Local Currency Finanacial Liabilities	**G**	**-**	**-**	**-**	**-**
Non Interest Sensitive Local Currency Finanacial Liabilities					
Deposit and Other Balances		37,577,863,043	37,577,863,043	-	-
Bills Payable		5,875,198,391	5,875,198,391	-	-
Staff Liabilities		2,498,048,656	-	-	2,498,048,656
Other Payables		216,616,002	216,616,002	-	-
Total Non Interest Sensitive Local Currency Finanacial Liabilities		**46,167,726,092**	**43,669,677,436**	**-**	**2,498,048,656**
Total Local Currecny Financial Liabilities	**H**	**46,167,726,092**	**43,669,677,436**	**-**	**2,498,048,656**
Local Currency Interest Rate Sensitivity Gap (E-G)		**20,790,960,440**	**13,501,462,206**	**6,892,348,025**	**397,150,209**
Total Gap (F-H)		**(9,769,800,041)**	**(21,642,728,768)**	**6,892,348,025**	**4,980,580,702**

NEPAL RASTRA BANK

Table 2 : Credit Exposure by Credit Rating

Particulars	Credit Rating	2007/08		2006/07	
		NRs.	% Financial Assets	NRs.	% Financial Assets
Foreign Currency Financial Assets					
	A-	8,048,484,806	3.90%	2,380,552,775	1.42%
	A+	15,222,439,029	7.37%	2,051,294,880	1.23%
	A	13,618,453,846	6.59%	3,255,195,210	1.94%
	AA	9,047,765,558	4.38%	1,980,491,730	1.18%
	AA+	5,539,797,025	2.68%	2,711,891,118	1.62%
	AA-	7,008,655,226	3.39%	11,893,613,938	7.10%
	AAA	81,368,296,636	39.39%	97,214,210,389	58.06%
	BB		0.00%	2,771,300,523	1.66%
	BBB	28,445,904	0.01%	26,889,734	0.02%
	NR *	31,251,768,164	15.13%	6,760,932,825	4.04%
Total Foreign Currency Financial Assets		**171,134,106,194**	**82.83%**	**131,046,373,122**	**78.26%**
Local Currency Financial Assets	NR *	35,462,722,546	17.17%	36,397,926,051	21.74%
Total Local Currency Financial Assets		**35,462,722,546**	**17.17%**	**36,397,926,051**	**21.74%**
Total Financial Assets		**206,596,828,740**	**100.00%**	**167,444,299,173**	**100.00%**

* NR represents not rated.

NEPAL RASTRA BANK

Table 3a : Concentrations of Funding

The Bank's significant end-of-year concentrations of funding as at 15th July, 2008 were as follows:

	Total NRs.	GON NRs.	Domestic Bills NRs.	Employees NRs.	Banks & F.I. NRs.	Foreign Bank NRs.	Foreign Govt. NRs.	Supernational F.I. NRs.	Others NRs.
Foreign Currency Financial Assets									
Cash and Bank Balances	80,208,220,260	-	-	-	76,375,049,278	-	-	-	3,833,170,982
SDR holdings - with IMF	630,644,378	-	-	-	-	-	-	630,644,378	-
Investments in Foreign Currency	89,713,416,527	-	-	-	-	25,411,671,977	64,301,744,550	-	-
Other receivables	581,825,029	-	-	-	-	-	-	-	581,825,029
Sub-Total	**171,134,106,194**	**-**	**-**	**-**	**76,375,049,278**	**25,411,671,977**	**64,301,744,550**	**630,644,378**	**4,414,996,011**
Other Assets									
Gold	3,104,097,755	-	-	-	-	3,104,097,755	-	-	-
Sub-Total	**3,104,097,755**	**-**	**-**	**-**	**-**	**3,104,097,755**	**-**	**-**	**-**
Total Foreign Currency Assets	**174,238,203,949**	**-**	**-**	**-**	**76,375,049,278**	**28,515,769,731**	**64,301,744,550**	**630,644,378**	**4,414,996,011**
Local Currency Financial Assets									
Cash in hand	1,464,511,943	-	-	-	-	-	-	-	1,464,511,943
Investments in Government Securities	23,726,135,607	23,726,135,607	-	-	-	-	-	-	-
GON Overdraft	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Investments in Financial and Other Ins.	338,716,500	-	-	-	338,716,500	-	-	-	-
Other Investments	4,401,393,000		-	-	4,401,393,000	-	-	-	-
Refinance & Loans	2,923,185,167	-	-	2,255,530,167	667,655,000	-	-	-	-
Other Receivables	2,608,780,329	-	815,106,385	-	-	-	-	-	1,793,673,944
Sub-Total	**35,462,722,546**	**23,726,135,607**	**815,106,385**	**2,255,530,167**	**5,407,764,500**	**-**	**-**	**-**	**3,258,185,887**
Other Assets									
Gold & Silver	345,142,904	-	-	-	-	-	-	-	345,142,904
Other Inventories	264,370,284	-	-	-	-	-	-	-	264,370,284
Property, Plant & Equipment	545,470,972	-	-	-	-	-	-	-	545,470,972
Intangible Assets	921,888								921,888
Project Asset	519,785,869								519,785,869
Sub-Total	**1,675,691,917**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**1,675,691,918**
Total Local Currency Assets	**37,138,414,463**	**23,726,135,607**	**815,106,385**	**2,255,530,167**	**5,407,764,500**	**-**	**-**	**-**	**4,933,877,805**
Total Assets	**211,376,618,412**	**23,726,135,607**	**815,106,385**	**2,255,530,167**	**81,782,813,778**	**28,515,769,731**	**64,301,744,550**	**630,644,378**	**9,348,873,816**

Comparative figures as at 16th July, 2007 for significant end-of-year concentration of funding were as follows:

	Total NRs.	GON NRs.	Domestic Bills NRs.	Employees NRs.	Banks & F.I. NRs.	Foreign Bank NRs.	Foreign Govt. NRs.	Supernational F.I. NRs.	Others NRs.
Foreign Currency Financial Assets									
Cash and Bank Balances	67,404,058,408	-	-	-	64,584,064,677	-	-	-	2,819,993,731
SDR holdings - with IMF	587,487,220	-	-	-	-	-	-	587,487,220	-
Investments in Foreign Currency	62,250,364,145	-	-	-	-	3,951,141,168	58,299,222,977	-	-
Other receivables	804,463,349	-	-	-	-	-	-	-	804,463,349
Sub-Total	**131,046,373,122**	**-**	**-**	**-**	**64,584,064,677**	**3,951,141,168**	**58,299,222,977**	**587,487,220**	**3,624,457,079**
Other Assets									
Gold	2,023,389,329	-	-	-	-	2,023,389,329	-	-	-
Sub-Total	**2,023,389,329**	**-**	**-**	**-**	**-**	**2,023,389,329**	**-**	**-**	**-**
Total Foreign Currency Assets	**133,069,762,451**	**-**	**-**	**-**	**64,584,064,677**	**5,974,530,498**	**58,299,222,977**	**587,487,220**	**3,624,457,079**
Local Currency Financial Assets									
Cash in hand	1,307,083,855	-	-	-	-	-	-	-	1,307,083,855
Investments in Government Securities	20,088,315,734	20,088,315,734	-	-	-	-	-	-	-
GON Overdraft	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Investments in Financial and Other Ins.	357,349,555	-	-	-	357,349,555	-	-	-	-
Other Investments	3,296,886,000		-	-	3,296,886,000	-	-	-	-
Refinance & Loans	4,129,888,300	-	-	2,251,979,300	1,877,909,000	-	-	-	-
Other Receivables	7,218,402,607	-	5,870,788,072	-	-	-	-	-	1,347,614,535
Sub-Total	**36,397,926,051**	**20,088,315,734**	**5,870,788,072**	**2,251,979,300**	**5,532,144,555**	**-**	**-**	**-**	**2,654,698,390**
Other Assets									
Gold & Silver	362,758,019	-	-	-	-	-	-	-	362,758,019
Other Inventories	587,801,686	-	-	-	-	-	-	-	587,801,686
Property, Plant & Equipment	573,403,406	-	-	-	-	-	-	-	573,403,406
Intangible Assets									
Project Asset	564,220,288								564,220,288
Sub-Total	**2,088,183,399**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**2,088,183,399**
Total Local Currency Assets	**38,486,109,450**	**20,088,315,734**	**5,870,788,072**	**2,251,979,300**	**5,532,144,555**	**-**	**-**	**-**	**4,742,881,789**
Total Assets	**171,555,871,901**	**20,088,315,734**	**5,870,788,072**	**2,251,979,300**	**70,116,209,232**	**5,974,530,498**	**58,299,222,977**	**587,487,220**	**8,367,338,868**

NEPAL RASTRA BANK

Table 3b : Concentrations of Funding

The Bank's significant end-of-year concentrations of funding as at 15th July 2008 were as follows:

	Total NRs.	GON NRs.	Public NRs.	Comm.Banks & FI NRs.	Supernational F.I. NRs.	Others NRs.
Foreign currency Financial Liabilities						
Deposit from banks and other agencies	593,501,492	-	-	586,797,671	-	6,703,821
IMF Related Liabilities	6,568,637,566	-	-	-	6,568,637,566	-
Others	8,488,994	-	-	-	8,488,994	-
Total Foreign Currency Financial Liabilities	**7,170,628,052**	**-**	**-**	**586,797,671**	**6,577,126,560**	**6,703,821**
Local Currency Financial Liabilities						
Deposit and other balances	45,177,872,241		-	31,475,752,853	5,150,593,800	8,551,525,587
Bills payables	679,983,024	-	679,983,024	-	-	-
Staff Liabilities	3,205,327,427	-	-	-	-	3,205,327,427
Other payables	234,645,611	-	-	-	-	234,645,611
Total Local Currency Financial Liabilities	**49,297,828,303**	**-**	**679,983,024**	**31,475,752,853**	**5,150,593,800**	**11,991,498,625**
Total Financial Liabilities	**56,468,456,355**	**-**	**679,983,024**	**32,062,550,525**	**11,727,720,360**	**11,998,202,447**
Other Liabilities						
Currency in circulation	112,950,000,000	-	111,485,488,057	-	-	1,464,511,943
Surplus payable to GON			-	-	-	-
Sundry Liabilities	1,309,276,491	-	-	-	-	1,309,276,491
Project liability	519,785,869					519,785,869
Total Other Liabilities	**114,779,062,360**	**-**	**111,485,488,057**	**-**	**-**	**3,293,574,303**
Total Liabilities	**171,247,518,715**	**-**	**112,165,471,082**	**32,062,550,525**	**11,727,720,360**	**15,291,776,750**

Comparative figures as at 16th July 2007 for significant end-of-year concentration of funding were as follows:

	Total NRs.	GON NRs.	Public NRs.	Com. Banks & F.I. NRs.	Supernational F.I. NRs.	Others NRs.
Foreign currency Financial Liabilities						
Deposit from banks and other agencies	216,050,629	-	-	203,736,713	-	12,313,916
IMF Related Liabilities	4,725,480,484	-	-	-	4,725,480,484	-
Others	42,463,655	-	-	-	42,463,655	-
Total Foreign Currency Financial Liabilities	**4,983,994,768**	**-**	**-**	**203,736,713**	**4,767,944,140**	**12,313,916**
Local Currency Financial Liabilities						
Deposit and other balances	37,577,863,043		-	25,478,831,833	4,822,386,591	7,276,644,619
Bills payables	5,875,198,391	-	5,875,198,391	-	-	-
Staff Liabilities	2,498,048,656	-	-	-	-	2,498,048,656
Other payables	216,616,002	-	-	-	-	216,616,002
Total Local Currency Financial Liabilities	**46,167,726,092**	**-**	**5,875,198,391**	**25,478,831,833**	**4,822,386,591**	**9,991,309,277**
Total Financial Liabilities	**51,151,720,860**	**-**	**5,875,198,391**	**25,682,568,546**	**9,590,330,730**	**10,003,623,193**
Other Liabilities						
Currency in circulation	91,310,000,000	-	90,002,916,145	-	-	1,307,083,855
Surplus payable to GON	3,437,999,825	3,437,999,825	-	-	-	-
Sundry Liabilities	667,082,022	-	-	-	-	667,082,022
Project liability	564,220,288					564,220,288
Total Other Liabilities	**95,979,302,135**	**-**	**90,002,916,145**	**-**	**-**	**2,538,386,165**
Total Liabilities	**147,131,022,995**	**-**	**95,878,114,536**	**25,682,568,546**	**9,590,330,730**	**12,542,009,358**